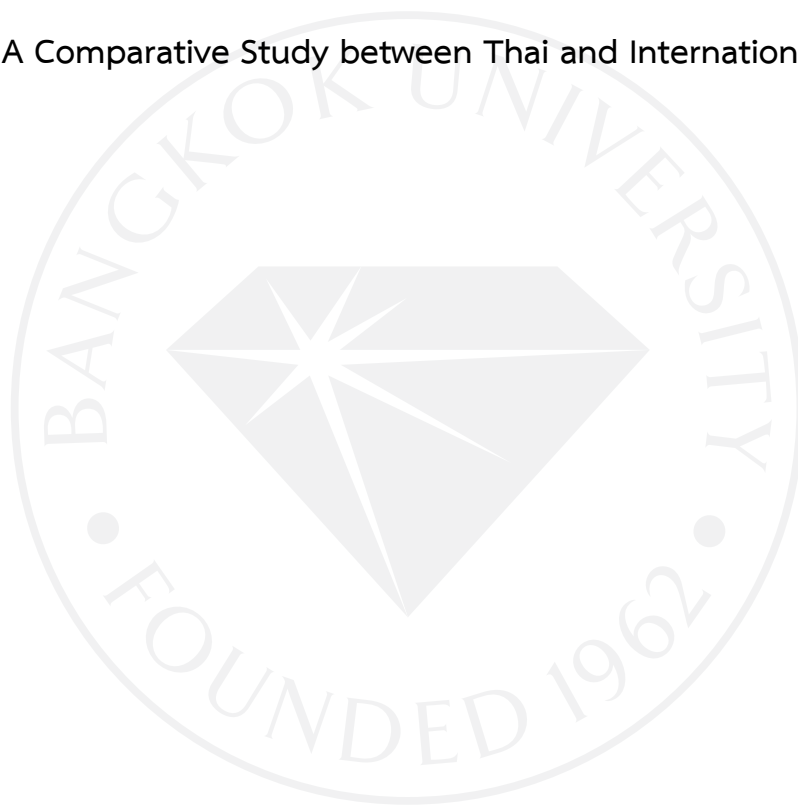

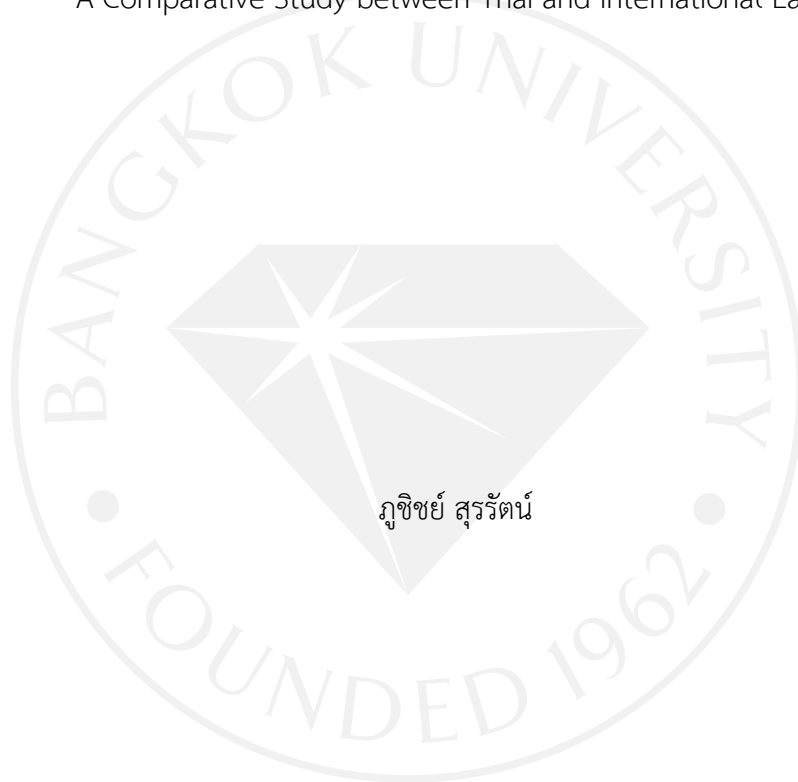
การคุ้มครองสินค้าหัตถกรรมจากภูมิปัญญาชาวบ้าน:
ศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายไทยและกฎหมายต่างประเทศ

Protection in Folk Wisdom in Handicraft Products:
A Comparative Study between Thai and International Laws

การคุ้มครองสินค้าหัตถกรรมจากภูมิปัญญาชาวบ้าน:
ศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายไทยและกฎหมายต่างประเทศ

Protection in Folk Wisdom in Handicraft Products:
A Comparative Study between Thai and International Laws

การค้นคว้าอิสระเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
นิติศาสตรมหาบัณฑิต
มหาวิทยาลัยกรุงเทพ
ปีการศึกษา 2556

©2557

ภูษิขย์ สุรรตน์

สงวนลิขสิทธิ์

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยกรุงเทพ
อนุมัติให้การค้นคว้าอิสระเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
นิติศาสตรมหาบัณฑิต

เรื่อง การคุ้มครองสินค้าเครื่องหมายจากภูมิปัญญาชาวบ้าน: ศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายไทยและ
กฎหมายต่างประเทศ

ผู้วิจัย ภูษิษฐ์ สุรรัตน์

ได้พิจารณาเห็นชอบโดย

อาจารย์ที่ปรึกษา

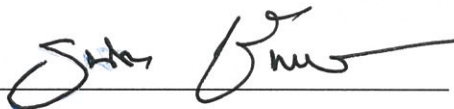
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อรรยา สิงห์สงบ)

อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

(อาจารย์ปจฉิมา ชนสันติ)

ผู้เชี่ยวชาญ

(ดร.ธนิต ชั่งถาวร)

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศิวพร หวังพิพัฒน์วงศ์)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

10 กันยายน 2557

ภูษิษฐ์ สุรรัตน์. ปริญญานิเทศศาสตรมหาบัณฑิต, กันยายน 2557, บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.

การคุ้มครองสินค้าหัตถกรรมจากภูมิปัญญาชาวบ้าน: ศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายไทยและกฎหมาย
ต่างประเทศ (102 หน้า)

อาจารย์ที่ปรึกษา: ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อรรยา สิงห์สงบ

บทคัดย่อ

ประเทศไทยในปัจจุบันได้มีการส่งออกสินค้าหัตถกรรมเป็นจำนวนมากและสินค้าหัตถกรรม
ของไทยนั้นเป็นที่นิยมแพร่หลายไปทั่วโลกจนอาจก่อให้เกิดเป็นรายได้หลักของประเทศได้อีกทางหนึ่ง
นอกจากสินค้าเกษตรกรรมแม้ประเทศไทยจะมีกฎหมายสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ประกาศใช้ตั้งแต่ปี
พ.ศ. 2546 และมีสินค้าหัตถกรรมบางชนิดก็ได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เช่น
ผ้าไหมยกดอกลำพูน และเครื่องปั้นดินเผาสุโขทัย เชียงใหม่ ซึ่งเป็นสินค้าหัตถกรรมที่เชื่อมโยงกับ
แหล่งภูมิศาสตร์ จึงได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ แต่ยังมีสินค้า
หัตถกรรมบางประเภทเช่นมีดอรัญญิกที่ใช้กรรมวิธีการผลิตดั้งเดิมตามภูมิปัญญาชาวบ้านที่สืบทอดกัน
มาจากรุ่นสู่รุ่นโดยไม่ได้อิงกับแหล่งภูมิศาสตร์ จากการศึกษาพบว่า การคุ้มครองสินค้าหัตถกรรมใน
ประเทศไทย ตามกฎหมายสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของประเทศไทยเป็นเพียงเป็นเพียงการคุ้มครอง
สินค้าหัตถกรรมความเชื่อมโยงกับพื้นที่นั้นอย่างใกล้ชิดโดยต้องมีอย่างน้อย 1 ขั้นตอนระหว่าง
ผลิตผ่านกระบวนการหรือเตรียมการเกิดขึ้นในพื้นที่ภูมิศาสตร์เท่านั้นมิได้ขยายความคุ้มครองเป็นภูมิ
ปัญญาชาวบ้านที่ไม่ได้ขึ้นกับแหล่งพื้นที่ภูมิศาสตร์เมื่อยังไม่มีกฎหมายใดให้ความคุ้มครองสินค้า
หัตถกรรมที่เป็นภูมิปัญญาชาวบ้านแต่ไม่อิงกับแหล่งภูมิศาสตร์อาจทำให้เกิดปัญหาโดนลอกเลียนหรือ
มีผู้เอาภูมิปัญญาชาวบ้านของไทยไปลักลอบจดทะเบียนอ้างว่าเป็นภูมิปัญญาของตน ดังเช่นที่บาง
ประเทศนำเอาทำถ้ำขี้ดัตตของไทไปจดเป็นเครื่องหมายการค้าของตน หากมีการให้ความคุ้มครอง
สินค้าหัตถกรรมที่เป็นภูมิปัญญาชาวบ้านแต่ไม่อิงแหล่งภูมิศาสตร์ จะช่วยป้องกันการโจรกรรมภูมิ
ปัญญาของไทย และผู้ผลิตสินค้าหัตถกรรมประเภทภูมิปัญญาชาวบ้านที่ไม่เกี่ยวกับแหล่งภูมิศาสตร์ใน
ประเทศไทยในหลายท้องที่จะได้รับประโยชน์มากเพราะสินค้าหัตถกรรมของประเทศไทยมีมากมาย
หากกฎหมายเข้าไปคุ้มครองดูแล จะเป็นประโยชน์ต่อผู้ผลิตหัตถกรรมแบบภูมิปัญญาชาวบ้านไม่
เกี่ยวกับแหล่งภูมิศาสตร์ ตัวสินค้าหัตถกรรมนั้นก็จะได้รับการเพิ่มค่าในมูลค่าของตัวสินค้าด้วย

ผู้เขียนจึงเห็นว่าหากประเทศไทยได้มีการพัฒนากฎหมายสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ให้มีการ
ตีความให้ครอบคลุมถึงสินค้าหัตถกรรมที่เป็นภูมิปัญญาชาวบ้านไม่อิงกับแหล่งภูมิศาสตร์หรือมี
กฎหมายให้ความคุ้มครองสินค้าหัตถกรรมที่เป็นภูมิปัญญาชาวบ้านไม่อิงกับแหล่งภูมิศาสตร์ ผู้ผลิต

สินค้าหัตถกรรมในประเทศไทยในหลาย ๆ ท้องที่จะได้รับประโยชน์มากเพราะสินค้าหัตถกรรมของประเทศไทยมีมากมายหากกฎหมายเข้าไปคุ้มครองดูแล จะป้องกันการโจรกรรมภูมิปัญญา และจะเป็นประโยชน์และผู้ผลิตหัตถกรรมแบบภูมิปัญญาชาวบ้าน ตัวสินค้าหัตถกรรมนั้นก็จะได้รับการเพิ่มค่าในมูลค่าของตัวสินค้าด้วย

คำสำคัญ: สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์, สินค้าหัตถกรรม, กฎหมายไทย, กฎหมายต่างประเทศ

Surarattana, P. LL.M., September 2014, Graduated School, Bangkok University.

Protection in Folk wisdom in Handicraft Products: A Comparative Study between Thai and International Laws (102 pp.)

Advisor: Asst.Prof.Aunya Singsangob, S.J.D.

ABSTRACT

At present, a lot of Thai handicraft products have been exported and become well known to global market. Accordingly, handicraft products can be another major income besides agricultural products. Although the protection of geographical indications law has been enforced since 2003 (B.E. 2546), it requires that the product must be related to the area of origin. Some handicraft products are registered as the geographical indications, for example, “Lamphun brocade Thai Silk” and “Chiangmai Celadon Ceramics”, which are the handicrafts relating to the area of origin. Yet, there are some types of handicraft relating to folk wisdom such as “Aranyik knife” that handed down over generations without reference to the area of origin.

This research found that the Protection of Thai handicraft products under Protection of Geographical Indications Act B.E. 2546 (2003) could be protected only when the products are closely related to the area of origin at least one step during the protection or preparation process but the Act did not extend to protect the products relating to folk wisdom that had no reference to the area of origin causing a lots of imitate products. In addition, there was someone claimed as a right holder of Thai folk wisdom such as “Thai yoga posture” by registering as a trademark in other countries. Therefore, the protection of handicrafts relating to folk wisdom would benefit Thai handicraft manufacturers and adding value of the products.

This research suggests that the Protection of Geographical Indications Act B.E. 2546 should be extended to protect handicrafts relating to folk wisdom or there should be the law to protect such handicrafts.

Keywords: Geographical Indications, Handicraft Products, Thai Law, International Law

กิตติกรรมประกาศ

สารนิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงได้ด้วยความกรุณาของท่านผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อรรยา สิงห์สงบ อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ และท่านอาจารย์ปัจฉิมา ธนสันติ อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ที่ให้ความเมตตา เสียสละในการให้คำปรึกษา ช่วยแนะนำแหล่งศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติม ให้คำชี้แนะในการแก้ไขเพิ่มเติม สารนิพนธ์ฉบับนี้มาโดยตลอด เป็นผลให้สารนิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดีรวมทั้งท่าน ดร.ธนิต ชังถาวร ที่เมตตาให้คำแนะนำในการจัดทำสารนิพนธ์ฉบับนี้ ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ทั้งนี้ขอขอบพระคุณ ท่านอาจารย์มนชนก ธนสันติ ที่ได้ให้คำแนะนำอันเป็นประโยชน์และเป็นแนวทางในการจัดทำสารนิพนธ์ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ในท้ายที่สุดนี้ หากสารนิพนธ์นี้มีคุณค่าหรือมีคุณประโยชน์ด้วยประการใด แก่ผู้ที่สนใจศึกษาค้นคว้า ผู้เขียนขอมอบคุณค่านั้นแก่บิดานายภูมิชัย สุรรัตน์ และมารดานางลัดดาวรรณ สุรรัตน์ ที่เป็นผู้จุดประกายให้ผู้เขียนทำการศึกษาในคณะนิติศาสตร์ และยังเป็นผู้ทำให้ผู้เขียนสนใจในสินค้า หัตถกรรมพื้นบ้านจนสามารถนำมาเขียนเป็นสารนิพนธ์ฉบับนี้ได้ ในส่วนที่ไม่สมบูรณ์ผู้เขียนขอน้อมรับเอาไว้และขอขอบคุณอย่างยิ่งหากมีคำชี้แนะเพื่อความกระจ่างและสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ภูชิชัย สุรรัตน์

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ฉ
กิตติกรรมประกาศ	ช
สารบัญตาราง	ฎ
สารบัญภาพ	ฏ
บทที่ 1 บทนำ	
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์ในการศึกษา	8
1.3 สมมติฐาน	8
1.4 วิธีดำเนินการศึกษา	8
1.5 ขอบเขตของการศึกษา	9
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	9
บทที่ 2 การคุ้มครองสินค้าเครื่องหมายตามกฎหมายไทย	
2.1 การคุ้มครองสินค้าเครื่องหมายทรัพย์สินทางปัญญาของไทย	10
2.1.1 การให้ความคุ้มครองสินค้าเครื่องหมาย ตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537	11
2.1.2 การให้ความคุ้มครองสินค้าเครื่องหมาย ตามพระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ. 2522 ฉบับที่แก้ไขปี พ.ศ. 2542	12
2.1.3 การให้ความคุ้มครองสินค้าเครื่องหมาย ตามพระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2543	13
2.1.4 การให้ความคุ้มครองสินค้าเครื่องหมาย ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546	15
2.1.5 ตัวอย่างการสินค้าเครื่องหมายที่ได้ขึ้นทะเบียนเป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์	29
2.1.6 ตัวอย่างการสินค้าเครื่องหมายที่เป็นภูมิปัญญาชาวบ้าน	38
2.2 การคุ้มครองสินค้าเครื่องหมายตามประกาศที่เกี่ยวข้องของไทย	42
2.2.1 การคุ้มครองสินค้าเครื่องหมาย ตามประกาศกรมทรัพย์สินทางปัญญา เรื่อง การแจ้งข้อมูลและขอรับบริการข้อมูลภูมิปัญญา	42

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

บทที่ 2 (ต่อ) การคุ้มครองสินค้าหัตถกรรมตามกฎหมายไทย	
2.2.2 การคุ้มครองสินค้าหัตถกรรมตามประกาศบัญชีรายชื่อมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมเพื่อขึ้นทะเบียนคุ้มครอง	44
บทที่ 3 มาตรการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในสินค้าหัตถกรรมในต่างประเทศ	
3.1 การให้ความคุ้มครองในสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ตามความตกลงระหว่างประเทศ	48
3.1.1 การให้ความคุ้มครองของสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ภายใต้อนุสัญญากรุงปารีส	48
3.1.2 การคุ้มครอง สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ภายใต้ความตกลงกรุงแมดริด	50
3.1.3 การคุ้มครอง สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ภายใต้ความตกลงกรุงลิสบอน	51
3.1.4 การคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ภายใต้ความตกลงทริปส์	51
3.2 การคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของประเทศฝรั่งเศส	55
3.2.1 การให้ความคุ้มครองแก่เครื่องหมายแหล่งกำเนิด	55
3.2.2 เงื่อนไขของการได้รับความคุ้มครอง	56
3.2.3 กฎเกณฑ์ว่าด้วยฉลากรับรองคุณภาพ	56
3.3 การคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของประเทศอินเดีย	61
3.3.1 ระบบการจดทะเบียนและหน่วยงานที่รับผิดชอบ	62
3.3.2 ขอบเขตสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ได้รับความคุ้มครอง	62
3.3.3 คำนิยามของสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในประเทศอินเดีย	63
3.4 การคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของประเทศเวียดนาม	67
3.5 ความแตกต่างระหว่างการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในสินค้าหัตถกรรมระหว่างประเทศฝรั่งเศส ประเทศอินเดีย และประเทศเวียดนาม	73
บทที่ 4 วิเคราะห์เปรียบเทียบความสอดคล้องและความแตกต่างในการคุ้มครองสินค้าหัตถกรรมตามกฎหมายไทยและกฎหมายต่างประเทศ	
4.1 วิเคราะห์เปรียบเทียบการคุ้มครองสินค้าหัตถกรรมในสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของไทยกับประเทศฝรั่งเศส	76
4.2 วิเคราะห์เปรียบเทียบการคุ้มครองสินค้าหัตถกรรมในสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของไทยกับประเทศอินเดีย	81
4.3 วิเคราะห์เปรียบเทียบการคุ้มครองสินค้าหัตถกรรมในสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของไทยกับประเทศเวียดนาม	84

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

บทที่ 5 บทสรุป และข้อเสนอแนะ

5.1 บทสรุป

88

5.2 ข้อเสนอแนะ

96

บรรณานุกรม

97

ประวัติผู้เขียน

102

เอกสารข้อตกลงว่าด้วยการอนุญาตให้ใช้สิทธิ์ในรายงานการค้นคว้าอิสระ

สารบัญตาราง

ตารางที่ 1.1: สถิตส่งออกสินค้าหัตถกรรมไทย

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 2.1: ผ้าไหมยกดอกลำพูน	30
ภาพที่ 2.2: ศิลาดลเชียงใหม่	35
ภาพที่ 2.3: มีดอรัญญิก	39
ภาพที่ 2.4: พุ่มแรงเหวี่ยงลูกพะเนินหลาบเหล็ก	40

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในปัจจุบันอาจกล่าวได้ว่าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (Geographical Indications) เป็นทรัพย์สินทางปัญญาที่สำคัญประเภทหนึ่งของประเทศไทย ที่เกี่ยวข้องกับการให้ความคุ้มครองผลิตภัณฑ์ด้านการเกษตรด้านอุตสาหกรรม และ ด้านหัตถกรรม การคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์จึงถูกแต่ละประเทศได้นำไปใช้เป็นเครื่องมือในการคุ้มครองสินค้าของตนรวมทั้งการนำไปใช้เพื่อประโยชน์ในการต่อรองทางการค้าระหว่างประเทศอีกด้วย โดยเฉพาะสหภาพยุโรปได้ใช้ตัวกฎหมายคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เป็นมาตรการในการเจรจาทางการค้าที่สำคัญกับหลาย ๆ ประเทศรวมทั้งประเทศไทยด้วยก็ได้จัดทำกฎหมายคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์โดยเอารัฐธรรมนูญ และระเบียบของสหภาพยุโรปมาเป็นแม่แบบในการจัดทำกฎหมายคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ภายในของประเทศตน เนื่องจากหลายประเทศเล็งเห็นว่าการให้ความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เป็นเรื่องสำคัญเพราะเป็นกฎหมายที่ใช้คุ้มครองชื่อเสียง ความนิยมในสินค้าอันเกิดจากภูมิปัญญาชาวบ้านในท้องถิ่นของตน¹ และการใช้กฎหมายสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ถูกใช้อย่างได้ผลในหลาย ๆ ประเทศของยุโรปจนทำให้ในประเทศต่าง ๆ ออกกฎหมายคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์โดยมีกฎหมายของสหภาพยุโรปเป็นต้นแบบในการออกกฎหมายคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ภายในประเทศของตน

เนื่องจากประเทศไทยนั้นเป็นประเทศที่มีวัฒนธรรมและภูมิปัญญาชาวบ้านมาช้านาน ซึ่งภูมิปัญญาท้องถิ่นของไทย² คือ องค์ความรู้ของกลุ่มบุคคลท้องถิ่น และรวมถึงงานศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านที่มีอยู่ในประเทศไทย ซึ่งตามหลักเกณฑ์ของสำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจจากฐานชีวภาพ (สพภ.)³ ได้แบ่งประเภทของภูมิปัญญาในประเทศออกเป็นกลุ่มดังนี้

- 1) ภูมิปัญญาทั่วไปภูมิปัญญาพื้นบ้านภูมิปัญญาชาวบ้านภูมิปัญญาท้องถิ่นและภูมิปัญญาเอกลักษณ์ชนเผ่า
- 2) ภูมิปัญญาที่มีกฎหมายด้านทรัพย์สินทางปัญญาคู่ครอง

¹ จักรกฤษณ์ ครอบพจน์ และบัณฑิต เศรษฐศิริโรตม์, สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ทรัพย์สินทางปัญญาและสิทธิชุมชน, (กรุงเทพฯ: นิติธรรม, 2556), 23.

² กรมทรัพย์สินทางปัญญา, ภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย [Online], 17 กันยายน 2556. แหล่งที่มา http://www.ipthailand.go.th/index.php?option=com_content&view=article&id=31&Itemid=318.

³ สำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจจากฐานชีวภาพ, หลักเกณฑ์และวิธีการขึ้นทะเบียนและส่งเสริมการใช้ประโยชน์ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านทรัพยากรชีวภาพ [Online], 17 กันยายน 2556. แหล่งที่มา <http://www.bedo.or.th/upload/doc/290911หลักเกณฑ์26%20กย.pdf>.

3) ภูมิปัญญาที่มีกฎหมายคุ้มครองโดยเฉพาะ

4) ภูมิปัญญาของชาติ

ภูมิปัญญาทั่วไปหมายความถึงภูมิปัญญาที่มีและใช้ประโยชน์องค์ความรู้อยู่แล้วโดยทั่วไปไม่
เป็นความลับใด ๆ บางเรื่องมีการผสมผสานองค์ความรู้ร่วมกันจนไม่ทราบแหล่งที่มาหรือไม่ทราบผู้ใด
คิดค้นไม่ทราบผู้ใดเป็นเจ้าขององค์ความรู้

ภูมิปัญญาพื้นบ้านหรือภูมิปัญญาชาวบ้านหมายความว่าภูมิปัญญาทั่วไปและเป็นภูมิปัญญาที่
เกี่ยวข้องกับการทำมาหากินการพึ่งพาธรรมชาติและวิถีชีวิตประจำวันที่มีการถ่ายทอดกันมาจากรุ่นสู่
รุ่นหรือถ่ายทอดบอกต่อให้แก่คนที่อาศัยในกลุ่มเดียวกัน

ภูมิปัญญาท้องถิ่น (Traditional Knowledge) หมายความว่าภูมิปัญญาที่มีลักษณะเฉพาะใน
ท้องถิ่นใดท้องถิ่นหนึ่งตามการแบ่งเขตการปกครองที่เกี่ยวข้องกับการทำมาหากินการพึ่งพาธรรมชาติ
และวิถีชีวิตประจำวันที่มีการถ่ายทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่นหรือถ่ายทอดบอกต่อให้แก่คนที่อาศัยในกลุ่ม
เดียวกันซึ่งคล้ายกับภูมิปัญญาชาวบ้านแต่แตกต่างกันที่ภูมิปัญญาท้องถิ่นจะมีลักษณะเป็นการเฉพาะ
ในท้องถิ่นแห่งนั้นหรือในภาคนั้นทั้งนี้รวมถึงภูมิปัญญาเอกลักษณ์ชนเผ่าที่เป็นภูมิปัญญาเฉพาะของชน
ชาติชนเผ่าซึ่งมีการถ่ายทอดองค์ความรู้เฉพาะคนภายในชนเผ่าแต่อาจมีอยู่ในหลายท้องถิ่นหรือมีอยู่
ในหลายประเทศก็ได้เนื่องจากเป็นชนเผ่าชาติพันธุ์เดียวกันแต่ได้มีการเดินทางแยกย้ายตั้งหลักแหล่ง
ทำมาหากินในท้องถิ่นต่าง ๆ กันหรือมีการอพยพลี้ภัยสงครามในอดีตส่วนใหญ่ภูมิปัญญาท้องถิ่นและ
ภูมิปัญญาเอกลักษณ์ชนเผ่ามักถูกเรียกรวมกันเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นเช่นลวดลายการถักทอผ้าและการ
ใช้สัตรีธรรมชาติดย้อมผ้ารวมถึงวิธีการการตัดเย็บผ้าของชนเผ่า

ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านทรัพยากรชีวภาพหมายความว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีการใช้ประโยชน์
ทรัพยากรชีวภาพและความหลากหลายทางชีวภาพในรูปแบบต่าง ๆ เป็นไปตามสภาพองค์ความรู้และ
วิถีชีวิตของแต่ละชุมชนและชนเผ่า

ภูมิปัญญาที่มีกฎหมายด้านทรัพย์สินทางปัญญาคุ้มครอง

ภูมิปัญญาที่มีกฎหมายด้านทรัพย์สินทางปัญญาคุ้มครองหมายความว่าภูมิปัญญาของบุคคลที่
สามารถได้รับความคุ้มครองได้ตามกฎหมายด้านทรัพย์สินทางปัญญาในแต่ละกรณีเกี่ยวกับการ
สร้างสรรค์การประดิษฐ์การใช้ความคิดการออกแบบการผลิตสินค้าการใช้ตราหรือเครื่องหมายเพื่อใช้
บ่งบอกสินค้าหรือบริการในทางการค้าการใช้องค์ความรู้หรือความลับในการผลิตสินค้าการปรับปรุง
พันธุ์พืชใหม่หากมีผู้ฝ่าฝืนก็จะเป็นการกระทำความผิดและมีโทษในทางอาญาเช่น

(1) พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. ๒๕๓๗

(2) พระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ. ๒๕๒๒

(3) พระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า พ.ศ. ๒๕๓๔

- (4) พระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. ๒๕๔๖
- (5) พระราชบัญญัติความลับทางการค้า พ.ศ. ๒๕๔๕
- (6) พระราชบัญญัติคุ้มครองพันธุ์พืช พ.ศ. ๒๕๔๒

ภูมิปัญญาที่มีกฎหมายคุ้มครองโดยเฉพาะ

ภูมิปัญญาที่มีกฎหมายคุ้มครองโดยเฉพาะหมายความว่าความถึงภูมิปัญญาในเรื่องเฉพาะที่รัฐให้ความสำคัญในการรักษาความสงบเรียบร้อยในเรื่องใดเรื่องหนึ่งหรือคุ้มครองสิ่งใดสิ่งหนึ่งโดยเฉพาะแต่ก็มีผลกระทบถึงการให้ความคุ้มครองหรือให้การส่งเสริมการใช้ประโยชน์ภูมิปัญญาไปด้วยเช่น

- (1) พระราชบัญญัติโบราณสถานโบราณวัตถุศิลปวัตถุและพิพิธภัณฑสถาน พ.ศ. ๒๕๐๔
- (2) พระราชบัญญัติคุ้มครองและส่งเสริมภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย พ.ศ. ๒๕๔๒
- (3) พระราชบัญญัติสำหรับรักษาช้างป่า พ.ศ. ๒๕๖๔
- (4) กฎหมายกลุ่มของเครื่องราชอิสริยาภรณ์
- (5) กฎหมายกลุ่มของเหรียญชัยสมรภูมิ
- (6) กฎหมายกลุ่มของเข็มติดประดับ
- (7) กฎหมายกลุ่มของเงินตราและเหรียญที่ระลึกต่าง ๆ
- (8) กฎหมายกลุ่มของเครื่องแบบต่าง ๆ
- (9) กฎหมายกลุ่มของตราประจำหน่วยงานและกลุ่มของตราต่าง ๆ ที่ใช้ในราชการ

ภูมิปัญญาของชาติ

ภูมิปัญญาของชาติหมายความว่าความถึงภูมิปัญญาที่มีลักษณะเฉพาะบ่งบอกความเป็นชาติไทยบางกรณีมีการประชาสัมพันธ์เผยแพร่และเป็นที่ยอมรับในสากลแล้วเช่นลายกนกบ้านเรือนทรงไทยเรือสุพรรณหงส์โบสถ์ของวัดไทยตุ๊กตาชาววังองค์ความรู้ลักษณะช้างไทยสำคัญ เป็นต้น

การหัตถกรรม⁴ เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวบ้านไทย ซึ่งมีอยู่มากมายหลายชนิดทำด้วยวัสดุและวัตถุดิบที่สามารถหาได้ในท้องถิ่นนั้น ๆ นอกจากจะมุ่งเพื่อประโยชน์ใช้สอยเป็นหลักแล้วยังสอดใส่ศิลปะในการประดิษฐ์ลงไปในเรื่องประติมากรรมให้ดูสวยงามทำให้ชิ้นงานต่าง ๆ งามอย่างโดดเด่นทางศิลปวัฒนธรรมของชนชาวไทยตลอดมาไม่แพ้ชาติอื่น ๆ ประเทศไทยมีหัตถกรรมที่เกิดจากภูมิปัญญาชาวบ้านมากมายในปัจจุบันตลาดสินค้าหัตถกรรมของไทยได้รับความ

⁴ พระราชประสงค์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว, “การผลิตผลิตภัณฑ์หัตถกรรมในประเทศไทย”, สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน [Online], 26 พฤศจิกายน 2556. แหล่งที่มา http://guru.sanook.com/สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน_เล่มที่_21/.

นิยมอย่างมากในต่างประเทศ เพราะงานสินค้าหัตถกรรมของไทยมีเอกลักษณ์เฉพาะของตนมีความหลากหลายสามารถดึงดูดความสนใจผู้ซื้อทั่วไป อีกทั้งมีคุณภาพดีและราคาก็ไม่สูงจนเกินไป จากสถิติปี 2537-2540 พบว่าประเทศไทยมีอัตราการส่งออกหัตถกรรมที่สูงขึ้นโดยอ้างอิงข้อมูลเมื่อวันที่ 3 มิถุนายน 2542 ซึ่งเป็นตารางล่าสุดที่กรมส่งเสริมอุตสาหกรรมได้ทำสถิติไว้ ตามตารางที่ 1.1 ดังนี้

ตารางที่ 1.1: สถิตส่งออกสินค้าหัตถกรรมไทย

หน่วย: ล้านบาท

ประเภทหัตถกรรม	2537	2538	2539	2540
เพชรพลอย	11,749	10,633	10,150	9,168
เครื่องหนัง	7,613	8,004	8,265	8,472
ไม้และไม้แกะสลัก	4,910	5,610	5,635	6,512
เครื่องประดับ	16,544	18,749	19,046	24,663
เครื่องเรือนไม้	5,835	6,630	6,984	8,373
เครื่องเรือนหวาย	331	283	221	219
ผ้าไหมและผลิตภัณฑ์	748	649	649	885
เครื่องทองลงหิน	26.9	27.9	32.3	34.5
เครื่องเงินเครื่องถม	3,899	3,915	4,163	5,918
เครื่องจักสาน	74.7	59.4	62.0	53.5
ผ้าฝ้ายและผลิตภัณฑ์	3,091	2,904	2,338	2,742
ดอกไม้ – ผลไม้ประดิษฐ์	2,516	2,199	1,667	1,705
ภาพเขียน รูปปั้น รูปสลัก	38.3	681.7	64.3	56.5
ผลิตภัณฑ์โลหะหล่อ	322	300	302	391
ผลิตภัณฑ์จากหอยมุก งา เขาสัตว์	57	188	457	224
เครื่องปั้นดินเผา	4,722	4,703	4,611	5,974
ตุ๊กตา	996	777	396	527
เครื่องเขิน	6.9	4.0	2.9	6.7
ร่มกระดาษ	4.5	4.4	4.8	4.5
ผลิตภัณฑ์เสื่อ	9.03	7.70	5.04	20.38

(ตารางมีต่อ)

ตารางที่ 1.1 (ต่อ): สถิตส่งออกสินค้าหัตถกรรมไทย

หน่วย: ล้านบาท

ประเภทหัตถกรรม	2537	2538	2539	2540
พรมทอมือ	0.43	0.02	3.32	20.38
สิ่งประดิษฐ์จากหิน	0.43	1.82	0.69	13.08
ผลิตภัณฑ์คอมพิวเตอร์	46.50	4.10	1.10	0.72
รวม	63,468	66,342	65,067	75,990

ที่มา: กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม. (2542). สถิตส่งออกสินค้าหัตถกรรมไทย.

สืบค้นจาก http://www.thaisme.com/export_thai.htm.

จากตารางที่ 1.1 จะเห็นได้ว่ามูลค่าของการส่งออกสินค้าหัตถกรรมนั้นเพิ่มขึ้นทุก ๆ ปี จึงอาจกล่าวได้ว่าในปัจจุบันประเทศไทยมีรายได้จากการส่งออกสินค้าหัตถกรรมมากขึ้นจนอาจก่อให้เกิดเป็นรายได้หลักของประเทศได้อีกทางหนึ่งนอกจากสินค้าเกษตรกรรมจากข้อมูลของศูนย์ส่งเสริมศิลปาชีพระหว่างประเทศ (องค์กรมหาชน) โดยนางพิมพ์พวรรณ ชาญศิลป์ผู้อำนวยการศูนย์ส่งเสริมศิลปาชีพระหว่างประเทศ (องค์กรมหาชน) ปี 2556 เปิดเผยว่า⁵ ช่วงเดือนมกราคมจนถึงเดือนตุลาคม ประเทศไทยส่งออกสินค้าหัตถกรรมไปยังต่างประเทศจำนวน 683.1 ล้านเหรียญสหรัฐสินค้าที่มีมูลค่าการส่งออกสูงสุด ได้แก่ ผลิตภัณฑ์เครื่องเงินเครื่องทอง 444.5 ล้านเหรียญสหรัฐ ผลิตภัณฑ์ผ้าทอมือ 270.5 ล้านเหรียญสหรัฐ หัตถกรรม 74.4 ล้านเหรียญสหรัฐ และเซรามิก 25.6 ล้านเหรียญสหรัฐ ขณะที่มูลค่าการค้าสินค้าหัตถกรรมในประเทศคาดว่าจะมีมูลค่ากว่า 50,000 ล้านบาท หรือมากกว่ามูลค่าส่งออกเกือบ 2 เท่าตัวสำหรับปี 2557 ศ.ศ.ป. ตั้งเป้ามูลค่าการค้าส่งออก 846 ล้านเหรียญสหรัฐ เพิ่มขึ้น 4% เพราะคาดเศรษฐกิจโลก โดยเฉพาะสหรัฐฯ ยุโรป และญี่ปุ่นน่าจะดีขึ้น และมีคำสั่งซื้อล่วงหน้ามาแล้วถึงกลางปี 2557 ย่อมแสดงให้เห็นสินค้าหัตถกรรมของไทยเป็นที่ยอมรับในคุณภาพจนเป็นที่แพร่หลายไปทั่วโลก

สำหรับสินค้าหัตถกรรมบางชนิดก็ได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์คือ ผ้าไหมยกดอกลำพูน และเครื่องปั้นดินเผาตลาดเชียงใหม่ แต่เป็นที่น่าเสียดายว่าในการให้ความคุ้มครองสินค้าหัตถกรรมในประเทศไทยด้วยการขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เท่านั้น แต่ภูมิปัญญา

⁵ “ศ.ศ.ป.ตั้งเป้าส่งออกหัตถกรรมปี 57 โต 4% เป็นห่วงการเมืองวุ่น ท่องเที่ยวหด อดขยายในประเทศ”, ASTVผู้จัดการออนไลน์ [Online], 18 ธันวาคม 2556. แหล่งที่มา <http://www.manager.co.th/ibizchannel/ViewNews.aspx?NewsID=9560000155329>.

พื้นบ้านโดยเฉพาะสินค้าหัตถกรรมของไทยเป็นเพียงการคุ้มครองสินค้าหัตถกรรมความเชื่อมโยงกับพื้นที่นั้นอย่างใกล้ชิดโดยต้องมีย่าน้อย 1 ขั้นตอนระหว่างการผลิต ผ่านกระบวนการ หรือเตรียมการ เกิดขึ้นในพื้นที่ภูมิศาสตร์เท่านั้น แต่ยังมีสินค้าหัตถกรรมบางประเภท ที่เป็นภูมิปัญญาชาวบ้านแต่ไม่ได้ขึ้นกับแหล่งพื้นที่ภูมิศาสตร์ แต่เป็นกรรมวิธีการผลิตดั้งเดิมด้วยภูมิปัญญาชาวบ้าน เช่นการผลิตสินค้าหัตถกรรมเบญจรงค์ หรือ สินค้ามีดอรัญญิกที่ใช้ภูมิปัญญาในการผลิตโดยไม่ต้องมีขั้นตอนเกี่ยวกับแหล่งภูมิศาสตร์ ซึ่งสินค้าหัตถกรรมดังกล่าวนี้ไม่อยู่ภายใต้การคุ้มครองของกฎหมายสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของไทยแต่อย่างใด

ปัจจุบันประเทศไทยได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546 มาตั้งแต่วันที่ 28 เมษายน พ.ศ. 2547 จนถึงบัดนี้ ในปี พ.ศ. 2557 เป็นเวลา 10 ปีแล้ว แต่ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาการบังคับใช้กฎหมายตามกฎหมายฉบับดังกล่าว ยังประสบปัญหาในเรื่องการให้ความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ โดยประเทศไทย ยังคงให้ความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์แบบเป็น Protection Geographical Indication: PGI เพียงอย่างเดียว และการคุ้มครองสินค้าหัตถกรรมในกฎหมายสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของประเทศไทยเป็นเพียงเป็นเพียงการคุ้มครองสินค้าหัตถกรรมความเชื่อมโยงกับพื้นที่นั้นอย่างใกล้ชิด โดยต้องมีย่าน้อย 1 ขั้นตอนระหว่างการผลิต ผ่านกระบวนการ หรือเตรียมการ เกิดขึ้นในพื้นที่ภูมิศาสตร์เท่านั้นแต่กฎหมายคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของไทย มิได้ขยายความคุ้มครองให้ครอบคลุมถึงภูมิปัญญาชาวบ้านที่เป็นกรรมวิธีการผลิตสินค้าแต่ไม่ได้ขึ้นกับแหล่งพื้นที่ภูมิศาสตร์ ทำให้กฎหมายสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของไทยยังไม่ชัดเจนในการขยายความคุ้มครองภูมิปัญญาชาวบ้านที่เป็นองค์ความรู้กรรมวิธีการผลิตสินค้าหัตถกรรม แต่ไม่ได้ขึ้นกับแหล่งพื้นที่ภูมิศาสตร์ อาจทำให้เกิดปัญหาในการให้ความคุ้มครองสินค้าหัตถกรรมของไทย เช่น⁶ กรณีกฎหมายการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของอินเดียที่ให้ความคุ้มครองสินค้าหัตถกรรมเพียงระดับเดียวและไม่ได้จำกัดความหมายของสินค้าหัตถกรรมไว้โดยแน่ชัดโดยประเทศอินเดียให้ความหมายของสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ว่าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่เกี่ยวกับสินค้าหมายถึงสิ่งที่ใช้บ่งบอกตัวสินค้าว่าเป็นสินค้าทางการเกษตร สินค้าตามธรรมชาติ หรือสินค้าที่ถูกผลิตขึ้นในแหล่งกำเนิด หรือถูกผลิตในอาณาเขตของประเทศ หรือในแหล่งดินแดนหรือสถานที่ในอาณาเขตแห่งหนึ่ง จนได้รับการยอมรับถึงควมมีคุณภาพ ความมีชื่อเสียง หรือความมีคุณลักษณะของสินค้าเฉพาะอย่าง จนทำให้สินค้านั้นเป็นสินค้าประจำภูมิศาสตร์ ดินแดน หรือท้องถิ่นนั้น ที่ซึ่งกระบวนการในการผลิตหรือกระบวนการเตรียมการสินค้านั้นอยู่ หรือเกิดขึ้นในอาณาเขตภูมิประเทศนั้นด้วย แม้นิยามว่าสินค้าภายใต้

⁶ Mani, S., PIL wants additional statutory protection for GI-tagged handicrafts

[Online], 30 December 2013. Available from <http://timesofindia.indiatimes.com/city/chennai/PIL-wants-additional-statutory-protection-for-GI-tagged-handicrafts/articleshow/28144287.cms>.

ความหมายสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของอินเดียคำว่าสินค้าจะหมายความรวมถึงสินค้าหัตถกรรมก็ตาม แต่ก็ยังเห็นว่าเป็นการคุ้มครองที่ไม่เพียงพอเพราะในประเทศอินเดียมีการผลิตสินค้าหัตถกรรม ที่เป็นภูมิปัญญาชาวบ้านที่เป็นกรรมวิธีการผลิต โดยไม่เกี่ยวข้องกับแหล่งภูมิศาสตร์ จนทำให้ต้องมีการร้องขอต่อศาลเมืองมัทราส (เจนไน) ให้มีคำสั่งรับการจดทะเบียนคุ้มครองเพิ่มเติมสินค้าหัตถกรรมที่ใช้ภูมิปัญญาชาวบ้านในการผลิตสินค้าเพื่อความชัดเจนในการให้ความคุ้มครองสินค้าหัตถกรรมในฐานะสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ได้รับความคุ้มครองตามพระราชบัญญัติสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของอินเดียมาตรา 22⁷ ที่ห้ามการใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เพื่อแสดงหรือทำให้บุคคลอื่นหลงเชื่อว่าสินค้าที่มีได้มาจากแหล่งภูมิศาสตร์ที่ระบุในคำขอขึ้นทะเบียนเป็นสินค้าที่มาจากแหล่งภูมิศาสตร์และการใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์โดยประการใดที่ทำให้เกิดความสับสนหรือหลงผิดในแหล่งภูมิศาสตร์ของสินค้าและในคุณภาพ ชื่อเสียง หรือคุณลักษณะอื่นของสินค้านั้น เพื่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้ประกอบการค้ารายอื่น

ในส่วนของสหภาพยุโรปได้ออกข้อบัญญัติยุโรป (EC regulation 1151/2012) เลขที่ 1151/2012 แห่งสภายุโรปและคณะมนตรีลงวันที่ 21 พฤศจิกายน ค.ศ.2012 ในมาตรา17 ว่าระบบมาตรฐานสำหรับผลิตภัณฑ์พิเศษซึ่งรับรองการผลิตด้วยวิธีดั้งเดิมกำหนดขึ้นเพื่อคุ้มครองวิธีการผลิตและสูตรแบบดั้งเดิมด้วยการช่วยให้ผู้ผลิตผลิตภัณฑ์แบบดั้งเดิมในการทำการตลาดและสื่อคุณลักษณะที่เป็นตัวเพิ่มมูลค่าของสูตรและผลิตภัณฑ์แบบดั้งเดิมให้ผู้บริโภคทราบ เพียงแต่ข้อบัญญัติของยุโรปนี้ใช้กับผลิตภัณฑ์การเกษตรและผลิตภัณฑ์อาหารไม่ได้รวมถึงการทำหัตถกรรมด้วย ทำให้ในหลาย ๆ ประเทศที่เป็นสมาชิกของสหภาพยุโรปเองที่ต้องการคุ้มครองสินค้าหัตถกรรมเมื่อข้อบัญญัติยุโรป (EC regulation 1151/2012) เลขที่ 1151/2012 มุ่งให้ความคุ้มครองเพียงสินค้าอาหาร และสินค้าเกษตรเท่านั้น สมาชิกสหภาพยุโรปบางประเทศจึงออกกฎหมายคุ้มครองสินค้าหัตถกรรมเช่นประเทศฝรั่งเศสได้ออกกฎหมายเฉพาะในการคุ้มครองสินค้าหัตถกรรม ประเทศสาธารณรัฐอินเดียและประเทศเวียดนามก็ได้ออกกฎหมายคุ้มครองสินค้าหัตถกรรมสินค้าหัตถกรรมสามารถขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ได้

ดังนั้นหากประเทศไทยได้มีการพัฒนากฎหมายสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ให้มีการตีความให้ครอบคลุมถึงการทำสินค้าหัตถกรรมแบบภูมิปัญญาชาวบ้านแบบดั้งเดิมที่ไม่เกี่ยวกับแหล่งภูมิศาสตร์ผู้ผลิตสินค้าหัตถกรรมประเภทภูมิปัญญาชาวบ้านที่ไม่เกี่ยวกับแหล่งภูมิศาสตร์ในประเทศไทยในหลายท้องถิ่นที่จะได้รับประโยชน์มากเพราะสินค้าหัตถกรรมของประเทศไทยมีมากมายหากกฎหมายเข้าไป

⁷ Parliament of India, **Geographical Indications of Goods (Registration and Protection) Act, 1999** [Online], 1999. Available from http://www.wipo.int/wipolex/en/text.jsp?file_id=128105.

คุ้มครองดูแล จะเป็นประโยชน์ต่อผู้ผลิตหัตถกรรมแบบภูมิปัญญาชาวบ้านไม่เกี่ยวกับแหล่งภูมิศาสตร์
ตัวสินค้าหัตถกรรมนั้นก็จะได้รับการเพิ่มค่าในมูลค่าของตัวสินค้าด้วย

ผู้วิจัยจึงเห็นว่าควรศึกษาข้อกฎหมายเปรียบเทียบกฎหมายสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของไทยและ
กฎหมายการคุ้มครองหัตถกรรมในกฎหมายคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของประเทศสาธารณ
ฝรั่งเศส และ กฎหมายการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในหัตถกรรมของ สาธารณรัฐอินเดีย
กฎหมายคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของเวียดนาม เพื่อหาแนวทางพัฒนาปรับปรุงกฎหมาย
คุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เพื่อให้คุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ได้เหมาะสมและมีประสิทธิภาพ
มากขึ้น

1.2 วัตถุประสงค์ในการศึกษา

1.2.1 เพื่อศึกษาแนวคิดในการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของประเทศไทยเปรียบเทียบกับ
ประเทศสาธารณรัฐฝรั่งเศส ประเทศสาธารณรัฐอินเดีย และ ประเทศสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม

1.2.2 เพื่อศึกษาแนวคิดในการแบ่งระดับในการให้ความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์

1.2.3 เพื่อศึกษาหลักเกณฑ์และการแบ่งระดับในการให้ความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์
ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546 เปรียบเทียบกฎหมายต่างประเทศ

1.2.4 เพื่อเสนอวิเคราะห์แนวทางการการแก้ไข และการพัฒนากฎหมายสิ่งบ่งชี้ทาง
ภูมิศาสตร์ของไทย

1.3 สมมติฐาน

บทบัญญัติในพระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546 ของไทยยังไม่มี
การคุ้มครองสินค้าหัตถกรรมในกรณีที่งานหัตถกรรมที่ใช้เพียงภูมิปัญญาชาวบ้านโดยไม่เกี่ยวกับแหล่ง
ภูมิศาสตร์ จึงควรที่จะต้องมีการปรับปรุงกฎหมาย และแก้ไขกฎหมายให้เหมาะสมที่จะใช้ในการให้
ความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ให้เหมาะสมมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น จะเป็นประโยชน์แก่ผู้ผลิต
สินค้าหัตถกรรมซึ่งจะทำให้เป็นการเพิ่มค่าในมูลค่าของตัวสินค้ามากขึ้นด้วย

1.4 วิธีดำเนินการศึกษา

งานวิจัยเรื่องนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการวิจัยเอกสาร
(Documentary Research) ซึ่งค้นคว้า รวบรวมด้วยเอกสารทั้งหมด ได้แก่ ตำราคำอธิบายกฎหมาย
ต่าง ๆ วารสารกฎหมาย บทความอื่น ๆ ที่เขียนโดยผู้ทรงคุณวุฒิทั้งในประเทศและต่างประเทศ
การค้นคว้าจากวิทยานิพนธ์ สารนิพนธ์ Internet รวมทั้งบทความที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายสิ่งบ่งชี้
ทางภูมิศาสตร์และกฎหมายที่เกี่ยวข้องและศึกษาเปรียบเทียบกับกฎหมายและแนวคิดของกฎหมาย

ระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องคือ กฎหมายของประเทศสาธารณรัฐฝรั่งเศส สาธารณรัฐอินเดีย และกฎหมายของประเทศเวียดนาม

1.5 ขอบเขตของการศึกษา

งานวิจัยนี้เป็นเรื่องการศึกษาแนวคิดและการแบ่งระดับในการให้ความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในสินค้าหัตถกรรม รวมถึงหลักเกณฑ์และวิธีการในการให้ความคุ้มครองในสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์สินค้าหัตถกรรมตามพระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546 โดยเปรียบเทียบกับหลักกฎหมายของสหภาพยุโรปและในประเทศสมาชิก โดยทำการวิเคราะห์ถึงข้อดีข้อเสีย ความเหมาะสมในกฎหมายสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของไทย พร้อมทั้งข้อเสนอแนะและแนวทางในการตีความและปรับปรุงแก้ไขกฎหมาย

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 1.6.1 ทำให้ทราบถึงแนวคิดในการแบ่งระดับการคุ้มครองในกฎหมายสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์
- 1.6.2 ทำให้ทราบถึงหลักเกณฑ์ในการให้ความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในสินค้าหัตถกรรม
- 1.6.3 ทำให้ทราบถึงการเปรียบเทียบกฎหมายสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของไทยและของต่างประเทศในการคุ้มครองสินค้าหัตถกรรม
- 1.6.4 ทำให้ทราบถึงแนวทางในการแก้ไขและปรับปรุงให้เหมาะสมกับกฎหมายสิ่งบ่งชี้ภูมิศาสตร์ในเรื่องการคุ้มครองสินค้าหัตถกรรมของไทย

บทที่ 2

การคุ้มครองสินค้าหัตถกรรมตามกฎหมายไทย

การศึกษาในบทนี้จะกล่าวถึง การคุ้มครองสินค้าหัตถกรรมในกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาของไทยและประกาศที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ทราบถึงการให้ความคุ้มครองสินค้าหัตถกรรมของไทยว่า กฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาให้ความคุ้มครองอย่างไร และสินค้าหัตถกรรมของไทยนอกจากกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาแล้วในกฎหมายอื่นให้ความคุ้มครองอย่างไร

2.1 การคุ้มครองสินค้าหัตถกรรมตามกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาของไทย

คำว่าหัตถกรรมหมายถึง งานช่างที่ทำด้วยมือหรืออุปกรณ์ง่าย ๆ อาศัยทักษะและเน้นประโยชน์ใช้สอยเป็นหลัก โดยทั่วไปเป็นผลิตภัณฑ์ที่แสดงให้เห็นถึงวัฒนธรรมและศาสนา สามารถนำมาใช้ในชีวิตประจำวันได้ ผลิตภัณฑ์ที่ผลิตออกมาเป็นจำนวนมาก หรือผลิตด้วยเครื่องจักรไม่เรียกว่าหัตถกรรม¹ การศึกษาเกี่ยวกับเรื่องราวเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์พื้นบ้านหรือในอดีตเรียกว่า “หัตถกรรม” ที่ปรากฏในประเทศไทย เป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นซึ่งสะท้อนให้เห็นความสามารถของมนุษย์แต่ละยุคแต่ละสมัยอันเป็นหลักฐานสำคัญที่จะเชื่อมโยงสภาพชีวิตความเป็นอยู่ ความสัมพันธ์ทั้งแนวคิดและกระบวนการสร้างสรรค์ตลอดจนวัฒนธรรมที่มีวิวัฒนาการอย่างต่อเนื่องมายาวนาน จนทำให้สินค้าหัตถกรรมของประเทศไทยกลายเป็นที่นิยมของชาวโลกมาช้านานและมีภูมิปัญญาที่สืบทอดมาตั้งแต่บรรพบุรุษจนถึงปัจจุบัน สำหรับสินค้าหัตถกรรมของไทยส่วนใหญ่มักเป็นอุตสาหกรรมภายในครัวเรือนใช้การสืบทอดจากการบอกเล่าภูมิปัญญาจากรุ่นสู่รุ่นจึงก่อเกิดเป็นงานหัตถกรรมอันล้ำค่า และด้วยภูมิปัญญาชาวบ้านที่มีนี้เองทำให้สินค้าหัตถกรรมของไทย ชดช้อยสวยงามจนเป็นที่ประจักษ์แก่สายตาของชาวโลกและถือเป็นสินค้าส่งออกสำคัญของประเทศไทยรวมทั้งเป็นแหล่งก่อกำเนิดรายได้ให้ประเทศไทยอีกทางหนึ่งด้วย เป็นที่น่าสนใจว่าแม้สินค้าหัตถกรรมของประเทศไทยจะเป็นสินค้าส่งออกที่สำคัญและแสดงถึงวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของบรรพบุรุษไทย แต่กลับไม่มีกฎหมายที่ให้ความคุ้มครองในสินค้าหัตถกรรมโดยเฉพาะ

ปัจจุบันสินค้าหัตถกรรมของไทยจึงตกอยู่ภายใต้ระบบกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา เช่น พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 พระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ. 2522 ฉบับแก้ไขปี 2542 พระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า พ.ศ. 2534 ฉบับแก้ไขปี 2543 พระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้

¹ เว็บไซต์หัตถกรรมไทย ภูมิปัญญาไทย สู่สายตาชาวโลก, **หัตถกรรมไทย** [Online], ม.ป.ป. แหล่งที่มา <http://thailandhandmadebuu.wordpress.com/category/ความหมายของหัตถกรรม/>.

ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546 ซึ่งจะต้องมาทำการวิเคราะห์กฎหมายเหล่านี้เพื่อหาแนวทางและมาตรการที่เหมาะสมในการให้ความคุ้มครองสินค้าหัตถกรรมต่อไป

2.1.1 การให้ความคุ้มครองสินค้าหัตถกรรม ตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537

สำหรับพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์นี้ได้ให้ความคุ้มครองในสินค้าหัตถกรรมโดยตรงเพียงแต่บัญญัติไว้ในมาตรา 4 ของพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ว่างานใดบ้างที่ได้รับความคุ้มครองในฐานะเป็นงานอันมีลิขสิทธิ์² เช่นงานจิตรกรรมได้แก่ งานสร้างสรรค์รูปทรงที่ประกอบด้วยเส้น แสง สี หรือสิ่งอื่นอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างรวมกัน ลงบนวัสดุอย่างเดียวหรือหลายอย่าง งานประติมากรรมได้แก่ งานสร้างสรรค์รูปทรงที่เกี่ยวกับปริมาตรที่สัมผัสและจับต้องได้ งานภาพพิมพ์ ได้แก่ งานสร้างสรรค์ภาพด้วยกรรมวิธีทางการพิมพ์ และหมายความรวมถึงแม่พิมพ์หรือแบบพิมพ์ที่ใช้ในการพิมพ์ด้วย หรือจะเป็นงานศิลปประยุกต์ ได้แก่ งานที่นำเอางานศิลปกรรม จิตรกรรม หรือประติมากรรม อย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างรวมกันไปใช้ประโยชน์อย่างอื่น นอกเหนือจากการชื่นชมในคุณค่าของตัวงานดังกล่าวนั้น เช่น นำไปใช้สอย นำไปตกแต่งวัสดุหรือสิ่งของอันเป็นเครื่องใช้ หรือนำไปใช้เพื่อประโยชน์ทางการค้า และในมาตรา 6³ แห่งพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ก็กล่าวถึงงานอันมีลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัตินี้ ได้แก่งานสร้างสรรค์ประเภทวรรณกรรม นาฏกรรม ศิลปกรรม ดนตรีกรรม โสตทัศนวัสดุ ภาพยนตร์ สิ่งบันทึกเสียง งานแพร่เสียงแพร่ภาพ หรืองานอื่นใดในแผนกวรรณคดี แผนกวิทยาศาสตร์ หรือแผนกศิลปะ ของผู้สร้างสรรค์ไม่ว่างานดังกล่าวจะแสดงออกโดยวิธีหรือรูปแบบอย่างใด

เมื่อพิจารณาจากหลักเกณฑ์งานอันมีลิขสิทธิ์ของกฎหมายลิขสิทธิ์แล้ว พบว่างานสินค้าหัตถกรรม อาจได้รับความคุ้มครองในฐานะงานอันมีลิขสิทธิ์จากผู้สร้างงานหัตถกรรมขึ้นนั้น ๆ ซึ่งเป็นสิทธิของผู้ที่ไปจดแจ้งงานอันมีลิขสิทธิ์เท่านั้นมิใช่สิทธิอันตกเป็นของชุมชนหรือสาธารณะ อาจเกิดปัญหาว่าหากเป็นงานหัตถกรรมที่เกิดจากการภูมิปัญญาชาวบ้าน ทั้งขั้นตอนและกรรมวิธีการผลิตก็เป็นภูมิปัญญาชาวบ้านอย่างเช่นเครื่องเบญจรงค์ ที่มีการเขียนลายคล้าย ๆ กันเพราะได้รับสืบทอดภูมิปัญญาจากบรรพชนคล้าย ๆ กัน ก็อาจเกิดปัญหาว่า หากให้ลายในการเขียนเบญจรงค์ในที่มีบุคคลไปขูดฉูดเป็นงานที่ได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายลิขสิทธิ์ ในขณะที่ผู้อื่นในชุมชนที่ทำการเขียนลายที่คล้ายหรือใกล้เคียงกันก็อาจถือได้ว่าการละเมิดลิขสิทธิ์ของอีกผู้ขูดฉูดได้ เพราะตามมาตรา 15 แห่งพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ได้กล่าวไว้ว่าเจ้าของลิขสิทธิ์ย่อมมีสิทธิแต่ผู้เดียวดังต่อไปนี้ทำซ้ำหรือ

² กรมทรัพย์สินทางปัญญา, พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 [Online], 9 ธันวาคม 2537. แหล่งที่มา http://www.ipthailand.go.th/index.php?option=com_docman&task=cat_view&gid=213&Itemid=272.

³ เรืองเดียวกัน.

ดัดแปลงเผยแพร่ต่อสาธารณชนให้เข้าต้นฉบับหรือสำเนาในงานให้ประโยชน์อันเกิดจากลิขสิทธิ์แก่ผู้อื่น อนุญาตให้ผู้อื่นใช้สิทธิตาม จากบทบัญญัติในมาตรา 15⁴ จะเห็นได้ว่าการคุ้มครองสินค้าหัตถกรรมที่เป็นงานอันเกิดจากภูมิปัญญาชาวบ้านไม่อาจที่จะขอรับความคุ้มครองภายใต้กฎหมายลิขสิทธิ์เพราะผู้ที่ขอรับความคุ้มครองในฐานะงานอันมีลิขสิทธิ์นั้นเป็นการขอความคุ้มครองโดยปัจเจกบุคคล รวมทั้งกฎหมายลิขสิทธิ์มุ่งคุ้มครองการแสดงออกในความคิดสร้างสรรค์ของผู้สร้างจึงไม่เหมาะสมที่จะนำมาคุ้มครองสินค้าหัตถกรรมอันเกิดจากภูมิปัญญาชาวบ้านซึ่งเป็นสิ่งที่บรรพชนได้สั่งสมจนเกิดเป็นองค์ความรู้อันเป็นสิ่งสาธารณะที่ชุมชนได้ใช้กันสืบมา

2.1.2 การให้ความคุ้มครองสินค้าหัตถกรรม ตามพระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ. 2522

ฉบับที่แก้ไขปี พ.ศ. 2542

สำหรับพระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ. 2522 ฉบับที่แก้ไขปี 2542 มิได้ให้ความคุ้มครองสินค้าหัตถกรรมโดยตรงแต่ได้กล่าวถึงการออกแบบผลิตภัณฑ์ว่าแบบผลิตภัณฑ์⁵ หมายความว่า รูปร่างของผลิตภัณฑ์ หรือองค์ประกอบของลวดลาย หรือสีของผลิตภัณฑ์ อันมีลักษณะพิเศษสำหรับผลิตภัณฑ์ ซึ่งสามารถใช้เป็นแบบสำหรับผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมรวมทั้งหัตถกรรมได้ อันเป็นเรื่องของสิทธิบัตรออกแบบผลิตภัณฑ์ ซึ่งอาจจะเป็นมาตรการในการให้ความคุ้มครองสินค้าหัตถกรรมได้ แต่มีข้อสังเกตว่าจะเป็นสิทธิบัตรการออกแบบผลิตภัณฑ์ ซึ่งการออกแบบผลิตภัณฑ์จะต้องเป็น การออกแบบผลิตภัณฑ์⁶ ที่ประกอบไปด้วยสองประการคือต้องเป็นการออกแบบผลิตภัณฑ์ใหม่⁷ จะต้องเป็นการออกแบบผลิตภัณฑ์เพื่ออุตสาหกรรม หรือ หัตถกรรมการออกแบบผลิตภัณฑ์ใหม่ ซึ่ง พ.ร.บ. สิทธิบัตร ไม่ได้ให้คำนิยามไว้โดยตรงว่าการออกแบบผลิตภัณฑ์ใหม่คืออะไรหรือมีลักษณะอย่างไร เพียงแต่ระบุถึงการออกแบบผลิตภัณฑ์ที่ไม่ถือว่าเป็นการออกแบบผลิตภัณฑ์ใหม่ไว้ 4 ประเภท⁸ ดังนี้

- 1) แบบผลิตภัณฑ์ที่มีหรือใช้แพร่หลายอยู่แล้วการออกแบบผลิตภัณฑ์ที่ได้มีการผลิตผลิตภัณฑ์ หรือมีการใช้ในการผลิตผลิตภัณฑ์อย่างแพร่หลายอยู่แล้วในประเทศก่อนวันขอรับสิทธิบัตร

⁴ เรื่องเดียวกัน.

⁵ สมาคมทรัพย์สินทางปัญญาแห่งประเทศไทย, พระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ. 2522 [Online], 11 มีนาคม 2522, แหล่งที่มา http://www.ipat.or.th/index.php?view=category&id=27%3At4&option=com_content&Itemid=12.

⁶ สมาคมทรัพย์สินทางปัญญาแห่งประเทศไทย, การออกแบบผลิตภัณฑ์ที่ขอรับสิทธิบัตรได้ [Online], 2557. แหล่งที่มา http://www.ipat.or.th/index.php?option=com_content&view=article&id=275:25-06-53&catid=46:aut2&Itemid=14.

⁷ เรื่องเดียวกัน.

⁸ เรื่องเดียวกัน.

ตัวอย่างเช่น ผู้ออกแบบได้นำผลิตภัณฑ์นั้นไปผลิตผลิตภัณฑ์และวางขายจำหน่ายก่อนที่จะยื่นขอรับสิทธิบัตร ก็ถือว่าไม่ใช่การออกแบบผลิตภัณฑ์ใหม่ที่จะขอรับสิทธิบัตรได้

2) แบบผลิตภัณฑ์ที่ได้มีการเปิดเผยภาพ สารสำคัญ หรือรายละเอียดในเอกสาร หรือสิ่งพิมพ์ที่ได้เผยแพร่อยู่แล้วไม่ว่าในหรือนอกราชอาณาจักรก่อนวันขอรับสิทธิบัตร ถือว่าไม่เป็นการออกแบบผลิตภัณฑ์ใหม่ ทั้งนี้ไม่รวมถึงการเปิดเผยต่อสาธารณชนโดยวิธีในลักษณะอื่น เช่น การนำแบบผลิตภัณฑ์ออกแสดงในนิทรรศการ หรือการประชุมวิชาการ เป็นต้น

3) แบบผลิตภัณฑ์ที่ได้มีการประกาศโฆษณามาก่อนวันขอรับสิทธิบัตร คือการออกแบบผลิตภัณฑ์ที่ได้มีการยื่นขอรับสิทธิบัตรในประเทศไทย และได้มีการพิมพ์ประกาศโฆษณาแล้วกฎหมายถือว่าไม่ใช่การออกแบบผลิตภัณฑ์ใหม่

4) แบบผลิตภัณฑ์ที่คล้ายกับแบบผลิตภัณฑ์ประเภทที่ (1) - (3) มากจนเห็นได้ว่าเป็นการเลียนแบบ คือแบบผลิตภัณฑ์ที่แม้จะไม่เหมือนกับแบบผลิตภัณฑ์ที่มีอยู่แล้วทุกประการ แต่มีสาระสำคัญเหมือนหรือคล้ายกันมากให้ถือว่าไม่ใช่การออกแบบผลิตภัณฑ์ใหม่หลักเกณฑ์นี้คล้ายกับหลักเกณฑ์ในเรื่องชั้นการประดิษฐ์สูงขึ้นซึ่งเป็นลักษณะหนึ่งของการประดิษฐ์ที่ขอรับสิทธิบัตรได้

จากการศึกษาจะเห็นได้ว่า พระราชบัญญัติสิทธิบัตรให้ความคุ้มครองในการออกแบบผลิตภัณฑ์ที่สามารถเอาไปประยุกต์ใช้ได้ทางอุตสาหกรรมและหัตถกรรมแต่จะต้องเป็นการออกแบบผลิตภัณฑ์ใหม่และไม่มีเผยแพร่หรือแพร่หลายหรือมีใช้ก่อนยื่นคำขอจดทะเบียนซึ่งไม่สอดคล้องกับสินค้าหัตถกรรมบางประเภทโดยเฉพาะสินค้าหัตถกรรมที่เกิดจากภูมิปัญญาชาวบ้าน ซึ่งเป็นสิ่งที่มีอยู่และแพร่หลายอยู่แล้วจะเห็นได้ว่าตามกฎหมายสิทธิบัตร สินค้าหัตถกรรมที่เป็นภูมิปัญญาของชาวบ้านจะไม่สามารถที่จะได้รับความคุ้มครองได้เพราะไม่ใช่การออกแบบผลิตภัณฑ์ใหม่ แต่เป็นสิ่งที่มีอยู่หรือแพร่หลายมานานแล้ว ดังนั้นสินค้าหัตถกรรมประเภทที่เป็นภูมิปัญญาชาวบ้านจึงไม่สามารถได้รับความคุ้มครองตามพระราชบัญญัติสิทธิบัตรได้

2.1.3 การให้ความคุ้มครองสินค้าหัตถกรรม ตามพระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2543

สำหรับพระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2543 ไม่ได้มีบทบัญญัติคุ้มครองสินค้าหัตถกรรมโดยตรงแต่สินค้าหัตถกรรมสามารถได้รับความคุ้มครองในฐานะเป็นเครื่องหมายรับรองได้ โดยในมาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้าให้ความหมายเครื่องหมายรับรองไว้ว่าเครื่องหมายที่เจ้าของเครื่องหมายรับรองใช้หรือจะใช้เป็นที่หมายหรือเกี่ยวข้องกับสินค้าหรือบริการของบุคคลอื่น เพื่อเป็นการรับรองเกี่ยวกับแหล่งกำเนิด ส่วนประกอบ วิธีการผลิต คุณภาพ หรือคุณลักษณะอื่นใดของสินค้านั้น หรือเพื่อรับรองเกี่ยวกับสภาพ คุณภาพ ชนิด หรือคุณลักษณะอื่นใด

ของบริการนั้น⁹ เมื่อพิจารณาแล้วจะเห็นได้ว่าเครื่องหมายรับรองนั้นมีไว้เพื่อเป็นมาตรฐานสินค้าหรือบริการมีการรับรองแหล่งกำเนิดของสินค้า วิธีการผลิตและคุณภาพ ซึ่งอาจนำมาใช้กับการคุ้มครองสินค้าหัตถกรรมได้โดยสามารถจะนำเครื่องหมายรับรองที่รับรองการผลิต คุณภาพ ไปรับรองคุณภาพแหล่งกำเนิด คุณลักษณะของสินค้าหัตถกรรมได้ แต่ก็จะมีปัญหาว่าเครื่องหมายรับรองนั้นมีข้อจำกัดที่จะออกให้แก่บุคคลเพียงคนเดียวเท่านั้น และ ไม่สามารถออกเพื่อรับรองตนเองได้¹⁰ ดังนั้นเจ้าของสินค้าหัตถกรรมที่เป็นภูมิปัญญาชาวบ้านก็อาจที่จะขอเครื่องหมายรับรองเพื่อเป็นการรับรองเกี่ยวกับแหล่งกำเนิด ส่วนประกอบ วิธีการผลิต คุณภาพ หรือคุณลักษณะอื่นใดของสินค้าของตนได้ คงจะขอคุ้มครองเป็นเครื่องหมายการค้าซึ่งจะได้รับประโยชน์เพียง ทำให้ผู้บริโภคสามารถจดจำหรือเรียกขานสินค้าของเจ้าของเครื่องหมายการค้านั้นได้เท่านั้น ในกรณีจะถือว่าสินค้าหัตถกรรมสามารถได้รับการคุ้มครองโดยเป็นเครื่องหมายการค้าร่วมได้หรือไม่นั้น เครื่องหมายร่วมคือเครื่องหมายการค้าหรือเครื่องหมายบริการที่ใช้ หรือจะใช้โดยบริษัทหรือรัฐวิสาหกิจในกลุ่มเดียวกันหรือโดยสมาชิกของสมาคม สหกรณ์ สหภาพ สมาพันธ์ กลุ่มบุคคลหรือองค์กรอื่นใดของรัฐหรือเอกชนแต่บทบัญญัติของเครื่องหมายร่วม¹¹ ไม่สามารถนำเอาบทบัญญัติในเรื่องเครื่องหมายรับรองมาใช้โดยอนุโลมได้

เมื่อพิจารณาจากพระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า พ.ศ. 2534 แล้ว จะเห็นได้ว่าการคุ้มครองสินค้าหัตถกรรมจะสามารถได้รับการคุ้มครองในฐานะเครื่องหมายการค้าได้ แต่ก็มีข้อเสียคือกฎหมายเครื่องหมายการค้าจะบ่งบอกความแตกต่างระหว่างเจ้าของหรือผู้ผลิตสินค้าแต่ไม่ได้บ่งบอกถึงคุณลักษณะการรับรองเกี่ยวกับแหล่งกำเนิด ส่วนประกอบ วิธีการผลิต คุณภาพ หรือคุณลักษณะอื่นใดของสินค้าหัตถกรรมที่เป็นภูมิปัญญาชาวบ้านว่าแตกต่างกันอย่างไรกับสินค้าหัตถกรรมธรรมดา อีกทั้งบทบัญญัติในเรื่องเครื่องหมายรับรองอาจเข้ามาให้ความคุ้มครองได้เพียงแต่ เครื่องหมายรับรองตามกฎหมายเครื่องหมายการค้าของไทยนั้นมีข้อจำกัดที่จะออกให้แก่บุคคลเพียงคนเดียวเท่านั้น และ ไม่สามารถออกเพื่อรับรองตนเองได้ ถึงแม้จะนำเรื่องเครื่องหมายร่วมมาใช้ก็ไม่สามารถนำมาใช้ได้นั้น เนื่องจากคำจำกัดความของเครื่องหมายร่วม ไม่ได้ครอบคลุมไปถึงเครื่องหมายรับรอง ดังนั้นจึงเห็นได้ว่ากฎหมายเครื่องหมายการค้าของไทยนั้นไม่ครอบคลุมไปถึงการคุ้มครองสินค้าหัตถกรรมที่เป็นภูมิปัญญาชาวบ้านได้สินค้าหัตถกรรมไทยที่เป็นภูมิปัญญาชาวบ้านนั้นจึงไม่เหมาะสมในการที่จะนำกฎหมายเครื่องหมายการค้าของไทยมาให้ความคุ้มครอง

⁹ สมาคมทรัพย์สินทางปัญญาแห่งประเทศไทย, พระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า พ.ศ. 2534 [Online], 28 ตุลาคม 2534, แหล่งที่มา http://www.ipat.or.th/index.php?option=com_content&view=category&id=15:t1&Itemid=12&layout=default.

¹⁰ เรื่องเดียวกัน.

¹¹ เรื่องเดียวกัน.

2.1.4 การให้ความคุ้มครองสินค้าหัตถกรรม ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546

สำหรับการคุ้มครองสินค้าหัตถกรรมในกฎหมายสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของไต้หวันมีบัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546 โดยเป็นไปตามความตกลง TRIPS ใน Section 3: Geographical Indications ที่ประเทศไทยเป็นภาคี โดยพระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546 มีรายละเอียด ขั้นตอน และวิธีการคุ้มครองดังนี้

1) ความหมายของคำว่าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์

สำหรับการกฎหมายสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของไต้หวันมีบัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546 โดยในพระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ได้ให้ความหมายไว้ในมาตรา 3 ว่า ในพระราชบัญญัตินี้ “สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์” หมายความว่า ชื่อ สัญลักษณ์ หรือสิ่งอื่นใดที่ใช้เรียกหรือใช้แทนแหล่งภูมิศาสตร์และที่สามารถบ่งบอกว่าสินค้าที่เกิดจากแหล่งภูมิศาสตร์นั้นเป็นสินค้าที่มีคุณภาพ ชื่อเสียง หรือคุณลักษณะเฉพาะของแหล่งภูมิศาสตร์ดังกล่าว¹² เมื่อพิจารณาจากมาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์องค์ประกอบของสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์มีดังนี้

- ชื่อ สัญลักษณ์ หรือสิ่งอื่นใด ที่ใช้เรียกหรือแทนแหล่งภูมิศาสตร์
- ชื่อ สัญลักษณ์ หรือสิ่งอื่นใด ที่ใช้เรียกหรือแทนแหล่งภูมิศาสตร์และสามารถบ่งบอกได้ว่าสินค้านั้นเป็นสินค้าที่เกิดจากแหล่งภูมิศาสตร์นั้น
- สินค้านั้นจะต้องมีชื่อเสียง คุณภาพและคุณลักษณะเฉพาะ ของแหล่งภูมิศาสตร์

ดังนั้น สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์จึงหมายถึง ชื่อหรือสัญลักษณ์ใด ๆ ที่ใช้เรียกหรือแทนสินค้านั้นเพื่อบ่งบอกว่า สินค้านั้นเป็นอย่างไร มีคุณสมบัติ หรือมีชื่อเสียง อย่างไร¹³ ซึ่งอาจเป็นภูมิปัญญาของคนในท้องถิ่นนั้น รวมกับสภาพภูมิประเทศ ภูมิอากาศ จึงทำให้เกิดผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพ จนเมื่อนึกถึงผลิตภัณฑ์นั้นก็ต้องนึกถึงแหล่งภูมิศาสตร์นั้นด้วย เช่น เมื่อเรานึกถึงผ้าไหม ที่ทอด้วยการทอชั้นสูงใช้เส้นไหมที่ทอจนกลดลายได้แน่นเรียบ เก็บปมด้ายเรียบร้อยสวยงาม ลวดลายทั้งด้านนอกและด้านในคล้ายกัน สามารถใช้ได้ทั้งสองด้านเส้นพุ่งพิเศษอาจเป็นฝ่ายไหม หรือดินเงินดินทอง เราก็จะนึกถึงผ้าไหมยกดอกของจังหวัดลำพูน เป็นต้น

¹² กรมทรัพย์สินทางปัญญา, พระราชบัญญัติ คุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546 [Online], 2553. แหล่งที่มา http://www.ipthailand.go.th/index.php?option=com_docman&task=cat_view&gid=213&Itemid=272.

¹³ ปัจฉิมา ธนสันติ, การคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์: ตำรากฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา, (กรุงเทพฯ: เนติบัณฑิตยสภาแห่งเนติบัณฑิตยสภา ในพระบรมราชูปถัมภ์, 2554).

นอกจากนี้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์¹⁴ อาจจะไม่ใช่เพียงแต่การใช้ชื่อแหล่งภูมิศาสตร์เช่น ผ้าไหมยกดอกลำพูนที่ทำให้รู้ว่าเป็นผ้าไหมยกดอกของลำพูนเท่านั้น สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์อาจใช้สัญลักษณ์เพื่อสื่อให้ผู้บริโภคเข้าใจว่าสินค้ามาจากแหล่งภูมิศาสตร์นั้น ๆ ได้ เช่น สินค้ามีรูปพระพุทธรชินราชแสดงให้เห็นว่าสินค้านั้นมาจากจังหวัดพิษณุโลก เป็นต้น

รวมทั้งบางกรณี สินค้าอาจไม่มีชื่อเรียกเป็นทางการของแหล่งภูมิศาสตร์นั้นแต่อาจเป็นสิ่งอื่นใดที่ใช้เรียกแทนแหล่งภูมิศาสตร์¹⁵ แม้จะไม่ใช่ชื่ออย่างเป็นทางการของแหล่งภูมิศาสตร์นั้นแต่เมื่อเรียกแล้วทำให้ ผู้บริโภคเข้าใจได้ว่าสินค้านั้นมาจากแหล่งใด หรือข้อความนั้นแสดงแหล่งภูมิศาสตร์ใด รวมทั้งหมายถึงภูมิศาสตร์ใด เช่นคำว่า ชาลวันอาจหมายถึงเมืองพิจิตร หรือแม่กลองหมายถึงเมืองสมุทรสงคราม เป็นต้น

พระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ก็ยังให้นิยามในมาตรา¹⁶ คำว่าแหล่งภูมิศาสตร์ไว้ดังนี้ว่า “แหล่งภูมิศาสตร์” หมายความว่า พื้นที่ของประเทศ เขต ภูมิภาคและท้องถิ่น และให้หมายความรวมถึงทะเล ทะเลสาบ แม่น้ำ ลำน้ำ เกาะ ภูเขา หรือพื้นที่อื่นทำนองเดียวกันด้วย

จากการศึกษาจะเห็นได้ว่าการกำหนดความหมายของคำว่า แหล่งภูมิศาสตร์เพื่อให้เกิดความชัดเจนครอบคลุมและเพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ถูกต้องตรงกันและการมีคำว่าพื้นที่อื่นทำนองเดียวกันย่อมหมายความว่าสามารถตีความแหล่งภูมิศาสตร์ได้ในความหมายอย่างกว้าง ไม่จำเป็นต้องเป็นชื่อทางการของแหล่งภูมิศาสตร์แต่เป็นชื่อที่ไม่เกี่ยวกับแหล่งภูมิศาสตร์เป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ไม่เกี่ยวกับชื่อภูมิศาสตร์ก็ได้

พระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ยังได้ให้ความหมายไว้ในคำว่า สินค้า¹⁷ “สินค้า” หมายความว่า สิ่งของที่สามารถซื้อขาย แลกเปลี่ยน หรือโอนกันได้ ไม่ว่าจะเกิดโดยธรรมชาติหรือเป็นผลิตผลทางการเกษตร รวมตลอดถึงผลิตภัณฑ์ทางหัตถกรรมและอุตสาหกรรม

จากการศึกษาคำว่าสินค้าในพระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์หมายความว่า สิ่งของที่สามารถซื้อขาย แลกเปลี่ยน หรือโอนกันได้ ไม่ว่าจะเกิดโดยธรรมชาติหรือเป็นผลิตผลทางการเกษตร รวมตลอดถึง ผลิตภัณฑ์ทางหัตถกรรมและอุตสาหกรรม โดย

¹⁴ ตะวัน เดชภักดิ์นวมงคล, การให้ความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์: ศึกษาเปรียบเทียบมาตรการตามกฎหมายไทยกับสหภาพยุโรป (วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, 2551), 10-21.

¹⁵ เรื่องเดียวกัน.

¹⁶ กรมทรัพย์สินทางปัญญา, พระราชบัญญัติ คุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546.

¹⁷ เรื่องเดียวกัน.

(1) สินค้าเกษตรที่จะสามารถได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ได้นั้นจะต้องสามารถบ่งบอกได้ถึงคุณภาพชื่อเสียงหรือคุณลักษณะเฉพาะของสินค้าที่ผลิตจากแหล่งพื้นที่นั้นได้ยกตัวอย่างเช่นเมื่อพูดถึงคำว่า “ไข่มุกไขยา” ผู้บริโภคจะนึกถึงคุณภาพหรือลักษณะของไข่มุกที่มีลักษณะฟองโตมีไข่มุกใหญ่มันเยิ้มเป็นต้นโดยหลักจะต้องดูว่าแหล่งพื้นที่นั้นมีส่วนเกี่ยวข้องกับสินค้านั้นอย่างไรลักษณะเด่นของสินค้าทางภูมิศาสตร์ที่มาจากพื้นที่การผลิตนั้นมีความแตกต่างจากสินค้าเดียวกันที่มาจากพื้นที่อื่นมีความแตกต่างหรือความโดดเด่นของสินค้าที่เป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ได้นั้น

(2) สินค้าหัตถกรรมและผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม ที่จะสามารถได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์อาจมีขั้นตอนหรือวิธีการผลิตที่เป็นภูมิปัญญาของท้องถิ่นใดท้องถิ่นหรือในทักษะการผลิตพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่งในการขอรับความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ผู้ขอจะต้องแสดงให้เห็นว่ามีความเชื่อมโยงอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น ศิลาแลง ที่จะต้องใช้ดินในบริเวณจังหวัดเชียงใหม่ที่สามารถทนร้อนมีความพรุน ความทนไฟ และการปั้นที่เป็นเอกลักษณ์ อิงกับแหล่งภูมิศาสตร์ จึงได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์

เมื่อพิจารณาจากความหมายของคำว่าสินค้าจะเห็นได้ว่าคำว่าสินค้าในพระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นั้นจะหมายความว่า เป็นสิ่งทรมิตรพรมมีความหมายรวมถึงสินค้าเกษตร สินค้าหัตถกรรม และสินค้าอุตสาหกรรมโดยคุณภาพหรือชื่อเสียงของสินค้านั้น ๆ จะต้องมีความสัมพันธ์กับท้องถิ่นหรือพื้นที่ทางภูมิศาสตร์นั้น ๆ

2) สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ไม่อาจขอรับความคุ้มครองได้¹⁸

มาตรา 5 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546 ได้กล่าวถึงสิ่งที่ไม่อาจขอรับความคุ้มครองดังนี้ สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ขอขึ้นทะเบียนสำหรับสินค้าใดต้องไม่มีลักษณะอย่างหนึ่งอย่างใดดังต่อไปนี้

- (1) เป็นชื่อสามัญของสินค้าที่จะใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นั้น
- (2) เป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนหรือนโยบายแห่งรัฐ

โดยคำว่า ชื่อสามัญตามกรณีของมาตรา 5 นั้นเป็นชื่อสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ประชาชนได้ใช้เรียกขานสินค้าชนิดใดชนิดหนึ่งที่รู้จักจนติดปากทั่วไปแล้วซึ่งแท้จริงแล้วผู้ผลิตสินค้าอาจตั้งชื่อเฉพาะแก่สินค้านั้นแล้ว แต่ประชาชนนิยมเรียกสินค้านั้นดังกล่าวตามชื่อทางภูมิศาสตร์ที่ได้ใช้กับสินค้านั้นจนกลายเป็นชื่อสามัญนั่นเอง เช่นชาจีนเป็นต้นคำว่า “ชาจีน” น่าจะเป็นชื่อสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เพราะ

¹⁸ ตะวัน เดชภักดีนมงคล, การให้ความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์: ศึกษาเปรียบเทียบมาตรการตามกฎหมายไทยกับสหภาพยุโรป, 10-21.

ประกอบด้วยชื่อสินค้าคือชาและแหล่งภูมิศาสตร์คือประเทศจีนแต่เนื่องจากชื่อสินค้านี้ได้มีการเรียกขานมานานจนติดปากผู้บริโภคและเข้าใจว่าเป็นชื่อสินค้าชนิดหนึ่งเท่านั้นไม่ได้หมายความว่าใบชานั้นมาจากประเทศจีนจึงเป็นชื่อสามัญทางการค้า

ประเทศไทยมีสินค้าที่มีชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับแต่ชื่อสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของไทยที่เข้าข่ายเป็นชื่อสามัญคือ “ซอสพริกศรีราชา” เนื่องจากประชาชนทั้งในประเทศและต่างประเทศได้ใช้เรียกขานซอสชนิดหนึ่งคือซอสพริกสีแดงหากศึกษาถึงประวัติความเป็นมาในอดีตที่ผ่านมาบริเวณอำเภอศรีราชาจังหวัดชลบุรีได้ทำการเกษตรปลูกพริกแดงที่มีรสอร่อยจำนวนมากและเมื่อเหลือจากจำหน่ายและบริโภคจึงได้ทำเป็นซอสพริกเพื่อใช้จิ้มอาหารทะเล นอกจากนี้ในการจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าในประเทศสหรัฐอเมริกาได้ให้แสดงปฏิเสธคำดังกล่าวเนื่องจากเป็นประเภทหนึ่งของสินค้าจึงกลายเป็นชื่อสามัญทางการค้าอันไม่อาจมาขอรับความคุ้มครองเป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ได้¹⁹

ส่วนสิ่งที่ไม่อาจขอรับความคุ้มครองตามมาตรา 5(2) ก็จะเป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยของประชาชน เช่น รูปสัญลักษณ์ ค้อนกับเคียวแสดงให้เห็นถึงการปกครองระบบคอมมิวนิสต์สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ประเภทนี้จะถูกปฏิเสธไม่ให้ขึ้นทะเบียนเพราะชื่อนี้ขัดต่อความสงบเรียบร้อยของประชาชนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ขัดต่อแนวนโยบายแห่งรัฐ เช่น การใช้สัญลักษณ์รูปดอกฝิ่นกับสินค้าที่มาจากดอยต่าง ๆ ทางภาคเหนือเป็นต้น หรือ สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ขัดต่อศีลธรรมอันดีของประชาชน เช่น การนำรูปหินตาหินยายมาเป็นสัญลักษณ์เพื่อใช้ในการบ่งชี้ว่าสินค้านั้นมีแหล่งกำเนิดที่ เกาะสมุย เป็นต้น

3) การขอขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์²⁰

ก่อนที่จะยื่นคำขอขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์มีขั้นตอนที่จะต้องนำมาพิจารณา ก่อนดังนี้

3.1) ผู้มีสิทธิขอขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในมาตรา 7 กล่าวถึงผู้มีสิทธิขอขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไว้ดังนี้

- ส่วนราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือ องค์กรอื่นของรัฐที่เป็นนิติบุคคลซึ่งมีเขตรับผิดชอบครอบคลุมบริเวณแหล่งภูมิศาสตร์ของสินค้า
- บุคคลธรรมดา กลุ่มบุคคล หรือนิติบุคคลซึ่งประกอบกิจการค้าเกี่ยวข้องกับสินค้าที่ใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ และมีถิ่นที่อยู่ในแหล่งภูมิศาสตร์ของสินค้า

¹⁹ ปัจฉิมา ธนสันติ, การคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์: ตำรากฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา.

²⁰ ตะวัน เดชภักดิ์นวมงคล, การให้ความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์: ศึกษาเปรียบเทียบมาตรการตามกฎหมายไทยกับสหภาพยุโรป, 10-21.

- กลุ่มผู้บริโภคหรือองค์กรผู้บริโภคสินค้าที่ใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์

ซึ่งในกลุ่มผู้สิทธิขอขึ้นทะเบียนที่เป็นผู้บริโภคตามกฎหมายสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของไยนั้น ไม่จำเป็นต้องเป็นผู้บริโภคในแหล่งกำเนิดแต่สามารถเป็นผู้บริโภคทั่วไปก็สามารถยื่นขอขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ได้ ซึ่งต่างจาก ข้อบัญญัติของสหภาพยุโรป 510/2006 ที่บัญญัติให้ผู้บริโภคจะขอจดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ได้ต่อเมื่อเข้าร่วมกับผู้ผลิตเท่านั้น²¹

3.2) คุณสมบัติของผู้ขอขึ้นทะเบียน²² ในกรณีที่ผู้ขอขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ มีบุคคลผู้มีสัญชาติไทย หรือมาจากหน่วยงานของไทยและต้องการนำสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์มาขึ้นทะเบียนในประเทศไทยในมาตรา 8 ของพระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ กล่าวไว้ดังนี้ผู้ขอขึ้นทะเบียนตามมาตรา 7 ซึ่งมีได้มีสัญชาติไทยและมีความประสงค์จะขอขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของต่างประเทศต้องมีคุณสมบัติอย่างใดอย่างหนึ่ง ดังต่อไปนี้ด้วย

- มีสัญชาติของประเทศที่เป็นภาคีแห่งอนุสัญญาหรือความตกลงระหว่างประเทศเกี่ยวกับการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ซึ่งประเทศไทยเป็นภาคีอยู่ด้วย

- มีภูมิลำเนาหรือสถานที่ประกอบธุรกิจอย่างแท้จริงในประเทศไทยหรือประเทศที่เป็นภาคีแห่งอนุสัญญาหรือความตกลงระหว่างประเทศเกี่ยวกับการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ซึ่งประเทศไทยเป็นภาคีอยู่ด้วย ซึ่งอาจจะมีปัญหาว่าหากบางประเทศไม่ได้มีการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ตามกฎหมายเฉพาะแต่เป็นการใช้กฎหมายเครื่องหมายการค้าในส่วนเครื่องหมายรับรอง แต่สำหรับประเทศไทยเป็นกฎหมายเฉพาะจะสามารถนำมาขอขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ได้หรือไม่ ในกรณีก็ต้องพิจารณาว่าการจดทะเบียนคุ้มครองในประเทศดังกล่าวขึ้นเพื่อคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ใช่หรือไม่ ถ้าใช่ก็สามารถยื่นคำขอจดทะเบียนในประเทศไทยได้ถ้าได้จดทะเบียนในประเทศนั้นแล้ว

3.3) ขั้นตอนการขอขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์²³

สำหรับการเตรียมความพร้อมของการขอขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์มีหลักเกณฑ์ที่กรมทรัพย์สินทางปัญญาของไทยได้นำหลักการในทางปฏิบัติของต่างประเทศและแนวปฏิบัติของกรมทรัพย์สินทางปัญญาเองมาใช้ดังนี้

- ขั้นตอนการเตรียมความพร้อมก่อนขึ้นทะเบียน²⁴ สิทธิในสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เป็นสิทธิร่วม (Collective Right) หรือสิทธิชุมชน (Community Right) ที่มีผลกระทบโดยตรงต่อ

²¹ เรื่องเดียวกัน.

²² เรื่องเดียวกัน.

²³ เรื่องเดียวกัน.

²⁴ เรื่องเดียวกัน.

ผู้ประกอบการจำนวนมาก การขอขึ้นทะเบียนเป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์หรือไม่การกำหนดมาตรฐานการผลิต (Specification) หรือวิธีการควบคุมตรวจสอบการใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (Control Plan) จึงควรต้องมีการหารือกันระหว่างกลุ่มผู้ประกอบการทั้งหมดที่เกี่ยวข้องโดยในเบื้องต้นผู้ประกอบการจะต้องทำความเข้าใจร่วมกันว่าไม่ใช่ซื้อพื้นที่ทุกพื้นที่ หรือสินค้าทุกประเภทจำเป็นต้องได้รับการคุ้มครองเป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เสมอไปดังนั้นจึงควรเตรียมความพร้อมก่อนการขอขึ้นทะเบียนซึ่งสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ดังนี้

(ก) กำหนดสินค้าและสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ต้องการคุ้มครอง

การขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ใด ๆ จะต้องเริ่มจากการรวมกลุ่มผู้ประกอบการตลอดสายการผลิต (ตั้งแต่ผู้ผลิตวัตถุดิบต้นน้ำ จนถึงผู้ประกอบการแปรรูปปลายน้ำ) ในการกำหนดสินค้า และสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ต้องการได้รับความคุ้มครอง ผู้ประกอบการจึงควรศึกษาความเป็นไปได้ของการขอขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์โดยพิจารณาหลักเกณฑ์เฉพาะของสินค้าและความเชื่อมโยงที่มีต่อพื้นที่การผลิต ซึ่งอาจมีการศึกษาลงไปถึงประวัติการผลิตสินค้านั้น ๆ ว่ามีความเกี่ยวข้องกับสังคมในพื้นที่นั้นมานานอย่างไร รวมทั้งความแพร่หลายของสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ดังกล่าวที่มีต่อผู้บริโภค นอกจากนี้ ควรร่วมกันพิจารณาในแง่กฎหมายธุรกิจว่า การขึ้นทะเบียนดังกล่าว จะให้ผลที่คุ้มค่าต่อผู้ประกอบการหรือไม่ เมื่อเปรียบเทียบกับค่าใช้จ่ายของการตรวจสอบมาตรฐาน และกลุ่มจะกำหนดแผนการตลาดเพื่อประชาสัมพันธ์สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นั้นต่อไปอย่างไรเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด

(ข) ร่างข้อกำหนดมาตรฐานการผลิตสินค้า (Product Specification)

ผู้ประกอบการควรจะต้องร่วมกันพิจารณาร่างข้อกำหนดมาตรฐานการผลิตสินค้า โดยประกอบด้วยสาระสำคัญ 4 ประการดังนี้

(1) มาตรฐานสินค้า (Product Specification) รายละเอียดของสินค้าที่จะใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ตั้งแต่วัตถุดิบที่ใช้ ลักษณะหรือองค์ประกอบที่เป็นสาระสำคัญทางฟิสิก เคมี ชีวภาพ หรือคุณลักษณะทางอินทรีย์ของสินค้านั้น ตลอดจนรูปร่างหรือลักษณะภายนอกที่สำคัญ ทั้งนี้ผู้ประกอบการจะต้องคำนึงถึงความเข้าใจของผู้บริโภคเป็นหลัก เช่น หากกล่าวถึงสินค้าจากแหล่งนี้ ผู้บริโภคจะนึกถึงคุณลักษณะอะไรเป็นสำคัญ

(2) รายละเอียดความเชื่อมโยงของสินค้ากับพื้นที่ (Links) เมื่อกำหนดรายละเอียดหรือมาตรฐานสินค้าที่ได้ข้างต้นแล้ว ผู้ประกอบการจะต้องพิจารณาว่ารายละเอียด หรือคุณสมบัติเฉพาะที่สำคัญของสินค้านั้น เกิดจากปัจจัยการผลิตใดที่อยู่ในพื้นที่การผลิต ไม่ว่าจะเป็นปัจจัยทางธรรมชาติหรือปัจจัยด้านมนุษย์ เพื่อแสดงให้เห็นถึงความเชื่อมโยงของสินค้านั้นกับพื้นที่การผลิต

(3) กำหนดขอบเขตพื้นที่ในการผลิต (Zoning or Boundary Setting) ผู้ประกอบการจะต้องกำหนดขอบเขตพื้นที่ในการผลิตที่ชัดเจน โดยพิจารณาว่า ปัจจัยการผลิตที่

ก่อให้เกิดคุณลักษณะเฉพาะของสินค้านั้นมีอยู่ในพื้นที่ใดบ้าง ซึ่งในส่วนนี้ อาจจำเป็นต้องหาหรือผู้เชี่ยวชาญในสาขาที่เกี่ยวข้องทางการศึกษา เช่น ผู้เชี่ยวชาญทางด้านธรณีวิทยาหรือผู้เชี่ยวชาญทางด้านสภาพอากาศ เป็นต้นกรณีที่คุณลักษณะดังกล่าวเกิดจากวัตถุดิบเฉพาะที่อาจพบได้ในหลายแหล่ง ผู้ประกอบการจะต้องแสดงรายละเอียดดังนี้

- พื้นที่การผลิตหรือแหล่งวัตถุดิบนั้นมีลักษณะที่จำกัด
- ขั้นตอน เงื่อนไข หรือกระบวนการพิเศษในการผลิตวัตถุดิบ
- ระบบควบคุมและตรวจสอบว่ามีการใช้วัตถุดิบนั้นในการผลิตสินค้าที่

ขอรับความคุ้มครอง

(4) การตรวจสอบรับรอง และจัดตั้งระบบควบคุมการผลิต (Inspection Structure and Control System) การยกร่างข้อกำหนดมาตรฐานการผลิตสินค้านี้ ผู้ประกอบการควรปรึกษาร่วมกับหน่วยงานตรวจสอบรับรองที่เกี่ยวข้อง (หน่วยงานของรัฐหรือเอกชน) รวมทั้งยกร่างแผนควบคุมการผลิตสินค้าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (Control Plan) เพื่อใช้เป็นหลักฐานประกอบในการขอขึ้นคำขอขึ้นทะเบียนตามกฎหมาย

3.4) การขึ้นทะเบียนตามกฎหมาย

ผู้มีสิทธิยื่นคำขอขึ้นทะเบียนจัดทำคำขอพร้อมทั้งนำร่างกำหนดมาตรฐานการผลิตสินค้านี้มาขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ยื่นต่อกรมทรัพย์สินทางปัญญา หรือสำนักงานพาณิชย์จังหวัด เพื่อให้มีผลตามกฎหมายต่อไป ภายหลังจากที่ได้ขึ้นทะเบียนแล้ว ผู้ประกอบการจะต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขการใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่กำหนดไว้ เช่น จัดตั้งกลไกควบคุมการใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ และมาตรการควบคุมการผลิตสินค้า เพื่อให้เป็นไปตามมาตรฐานสินค้าที่ได้ขึ้นทะเบียนไว้ เป็นต้น

3.5) ประชาสัมพันธ์สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์

ภายหลังการขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ตามกฎหมายแล้ว ผู้ประกอบการควรวางแผนการตลาดโดยการประชาสัมพันธ์สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ แสดงถึงคุณลักษณะพิเศษของสินค้าจากแหล่งภูมิศาสตร์ที่เชื่อมโยงระหว่างคุณลักษณะพิเศษกับพื้นที่แหล่งผลิตสินค้าเพื่อให้ผู้บริโภคสนใจ

3.6) ขั้นตอนการขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์

พระราชบัญญัติสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546²⁵ ได้บัญญัติให้ผู้มีสิทธิขอขึ้นทะเบียนจัดทำคำขอขึ้นทะเบียนตามกฎหมายหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวง²⁶ ดังนั้น

²⁵ มาตรา 9 การขอขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง.

กฎกระทรวงฉบับแรก จึงว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการเกี่ยวกับการขอขึ้นทะเบียน การประกาศโฆษณา การคัดค้านและการโต้แย้งคำคัดค้านการขึ้นทะเบียนการอุทธรณ์และการแก้ไขหรือเพิกถอนทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์

3.7) คำขอขึ้นทะเบียน

พระราชบัญญัติได้กำหนดหลักเกณฑ์ให้คำขอขึ้นทะเบียนจะต้องแสดงรายละเอียด²⁶เกี่ยวกับคุณภาพชื่อเสียงหรือคุณลักษณะของสินค้าที่ใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ผู้ขอขึ้นทะเบียน

สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์จะต้องจัดทำคำขอโดยเตรียมข้อมูล ดังต่อไปนี้

- (1) รายละเอียดเกี่ยวกับผู้ยื่นคำขอขึ้นทะเบียนตามรายการในแบบพิมพ์
- (2) ชื่อ สัญลักษณ์ หรือสิ่งอื่นใดที่ใช้เรียกหรือใช้แทนแหล่งภูมิศาสตร์
- (3) รายการสินค้าที่ใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์
- (4) รายละเอียดเกี่ยวกับคุณภาพ ชื่อเสียง คุณสมบัติหรือคุณลักษณะเฉพาะของสินค้าที่ใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์

- (5) รายละเอียดซึ่งแสดงความสัมพันธ์ระหว่างสินค้าที่ใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์กับแหล่งภูมิศาสตร์

- (6) รายละเอียดเกี่ยวกับที่ตั้งแหล่งภูมิศาสตร์ที่ขอขึ้นทะเบียน
- (7) รายละเอียดแสดงการใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ขอขึ้นทะเบียนบนฉลากสินค้า
- (8) รายละเอียดผู้มีหน้าที่ตรวจสอบสินค้าที่ใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ขึ้นทะเบียน

การยื่นคำขอ

ผู้ขอจะต้องจัดทำคำขอขึ้นทะเบียนตามแบบที่อธิบดีประกาศกำหนด

- (1) สำเนาคำขอ จำนวน 1 ชุด
- (2) สำเนาบัตรประจำตัว คือ ส่วนราชการ ให้ใช้สำเนาบัตรประจำตัวข้าราชการหรือสำเนาคำสั่งแต่งตั้งกรณีนิติบุคคลให้ใช้สำเนาหนังสือรับรองนิติบุคคลไม่เกิน 6 เดือน นับแต่วันที่ยื่นหนังสือรับรอง กรณีบุคคลธรรมดาหรือกลุ่มบุคคล ให้ใช้สำเนาบัตรประจำตัวประชาชน หรือบัตรประจำตัวอื่น ๆ ที่ทางราชการออกให้

- (3) ภาพถ่ายของสินค้าที่ใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ขอขึ้นทะเบียน

²⁶ กฎกระทรวง ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการเกี่ยวกับการขอขึ้นทะเบียน การประกาศโฆษณา การคัดค้านและการโต้แย้งคำคัดค้าน การขึ้นทะเบียน การอุทธรณ์ และการแก้ไขหรือเพิกถอนทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2547 ข้อ 9.

²⁷ มาตรา 10 คำขอขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์จะต้องประกอบด้วยรายละเอียดเกี่ยวกับคุณภาพชื่อเสียง หรือคุณลักษณะอื่นของสินค้า แหล่งภูมิศาสตร์และรายละเอียดอื่นที่กำหนดในกฎกระทรวง.

(4) ต้นฉบับ สำเนาหรือภาพถ่ายของฉลากสินค้าที่ใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ขอขึ้นทะเบียนซึ่งสามารถเห็นข้อความตามที่ระบุไว้อย่างชัดเจน

ผู้ขอจะสามารถยื่นคำขอขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ต่อพนักงานเจ้าหน้าที่กรมทรัพย์สินทางปัญญากระทรวงพาณิชย์หรือสำนักงานพาณิชย์จังหวัดหรือส่งทางไปรษณีย์ลงทะเบียนตอบรับถึงพนักงานเจ้าหน้าที่หรือโดยวิธีอื่นใดตามที่อธิบดีประกาศกำหนดเมื่อพนักงานเจ้าหน้าที่รับคำขอขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ และได้ชำระค่าธรรมเนียมคำขอขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ตามอัตราที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวง²⁸ และวิธีการที่อธิบดีประกาศกำหนดแล้ว ให้ถือว่าวันนั้นเป็นวันยื่นคำขอ แต่ในกรณีที่ส่งทางไปรษณีย์ลงทะเบียนตอบรับ ให้ถือว่าวันที่กรมทรัพย์สินทางปัญญารับคำขอดังกล่าว เป็นวันที่ยื่นคำขอนั้น

การตรวจสอบคำขอขึ้นทะเบียน

เมื่อพนักงานเจ้าหน้าที่ได้รับคำขอขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์แล้วจะต้องตรวจสอบเบื้องต้นว่าคำขอนั้นได้กรอกข้อมูลครบถ้วนหรือไม่และพิจารณาตรวจสอบให้คำขอนั้นเป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดคือ คุณสมบัติของผู้มีสิทธิขอขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ขอขึ้นทะเบียนไม่มีลักษณะต้องห้ามตามกฎหมายสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของต่างประเทศต้องปรากฏหลักฐานชัดเจนว่าได้มีการจดทะเบียนไว้ในประเทศนั้นมาก่อนแล้วตลอดจนพิจารณาถึงคุณภาพชื่อเสียงหรือคุณลักษณะของสินค้าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นั้นพนักงานเจ้าหน้าที่จะต้องรายงานผลการตรวจสอบเสนอความเห็นถึงนายทะเบียนภายใน 120 วัน นับแต่วันที่รับคำขอขึ้นทะเบียน²⁹ ในการตรวจสอบคำขอขึ้นทะเบียนพนักงานเจ้าหน้าที่สามารถดำเนินการใด ๆ ดังต่อไปนี้ เพื่อนำมาใช้ประกอบการพิจารณา

(1) เรียกให้ผู้ขอขึ้นทะเบียนหรือผู้ที่เกี่ยวข้องมาให้ถ้อยคำชี้แจง

(2) เรียกให้ส่งหลักฐานเพิ่มเติม

ในกรณีถ้าจำเป็นอาจขอความเห็นของผู้เชี่ยวชาญในสาขาที่เกี่ยวข้อง³⁰

²⁸ เรื่องเดียวกัน.

²⁹ มาตรา 11 เมื่อได้รับคำขอขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ให้พนักงานเจ้าหน้าที่ตรวจสอบว่าคำขอขึ้นทะเบียนดังกล่าวเป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในมาตรา 5 มาตรา 6 มาตรา 7 มาตรา 8 มาตรา 9 และมาตรา 10 หรือไม่ และให้ทำรายงานผลการตรวจสอบเสนอความเห็นต่อนายทะเบียนภายในหนึ่งร้อยยี่สิบวันนับแต่วันที่รับคำขอขึ้นทะเบียน.

³⁰ มาตรา 12 การตรวจสอบคำขอตามมาตรา 11 พนักงานเจ้าหน้าที่อาจเรียกให้ผู้ขอขึ้นทะเบียนหรือผู้ที่เกี่ยวข้องมาให้ถ้อยคำชี้แจงหรือแสดงหลักฐานเพิ่มเติมต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ด้วยก็ได้ ในกรณีที่จำเป็นต้องรับฟังความเห็นของผู้เชี่ยวชาญในสาขาที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ต้องวินิจฉัยให้นายทะเบียนส่งเรื่องให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาและให้ความเห็น.

หากคำขอขึ้นทะเบียนไม่ได้ปฏิบัติให้ครบถ้วนตามเงื่อนไขหลักเกณฑ์นายทะเบียนจะต้องมีคำสั่งปฏิเสธการรับขึ้นทะเบียนคำขอนั้นภายใน 30 วัน นับแต่วันที่ได้รับรายงานการตรวจสอบและจะต้องมีหนังสือแจ้งคำสั่งดังกล่าวให้ผู้ขอขึ้นทะเบียนทราบภายใน 15 วัน หากผู้ขึ้นทะเบียนไม่เห็นด้วยกับคำสั่งดังกล่าวผู้ขอขึ้นทะเบียนมีสิทธิยื่นคำขออุทธรณ์ต่อคณะกรรมการสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ภายใน 90 วัน นับแต่วันที่ได้รับแจ้งคำสั่งหากคณะกรรมการมีคำวินิจฉัยแล้ว ถ้าผู้ขอขึ้นทะเบียนไม่เห็นด้วยกับคำวินิจฉัย ผู้ขอขึ้นทะเบียนมีสิทธิอุทธรณ์คำวินิจฉัยของคณะกรรมการดังกล่าวโดยนำคดีสู่ศาลภายใน 90 วัน นับแต่วันที่ได้รับแจ้งคำวินิจฉัยแต่หากผู้ขอไม่ดำเนินคดีภายในกำหนดเวลาดังกล่าวจะถือว่าคำวินิจฉัยนั้นถึงที่สุด³¹

การคัดค้านบุคคลผู้มีส่วนได้เสียอาจยื่นคำคัดค้านการขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ขอขึ้นทะเบียนได้ภายใน 90 วัน นับแต่วันประกาศโฆษณา โดยยื่นคำขอคัดค้าน โดยระบุเหตุแห่งการคัดค้านพร้อมแนบสำเนาคำขอจำนวน 1 ชุด และบัตรประจำตัวประชาชนของผู้คัดค้าน พนักงานเจ้าหน้าที่จะต้องส่งคำคัดค้านให้แก่ผู้ขอขึ้นทะเบียนภายใน 15 วัน³² ผู้ขอขึ้นทะเบียนสามารถยื่นคำโต้แย้ง คำคัดค้านได้ภายใน 90 วัน นับแต่วันที่ได้รับสำเนาคำคัดค้าน หากผู้ขอขึ้นทะเบียนไม่ยื่นคำโต้แย้งให้ถือว่าผู้ขอขึ้นทะเบียนละทิ้งคำขอนั้นพนักงานเจ้าหน้าที่จะต้องส่งสำเนาคำโต้แย้งให้ผู้คัดค้านทราบและในการพิจารณาวินิจฉัยคำคัดค้าน พนักงานเจ้าหน้าที่อาจเรียกให้ผู้ขอขึ้นทะเบียนหรือผู้เกี่ยวข้องมาให้ถ้อยคำหรือแสดงเอกสารเพิ่มเติมหรือขอความเห็นจากผู้เชี่ยวชาญในสาขาที่เกี่ยวข้อง

³¹ มาตรา 13 ในกรณีที่คำขอขึ้นทะเบียนไม่เป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดในมาตรา 5 มาตรา 6 มาตรา 7 มาตรา 8 มาตรา 9 หรือมาตรา 10 ให้นายทะเบียนมีคำสั่งยกคำขอขึ้นทะเบียนนั้นภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ได้รับรายงานการตรวจสอบและให้มีหนังสือแจ้งคำสั่งพร้อมด้วยเหตุผลให้ผู้ขอขึ้นทะเบียนทราบภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่มิคำสั่ง

ผู้ขอขึ้นทะเบียนมีสิทธิอุทธรณ์คำสั่งของนายทะเบียนต่อคณะกรรมการได้ภายในเก้าสิบวันนับแต่วันที่รับแจ้งคำสั่งนั้นการอุทธรณ์ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง

มาตรา 14 เมื่อคณะกรรมการได้มีคำวินิจฉัยอุทธรณ์ของผู้ขอขึ้นทะเบียนแล้ว ให้มีหนังสือแจ้งคำวินิจฉัยพร้อมด้วยเหตุผลให้ผู้ขอขึ้นทะเบียนทราบภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่มิคำวินิจฉัย

เมื่อคณะกรรมการมีคำวินิจฉัยแล้วถ้าผู้ขอขึ้นทะเบียนไม่เห็นด้วยกับคำวินิจฉัยของคณะกรรมการ ให้มีสิทธินำคดีไปสู่ศาลได้ภายในเก้าสิบวันนับแต่วันที่รับแจ้งคำวินิจฉัยนั้นถ้าไม่ดำเนินคดีภายในกำหนดเวลาดังกล่าวให้ถือว่าคำวินิจฉัยของคณะกรรมการเป็นที่สุด.

³² มาตรา 16 ภายในเก้าสิบวันนับแต่วันประกาศโฆษณาตามมาตรา 15 บุคคลผู้มีส่วนได้เสียอาจยื่นคำคัดค้านการขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ขอขึ้นทะเบียนได้การยื่นคำคัดค้านตามวรรคหนึ่งให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง.

ได้³³ นายทะเบียนจะแจ้งผลคำวินิจฉัยพร้อมด้วยเหตุผลให้ผู้ขอขึ้นทะเบียนและผู้คัดค้านทราบภายใน 15 วัน นับแต่วันที่ที่มีการวินิจฉัย ถ้าคู่กรณีทั้ง 2 ฝ่ายไม่พอใจในคำวินิจฉัยของนายทะเบียนสามารถจะยื่นอุทธรณ์ต่อคณะกรรมการสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ได้ภายใน 90 วัน นับแต่วันที่ได้รับแจ้งคำวินิจฉัย และหากฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่เห็นด้วยกับคำวินิจฉัยของคณะกรรมการ สามารถอุทธรณ์คำวินิจฉัยต่อศาลได้ภายใน 90 วัน นับแต่วันที่ได้รับแจ้งคำวินิจฉัยหากไม่มีการอุทธรณ์ต่อศาลให้ถือว่าคำวินิจฉัยของคณะกรรมการเป็นที่สุด³⁴

ผลของการจดทะเบียน

พระราชบัญญัติกำหนดให้การคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ขึ้นทะเบียนแล้วมีผลตั้งแต่วันที่ ยื่นคำขอขึ้นทะเบียน³⁵ เนื่องจากหากมีการคัดค้านและนายทะเบียนได้สั่งระงับคำคัดค้านดังกล่าว ย่อมมีผลทำให้คำขออนุญาตขึ้นทะเบียนได้ และเป็นการรับรองความสมบูรณ์ของคำขอดังกล่าวมาตั้งแต่วันที่ยื่นคำขอการแก้ไขหรือเพิกถอน สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์³⁶

³³ มาตรา 17 เมื่อมีการคัดค้านตามมาตรา 16 ให้ส่งสำเนาคำคัดค้านให้ผู้ขอขึ้นทะเบียนภายในสิบห้าวัน นับแต่วันที่มีการคัดค้านให้ผู้ขอขึ้นทะเบียนยื่นคำโต้แย้งภายในเก้าสิบวันนับแต่วันที่รับสำเนาคำคัดค้านและให้ พนักงานเจ้าหน้าที่ส่งสำเนาคำโต้แย้ง ดังกล่าว ให้ผู้คัดค้านในกรณีที่ผู้ขอขึ้นทะเบียนไม่ยื่นคำโต้แย้งให้ถือว่าผู้ขอขึ้น ทะเบียนละทิ้งคำขอในการพิจารณาและวินิจฉัยคำคัดค้านและคำโต้แย้งให้นำมาตรา 12 มาใช้บังคับโดยอนุโลม.

³⁴ มาตรา 18 เมื่อนายทะเบียนวินิจฉัยคำคัดค้านและคำโต้แย้งแล้ว ให้มีหนังสือแจ้งคำวินิจฉัยพร้อมด้วย เหตุผลให้ผู้ขอขึ้นทะเบียนและผู้คัดค้านทราบภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่คำวินิจฉัย

ผู้ขอขึ้นทะเบียนและผู้คัดค้านมีสิทธิอุทธรณ์คำวินิจฉัยของนายทะเบียนต่อคณะกรรมการได้ภายในเก้าสิบ วันนับแต่วันที่รับแจ้งคำวินิจฉัยนั้น การอุทธรณ์ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง

เมื่อคณะกรรมการมีคำวินิจฉัยแล้วถ้าฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดไม่เห็นด้วยกับคำวินิจฉัยของคณะกรรมการ ให้มีสิทธิ นำคดีไปสู่ศาลได้ภายในเก้าสิบวันนับแต่วันที่รับแจ้งคำวินิจฉัยนั้นถ้าไม่ดำเนินคดีภายในกำหนดเวลาดังกล่าวให้ถือว่า คำวินิจฉัยของคณะกรรมการเป็นที่สุด.

³⁵ มาตรา 20 เมื่อนายทะเบียนขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ตามมาตรา 15 หรือมาตรา 19 แล้ว ให้ การคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์มีผลตั้งแต่วันที่ยื่นคำขอขึ้นทะเบียน.

³⁶ มาตรา 22 เมื่อนายทะเบียนได้รับขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ตามมาตรา 19 แล้วหากปรากฏ หลักฐานภายหลังว่าการขอขึ้นทะเบียนหรือการขึ้นทะเบียนได้ดำเนินการไปโดยมิชอบด้วยกฎหมายหรือโดยอำพราง หรือโดยมีรายการข้อความผิดพลาดจากความเป็นจริงในขณะที่รับขึ้นทะเบียนผู้มีส่วนได้เสียหรือพนักงานเจ้าหน้าที่ อาจขอให้นายทะเบียนส่งเรื่องให้คณะกรรมการมีคำวินิจฉัยให้แก้ไขหรือเพิกถอนทะเบียนได้การแก้ไขหรือเพิกถอน ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวงเมื่อคณะกรรมการมีคำวินิจฉัยให้แก้ไขหรือเพิกถอน ทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ตามวรรคหนึ่งแล้วให้มีหนังสือแจ้งการแก้ไขหรือเพิกถอนทะเบียนพร้อมด้วยเหตุผลให้ ผู้ขอขึ้นทะเบียนทราบภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่คณะกรรมการได้มีคำวินิจฉัยให้แก้ไขหรือเพิกถอนทะเบียนและให้ ประกาศโฆษณาการแก้ไขหรือเพิกถอนทะเบียนนั้นตามวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง.

ข้อผิดพลาดอันเป็นสาระสำคัญในการขึ้นทะเบียน รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงใดที่ทำให้สาระสำคัญของการขึ้นทะเบียนเปลี่ยนแปลงไป เป็นอำนาจของคณะกรรมการสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่จะวินิจฉัยให้แก้ไขหรือเพิกถอนทะเบียนนั้นเมื่อผู้มีส่วนได้เสียหรือพนักงานเจ้าหน้าที่ ขอให้นายทะเบียนส่งเรื่องให้วินิจฉัยในกรณีต่อไปนี้

(1) กรณีการขอขึ้นทะเบียนหรือการขึ้นทะเบียนได้ดำเนินการไปโดยมิชอบหรือโดยอำพราง หรือโดยมีรายการข้อความผิดจากความเป็นจริงในขณะที่รับขึ้นทะเบียน

(2) กรณีสถานการณ์เปลี่ยนแปลงไปภายหลังการขึ้นทะเบียน และการเปลี่ยนแปลงนั้นทำให้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นั้น กลายเป็นชื่อสามัญของสินค้าที่จะใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์

(3) กรณีสถานการณ์เปลี่ยนแปลงไปภายหลังการขึ้นทะเบียน และการเปลี่ยนแปลงนั้นทำให้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นั้น กลายเป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ขัดต่อความสงบเรียบร้อย หรือศีลธรรมอันดีของประชาชนหรือนโยบายแห่งรัฐ

(4) กรณีสถานการณ์เปลี่ยนแปลงไปภายหลังการขึ้นทะเบียน และการเปลี่ยนแปลงนั้น ทำให้รายการเกี่ยวกับแหล่งภูมิศาสตร์ หรือรายการอื่นเปลี่ยนแปลงไปจากที่ลงไว้ในทะเบียน

คำวินิจฉัยให้แก้ไขหรือเพิกถอนทะเบียนของคณะกรรมการนี้ จะมีหนังสือแจ้งพร้อมด้วยเหตุผลให้ผู้ขอขึ้นทะเบียนทราบ ภายใน 15 วันนับแต่วันที่มีคำวินิจฉัยและประกาศโฆษณาตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวง

4) ขอบเขตความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ตามกฎหมาย

(1) การคุ้มครองในระดับทั่วไป³⁷ การขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์สำหรับสินค้าใด ๆ ตามมาตรา 27 กฎหมายกำหนดห้ามมิให้มีการใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นั้น เพื่อทำให้ผู้บริโภคหลงเชื่อว่าสินค้าของตนที่มาจากแหล่งอื่นเป็นสินค้าที่มาจากแหล่งภูมิศาสตร์ที่ขอขึ้นทะเบียน หรือการใช้ในลักษณะอื่นใดที่ทำให้เกิดความสับสนหรือหลงผิดในแหล่งภูมิศาสตร์ของสินค้าและในคุณภาพ ชื่อเสียง หรือคุณลักษณะอื่นของสินค้านั้น เพื่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้ประกอบการรายอื่น เช่น การใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์กับผลิตภัณฑ์ที่ไม่ได้มาตรฐานตามเกณฑ์ที่ขอขึ้นทะเบียนไว้ เป็นต้น ทั้งนี้ โดยเป็นไปตามหลักการคุ้มครองการแข่งขันที่ไม่เป็นธรรม ตามที่กำหนดไว้ใน TRIPs ข้อ 22.2 และ

³⁷ มาตรา 27 การกระทำดังต่อไปนี้ถือว่าเป็นการกระทำโดยมิชอบ

(1) การใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เพื่อแสดงหรือทำให้บุคคลอื่นหลงเชื่อว่าสินค้าที่มีได้มาจากแหล่งภูมิศาสตร์ที่ระบุในคำขอขึ้นทะเบียน เป็นสินค้าที่มาจากแหล่งภูมิศาสตร์ดังกล่าว

(2) การใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์โดยประการใดที่ทำให้เกิดความสับสนหรือหลงผิดในแหล่งภูมิศาสตร์ของสินค้าและในคุณภาพ ชื่อเสียง หรือคุณลักษณะอื่นของสินค้านั้นเพื่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้ประกอบการรายอื่น การกระทำดังกล่าวตามวรรคหนึ่งถ้าได้กระทำก่อนวันขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ให้ถือว่าเป็นการกระทำโดยชอบ.

Paris Convention ข้อ 10 bis ตัวอย่างเช่นผู้ผลิตไข่เค็มที่เชียงใหม่ จะไม่สามารถใช้คำว่า “ไข่เค็มไชยา” กับสินค้าของตนได้ หากทำให้ผู้บริโภคเข้าใจผิด คิดว่าไข่เค็มของตนมาจากอำเภอไชยา

(2) การคุ้มครองในระดับพิเศษ (สินค้าเฉพาะอย่าง)³⁸ กฎหมายได้เปิดช่องไว้ในมาตรา 28 ที่จะให้รัฐมนตรีประกาศกำหนดรายชื่อประเภทสินค้าที่จะได้รับความคุ้มครองสูงขึ้นที่เรียกกันว่า “สินค้าเฉพาะอย่าง”) กล่าวคือ จะเป็นการห้ามการใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นั้นทุกกรณี แม้จะไม่ได้ทำให้สาธารณชนสับสนหลงผิดในแหล่งที่มาของสินค้านั้นก็ตาม ตัวอย่างเช่น การใช้คำว่า “ชนิด” หรือ “แบบ” หรือคำทำนองเดียวกันตัวอย่างเช่น หากกำหนดให้ไข่เค็มเป็นสินค้าเฉพาะอย่าง ผู้ประกอบการผลิต ไข่เค็มในจังหวัดเชียงใหม่ ก็จะสามารถใช้คำว่า “ไข่เค็มเชียงใหม่ผลิตแบบไข่เค็มไชยา” ได้ แม้จะเขียนระบุไว้ชัดเจนว่าเป็นสินค้าจากเชียงใหม่ก็ตาม ลักษณะการใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นี้อาจไม่ใช่การลวงโดยตรง เพราะมีการแสดงแหล่งที่มาของสินค้าเฉพาะอย่างไว้ ซึ่งกฎหมายถือว่าเป็นการใช้ประโยชน์ในสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์โดยมิชอบ เรื่องนี้เป็นไปตามความตกลง TRIPs เกี่ยวกับความคุ้มครองเพิ่มเติมแก่สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของไวน์และสุราและประเทศไทยได้ออกกฎกระทรวงกำหนดรายชื่อประเภทสินค้าเฉพาะอย่าง... พ.ศ.ไว้ได้แก่ข้าวไหม้ไวน์และสุรา

ข้อสังเกตภายใต้พันธกรณีของไทยกับ WTO ตามความตกลงว่าด้วยสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวกับการค้า หรือ TRIPs Agreement ได้กำหนดให้ประเทศสมาชิกจะต้องให้ความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในระดับพิเศษ (เหมือนที่กฎหมายไทยกำหนดในมาตรา 28) สำหรับสินค้าไวน์และสุรา ซึ่งจะส่งผลให้ผู้ผลิตไวน์ในประเทศไทยไม่สามารถใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์สำหรับสินค้าประเภทไวน์และสุราได้ แม้จะเป็นการใช้ที่ไม่ทำให้เกิดความสับสนหลงผิดในแหล่งที่มาของสินค้าก็ตามเช่น คำว่า Bordeaux ได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในประเทศไทย ผู้ประกอบการไทยจะไม่สามารถใช้คำว่า Bordeaux ได้เลย แม้จะได้ระบุไว้ชัดเจนแล้วว่าเป็นไวน์ที่ผลิตในไทย หรือการอ้างโดยอ้อม เช่น ผลิตแบบ Bordeaux หรือชนิดเหมือน Bordeaux เป็นต้น ด้วยเหตุนี้ การยกเว้น

³⁸ มาตรา 28 รัฐมนตรีอาจประกาศให้สินค้าประเภทใดเป็นสินค้าเฉพาะอย่างก็ได้โดยกำหนดในกฎกระทรวงภายใต้บังคับวรรคสี่ เมื่อประกาศให้สินค้าประเภทใดเป็นสินค้าเฉพาะอย่างตามวรรคหนึ่งการใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์กับสินค้า ที่มีได้มีแหล่งภูมิศาสตร์ที่ระบุในคำขอขึ้นทะเบียนเป็นการกระทำโดยมิชอบแม้ว่าผู้ใช้จะได้ระบุแหล่งภูมิศาสตร์อื่นแท้จริงของสินค้านั้นไว้ด้วยหรือได้ใช้คำหรือได้กระทำการใดที่แสดงให้เห็นทราบถึงแหล่งภูมิศาสตร์อื่นแท้จริงของสินค้านั้นก็ตาม

การแสดงให้เห็นทราบถึงแหล่งภูมิศาสตร์อื่นแท้จริงของสินค้าตามวรรคสองให้รวมถึงการใช้คำว่า “ชนิด” “ประเภท” “แบบ” หรือคำหรือสิ่งทำนองเดียวกันประกอบกับสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ใช้กับสินค้านั้น

การกระทำตามวรรคสองมิให้ถือว่าเป็นการกระทำโดยมิชอบหากผู้ใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นั้นได้ใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ดังกล่าว เป็นระยะเวลาสิบปีติดต่อกันก่อนวันที่ 15 เมษายน พ.ศ. 2537 หรือโดยสุจริตก่อนวันดังกล่าว.

พระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546 คณะกรรมการทำงานยกร่างฯ จึงได้ร่าง มาตรา 28 เพื่อเปิดช่องในเรื่องการคุ้มครองในระดับพิเศษให้สามารถกำหนดรายการสินค้าอื่น ๆ นอกจากไวน์และสุราซึ่งประเทศไทยมีพันธุ์ผูกพันจะต้องให้ความคุ้มครองอยู่แล้วได้

5) บทลงโทษ

การคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ต่างจากทรัพย์สินทางปัญญาประเภทอื่น กล่าวคือ ชุมชนในท้องถิ่นนั้นเป็นผู้มีสิทธิในการใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ได้ยื่นคำขอไว้ในนามของส่วนราชการหรือผู้ประกอบการหรือผู้บริโภคมิใช่สิทธิแต่เพียงผู้เดียวของบุคคลใดบุคคลหนึ่งจึงไม่มีความผิดตามกฎหมายฐานละเมิดสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์แต่อย่างใดก็ตาม พระราชบัญญัตินี้ได้บัญญัติบทกำหนดโทษไว้ กรณีที่มีการกระทำความผิดอย่างหนึ่งต่อไปนี้ถือว่ามีความผิดตามกฎหมาย

(1) การใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์โดยมิชอบเพื่อแสดงให้บุคคลอื่นหลงเชื่อว่าสินค้านั้นมาจากแหล่งภูมิศาสตร์ดังกล่าว หรือเพื่อทำให้เกิดความสับสนหลงผิดในแหล่งภูมิศาสตร์ของสินค้า เป็นความผิดต้องระวางโทษปรับไม่เกิน 200,000 บาท³⁹

(2) สินค้าประเภทใดที่ประกาศเป็นสินค้าเฉพาะอย่างหากมีการนำสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นั้น ไปใช้กับสินค้าที่มีได้มีแหล่งภูมิศาสตร์ ที่ระบุในคำขอขึ้นทะเบียน เป็นการกระทำโดยมิชอบ ต้องระวางโทษปรับไม่เกิน 200,000 บาท⁴⁰

กรณีที่ผู้กระทำความผิดเป็นนิติบุคคลซึ่งต้องรับโทษตามพระราชบัญญัตินี้กรรมการผู้จัดการ ผู้จัดการหรือผู้แทนนิติบุคคล ต้องรับโทษตามที่กำหนดไว้สำหรับความผิดนั้นด้วย เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่ามิได้รู้เห็นยินยอม⁴¹ อย่างไรก็ตามความผิดตามพระราชบัญญัตินี้ต้องระวางโทษปรับเพียงอย่างเดียวมิได้มีโทษจำคุกด้วยดังนั้นเพื่อให้คดีเป็นอันเลิกกันตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา กฎหมายจึงกำหนดให้อธิบดีมีอำนาจเปรียบเทียบปรับได้เมื่อผู้ต้องหาได้ชำระค่าปรับตามค่าเปรียบเทียบแล้ว⁴² จากการศึกษา การคุ้มครองเป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของประเทศไทยเป็นการให้ความคุ้มครองโดยรวมทั้งสินค้าที่เป็นสินค้าจำพวกออาหาร สินค้าเกษตรแปรรูป รวมทั้งสินค้าหัตถกรรมที่เกี่ยวกับสิ่งทอ และหัตถกรรมเครื่องปั้น อาทิ ผ้าไหมยกดอกลำพูน และเครื่องปั้นดินเผาสุโขทัย แต่การคุ้มครองสินค้าหัตถกรรมนั้นต้องเป็นสินค้าที่มีการเชื่อมโยงและมีความสัมพันธ์ระหว่างสินค้าและพื้นที่แหล่งภูมิศาสตร์

³⁹ มาตรา 39 ผู้ใดกระทำการตามมาตรา 27 ต้องระวางโทษปรับไม่เกินสองแสนบาท.

⁴⁰ มาตรา 40 ผู้ใดกระทำการตามมาตรา 28 วรรคสองต้องระวางโทษปรับไม่เกินสองแสนบาท.

⁴¹ มาตรา 42 ในกรณีที่ผู้กระทำความผิดซึ่งต้องรับโทษตามพระราชบัญญัตินี้เป็นนิติบุคคลกรรมการผู้จัดการ ผู้จัดการ หรือผู้แทนนิติบุคคลนั้น ต้องรับโทษตามที่บัญญัติไว้สำหรับความผิดนั้นด้วยเว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่าตนมิได้รู้เห็นหรือยินยอมในการกระทำความผิดของนิติบุคคลนั้น.

⁴² มาตรา 43 ความผิดตามพระราชบัญญัตินี้ให้อธิบดีมีอำนาจเปรียบเทียบได้ และเมื่อผู้ต้องหาได้ชำระค่าปรับตามค่าเปรียบเทียบแล้วให้ถือว่าคดีเลิกกันตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา.

นั้นแต่กฎหมายคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของไทยยังไม่ได้ให้คุ้มครองสินค้าหัตถกรรมที่ไม่ได้ขึ้นกับแหล่งพื้นที่ภูมิศาสตร์แต่เป็นสินค้าหัตถกรรมที่ผลิตด้วยภูมิปัญญาของชาวบ้านแต่ไม่อิงกับแหล่งภูมิศาสตร์ แม้กฎหมายสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของไทยเองก็มีมาตรการในการคุ้มครองสินค้าหัตถกรรมแต่เป็นเพียงมาตรการคุ้มครองในชั้นธรรมดา⁴³ สำหรับสินค้าทั่วไปเท่านั้นเมื่อเทียบกับสินค้า ไวน์ สุรา ผ้าไหม ข้าวหอมมะลิซึ่งได้รับการคุ้มครองในชั้นเข้มข้น โดยยังมีได้ขยายมาจนถึงสินค้าหัตถกรรมที่ผลิตด้วยภูมิปัญญาของชาวบ้านแต่ไม่อิงกับแหล่งภูมิศาสตร์

2.1.5 ตัวอย่างการสินค้าหัตถกรรมที่ได้ขึ้นทะเบียนเป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์

1) การคุ้มครองสินค้าหัตถกรรมประเภทสิ่งทอ: ผ้าไหมยกดอกลำพูน

ผ้าไหมยกดอกลำพูน⁴⁴ เป็นหนึ่งในโครงการนำร่องหมู่บ้านผลิตไหมไทยภายใต้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ปี พ.ศ. 2549 – 2553 ของสถาบันหม่อนไหมแห่งชาติเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ (กรมหม่อนไหม ในปัจจุบัน) โดยการส่งเสริมและพัฒนาผ้าไหมยกดอกลำพูนเพื่อยื่นคำขอขึ้นทะเบียนเป็นสินค้าสิ่งบ่งชี้ทาง ซึ่งจะใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาสินค้าอื่น ๆ เพื่อการขอขึ้นทะเบียนเป็นสินค้าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ จากการพิจารณาข้อมูลเบื้องต้นแล้ว ผ้าไหมยกดอกลำพูนมีคุณสมบัติตามหลักเกณฑ์ที่กำหนด สามารถพัฒนาให้ขึ้นทะเบียนเป็นสินค้า GI ได้สำเร็จ โดยกรมทรัพย์สินทางปัญญา กระทรวงพาณิชย์ ได้มอบสิทธิบัตรเมื่อวันที่ 14 มีนาคม พ.ศ. 2550 โดยองค์การบริหารส่วนจังหวัดลำพูน เป็นผู้ขอขึ้นทะเบียน โดยขอขึ้นทะเบียน ผ้าไหมยกดอก ที่เป็นผ้าชุด ผ้าชิ้น ผ้าชิ้น ผ้าสไบและผ้าคลุมไหล่ ที่ผลิตในพื้นที่จังหวัดลำพูน

การได้รับการขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ เป็นความสำเร็จที่เกิดขึ้นจากความต้องการและความสนใจของชุมชนในท้องถิ่นที่ประสงค์จะพัฒนาสินค้าของตนเองให้ได้รับการปกป้องคุ้มครอง สิทธิภูมิปัญญาท้องถิ่น ตลอดจนได้รับความร่วมมือประสานการดำเนินงานบูรณาการแบบไตรภาคีระหว่างเกษตรกรผู้ผลิต ผู้ประกอบการ และหน่วยงานภาครัฐ ได้แก่ กรมทรัพย์สินทางปัญญา สถาบันหม่อนไหมแห่งชาติเฉลิมพระเกียรติฯ ศูนย์หม่อนไหมเฉลิมพระเกียรติฯ เชียงใหม่ สำนักงานพาณิชย์จังหวัดลำพูน สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดลำพูน สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดลำพูน สำนักงานเกษตรจังหวัดลำพูน สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดลำพูน และสถานีพัฒนาที่ดินจังหวัดลำพูน จะเห็นได้ว่าการได้รับสิทธิบัตรต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายฝ่ายจึงจะประสบความสำเร็จ และเมื่อ

⁴³ ปภาศรี บัวสุวรรณ, สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (Geographical Indication) แนวทางการคุ้มครองตามกฎหมายยุโรป – อาเซียน และไทย [Online], 2550. แหล่งที่มา <http://www.l3nr.org/posts/65164>.

⁴⁴ ระบบสารสนเทศศูนย์อนุรักษ์ผ้าไหม, ผ้าไหมยกดอกลำพูน [Online], แหล่งที่มา http://www.qsds.go.th/silkcotton/k_20.php.

ได้รับสิทธิบัตรแล้วจำเป็นต้องรักษาไว้อย่างดี นอกจากจะเป็นประโยชน์กับชุมชนแล้วยังเป็นการปลูกจิตสำนึกในการรักษาเอกลักษณ์ หรือวัฒนธรรมของท้องถิ่นอีกด้วย

ปัจจุบันผ้าไหมยกดอกลำพูน ได้เป็นสินค้าคู่แฝด (Twinning Products) กับแฮมเปญ ประเทศฝรั่งเศส ที่มีชื่อเสียงก้องโลกเช่นเดียวกัน อันเป็นการเพิ่มช่องทางการจำหน่ายสินค้าเชิงเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (Creative Economy) ในอนาคตจึงคาดหวังว่า ผ้าไหมยกดอกลำพูน จะทำให้ผ้าไหมไทยที่มีชื่อเสียงดีอยู่แล้วในตลาดโลกยิ่งจะมีชื่อเสียงและมีมูลค่ามากยิ่งขึ้น ด้วยเอกลักษณ์ที่มีความยุ่งยากในการผลิต ลวดลายอ่อนช้อย วิจิตรมหัศจรรย์ และมีเรื่องราวความเป็นมาที่น่าสนใจยิ่ง อันจะทำให้ผ้าไหมชนิดอื่น ๆ ของไทยได้ขอขึ้นทะเบียนเป็นสินค้า GI เพื่อสร้างสรรค์คุณค่าและความภาคภูมิใจให้แต่ละชุมชนมากยิ่งขึ้น ทำให้การส่งออกผ้าไหมไทยสูงขึ้น จึงขอให้ชาวไทยทุกคนร่วมภาคภูมิใจในบรรพชนของเราที่ได้มอบมรดกทางวัฒนธรรมไว้ให้อนุชนรุ่นหลังได้มีอาชีพ ในการผลิตสินค้าอันทรงคุณค่าจากภูมิปัญญาของบรรพบุรุษ

ภาพที่ 2.1: ผ้าไหมยกดอกลำพูน⁴⁵

ที่มา: รำเทียนบงมาเซ่. (2555). ผ้าไหมยกดอกลำพูน ดินทอง. สืบค้นจาก <http://www.panoramio.com/photo/76768867>.

- (1) เลขที่คำขอ 50100032 ทะเบียนเลขที่ สข 50100020
- (2) วันที่ยื่นคำขอ 14 มีนาคม 2550 วันที่ขึ้นทะเบียน 14 มีนาคม 2550
- (3) ผู้ขอขึ้นทะเบียนองค์การบริหารส่วนจังหวัดลำพูน ที่อยู่ 125 หมู่ 15 ตำบลป่าสัก อำเภอมือเมือง จังหวัดลำพูน

⁴⁵ กรมทรัพย์สินทางปัญญา, ทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ผ้าไหมยกดอกลำพูน สข. 50100020 [Online], 2550 ก. แหล่งที่มา http://ipthailand.go.th/index.php?option=com_docman&task=doc_download&gid=343&Itemid=261.

(4) คุณภาพ ชื่อเสียง คุณสมบัติ หรือคุณลักษณะเฉพาะของสินค้า

คำนิยาม

ผ้าไหมยกดอกลำพูน (Lamphun Brocade Thai Silk) หมายถึง ผ้าไหมที่ทอยกวดลายให้สูงกว่าพื้นผ้า โดยการเลือกยกบางเส้นข่มบางเส้นเพื่อให้เกิดลวดลาย โดยใช้ตะกอลอย และใช้เส้นไหมตีเกลียวเป็นทั้งเส้นยืนและเส้นพุ่ง รวมทั้งมีเส้นไหมเพิ่มพิเศษในการทอยกให้เกิดลวดลาย ตามกรรมวิธีที่ประณีตที่เป็นมรดกทางหัตถกรรมที่ถ่ายทอดสืบกันมา

ลักษณะของสินค้า

(1) ประเภทของผ้า

- ผ้าชุด มีความกว้างไม่ต่ำกว่า 40 นิ้ว ความยาว 4 – 5 เมตร โดยทอส่วนยกลาย 1.80 – 2.20 เมตร
- ผ้าชิ้น มีความกว้างไม่ต่ำกว่า 40 นิ้ว โดยทอยกดอกตลอดความยาวไม่ต่ำกว่า 1.80 เมตร
- ผ้าชิ้น มีความกว้างไม่ต่ำกว่า 40 นิ้ว โดยทอยกดอกตลอดความยาว
- ผ้าสไบ มีความกว้างระหว่าง 10 – 12 นิ้ว ความยาว 2.00 – 2.50 เมตร
- ผ้าคลุมไหล่ มีความกว้างไม่ต่ำกว่า 21 นิ้ว ความยาวระหว่าง 1.80 – 2.20 เมตร

(2) ลักษณะทางกายภาพ

- ผ้าไหมที่ทอยกวดลายให้สูงกว่าพื้นผ้า ประกอบด้วย เส้นไหมตีเกลียว ดันเงิน ดันทอง
- เส้นไหมยืน เป็นไหมควบ 3-4 (21Dinier)
- เส้นไหมพุ่ง เป็นไหมควบ 6 (28Dinier)

กระบวนการผลิต

เส้นไหม

(1) กรณีผลิตเส้นไหมเองในพื้นที่

(1.1) การปลูกหม่อน การดูแลรักษา และการเก็บใบหม่อน ให้ปฏิบัติตามหลักวิชาการ

(1.2) การเลี้ยงไหม

- ให้ใบหม่อน เป็นอาหาร
- พันธุ์ไหม ใช้พันธุ์ไทย พันธุ์ไทยลูกผสม หรือพันธุ์ลูกผสมต่างประเทศที่เหมาะสมกับพื้นที่
- เลี้ยงตามหลักวิชาการเลี้ยงไหมที่ถูกต้องและเหมาะสมกับสภาพพื้นที่เก็บไหมวัย 5 ที่เริ่มสุกเข้าจ่อ ในสถานที่ที่มีสภาพแวดล้อมเหมาะสม
- หลังจากไหมทำรัง ไม่ต่ำกว่า 4 – 5 วัน ในไหมพันธุ์ไทย และ 5 – 7 วัน ในไหมพันธุ์ลูกผสม ให้เก็บรังไหมมาแผ่กระจายในชั้นเลี้ยงหรือกระดัง เพื่อไม่ให้เกิดความชื้นและความร้อน

(1.3) การสาวไหม

ใช้วิธีการสาวมือหรือการสาวด้วยเครื่องสาวขนาดกำลังไฟไม่เกิน 5 แอมป์ สำหรับไหมเส้นพุ่ง แต่ไหมเส้นยืนจะสาวด้วยเครื่องสาวเท่านั้น ปริมาณรังไหมที่สาวขึ้นอยู่กับขนาดเส้นไหมที่ต้องการใช้

(1.4) การฟอกย้อมสีไหม

ใช้สีธรรมชาติหรือสีที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อมในการย้อมเส้นไหม

(2) กรณีซื้อเส้นไหมนอกพื้นที่

(2.1) คัดเลือกเส้นไหมให้ได้ขนาดมาตรฐานตามลักษณะของเส้นไหมยืน และเส้นไหมพุ่ง

(2.2) ต้องเป็นเส้นไหมพันธุ์ไทยปรับปรุงที่มีการเลี้ยงและผลิตในเขตภาคเหนือ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยเท่านั้น

ผ้าไหม

(1) การเตรียมอุปกรณ์

(1.1) กี่ทอผ้า เป็นกี่พื้นเมืองโครงสร้างไม้เนื้อแข็ง ใช้การพุ่งกระสวยด้วยมือ (กี่กระทบ) ก็ต้องแข็งแรงไม่โยกคลอน ระยะห่างระหว่างแกนหัวม้วนเส้นไหมยืน กับไม้กระทบและแกนม้วนผ้าต้องได้ระยะที่เท่ากันทั้งด้านซ้ายและด้านขวาของตัวกี่ และติดตั้งอุปกรณ์ที่ใช้ในการทอให้ครบถ้วนเช่น คานรับตะกอเขาดอก ไม้ม้วนผ้า เป็นต้น

(1.2) ตะกอเขาย่า จัดเก็บตะกอเขาย่าเพื่อทอโครงสร้างผ้าแบบลายขัด คือ การเก็บตะกอ 2 ตะกอเข้ากับไหมเส้นยืน ให้เป็น 2 ชุด สลับกัน

(1.3) ตะกอเขาดอก เป็นตะกอที่ทำให้เกิดลวดลาย โดยใช้ตะกอเขาดอกไม่ต่ำกว่า 15 ตะกอ พาดลงบน ไหมเส้นยืน เก็บตะกอตามการออกแบบ

(2) การเตรียมเส้นไหม

(2.1) การเตรียมเส้นยืน ม้วนไหมเส้นยืนเข้าอยู่ในแกนม้วนใบพัด ซึ่งเริ่มจากการกรอไหมใส่หลอดหรือท่อ และนำมาตั้งในหลักหน้าม้าเดินไหม ทำการเดินคันเส้นไหมให้ได้ขนาดความกว้างและความยาวของผ้าที่ต้องการ ซึ่งคำนวณจากความถี่ของเส้นยืน หรือฟืมที่ใช้คือ 48 – 50 ช่องต่อนิ้ว

(2.2) การเตรียมเส้นพุ่ง กรอไหมเส้นพุ่งเข้ากับหลอดขนาดเล็ก โดยควบรวบเส้นไหมให้ได้ขนาดที่ต้องการ นำมาใส่ในกระสวยพุ่งมือ กระสวยละ 1 หลอด เพื่อให้กระสวยเป็นตัวนำเส้นพุ่งสอดขัดเส้นยืน

(3) การทอ

(3.1) สืบเส้นด้ายยืนเข้ากับแกนม้วนด้ายยืนและร้อยปลายด้ายแต่ละเส้นเข้าไปในตะกอลแต่ละชุด และพันหวีดึงปลายเส้นด้ายยืนทั้งหมดม้วนเข้ากับแกนม้วนผ้าอีกด้านหนึ่ง ปรับความตึงหย่อนให้พอเหมาะ

(3.2) เริ่มการทอโดยกด (ย่ำ) เครื่องแยกหมู่ตะกอล เส้นด้ายยืนชุดที่ 1 จะถูกแยกออก และเกิดช่องว่างสอดกระสวยด้ายพุ่งผ่าน สลับตะกอลชุดที่ 1 ยกตะกอลชุดที่ 2 สอดกระสวยด้ายพุ่งกลับ ทอสลับกันไปตลอดความยาวของผืนผ้า

(3.3) กระทบพันหวี (ฟืม) เมื่อสอดกระสวยด้ายพุ่งกลับก็จะกระทบ พันหวีเพื่อให้ด้ายพุ่งแนบติดกัน ได้เนื้อผ้าที่แน่นหนา

(3.4) ทอสลับกับการทอยก โดยยกตะกอลเขาดอกให้เส้นยืนที่ต้องการยกขึ้น แล้วสอดไม้หลาบ เพื่อค้ำเส้นไหมยกไว้ สอดกระสวยด้ายพุ่งเพิ่มพิเศษ เพื่อให้เกิดลวดลายแล้วปลดไม้หลาบออก กระทบฟืมอีกครั้ง ต้องไล่ทอจากตะกอลแรกถึงตะกอลสุดท้าย แล้วทอวนกลับครบรอบ ก็จะได้ลวดลายหนึ่งดอก ตามที่ออกแบบไว้

(3.5) การเก็บหรือม้วนผ้าเมื่อทอผ้าได้พอประมาณแล้ว ก็ม้วนเก็บในแกนม้วนผ้าโดยผ่อนแกนด้ายยืนให้คลายออกและปรับความตึงหย่อนใหม่ให้พอเหมาะ

(3.6) การเก็บตะกอลดอกจะเก็บสายผ้าอยู่ด้านใน

ความสัมพันธ์ระหว่างสินค้ากับแหล่งภูมิศาสตร์

ลักษณะภูมิประเทศ

ลำพูนเป็นจังหวัดทางภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย มี 3 ฤดู คือ ฤดูร้อน ฤดูฝน และฤดูหนาว พื้นที่สูงกว่าระดับน้ำทะเลประมาณ 310 เมตร อยู่ห่างไกลจากทะเล สินค้าเกษตรที่สำคัญคือ ลำไย พื้นที่ที่ปลูกหม่อนเลี้ยงไหมปัจจุบันอยู่ในแถบแม่น้ำลี้ เนื้อดินบนเป็นดินร่วนปนทราย ดินล่างเป็นดินร่วนเหนียวปนกรวดหรือเศษหิน พบบริเวณพื้นที่เป็นลูกคลื่นลอนลาดถึงเนินเขา ความลาดชันประมาณร้อยละ 3-25 มีความอุดมสมบูรณ์ตามธรรมชาติพอใช้

ประวัติความเป็นมา

ลำพูนหรือนครทริภุญชัยในอดีตสมัยพระนางจามเทวีเป็นที่กล่าวขานว่าเป็นแผ่นดินทองของล้านนา แต่จุดกำเนิดของฝ้ายกดอกที่นี่ เริ่มในสมัยที่เรียกว่า เก็บผักใส่ซ้า เก็บข้าใส่เมือง ในช่วงปี พ.ศ. 2348 พญาท้าวละเจ้าเมืองเชียงใหม่ ได้กวาดต้อนชาวไตลื้อจากเมืองยอง สิบสองปันนา ซึ่งมีกลุ่มชนชั้นเจ้านายรวมอยู่ด้วย มาอยู่ลำพูนซึ่งขณะนั้นแทบจะเป็นเมืองร้าง โดยให้อยู่กระจัดกระจายทั่วลำพูน และสร้างเวียงยองขึ้นที่ฝั่งแม่น้ำกวาดด้านตะวันออกของลำพูนให้เจ้ายองอยู่

การเดินทางของชนชาวยองในชั้นเจ้านายนี้เป็นการนำวิชาแขนงต่าง ๆ เข้ามาด้วย โดยเฉพาะ การทอผ้าที่เป็นเอกลักษณ์ของชนชาวยองในกลุ่มชนชั้นสูง ที่วัตถุดิบเป็นเส้นไหมมากกว่าเส้น

ฝ่ายที่ใช้กันในชนชั้นล่างลงไป กาลเวลาล่วงไปนับร้อยปี พระราชชายาเจ้าดารารัศมี ทรงฟื้นฟูผ้าไหมยกดอก และได้นำความรู้ที่เรียนรู้มาจากราชสำนักส่วนกลางในกรุงเทพฯ มาประยุกต์ จนเป็นผ้าไหมยกดอกที่มีลวดลายสวยงามแปลกตาและวิจิตรบรรจง และถ่ายทอดให้แก่เจ้าหญิงส่วนบุญ และเจ้าหญิงลำเจียก ซึ่งเป็นชายาและธิดาของเจ้าจักรคำ ขจรศักดิ์ เจ้าผู้ครองนครลำพูนองค์สุดท้าย จากนั้น การทอผ้าไหมยกดอกจึงแพร่หลายทั่วไป และทอกันมากในตำบลเวียงยองและบริเวณใกล้เคียงที่เป็นชุมชนของเจ้านายของใน อดีต ผ้าไหมยกดอกลำพูนจึงเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชนชั้นสูงที่ถ่ายทอดสืบกันมา

ขอบเขตที่ตั้งแหล่งภูมิศาสตร์

ขอบเขตของการผลิตผ้าไหมยกดอกลำพูน อยู่ในพื้นที่จังหวัดลำพูน รายละเอียดตามแผนที่

การพิสูจน์แหล่งกำเนิด

- (1) ผ้าไหมยกดอกลำพูนจะต้องมีการผลิตในพื้นที่จังหวัดลำพูน
- (2) กระบวนการผลิตจะต้องได้ผ่านการควบคุมตรวจสอบ คือ มีการขึ้นทะเบียนผู้ผลิต รวมทั้งต้องมีเอกสารกำกับเพื่อการตรวจสอบย้อนกลับได้

เงื่อนไขที่นายทะเบียนกำหนดตามมาตรา 15

- (1) จัดให้มีระบบการตรวจสอบและควบคุม ทั้งกระบวนการผลิต ในระดับผู้ผลิตและระดับจังหวัด
- (2) จัดให้มีการขึ้นทะเบียนผู้ผลิต และผู้จำหน่าย ที่ประสงค์จะขอใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ผ้าไหมยกดอกลำพูน
- (3) ผู้ขอขึ้นทะเบียนต้องจัดทำคู่มือการปฏิบัติงาน สำหรับสมาชิกผู้ขอใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ผ้าไหมยกดอกลำพูน

2) การคุ้มครองสินค้าหัตถกรรมประเภทเครื่องปั้นดินเผา: ศีลาตลเชียงใหม่

ศีลาตล⁴⁶ เป็นเครื่องปั้นดินเผาที่ใช้ความร้อนสูง เคลือบด้วยขี้เถ้าไม่ผสมดินหนานาทำให้เคลือบเป็นสีเขียวเหมือนหยก เป็นการเคลือบธรรมชาติไม่ใช่สารเคมี ศีลาตล (Celadon) หรือเครื่องปั้นดินเผาสังคโลก หมายถึง เครื่องปั้นดินเผาที่เคลือบด้วยวัสดุธรรมชาติมีลักษณะเป็นเคลือบใสสีเขียวหยกมอมทะลุเนื้อดินได้ ผิวเคลือบจะราน (แตกลายงา Crack) สีเขียวที่เกิดขึ้นทำได้โดยไม่ก่อไม้รูกฟามาเผาเอาขี้เถ้าแล้วนำมาผสมกับดินหน้าผิวแล้วเผาเคลือบด้วยวิธี ลดออกซิเจน (Reducing) เผาความร้อนสูงประมาณ 1,2060-1,300 องศาเซลเซียส ชีลาตลหรือสังคโลก มาจากคำภาษาอังกฤษสันสกฤตคำว่า

⁴⁶ อุษา เอื้อจิตราเจริญ, ญัฐฐา พลพะวัฒน์, มยุรี สวนประเสริฐ และวรพร แสนจันดี, ศีลาตล [Online], 1 สิงหาคม 2549. แหล่งที่มา <http://www.thaigoodview.com/library/studentshow/2549/m6-1/no16-25-26-42/kong-dee-kong-thai/sec76.htm>.

“ศิลา” แปลว่าหิน “ดล” แปลว่าเขียว รวมกันแปลว่าหินสีเขียว เป็นผลงานความพยายามของมนุษย์ที่จะเลียนแบบหยกในธรรมชาติ โดยที่หยกได้รับความนิยมว่าเป็นหินที่ได้รับความนิยมว่าเป็นหินธรรมชาติที่แข็งแกร่งสวยงาม และนำโคลามาให้ “ศิลาดล” ทำขึ้นโดยวัสดุธรรมชาติล้วน ๆ ไม่มีสารเคมีใด ๆ เจือปนจึงได้รับยกย่องว่ามีความปลอดภัยสูงจึงใช้เป็นภาชนะใส่อาหาร “ศิลาดล” มักตกแต่งให้สวยงามโดยการชุดและสลักเซาะร่องหรือ กัด ประทับ ก่อนที่จะเคลือบ

ภาพที่ 2.2: ศิลาดลเชียงใหม่⁴⁷

ที่มา: กานดา กาญจนกร, ทศนีย์ ยะจา และยงยุทธ กมลาศ. (ม.ป.ป.). *ศิลาดลเชียงใหม่*. สืบค้นจาก <http://www.thaiipmart.com/productdetail.php?pdid=2384&offertype=sell>.

(1) เลขที่คำขอ 50100040 ทะเบียนเลขที่ สข 52100030
 (2) วันที่ยื่นคำขอ 31 สิงหาคม 2550 วันที่ขึ้นทะเบียน 31 สิงหาคม 2550
 (3) ผู้ขอขึ้นทะเบียน นายปัญญา สันติกรภาพ นายไพจิตร อังศิริวัฒน์ นายปกรณ์ วิไล นางสาวกานดา กาญจนกร นางสาวทศนีย์ยะจามล.ยงยุทธ กมลาศ และบริษัทสยามศิลาดล พอตเทอรี่ จำกัด

- (4) รายการสินค้า ผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาศิลาดล
 (5) คุณภาพชื่อเสียง คุณสมบัติหรือคุณลักษณะเฉพาะของสินค้า

คำนิยาม

ศิลาดลเชียงใหม่ (Chiang Mai Celadon) หมายถึง ผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผา ประเภทเนื้อหินที่ผลิตในจังหวัดเชียงใหม่ ทำขึ้นจากเนื้อดินดำหรือดินผสมกับดินดำ ตกแต่งด้วยเคลือบสีเขียวธรรมชาติ เผาที่อุณหภูมิสูง ในบรรยากาศการสันดาปที่ไม่สมบูรณ์ ตามกรรมวิธีที่สืบทอดต่อกันมา

⁴⁷ กรมทรัพย์สินทางปัญญา, ทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ศิลาดลเชียงใหม่ สข.50100030 [Online], 2550 ข. แหล่งที่มา http://ipthailand.go.th/index.php?option=com_docman&task=doc_download&gid=2937&Itemid=261.

ลักษณะของสินค้า

ลักษณะทางกายภาพ

เนื้อเคลือบ มีรอยร้าว ตัว ลักษณะของเคลือบมีความใส สีเคลือบอยู่ในกลุ่มสีเขียว ตั้งแต่ เขียวเหลือง เขียวอมเทา เขียวใบตอง เขียวมรกต เขียวใบไม้ จนถึง เขียวน้ำตาล และอาจมีสีน้ำตาล หรือสีน้ำตาล เมื่อเคาะมีเสียงกังวาน

กระบวนการผลิต

การเตรียมดิน

(1) คัดเลือกดินในจังหวัดเชียงใหม่มาทดสอบคุณภาพ ด้านความเหนียว ความพรุน ความทนไฟ การหดตัว

(2) นำดินที่ผ่านการทดสอบมาบดร่อน และนวด เพื่อให้ขึ้นรูปได้

การขึ้นรูป

(1) ขึ้นรูปด้วยมือประกอปปกับแป้นหมุนหรือแป้นจิกเกอร์ หรือด้วยแม่พิมพ์
(2) ตกแต่ง (ถ้ามี) ด้วยการปั้นแปะ ขูดขีด เซาะร่อง กดประทับ แกะสลัก และฉลุ
ลวดลายด้วยมือ

(3) ผึ่งไว้ในที่ร่ม ไม่มีลมโกรก หรือ อบแห้งในตู้อบ

การเผาติด

(1) ทำการเผาที่อุณหภูมิ 750 – 900 องศาเซลเซียส เป็นเวลา 7 – 8 ชั่วโมง
(2) ตรวจสอบรอยร้าว และตำหนิพื้นผิวของผลิตภัณฑ์หลังการเผา
(3) ตกแต่ง (ถ้ามี) ด้วยการเขียนสีได้เคลือบ ลวดลายสีสันทึ่บ่งถึงวัฒนธรรมท้องถิ่น

การเคลือบ

(1) การเตรียมเคลือบ จากดินหนานาและซีเถ้าไม่ก่อตาหมุกกับซีเถ้าไม้รกกฟ้า หรือซีเถ้าพืชชนิดอื่นที่เหมาะสม
(2) เคลือบผลิตภัณฑ์ ด้วยการจุ่ม การทา การเทราด หรือการพ่น โดยความหนาของเคลือบต้องสม่ำเสมอ

การเผาเคลือบ

(1) ทำการเผาแบบสันดาปไม่สมบูรณ์ ที่อุณหภูมิ 1250 – 1300 องศาเซลเซียส เป็นเวลา 5 – 7 ชั่วโมง
(2) ตรวจสอบรอยร้าว รอยบิ่น และตำหนิพื้นผิวของผลิตภัณฑ์ รวมทั้งตำหนิของเคลือบหลังการเผา
(3) ตกแต่ง (ถ้ามี) ด้วยการเขียนสีบนเคลือบ ลวดลายสีสันทึ่บ่งถึงวัฒนธรรมท้องถิ่น และเผาที่อุณหภูมิ 750 – 900 องศาเซลเซียส เป็นเวลา 5 – 7 ชั่วโมง

การบรรจุหีบห่อ

รายละเอียดบนฉลาก ให้ประกอบด้วยคำว่า “ศิลาดลเชียงใหม่” และ/หรือ “Chiang Mai Celadon”

ความสัมพันธ์ระหว่างสินค้ากับแหล่งภูมิศาสตร์

ลักษณะภูมิประเทศ

สภาพภูมิประเทศ เป็นพื้นที่ราบ ระดับความสูงจากระดับน้ำทะเล 0 - 300 เมตร พื้นที่บางส่วนเป็นที่นาปลูกข้าว จากลักษณะทั่วไปของพื้นที่ ตามหัวไร่ ปลายนา ลักษณะภูมิอากาศแบบมรสุมเขตร้อน ได้รับอิทธิพลจากมรสุมตะวันตกเฉียงใต้และลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ จึงทำให้ในช่วงเดือนพฤษภาคม - เดือนกันยายน มีฝนตกชุก และในช่วงเดือนพฤศจิกายน - เดือนกุมภาพันธ์ มีอากาศหนาวเย็นและแห้งแล้ง

ประวัติความเป็นมา

เมื่อ 400 -500 ปีที่ผ่านมา เป็นยุคทองของอาณาจักรล้านนา ได้ผลิตเครื่องถ้วยศิลาดลขึ้นที่บริเวณอำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งถูกค้นพบโดยนายไกรศรี นิมมานเหมินทร์ ในปี พ.ศ. 2495 และค้นคว้าร่วมกับนายบุญยืน วุฒิสรรพ์ ทำให้มีการพัฒนานำไปสู่การผลิตเต็มรูปตั้งแต่ปี พ.ศ. 2502 เป็นต้นมา จนสามารถผลิตส่งออกไปต่างประเทศได้ และนำไปสู่การก่อตั้งโรงงานศิลาดลในจังหวัดเชียงใหม่อีกหลายแห่งและดำเนินกิจการต่อเนื่องมาถึงปัจจุบัน

ขอบเขตที่ตั้งแหล่งภูมิศาสตร์

ขอบเขตการผลิต ศิลาดลเชียงใหม่ อยู่ในเขตพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่

เงื่อนไขที่นายทะเบียนกำหนดตามมาตรา 15

- (1) จัดให้มีระบบการตรวจสอบและควบคุม ทั้งกระบวนการผลิต ในระดับผู้ผลิต และระดับจังหวัด
- (2) จัดให้มีการขึ้นทะเบียนผู้ผลิต/ผู้ประกอบการค้าที่ประสงค์จะขอใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ศิลาดลเชียงใหม่
- (3) ผู้ขอขึ้นทะเบียนต้องจัดทำคู่มือการปฏิบัติงานสำหรับสมาชิกผู้ขอใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ศิลาดลเชียงใหม่

การพิสูจน์แหล่งกำเนิด

- (1) ศิลาดลเชียงใหม่ จะต้องมีการผลิตในเขตพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ ตามกระบวนการผลิตข้างต้น
- (2) กระบวนการผลิตจะต้องผ่านการควบคุมตรวจสอบ คือ มีการขึ้นทะเบียนสมาชิกผู้ผลิตศิลาดลเชียงใหม่รวมทั้ง ต้องมีเอกสารกำกับเพื่อการตรวจสอบย้อนกลับได้

2.1.6 ตัวอย่างการสินค้าหัตถกรรมที่เป็นภูมิปัญญาชาวบ้าน

ในประเทศไทยนอกจากสินค้าหัตถกรรมที่เชื่อมโยงสินค้ากับแหล่งภูมิศาสตร์ ที่สามารถได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ได้นั้น ประเทศไทยยังมีสินค้าหัตถกรรมที่เป็นภูมิปัญญาชาวบ้านที่ไม่อิงกับแหล่งภูมิศาสตร์ มีกรรมวิธีในการผลิตที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะ เป็นภูมิปัญญาจากบรรพชน จากรุ่นสู่รุ่น ที่น่าจะได้รับความคุ้มครองตามกฎหมาย ดังนี้

มีดอรัญญิก⁴⁸

ความรู้เรื่องเหล็กและเทคโนโลยีในการถลุงเหล็กแยกเหล็กจากแร่ธรรมชาติ จนสามารถนำมาหล่อหรือตีขึ้นรูปเป็นเครื่องมือใช้ไม้สอย บรรพบุรุษของมนุษย์เราได้ใช้การฟันฝ่าอุปสรรคต่าง ๆ เพื่อความอยู่รอดของชีวิต ทำอาวุธล่าสัตว์หาอาหาร ปลูกพืช ตัดไม้ ทำที่อยู่อาศัย ปกป้องตนเองและเผ่าพันธุ์ให้รอดพ้นจากศัตรูนานาชนิดตลอดจนใช้ในการรักษาเอกราชอธิปไตยของบ้านเมืองตลอดมา ดังเช่น ประเทศไทยในปัจจุบันจากประวัติศาสตร์ชาติไทย ชาวไทยตั้งแต่สมัยบรรพกาล กรุงสุโขทัย กรุงศรีอยุธยา ล้วนได้ใช้อาวุธที่เกิดจากเทคโนโลยีที่มีอยู่นี้ รักษาบ้านเมืองให้รอดมาเพื่อให้พวกเราได้อยู่เย็นเป็นสุขจนทุกวันนี้

ชาวบ้านต้นโพธิ์บ้านไผ่หนองตำบลท่าช้างอำเภอนครหลวงจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นกลุ่มคนกลุ่มหนึ่งที่ได้สะสมเทคโนโลยีการทำเครื่องมือเครื่องใช้จากเหล็กมาตั้งแต่อดีต แต่ผลผลิตที่ออกมาจากคนไทยกลุ่มนี้กลับเรียกว่า มีดอรัญญิก หรือ ของอรัญญิกเดิม ชาวบ้านต้นโพธิ์และชาวบ้านไผ่หนอง มีรากฐานเป็นชาวเวียงจันทน์ประเทศลาว ได้เข้ามาอยู่ในประเทศไทยประมาณช่วงต้นกรุงรัตนโกสินทร์ ซึ่งชาวเวียงจันทน์กลุ่มนี้ส่วนใหญ่มีอาชีพทางช่าง มีช่างทำทองกับช่างตีเหล็ก คือ คนไหนแข็งแรงก็ได้ตีเหล็ก คนไหนอ่อนแอมีความละเอียดให้ตีทองคำ เครื่องอาภรณ์ประดับกาย การทำมาหากิน ในสมัยนั้นอาชีพทั้งสองทำกันเป็นล่ำเป็นสันตลอดมา ครั้นต่อมาในราว พ.ศ. 2365 อาชีพช่างทองก็ได้เลิกราสลายตัวไป คงเหลือแต่อาชีพตีมีดประเภทเดียว ชาวบ้านจึงยึดอาชีพตีมีดเป็นอาชีพหลัก เกียรติประวัติของการตีมีดของชาวอรัญญิกก็คือ ในสมัยรัชกาลที่ 5 แผ่นดินพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระองค์ทรงทราบที่บ้านต้นโพธิ์ บ้านไผ่หนองเป็นหมู่บ้านตีมีด พระองค์พร้อมด้วยพระบรมวงศานุวงศ์ได้เสด็จทอดพระเนตรการตีมีดของชาวเวียงจันทน์กลุ่มนี้ จึงได้ปลูกพลับพลาที่ประทับอย่างสมพระเกียรติ และได้เกณฑ์ชาวบ้านมาทำการตีมีดให้พระองค์ทรงทอดพระเนตร พระองค์ทานสนพระทัย และทรงพอพระราชหฤทัยเป็นอันมาก

ด้วยสายพระเนตรอันยาวไกล พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้เสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมชาวท่าช้าง เมื่อวันที่ 28 ธันวาคม 2519 เพื่อให้ขวัญกำลังใจ และพระราชทานดาร์ให้ทำเป็นตัวอย่างและ

⁴⁸ สถาบันอยุธยาศึกษา, บันทึกคำบอกเล่าของผู้รู้ในท้องถิ่นจังหวัดพระนครศรีอยุธยาเรื่องมีดอรัญญิก

[Online], 2548. แหล่งที่มา <http://www.ayutthayastudies.aru.ac.th/content/view/219/57/>.

เริ่มต้นทำในสิ่งที่จะดำรงเทคโนโลยี การทำมีดอรัญญิก อันเป็นสมบัติและเอกลักษณ์ไทยให้พัฒนาและคงอยู่ตลอดไป

ภาพที่ 2.3: มีดอรัญญิก

ที่มา: เทียวทั่วไทย. (ม.ป.ป.). หมู่บ้านทำมีดอรัญญิก: จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. สืบค้นจาก <http://www.teawtourthai.com/ayutthaya/?id=3272>.

ชาวตำบลท่าช้างกลุ่มนี้ เดิมเป็นชาวเวียงจันทร์และได้อพยพเข้ามา พร้อมกับนำเทคโนโลยีการทำเครื่องมือเครื่องใช้จากเหล็ก (มักเรียกรวม ๆ กันว่า ตีมีด) และส่วนหนึ่งเป็นช่างทองรูปพรรณ เล่าต่อ ๆ มาว่า มีช่าง 2 เชือก สำหรับชนสัมภาระร่วมขบวนมาด้วย มีหลักฐานสำคัญของต้นตระกูลชาวหนองไผ่ที่เป็นวัตถุ สามารถสืบย้อนอดีตไปได้ คือ มีดดาบนายบุญญาคำศรี ผู้มีศักดิ์เป็นเหลนทวดของขุนนราบริรักษ์ ได้รับเป็นมรดกตกทอดมาเป็นสมบัติของตระกูล คือ ดาบขนาดเหมาะมือมีลักษณะสวยงามมาก ฝักและด้ามประดับด้วยทองคำสลักลายนูน เฉพาะด้ามที่จับถักหุ้มด้วยลวดเงิน ทำให้เกิดผิวสากจับได้ กระชับมือ ไม่ลื่นไถล สันนิษฐานว่าน่าจะเป็นที่ทำขึ้นมาใช้งานจริง ๆ และใช้แสดงตำแหน่งยศด้วย ชาวเวียงจันทร์กลุ่มนี้ได้อพยพเข้าพึ่งพระบรมโพธิสมภารพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ 2 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ในปี พ.ศ. 2365 สาเหตุเนื่องจากเวียงจันทร์ขณะนั้นเกิดการรุกรานจากพม่าและจีน ทำให้เกิดการทำมาหากินอัตคัดขาดแคลน โจรผู้ร้ายชุกชุม

สมเด็จพระมาตุลา พระมเหสีในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้า พร้อมด้วยพระบรมวงศานุวงศ์ ได้เคยเสด็จมาทอดพระเนตรการทำมีดของชาวบ้านหนองไผ่ที่วัดมเหยงค์ครั้งหนึ่ง ในเวลาต่อมา หลวงได้โปรดเกล้าฯ พระราชทานบรรดาศักดิ์แก่นายเทา ซึ่งเป็นต้นตระกูล พันธุ์หนอง อดีตหัวหน้าผู้อพยพจาก

เวียงจันทน์และเป็นหัวหน้าหมู่บ้านขณะนั้นเป็น ชุนนราบริรักษ์ ด้วยความสามารถดูแลปกครองลูกบ้านให้อยู่ในจารีตประเพณีอันดีงาม มีความสามัคคีปรองดอง และเคารพต่อกฎของบ้านเมือง

ลักษณะเด่นของมิดอรัญญิก

ช่างทำมิดอรัญญิก ขึ้นชื่อได้ว่าเป็นผู้มีความชำนาญในการตีเหล็กเป็นอย่างมาก ขั้นตอนการทำมิดทุกขั้นตอนต้องใช้ความรู้ ทักษะ และความชำนาญเฉพาะตัว ตั้งแต่การเลือกวัสดุ เช่น เหล็ก ถ่านที่ใช้ในการเผาไม้ การเผาเหล็กที่ได้อุณหภูมิพอเหมาะที่จะทำการตีขึ้นรูป (หลาบ) หรือ (ซ้ำ) หรือการใช้ค้อนตีเนื้อเหล็กที่เป็นรูปแล้วให้เรียบเป็นมันมีเนื้อแน่น (ไห้) การแต่งให้ได้รูปเล่มที่สวยงาม การทำคมให้เหมาะสมกับชนิดการใช้งานของมิด และการชุบคมให้แข็งซึ่งเป็นสูตรลับและภูมิปัญญาที่สืบทอดและพัฒนาขึ้นมา บางชนิดสามารถใช้ฟันตะปูขาดโดยคมมิดไม่มีรอยบิ่นเลย ด้วยวิธีภูมิปัญญาที่สืบทอดกันมานับแต่โบราณนี้เองที่ทำให้มิดอรัญญิกมีลักษณะเด่นเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว เป็นมิดที่มีความเป็นเลิศ ในความทนทานใช้การได้นานนับเป็นปี ๆ บางชนิดใช้งานได้ตลอดชีวิตของผู้ใช้ และมีความสวยงามประณีต มีรอบตีทำให้เหล็กแน่นแข็งแรง ตัวมิดคมบางใช้เหล็กอย่างดี ทำให้คมมิดไม่แตกหรือบิ่น ด้ามมิดแต่ละชนิดจะแตกต่างกัน ด้ามไม้ใช้ไม้อย่างดี บางด้ามมีการฝังมุกให้สวยงาม ที่สำคัญคือ ตราที่ประทับบนตัวมิดแสดงให้เห็นว่าเป็นมิดอรัญญิกแท้

ภาพที่ 2.4: พุ่มแรงเหวี่ยงลูกพะเนินหลาบเหล็ก

ที่มา: เทียวทั่วไทย. (ม.ป.ป.). หมู่บ้านทำมิดอรัญญิก: จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. สืบค้นจาก <http://www.teawtourthai.com/ayutthaya/?id=3272>.

ในสมัยก่อน การทำมิดต้องอาศัยคนงานหลายคน เช่น คนตีพะเนิน จะต้องฝึกหัดกันมาเป็นอย่างดี จะต้องรู้ว่ามิดรูปไหนควรตีตรงไหน และจะต้องคอยฟังสัญญาณการใช้เสียงของผู้จับเหล็กนี้ ตามภาษาชาวบ้านเรียกว่า “หน้าเตา” ซึ่งจะต้องเป็นคนที่มีความรู้เกี่ยวกับการทำมิดเป็นอย่างดีเยี่ยม

สถานที่ใช้ในการทำงานบริเวณหมู่บ้านตมิตเกือบทั้งตำบลทำช่างจะมีลักษณะการตั้งบ้านเรือนอยู่แบบขนานไปกับสองฟากฝั่งของแม่น้ำป่าสัก แต่ละหลังจะปลูกบ้านแบบใต้ถุนสูง เพื่อป้องกันน้ำที่อาจจะเอ่อล้นสองฟากฝั่งแม่น้ำขึ้นมาท่วมบ้านเรือนได้ การตมิตของชาวบ้านส่วนใหญ่จะใช้บริเวณใต้ถุนบ้านเป็นที่ประกอบการทำมิด ตั้งแต่การปดมิดคม ไล่มิด การลับมิด ยกเว้นการเผาเหล็กให้ร้อนแดง ส่วนมากชาวบ้านจะสร้างเป็นโรงเรือนเล็ก ๆ ต่างหาก เพื่อป้องกันอัคคีภัยที่จะเกิดขึ้นมาได้ ถึงแม้บริเวณใต้ถุนของชาวบ้านจะสูงโปร่งก็ตามแต่ลักษณะของงานที่ต้องใกล้ชิดกับความร้อนจากเตาเผาเหล็ก

จากตัวอย่างเป็นการคุ้มครองสินค้าหัตถกรรม ในพระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546 กับสินค้าหัตถกรรมที่ไม่ได้รับการคุ้มครองในกฎหมายสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของไทยแต่เป็นสินค้าที่ใช้ภูมิปัญญาชาวบ้านโดยไม่อิงกับแหล่งภูมิศาสตร์เมื่อพิจารณาจากพระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546 ที่ให้ความหมายไว้ในคำว่า “สินค้า”⁴⁹ หมายความว่า สิ่งของที่สามารถซื้อขาย แลกเปลี่ยน หรือโอนกันได้ ไม่ว่าจะเกิดโดยธรรมชาติหรือเป็นผลิตผลทางการเกษตร รวมตลอดถึงผลิตภัณฑ์ทางหัตถกรรมและอุตสาหกรรม เมื่อพิจารณาจากความหมาย จะเห็นได้ว่าคำว่า สินค้าในพระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ นั้นจะหมายรวมไปทั้งสินค้าเกษตร สินค้าหัตถกรรม และสินค้าอุตสาหกรรม กฎหมายคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของไทยนั้นเป็นการคุ้มครองในระดับเดียวกันทั้งหมด พระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นั้นจึงคุ้มครองได้ทั้งสินค้าเกษตร และสินค้าหัตถกรรม เพียงแต่สินค้าหัตถกรรมที่จะขอรับความคุ้มครองได้จะต้องเป็นไปตามมาตรา 3 ของพระราชบัญญัตินี้คือจะต้องมีความเกี่ยวข้องกับท้องถิ่น แหล่งภูมิศาสตร์ หรือสามารถบ่งบอกว่าสินค้าที่เกิดจากแหล่งภูมิศาสตร์นั้นเป็นสินค้าที่มีคุณภาพ ชื่อเสียง หรือคุณลักษณะเฉพาะของแหล่งภูมิศาสตร์ดังกล่าวและจะต้องอิงกับแหล่งภูมิศาสตร์ด้วย เช่น ผ้าไหมยกดอกลำพูน อันเป็นงานหัตถกรรมการทอผ้าไหมยกดอกลำพูนจะต้องมีการผลิตในพื้นที่จังหวัดลำพูน เท่านั้น หรืองานเครื่องปั้นดินเผาสุโขทัย เชียงใหม่ที่ต้องคัดเลือกดินในจังหวัดเชียงใหม่มาทดสอบคุณภาพ ด้านความเหนียว ความพรุน ความทนไฟ การหดตัว จะเห็นได้ว่าสินค้าหัตถกรรมเหล่านี้ล้วนแต่อิงกับแหล่งพื้นที่ภูมิศาสตร์ทั้งสิ้น แต่หากเป็นงานสินค้าหัตถกรรมที่เป็นภูมิปัญญาชาวบ้านเช่นมิดอรัญญิกเป็นสินค้าหัตถกรรมที่ใช้ภูมิปัญญาชาวบ้านที่สืบทอดต่อกันมาไม่ได้อิงกับแหล่งภูมิศาสตร์อาจไม่ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของไทยเพราะเมื่อเปรียบเทียบกับผ้าไหมยกดอกลำพูนอันเป็นงานหัตถกรรมการทอผ้าไหมยกดอกลำพูนที่จะต้องมีการผลิตในพื้นที่จังหวัดลำพูน เท่านั้น หรืองานเครื่องปั้นดินเผาสุโขทัย เชียงใหม่ที่ต้องคัดเลือกดินในจังหวัดเชียงใหม่มาทดสอบคุณภาพ ด้านความเหนียว ความพรุน ความทนไฟ การหดตัว จะต้องมีส่วนหนึ่งส่วนใดหรือมีขั้นตอนอิงกับแหล่งภูมิศาสตร์ทั้งสิ้น แต่การตมิดอรัญญิกนั้นสามารถ

⁴⁹ กรมทรัพย์สินทางปัญญา, พระราชบัญญัติ คุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546.

ใช้เหล็กจากที่ใดก็ได้มาตีเป็นมิด เพียงแต่การตีมีดของชาวบ้านอรัญญิกจะมีกรรมวิธีการตีที่เป็นภูมิปัญญาโบราณ เช่นเผาเหล็กที่ได้อุณหภูมิพอเหมาะที่จะทำการตีขึ้นรูป (หลาบ) การใช้ค้อนตีเนื้อเหล็กที่เป็นรูปแล้วให้เรียบเป็นมันมีเนื้อแน่น หรือการตีเหล็กที่คนใช้พะเนินตีจะต้องฟังสัญญาณจากคนจับเหล็กให้ตีเหล็กตามจังหวะ การแต่งให้ได้รูปเล่มที่สวยงาม การทำคมให้เหมาะสมกับชนิดการใช้งานของมีด และการชุบคมให้แข็งซึ่งเป็นสูตรลับ เป็นภูมิปัญญาชาวบ้านและไม่มีส่วนใดส่วนหนึ่งหรือมีขั้นตอนอิงกับแหล่งภูมิศาสตร์เลย ดังนั้นแม้พระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546 จะมีการคุ้มครองงานสินค้าหัตถกรรมก็ตาม หรือจะมีการขยายความคุ้มครองสินค้าหัตถกรรมไทยบางประเภท เช่นผ้าไหมให้เป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์แบบคุ้มครองเข้มข้น⁵⁰ แต่ก็ยังเป็นเพียงให้ความคุ้มครองว่าจะใช้คำว่าชนิด หรือแบบ หรือประเภทเดียวกับสินค้าประเภทนั้นไม่ได้เท่านั้นแต่ไม่ได้หมายความว่ารวมถึงการคุ้มครองงานสินค้าหัตถกรรมที่เป็นภูมิปัญญาชาวบ้านที่ไม่อิงแหล่งภูมิศาสตร์ด้วยโดยปัจจุบันยังมิได้มีกฎหมายใดให้ความคุ้มครองขยายมาจนถึงสินค้าหัตถกรรมที่เป็นภูมิปัญญาชาวบ้านผลิตด้วยกรรมวิธีผลิตแบบดั้งเดิมที่ไม่อิงแหล่งภูมิศาสตร์ประเทศไทยจึงควรจัดให้มีการแก้ไข กฎหมายสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของไทยให้คุ้มครองสินค้าหัตถกรรมประเภทที่เป็นภูมิปัญญาชาวบ้านที่ไม่อิงกับแหล่งภูมิศาสตร์ เพื่อหามาตรการในการคุ้มครองสินค้าหัตถกรรมประเภทที่เป็นภูมิปัญญาชาวบ้านโดยไม่อิงแหล่งภูมิศาสตร์ได้เหมาะสมและมีประสิทธิภาพมากขึ้น

2.2 การคุ้มครองสินค้าหัตถกรรมตามประกาศที่เกี่ยวข้องของไทย

สำหรับในประเทศไทยนอกจากการคุ้มครองสินค้าหัตถกรรมตามกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา ยังพบว่าการคุ้มครองสินค้าหัตถกรรมยังมีกฎหมายให้ความคุ้มครองสินค้าหัตถกรรมไว้ในกฎหมายหรือประกาศอื่น ๆ แต่ไม่ได้ให้ความคุ้มครองสินค้าหัตถกรรมไว้อย่างเด่นชัดแต่การกระจายความคุ้มครองสินค้าหัตถกรรมไปในกฎหมายต่าง ๆ เช่น

2.2.1 การคุ้มครองสินค้าหัตถกรรม ตามประกาศกรมทรัพย์สินทางปัญญา⁵¹ เรื่อง การแจ้งข้อมูลและขอรับบริการข้อมูลภูมิปัญญา

เนื่องจากภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยมีความสำคัญอย่างมากต่อการวิถีชีวิตของผู้คนและมีมูลค่าทางเศรษฐกิจ จึงควรค่าแก่การอนุรักษ์และส่งเสริมให้มีการนำเอาภูมิปัญญาท้องถิ่นไปใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ ตลอดจนส่งเสริมให้มีการวิจัยและพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยเพื่อการนำไปใช้ประโยชน์อย่าง

⁵⁰ เรื่องเดียวกัน.

⁵¹ กรมทรัพย์สินทางปัญญา, การแจ้งข้อมูลและขอรับบริการข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย [Online], 7 พฤศจิกายน 2545. แหล่งที่มา http://www.ipthailand.go.th/index.php?option=com_docman&task=doc_download&gid=57&Itemid=169.

จริงจังและยั่งยืน ดังนั้น กรมทรัพย์สินทางปัญญาจึงได้ดำเนินการรวบรวมข้อมูล และให้บริการข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยตามระเบียบ

กรมทรัพย์สินทางปัญญา เรื่อง การแจ้งข้อมูลและขอรับบริการข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย พ.ศ. 2545 โดยการรับแจ้งข้อมูล บริการข้อมูล และการจัดทำทะเบียนข้อมูลไว้เพื่อเก็บไว้เป็นฐานข้อมูลอย่างเป็นระบบ โดยภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยที่สามารถนำมาแจ้งข้อมูลต่อดำเนินการกรมทรัพย์สินทางปัญญาได้นั้น หมายถึง องค์ความรู้ของชุมชนท้องถิ่น และรวมถึงงานศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านที่มีอยู่ในประเทศไทย ซึ่งผู้แจ้งข้อมูล จะต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่กำหนด นอกจากนั้น ระเบียบฯ ดังกล่าวยังได้ กำหนดให้มีการจัดทาระบบฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยซึ่งมีวัตถุประสงค์ ดังนี้

1) เพื่อให้ทราบว่าในปัจจุบัน มีหน่วยงานใดเก็บรวบรวมข้อมูลด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น สาขาใดบ้าง เพื่อผู้สนใจสามารถติดต่อขอทราบข้อมูล ขออนุญาตนำไปพัฒนาต่อยอดหรือใช้ประโยชน์ ภายใต้กฎหมายหรือแนวทางปฏิบัติของหน่วยงานนั้น ๆ และเมื่อผู้ใดทำลายละเมิดหรือนำภูมิปัญญาท้องถิ่นของไทยไปจดทะเบียนจะทราบได้ว่าสามารถรวบรวมหลักฐานเพื่อพิสูจน์สิทธิของไทยได้จากหน่วยงานใดบ้าง

2) เพื่อส่งเสริมให้คนไทยนำองค์ความรู้ดั้งเดิมของไทยมาพัฒนาต่อยอดให้เกิดผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ นามาขอรับการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา เพื่อสร้างรายได้ให้แก่คนไทย

3) เพื่อป้องกันไม่ให้มีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นของไทยซึ่งเป็นของส่วนรวมไปจดทะเบียนทรัพย์สินทางปัญญา

ซึ่งภูมิปัญญาไทยตามประกาศฉบับนี้แบ่งเป็น 2 ประเภท⁵² คือ

(1) ภูมิปัญญาฯ ประเภทองค์ความรู้ของกลุ่มบุคคลท้องถิ่น เช่น การผลิตอาหารและเครื่องดื่ม การผลิตผลิตภัณฑ์จากสมุนไพร การผลิตผลิตภัณฑ์จากวัสดุเหลือใช้ และการผลิตผลิตภัณฑ์จากไม้ หิน โลหะ แก้ว เซรามิค ดินเผา เครื่องหนัง และอื่น ๆ

(2) ภูมิปัญญาฯ ประเภทงานศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน เช่น เรื่องเล่าพื้นบ้าน กวีนิพนธ์พื้นบ้าน ปริศนา พื้นบ้าน เพลงพื้นบ้าน ดนตรีพื้นบ้าน การฟ้อนรำพื้นบ้าน ละครพื้นบ้าน จิตกรรมพื้นบ้าน ประติมากรรมพื้นบ้าน หัตถกรรมพื้นบ้าน เครื่องแต่งกายพื้นบ้าน และสิ่งทอพื้นบ้าน

เมื่อพิจารณาจากประกาศกรมทรัพย์สินทางปัญญาเรื่องการแจ้งข้อมูลและขอรับบริการข้อมูลภูมิปัญญาสินค้าหัตถกรรมเองก็อาจได้รับความคุ้มครองทั้งสองประเภท แต่ว่าประกาศฉบับนี้เป็นเพียงประกาศภายในของกรมทรัพย์สินทางปัญญา และประกาศฉบับนี้ก็ไม่ได้แจ้งว่าจะให้ความคุ้มครองอย่างไร การจะขอขึ้นทะเบียนนั้นจะต้องมีการควบคุมตรวจสอบอย่างไรและการจดแจ้งนั้นก็ไม่ได้บอกว่าเป็นสิทธิของใครผู้จดแจ้งหรือสิทธิของชุมชน ประกาศฉบับนี้เพียงแต่ให้มีการจดแจ้งภูมิปัญญาชาวบ้านไว้ เพียงเพราะการ

⁵² เรื่องเดียวกัน.

จัดแจ้งตามประกาศนี้มีวัตถุประสงค์เพียงเพื่อ⁵³ ข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยที่ได้รับการจัดแจ้งแล้ว จะถูกรวบรวมไว้เป็นฐานข้อมูลสำหรับให้ ประชาชนผู้สนใจได้ค้นหาข้อมูล หรือติดต่อกับผู้แจ้งข้อมูล เพื่อประโยชน์ในทางธุรกิจ อันเป็นการอนุรักษ์และส่งเสริมภูมิปัญญา ให้มีการนำไปใช้อย่างเกิด ประโยชน์สูงสุดในเชิงพาณิชย์ นอกจากนี้ ผู้แจ้งข้อมูลภูมิปัญญา อาจนำหนังสือรับรองที่ทางกรม ทรัพย์สินทางปัญญาออกให้ไปแสดงต่อธนาคารหรือสถาบันการเงินต่าง ๆ ที่เข้าร่วมโครงการแปลง ทรัพย์สินทางปัญญาให้เป็นทุนกับกรมทรัพย์สินทางปัญญา เพื่อเป็นหลักประกันในการขอสินเชื่อหรือ หลักประกันในการชำระหนี้กับธนาคารหรือสถาบันการเงินนั้นเท่านั้น ดังนั้นประกาศนี้ก็ยังไม่สามารถให้ ความคุ้มครองในสินค้าที่ดัดแปลงได้เพราะไม่ได้มีบทบัญญัติใด ๆ ที่จะคุ้มครองสินค้าที่ดัดแปลงเพียงแต่ให้ จัดแจ้งข้อมูลไว้เท่านั้น อย่างไรก็ตาม ในปี พ.ศ. 2551⁵⁴ กรมทรัพย์สินทางปัญญาได้ร่วมมือกับนักวิชาการ ทางด้านทรัพย์สินทางปัญญาจาก ศูนย์พันธุวิศวกรรมและเทคโนโลยีชีวภาพแห่งชาติ (ไบโอเทค) ได้ ศึกษาวิจัยจัดทำร่างพระราชบัญญัติคุ้มครองภูมิปัญญาท้องถิ่นของไทยซึ่งประกอบด้วย 6 หมวด 39 มาตรา โดยมีสาระสำคัญ เช่น การส่งเสริมภูมิปัญญาโดยการอนุรักษ์ พัฒนา สืบทอดภูมิปัญญา การจัดทำ ฐานข้อมูลภูมิปัญญาการขึ้นทะเบียนภูมิปัญญาที่สำคัญโดยคณะกรรมการผู้ชำนาญเฉพาะสาขา การคุ้มครองภูมิปัญญาและชื่อของภูมิปัญญาที่ต้องขออนุญาตก่อนนำไปใช้เชิงการค้าหรือศึกษาวิจัย ห้ามนำไปใช้ในทางที่เสื่อมเสีย ส่งเสริมและสนับสนุนกิจการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญา และบทลงโทษ สำหรับผู้ที่ละเมิดกฎหมายคุ้มครองภูมิปัญญา โดยกำหนดให้เป็นความผิดทางอาญา มีโทษจำคุกไม่เกิน 2 ปี หรือปรับไม่เกิน 400,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ สำหรับร่างพระราชบัญญัตินี้ ได้ถูกวิจัยและจัดทำ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2550-2551 แต่เป็นที่น่าเสียดายว่าพระราชบัญญัติฉบับนี้ยังไม่ได้ประกาศใช้ จึงทำให้ยังไม่มี กฎหมายใดในการคุ้มครองสินค้าที่ดัดแปลงที่เกิดจากภูมิปัญญาที่ไม่อิงแหล่งภูมิศาสตร์

2.2.2 การคุ้มครองสินค้าที่ดัดแปลงตามประกาศบัญชีรายชื่อมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม เพื่อขึ้นทะเบียนคุ้มครอง⁵⁵

สำหรับประกาศฉบับนี้กระทรวงวัฒนธรรมมีความเห็นว่าศิลปะการแสดงและงานช่างฝีมือดั้งเดิม กำลังสูญหายอย่างรวดเร็ว เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม และความ เจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีซึ่งเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตดั้งเดิมไปด้วย ทำให้ไม่มีการสืบทอดและอนุรักษ์

⁵³ กรมทรัพย์สินทางปัญญา, ภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย [Online], 17 กันยายน 2556. แหล่งที่มา http://www.ipthailand.go.th/index.php?option=com_content&view=category&id=64.

⁵⁴ “เผยแพร่ พรบ. คุ้มครองภูมิปัญญาไทย ป้องกันต่างชาติฉวยโอกาส”, ผู้จัดการออนไลน์ [Online], 2 เมษายน 2551. แหล่งที่มา http://www.safetybio.agri.kps.ku.ac.th/index.php?option=com_content&task=view&id=2016&Itemid=42.

⁵⁵ กระทรวงวัฒนธรรม, ขึ้นทะเบียนมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม [Online], 2556. แหล่งที่มา http://www.m-culture.go.th/detail_page.php?sub_id=3930.

มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่ต่อเนื่อง การประกาศขึ้นทะเบียนมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมโดยกรมส่งเสริมวัฒนธรรม (สวธ.) กระทรวงวัฒนธรรม จึงเป็นมาตรการที่มุ่งส่งเสริมการตระหนักถึงคุณค่าอันโดดเด่น ยกย่ององค์ความรู้ และภูมิปัญญาของบรรพบุรุษ ส่งเสริมศักดิ์ศรีทางวัฒนธรรม และเอกลักษณ์ของกลุ่มชนที่มีอยู่ทั่วประเทศ ตลอดจนการอนุรักษ์และสืบต่อมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมอย่างเป็นระบบที่ยั่งยืนต่อไป จึงได้มีการประกาศบัญชีรายชื่อมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมเพื่อขึ้นทะเบียนคุ้มครองโดยมีการเริ่มขึ้นทะเบียนเป็นครั้งแรกในปี 2542 รวม 80 รายการ แบ่งออกเป็น 2 สาขา คือ สาขาศิลปะการแสดง และสาขางานช่างฝีมือดั้งเดิม

โดยสาขางานช่างฝีมือดั้งเดิมนั้นประกอบไปด้วยสาขางานช่างฝีมือดั้งเดิม 11 รายการ 4 ประเภท คือ ประเภทผ้าและผลิตภัณฑ์จากผ้า ประเภทเครื่องรัก ประเภทเครื่องโลหะ และประเภทงานศิลปกรรมพื้นบ้านโดยสาขางานช่างฝีมือที่ประกาศบัญชีรายชื่อมรดกจะต้องประกอบด้วยลักษณะดังนี้

- 1) มีต้นกำเนิดหรือถูกนำมาพัฒนาในชุมชนนั้นจนเป็นที่ยอมรับ
- 2) แสดงถึงทักษะฝีมือและภูมิปัญญา ตลอดจนการใช้เทคโนโลยีอย่างเหมาะสม เช่น ใช้เทคโนโลยีพื้นบ้าน การผลิตด้วยมือ เป็นต้น
- 3) มีการพัฒนากระบวนการและเครื่องมือที่ใช้เพื่อตอบสนองกระบวนการผลิต เช่น วัสดุที่ใช้ในการผลิตผลงาน แหล่งที่มา เครื่องมือที่ใช้ในการผลิต และ กระบวนการ/ ขั้นตอนการผลิต
- 4) มีวัตถุประสงค์เบื้องต้นในการผลิต เช่น เพื่อประโยชน์ใช้สอยในวิถีชีวิต ขนบประเพณี ความเชื่อ วัฒนธรรม หรือการประกอบอาชีพของคนในชุมชน
- 5) มีลักษณะเฉพาะถิ่น หรือเฉพาะชาติพันธุ์ เช่น เอกลักษณ์หรือ อัตลักษณ์ของผลงานที่สะท้อนถึงหรือที่พบเฉพาะท้องถิ่นหรือชาตินั้น ๆ
- 6) มีคุณค่าทางศิลปะและวัฒนธรรมของท้องถิ่น เช่น ความหมายและคุณค่าต่อประวัติศาสตร์ท้องถิ่นหรือชาตินั้น ๆ การผลิตและถ่ายทอดสืบต่อกันมา ความภาคภูมิใจของคนในชุมชน หรือ
- 7) คุณสมบัติอื่น ๆ ที่คณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิเห็นว่าเหมาะสม เช่น มีความเสี่ยงต่อการสูญหายต้องได้รับการปกป้องคุ้มครองอย่างเร่งด่วน

เมื่อพิจารณาจากบทบัญญัติในประกาศนี้ ประกาศนี้เป็นเพียงการคุ้มครองภูมิปัญญาชาวบ้านโดยรวมไม่ได้ให้การคุ้มครองสินค้าหัตถกรรมโดยเฉพาะแต่เป็นเพียงเพื่อขึ้นทะเบียนเพื่อการอนุรักษ์และสืบต่อมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมเท่านั้น ไม่ได้เกี่ยวกับการคุ้มครองสินค้าหัตถกรรมโดยตรงประกาศฉบับนี้อาจสามารถนำไปปรับใช้สำหรับสินค้าหัตถกรรมที่ไม่เกี่ยวกับแหล่งภูมิศาสตร์หรือการผลิตหัตถกรรมที่เป็นการผลิตด้วยภูมิปัญญาชาวบ้านโดยไม่อิงแหล่งภูมิศาสตร์ ได้ ผู้จัดทำมีข้อสังเกตเพียงว่าประกาศฉบับนี้มีขึ้นเพื่อรวบรวมและคุ้มครองภูมิปัญญาเท่านั้นแต่ไม่ได้มีมาตรการว่าเมื่อขึ้นทะเบียนแล้วงานนั้นจะเป็นสิทธิของใครหรือเป็นสิทธิชุมชนและประกาศนี้ไม่ได้กล่าวไว้ว่าใครจะเป็นผู้

ขอขึ้นทะเบียนและมีมาตรการในการคุ้มครองภูมิปัญญาชาวบ้านอย่างไร ผู้จัดทำเห็นว่าประกาศฉบับนี้ก็ยังไม่ได้ให้ความคุ้มครองเพียงพอต่อสินค้าหัตถกรรม

จากการศึกษาจะเห็นได้ว่ากฎหมายอื่น หรือประกาศต่างๆก็ยังไม่ได้ให้ความคุ้มครองสินค้าหัตถกรรมที่เป็นภูมิปัญญาชาวบ้านที่ไม่อิงกับแหล่งภูมิศาสตร์ โดยประกาศของกรมทรัพย์สินทางปัญญาก็เป็นเพียงเรื่องการแจ้งข้อมูลและขอรับบริการข้อมูลภูมิปัญญาสินค้าหัตถกรรมเองก็อาจได้รับความคุ้มครองทั้งสองประเภท แต่ว่าประกาศฉบับนี้เป็นเพียงประกาศภายในของกรมทรัพย์สินทางปัญญา และประกาศฉบับนี้ก็ไม่ได้แจ้งว่าจะให้ความคุ้มครองอย่างไร การจะขอขึ้นทะเบียนนั้นจะต้องมีการควบคุมตรวจสอบอย่างไรและการจดแจ้งนั้นก็ไม่ได้บอกว่าเป็นสิทธิของใครผู้จดแจ้งหรือสิทธิของชุมชนเพราะประกาศนี้เป็นเพียงการรวบรวมเป็นฐานข้อมูลเพื่อให้ประชาชนได้ค้นหาข้อมูล หรือติดต่อกับผู้แจ้งข้อมูลเพื่อประโยชน์ในทางธุรกิจ อันเป็นการอนุรักษ์และส่งเสริมภูมิปัญญาฯ ให้มีการนำไปใช้อย่างเกิดประโยชน์สูงสุดในเชิงพาณิชย์ นอกจากนี้ ผู้แจ้งข้อมูลภูมิปัญญาฯ อาจนำหนังสือรับรองที่ทางกรมทรัพย์สินทางปัญญาออกให้ไปแสดงต่อธนาคารหรือสถาบันการเงินต่าง ๆ ที่เข้าร่วมโครงการแปลงทรัพย์สินทางปัญญาให้เป็นทุนกับกรมทรัพย์สินทางปัญญา เพื่อเป็นหลักประกันในการขอสินเชื่อหรือหลักประกันในการชำระหนี้กับธนาคารหรือสถาบันการเงินนั้นเท่านั้นแต่ประกาศนี้ไม่ได้มีมาตรการในการคุ้มครองสินค้าหัตถกรรมแต่อย่างใดแค่เพียงให้จดแจ้งข้อมูลไว้เพียงเท่านั้น ในส่วนประกาศการคุ้มครองสินค้าหัตถกรรมตามประกาศบัญชีรายชื่อมรดกภูมิ ของกระทรวงวัฒนธรรมนั้นเป็นเพียงการคุ้มครองภูมิปัญญาชาวบ้านโดยรวมไม่ได้ให้การคุ้มครองสินค้าหัตถกรรมโดยเฉพาะแต่เป็นเพียงเพื่อขึ้นทะเบียนเพื่อการอนุรักษ์และสืบทอดมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมเท่านั้น ประกาศนี้ไม่มีการคุ้มครองสินค้าหัตถกรรมที่เป็นภูมิปัญญาชาวบ้านที่ไม่อิงกับแหล่งภูมิศาสตร์มีข้อสังเกตเพียงว่าประกาศฉบับนี้มีขึ้นเพื่อรวบรวมและคุ้มครองภูมิปัญญาเท่านั้นแต่ไม่ได้มีมาตรการว่าเมื่อขึ้นทะเบียนแล้วงานนั้นจะเป็นสิทธิของใครหรือเป็นสิทธิชุมชนและประกาศนี้ไม่ได้กล่าวไว้ว่าใครจะเป็นผู้ขอขึ้นทะเบียนและมีมาตรการในการคุ้มครองภูมิปัญญาชาวบ้านอย่างไร ผู้จัดทำเห็นว่าประกาศฉบับนี้ก็ยังไม่ได้ให้ความคุ้มครองเพียงพอต่อสินค้าหัตถกรรมที่เป็นภูมิปัญญาชาวบ้านไม่อิงแหล่งภูมิศาสตร์ แต่ในปี 2551 กรมทรัพย์สินทางปัญญาได้ร่วมมือกับนักวิชาการทางด้านทรัพย์สินทางปัญญาจาก ศูนย์พันธุวิศวกรรมและเทคโนโลยีชีวภาพแห่งชาติ (ไบโอเทค) ได้ศึกษาวิจัยจัดทำร่างพระราชบัญญัติคุ้มครองภูมิปัญญาท้องถิ่นของไทย ซึ่งประกอบด้วย 6 หมวด 39 มาตรา โดยมีสาระสำคัญ เช่น การส่งเสริมภูมิปัญญาโดยการอนุรักษ์ พัฒนา สืบทอดภูมิปัญญา การจัดทำฐานข้อมูลภูมิปัญญา การขึ้นทะเบียนภูมิปัญญาที่สำคัญโดยคณะกรรมการผู้ชำนาญเฉพาะสาขา การคุ้มครองภูมิปัญญาและชื่อของภูมิปัญญาที่ต้องขออนุญาตก่อนนำไปใช้เชิงการค้าหรือศึกษาวิจัย ห้ามนำไปใช้ในทางที่เสื่อมเสีย ส่งเสริมและสนับสนุนกิจการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญา และบทลงโทษสำหรับผู้ละเมิดกฎหมายคุ้มครองภูมิปัญญาโดยกำหนดให้เป็นความผิดทางอาญา มีโทษจำคุกไม่เกิน 2 ปี หรือปรับไม่เกิน 400,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ เมื่อ

พิจารณาจากเค้าโครงร่างพระราชบัญญัตินี้เห็นว่าร่างพระราชบัญญัติคุ้มครองภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย น่าจะให้ความคุ้มครองต่อสินค้าหัตถกรรมที่เป็นภูมิปัญญาชาวบ้านไม่อิงกับแหล่งภูมิศาสตร์ได้ แต่ในปัจจุบันร่างพระราชบัญญัตินี้ก็ยังไม่ได้ประกาศใช้ จึงทำให้ปัจจุบันยังไม่มีกฎหมายใดให้ความคุ้มครองสินค้าหัตถกรรมที่เป็นภูมิปัญญาไม่อิงกับแหล่งภูมิศาสตร์

บทที่ 3

มาตรการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในสินค้าหัตถกรรมในต่างประเทศ

การศึกษาในบทที่ 2 ทำให้เราทราบในการให้ความคุ้มครองสินค้าหัตถกรรมของไทยในกฎหมายสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ และ ประกาศกับกฎหมายอื่น ๆ สำหรับบทนี้จะทำการศึกษากฎหมายสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของต่างประเทศ เพื่อศึกษาว่าในต่างประเทศให้ความคุ้มครองสินค้าหัตถกรรมในกฎหมายสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ มีขอบเขตในการคุ้มครองอย่างไร แยกพิจารณาได้ดังนี้

มาตรการการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในสินค้าหัตถกรรมในต่างประเทศ

การให้ความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในสินค้าหัตถกรรมนั้นจะเป็นไปตามการคุ้มครองตามกฎหมายภายในประเทศ โดยแต่ละประเทศอาจจะคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในสินค้าหัตถกรรมรวมไปกับสินค้าการเกษตร ซึ่งจะขอยกตัวอย่างของการให้ความคุ้มครองในสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ในความตกลงระหว่างประเทศ และ ประเทศที่ให้ความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในสินค้าหัตถกรรมดังนี้

3.1 การให้ความคุ้มครองในสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ตามความตกลงระหว่างประเทศ¹

3.1.1 การให้ความคุ้มครองของสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ภายใต้อนุสัญญากรุงปารีส

อนุสัญญากรุงปารีสว่าด้วยการคุ้มครองทรัพย์สินทางอุตสาหกรรม (Paris Convention for the Protection of Industrial Property) นับเป็นกฎหมายระหว่างประเทศฉบับแรกที่เกี่ยวข้องกับการให้คุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาใน สิ่งบ่งชี้แหล่งที่มาหรือเครื่องหมายแหล่งกำเนิด โดยในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ อนุสัญญากรุงปารีสได้ให้การคุ้มครองในมาตรา 1 (2) กล่าวไว้ว่า “ทรัพย์สินทางอุตสาหกรรม” ให้มีความหมายรวมถึง สิ่งบ่งชี้แหล่งที่มาหรือเครื่องหมายแหล่งกำเนิดและการระบุของการแข่งขันที่ไม่เป็นธรรมทางการค้า² การคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในฉบับนี้เป็นการ

¹ The Protection of Geographical Indications, **A case study of Thai local food products** [Online], 2014. Available from http://www.research-system.siam.edu/images/independent/Problems_of_The_Protection_of_Geographical_Indications_A_Case_Study_of_Thai_Local_Food_Products/.pdf.

² Article 1(2) stipulates that “The protection of industrial property has as its object patent, utility models, industrial designs, trademarks, service mark, trade name, indication of source or appellation of origin, and the repression of unfair competition”.

ให้ความคุ้มครองในเรื่องการใช้เครื่องหมายสิ่งบ่งชี้แหล่งกำเนิดที่ผิดไม่ว่าทางตรงหรือทางอ้อม³ จะเน้นไปที่การบังคับใช้สิทธิของผู้เสียหาย โดยส่วนใหญ่จะเป็นการยึดสินค้า รวมทั้งจะให้การคุ้มครอง สิ่งบ่งชี้แหล่งที่มาหรือเครื่องหมายแหล่งกำเนิดคือการคุ้มครองตามหลักเกณฑ์ว่าด้วยการแข่งขันทางการค้าที่ไม่เป็นธรรม⁴

อย่างไรก็ตามแต่อนุสัญญากรุงปารีสฉบับไม่ได้ให้ความคุ้มครองสิทธิในลักษณะโดยตรง และอนุสัญญาปารีสนั้นมีข้อบกพร่องคือ

1) อนุสัญญากรุงปารีสเป็นมาตรการที่ให้การคุ้มครองในทางอ้อม โดยห้ามเฉพาะการใช้สิ่งบ่งชี้ที่ไม่ถูกต้องหรือไม่ได้แสดงแหล่งกำเนิดอันแท้จริงของสินค้าเท่านั้น จึงทำให้ความมีประสิทธิภาพของการใช้มาตรการทางกฎหมายนี้ กลับขึ้นอยู่กับดุลพินิจของเจ้าหน้าที่ของรัฐเท่านั้นที่มีอำนาจการร้องขอให้ยึดสินค้านำเข้าเป็นสำคัญ โดยเจ้าหน้าที่ต้องทำการพิจารณาว่า สิ่งบ่งชี้กับสินค้านั้นกล่าวเป็นสิ่งบ่งชี้แหล่งกำเนิดตามความหมายของข้อ 10 ของอนุสัญญากรุงปารีสหรือไม่ หรือเป็นเพียงชื่อสามัญที่โดยทั่วไปอาจนำมาใช้กับสินค้าได้โดยไม่มีข้อจำกัด

2) อนุสัญญากรุงปารีสไม่ได้กำหนดหลักการเกี่ยวกับชื่อทางภูมิศาสตร์ที่ได้กลายมาเป็นชื่อสามัญกับสินค้า แต่บางประเทศกลับห้ามการใช้ชื่อสามัญ

3) นอกจากข้อบกพร่องทั้งสองประการดังกล่าว ข้อ 9 และข้อ 10 ของอนุสัญญากรุงปารีสก็ยังไม่ได้ห้ามการใช้สิ่งบ่งชี้แหล่งกำเนิดที่ถูกต้องแท้จริง แต่มีลักษณะที่อาจทำให้ประชาชนสับสนหลงผิดว่าสินค้านั้นมีแหล่งกำเนิดจากพื้นที่อีกแห่งหนึ่ง กล่าวคือ การใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่บ่งระบุพื้นที่ที่สินค้า

³ Article 10(1) stipulates that “The provisions of the preceding Article shall apply in cases of direct or indirect use of a false indication of the source of the goods or the identity of the producer, manufacturer of merchant”.

⁴ Article 10 bis (3) stipulates that “The Following in particular shall be prohibited:

- 1) all acts of such a nature as to create confusion by any means whatever with the establishment, the goods, or the industrial or commercial activities, of a competitor;
- 2) false allegations in the course of trade of such a nature as to discredit the establishment, the goods, or the industrial or commercial activities, of a competitor;
- 3) indications or allegations the use of which in the course of trade is liable to mislead the public as to the nature, the manufacturing process, the characteristics, the suitability for their purpose, or the quantity, of the goods.”

มีแหล่งกำเนิดอันแท้จริง แต่อาจทำให้สาธารณชนเข้าใจว่าสินค้านั้นมีแหล่งกำเนิดในอีกพื้นที่หนึ่ง ทั้งนี้เนื่องจากแหล่งกำเนิดของสินค้ากับพื้นที่นั้นมีชื่อเรียกเป็นอย่างเดียวกัน⁵

3.1.2 การคุ้มครอง สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ภายใต้ความตกลงกรุงแมดริด

การคุ้มครองตามความตกลงแมดริด มีที่มาเกี่ยวข้องกับอนุสัญญากรุงปารีส โดยที่อนุสัญญากรุงปารีสไม่ได้ให้ความคุ้มครอง ในสิ่งบ่งชี้แหล่งกำเนิดโดยตรง จึงเกิดการจัดทำความตกลงแมดริดเพื่อเป็นมาตรการเสริมของอนุสัญญากรุงปารีสด้วยประสงค์จะให้ความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ความสำคัญของความตกลงแมดริด คือการให้ความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้แหล่งที่มาโดยตรง สำคัญคือ การให้ความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้แหล่งที่มาหรือ Indication of Source⁶ ที่กำหนดบทบัญญัติของความตกลงในการให้ความคุ้มครองสิทธิประเภทนี้ไว้โดยเฉพาะเนื่องจากอนุสัญญากรุงปารีสไม่ได้ให้ความคุ้มครองโดยตรงการให้ความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้แหล่งที่มาตามความตกลงนี้กระทำ โดยการเปิดโอกาสให้มีการยึดสินค้าที่ใช้สิ่งบ่งชี้แหล่งที่มาของสินค้าที่ผิดหรือการปลอมแปลงสิ่งบ่งชี้แหล่งที่มาป้องกันการ ใช้สิ่งบ่งชี้แหล่งที่มาของสินค้าที่ผิด หรือหลอกลวงสาธารณะและรวมถึงพฤติการณ์การใช้สิ่งบ่งชี้แหล่งที่มา⁷ ที่อาจทำให้ผู้บริโภคหรือสาธารณชนสับสนหลงผิดในแหล่งที่มาของสินค้า การให้ความคุ้มครอง เฉพาะสินค้าประเภทไวน์ที่ไม่สามารถกลายเป็นชื่อสามัญได้⁸ ส่วนสินค้าประเภทอื่นขึ้นอยู่กับดุลยพินิจ ของศาลในแต่ละประเทศสมาชิกที่จะพิจารณาว่าสินค้าประเภทใดที่กลายเป็นชื่อสามัญ แต่อย่างไรก็ดี การที่ความตกลงกรุงแมดริดได้กำหนดให้มีการยึดสินค้าที่ใช้สิ่งบ่งชี้แหล่งกำเนิดที่ไม่ถูกต้อง ดังเช่นที่กำหนดไว้ในอนุสัญญากรุงปารีส แต่การยึดสินค้าจะกระทำได้อีกก็แต่เฉพาะในกรณีที่มีการนำเข้าสินค้ามาใน ประเทศเท่านั้น ส่วนในกรณีที่สินค้าซึ่งอยู่ระหว่างการส่งต่อไปยังประเทศที่สาม (Goods in Transit)

⁵ จักรกฤษณ์ ควรพจน์ และบัณฑิต เศรษฐศิริโรตม์, กฎหมายคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เพื่อการ ส่งเสริมการส่งออกและการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่น, (กรุงเทพฯ: กองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2551), 3-4.

⁶ องค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก (WIPO) ได้นิยามสิ่งบ่งชี้แหล่งที่มา (Indication of Source) ว่า หมายถึงเครื่องหมายหรือสัญลักษณ์ใด ๆ อันระบุว่าเป็นสินค้าหรือบริการนั้นมีการกำเนิดจากประเทศ แคว้น หรือ สถานที่หนึ่งโดยเฉพาะ.

⁷ Article 1(1) stipulates that “All goods bearing a false or deception indication by which one of the country to which this Agreement applies, or a place situated there in, is directly or indirectly indicated as being the country or place of origin shall be seized on importation into any of the said countries.

⁸ การที่ชื่อสินค้ากลายเป็นชื่อสามัญทำให้สินค้านั้นสูญเสียลักษณะเฉพาะ (Loss of Distinctiveness) ซึ่งกลายเป็นการเรียกชื่อสินค้าชนิดนั้น ๆ แทนชื่อสินค้า และทำให้ชื่อสินค้านั้นไม่ได้รับการคุ้มครองตามกฎหมาย.

ประเทศสมาชิกไม่อาจทำการยึดสินค้าดังกล่าวได้ การขาดอำนาจในการยึดสินค้าที่อยู่ระหว่างการส่งต่อ ย่อมลดทอนประสิทธิภาพการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เป็นอย่างมาก

3.1.3 การคุ้มครอง สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ภายใต้ความตกลงกรุงลิสบอน

การให้ความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ภายใต้ ความตกลงกรุงลิสบอนนั้น ก็เป็นความตกลง ที่ยกเว้นขึ้นภายใต้กรอบของอนุสัญญากรุงปารีส เพื่อให้การคุ้มครองเครื่องหมายแหล่งกำเนิด (Appellation of Origin) ซึ่งนิยามของเครื่องหมายแหล่งกำเนิดเมื่อเปรียบเทียบกับสิ่งบ่งชี้แหล่งที่มา (Indication of Source) ตามความตกลงแมดริดแล้วเครื่องหมายแหล่งกำเนิดจะกำหนดรายละเอียดใน การคุ้มครองเกี่ยวกับคุณภาพของสินค้าที่มีความเชื่อมโยงกับพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ ส่วนสิ่งบ่งชี้แสดงที่มา จะกำหนดลักษณะสินค้าที่ได้รับการคุ้มครองกว้าง ๆ ว่าสินค้าจะต้องมีแหล่งกำเนิดจากประเทศ แคว้น หรือสถานที่ใดสถานที่หนึ่งเท่านั้น ไม่มีการระบุถึงรายละเอียดในเรื่องคุณภาพของสินค้านอกจากนี้ความ ตกลงลิสบอนได้กำหนดไว้ให้มีการจดทะเบียนระหว่างประเทศในเครื่องหมายแหล่งกำเนิดซึ่งความตกลง แมดริดไม่ได้กำหนดไว้ แต่อย่างไรก็ตามความตกลงลิสบอนไม่ได้ให้ความคุ้มครองในส่วนของการบริการ ส่วน ความตกลงแมดริดได้ให้การคุ้มครองที่รวมไปถึงบริการด้วย⁹

อย่างไรก็ดี ความตกลงกรุงลิสบอนว่าด้วยการคุ้มครองเครื่องหมายแหล่งกำเนิดและการจดทะเบียนระหว่างประเทศ ถูกจัดทำขึ้นและมีผลใช้บังคับในปี ค.ศ. 1958 โดยปัจจุบันมีประเทศสมาชิก จำนวนไม่มากนักโดยมีเพียง 16 ประเทศเท่านั้น เช่นเดียวกับความตกลงกรุงแมดริด ความตกลงกรุง ลิสบอนได้ถูกจัดทำขึ้นเพื่อใช้เป็นมาตรการเสริมเพิ่มเติมจากอนุสัญญากรุงปารีส เพื่อที่จะทำการ คุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ปกป้องผลประโยชน์ให้กับประเทศที่เป็น แหล่งกำเนิดของสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ได้อย่างเต็มที่ แต่ปรากฏว่า ภายหลังจากที่ความตกลงกรุงลิสบอน มีผลบังคับใช้ สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ได้รับความคุ้มครองตามความตกลงนี้ก็กลับมีจำนวนไม่มากนัก

3.1.4 การคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ภายใต้ความตกลงทริปส์

ความตกลงทริปส์กำหนดหลักเกณฑ์การคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไว้ในภาค 2 ของส่วนที่ 3 ตั้งแต่ข้อ 22 ถึง 24 รวมทั้งสิ้น 3 ข้อ อย่างไรก็ตาม โดยผลของข้อ 2.1 ของความตกลงทริปส์ บัญญัติว่า หลักการต่าง ๆ ของอนุสัญญากรุงปารีส โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลักการในข้อ 9 และ 10 ที่เกี่ยวกับการ คุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ จะต้องใช้บังคับกับประเทศสมาชิกขององค์การการค้าโลกด้วย¹⁰

⁹ จักรกฤษณ์ ครอบพจน์ และบัณฑิต เศรษฐศิริโรตม์, สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ทรัพย์สินทางปัญญาและสิทธิ ขุมชน, (กรุงเทพฯ: นิติธรรม, 2556), 5-6.

¹⁰ Article 22

นอกจากนี้ ในความตกลงทริปส์กำหนดให้ประเทศสมาชิกใช้วิธีการทางกฎหมายในลักษณะใด ๆ เพื่อป้องกันการใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่มีขอบดังที่ใน มาตรา ความตกลงทริปส์ ข้อ 22.2-22.4 บัญญัติว่า “...2) ในส่วนที่เกี่ยวกับสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ บรรดาสมาชิกจะต้องกำหนดวิธีการทางกฎหมายสำหรับบุคคลที่มีส่วนได้เสีย ในอันที่จะป้องกันการกระทำต่อไปนี้

(เอ) การใช้วิธีการใด ๆ ในการระบุหรือนำเสนอสินค้า ที่เป็นการชี้หรือแนะนำสินค้านั้นว่ากล่าวกำเนิดจากพื้นที่ทางภูมิศาสตร์แห่งหนึ่ง อันมิใช่สถานที่ที่เป็นแหล่งกำเนิดที่แท้จริง ในลักษณะที่ทำให้สาธารณชนสับสนหลงผิดเกี่ยวกับแหล่งกำเนิดทางภูมิศาสตร์ของสินค้านั้น

(บี) การใช้ใด ๆ ซึ่งก่อให้เกิดการกระทำที่เป็นการแข่งขันที่ไม่เป็นธรรม ตามความหมายของข้อ 10 ทวิ ของอนุสัญญากรุงปารีส (ค.ศ. 1967)

3) ภายใต้บทบัญญัติแห่งกฎหมายของประเทศสมาชิก หรือโดยการร้องขอของบุคคลที่มีส่วนได้เสีย ประเทศสมาชิกจะต้องปฏิเสธหรือเพิกถอนการจดทะเบียนเครื่องหมายการค้า ซึ่งมี หรือประกอบไปด้วยสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ที่ใช้กับสินค้าที่มีได้มีแหล่งกำเนิดในดินแดนที่ได้บ่งระบุ หากการใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในเครื่องหมายการค้าสำหรับสินค้านั้นในประเทศสมาชิก มีลักษณะที่ทำให้สาธารณชนสับสนหลงผิดเกี่ยวกับสถานที่แหล่งกำเนิดที่แท้จริง

4) บทบัญญัติวรรคก่อน ๆ ในข้อนี้ ให้นำไปใช้กับสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่มีข้อความที่เป็นความจริงในเรื่องดินแดนภูมิภาค หรือท้องถิ่น ที่ซึ่งสินค้านั้นมีแหล่งกำเนิด หากแต่ได้แสดงอย่างไม่ถูกต้องต่อสาธารณชนว่าสินค้านั้นมีแหล่งกำเนิดจากดินแดนอีกแห่งหนึ่ง”¹¹

given quality, reputation or other characteristic of the good is essentially attributable to its geographical origin.

¹¹ 2. In respect of geographical indications, Members shall provide the legal means for interested parties to prevent:

(a) the use of any means in the designation or presentation of a good that indicates or suggests that the good in question originates in a geographical area other than the true place of origin in a manner which misleads the public as to the geographical origin of the good;

(b) any use which constitutes an act of unfair competition within the meaning of Article 10bis of the Paris Convention (1967).

3. A Member shall, ex officio if its legislation so permits or at the request of an interested party, refuse or invalidate the registration of a trademark which contains or consists of a geographical indication with respect to goods not originating in the territory indicated, if use of the indication in the trademark for such goods in that Member is of such a nature as to mislead the public as to the true place of origin.

ความตกลงทริปส์กำหนดให้ประเทศสมาชิกป้องกันการแสดงหรือนำเสนอแหล่งกำเนิดทางภูมิศาสตร์ของสินค้าอันเป็นเท็จ ทั้งนี้เพราะสำหรับสินค้าบางชนิด สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์มีความสำคัญ เพราะเป็นสิ่งที่แสดงและบ่งชี้ถึงคุณภาพหรือลักษณะของสินค้า ซึ่งอาจมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของผู้บริโภค โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นั้นเป็นสิ่งบ่งชี้ที่มีชื่อเสียง ตัวอย่างของใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์อันเป็นเท็จ หรือก่อให้เกิดความสับสนหลงผิด เช่น การใช้ภาพห่อไอเฟลกับสินค้า เพื่อสื่อว่าสินค้านั้นผลิตขึ้นในประเทศฝรั่งเศส¹²

ความตกลงทริปส์ยังห้ามใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ในลักษณะที่อาจก่อให้เกิดความสับสนหลงผิดต่อประชาชนผู้บริโภค¹³ และได้ห้ามการใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในลักษณะที่เป็นการแข่งขันที่ไม่เป็นธรรม (Unfair Competition) ซึ่งการห้ามเช่นนี้มีผลให้การคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์มีขอบเขตที่กว้างมากเนื่องจากได้ห้ามการใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์อย่างถูกต้องแท้จริงที่ไม่มีการหลอกลวงสาธารณชนด้วย เช่น การใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ถูกต้องกับสินค้าที่คุณภาพต่ำกว่ามาตรฐาน จะเป็นการต้องห้ามเพราะการกระทำดังกล่าวทำให้ผู้บริโภคเข้าใจผิดเกี่ยวกับลักษณะ กระบวนการผลิต คุณภาพของสินค้านั้น เข้าข่ายเป็นการแข่งขันที่ไม่เป็นธรรม ถึงแม้ว่าสินค้านั้นจะผลิตในแหล่งภูมิศาสตร์ที่สิ่งบ่งชี้ที่บ่งระบุอย่างถูกต้องก็ตาม

ความตกลงทริปส์ห้ามการใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ที่แม้จะบ่งระบุพื้นที่หรือภูมิภาคที่เป็นแหล่งกำเนิดอันแท้จริงของสินค้า หากแต่อาจทำให้สาธารณชนสับสนหลงผิดว่าสินค้านั้นมีแหล่งกำเนิดในพื้นที่หนึ่ง¹⁴ ทั้งนี้เนื่องจากในความเป็นจริงมีดินแดน ภูมิภาค หรือเมืองในหลาย ๆ พื้นที่ทั่วโลก ที่มีชื่อเรียกเป็นอย่างเดียวกัน ซึ่งก็คงเป็นผลมาจากการที่มีผู้อพยพจากประเทศหนึ่งไปอยู่ในอีกประเทศหนึ่งในกรณีเช่นผู้ที่อพยพไปตั้งถิ่นฐานใหม่มักจะเรียกดินแดน ภูมิภาค หรือเมืองที่เข้าไปอยู่ใหม่นั้นตามชื่อถิ่นฐานเดิมของตน ตัวอย่างเช่น คำว่า “เคมบริดจ์” (Cambridge) ได้ถูกใช้เป็นชื่อเมืองในประเทศอังกฤษ และสหรัฐอเมริกา หรือเมืองเพิร์ธ (Perth) ก็มีอยู่ทั้งในสกอตแลนด์และในประเทศออสเตรเลีย เป็นต้น เช่นนี้ความตกลงทริปส์ห้ามใช้คำว่า “เพิร์ธ” กับสินค้าที่ผลิตในเมืองเพิร์ธของประเทศออสเตรเลีย ที่แม้จะเป็นความจริงก็ตาม หากการใช้คำ เช่นนี้อาจทำให้ผู้บริโภคเข้าใจผิดได้ว่าสินค้านั้นเป็นสินค้าที่มาจาก

4. The protection under paragraphs 1, 2 and 3 shall be applicable against a geographical indication which, although literally true as to the territory, region or locality in which the goods originate, falsely represents to the public that the goods originate in another territory.

¹² M. Blakeney, “Trade Related Aspects of Intellectual Property Rights : A Concise Guide to the TRIPS Agreement”, (London, Sweet & Maxwell, 1996), p.71.

¹³ จักรกฤษณ์ ควรพจน์, กฎหมายระหว่างประเทศว่าด้วย ลิขสิทธิ์ สิทธิบัตร และเครื่องหมายการค้า, (กรุงเทพฯ: นิติธรรม, 2548), 25-37.

¹⁴ TRIPs Agreement, Article 22.4.

เมืองเพิร์ธในประเทศสหราชอาณาจักร วัตถุประสงค์ของการห้ามใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในลักษณะนี้ ก็เพื่อคุ้มครองมิให้ผู้บริโภคเกิดความสำคัญผิดในแหล่งกำเนิดของสินค้า¹⁵ ความตกลงทริปส์ข้อ 24.4 – 24.6 กำหนดข้อยกเว้นของการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ตามข้อ 22 ไว้หลายประการด้วยกัน ดังนี้

ความตกลงทริปส์ในข้อ 22.3 และข้อ 23.2 ห้ามการจดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เป็นเครื่องหมายการค้า แต่ถ้าเป็นกรณีที่สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ใดได้รับการจดทะเบียนเป็นเครื่องหมายการค้า อยู่ก่อนที่ความตกลงทริปส์จะมีผลใช้บังคับ ก็จะทำให้เกิดปัญหาว่าเครื่องหมายการค้าจดทะเบียนนั้นจะ มีผลสมบูรณ์ต่อไปหรือไม่เพียงใดในเรื่องนี้ข้อ 24.5 กำหนดบทยกเว้นสำหรับการจดทะเบียนเครื่องหมาย การค้าที่เป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ซึ่งได้กระทำก่อนหน้าความตกลงระหว่างประเทศนี้ ภายใต้บทบัญญัติ ดังกล่าว หากได้มีการขอหรือมีการจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าโดยสุจริต หรือหากได้มีการใช้ เครื่องหมายการค้าโดยสุจริตบทบัญญัติของความตกลงทริปส์ในส่วนที่เกี่ยวกับการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทาง ภูมิศาสตร์จะไม่มีผลกระทบกระเทือนต่อความตกลงทริปส์ในข้อ 22.3 และข้อ 23.2 ห้ามการจดทะเบียน สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เป็นเครื่องหมายการค้า แต่ถ้าเป็นกรณีที่สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ใดได้รับการจด ทะเบียนเป็นเครื่องหมายการค้าอยู่ก่อนที่ความตกลงทริปส์จะมีผลใช้บังคับ ก็จะทำให้เกิดปัญหาว่า เครื่องหมายการค้าจดทะเบียนนั้นจะมีผลสมบูรณ์ต่อไปหรือไม่เพียงใดในเรื่องนี้ข้อ 24.5 กำหนดบท ยกเว้นสำหรับการจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าที่เป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ซึ่งได้กระทำก่อนหน้าความ ตกลงระหว่างประเทศนี้ ภายใต้บทบัญญัตินี้ดังกล่าว หากได้มีการขอหรือมีการจดทะเบียนเครื่องหมาย การการค้าโดยสุจริต หรือหากได้มีการใช้เครื่องหมายการค้าโดยสุจริตบทบัญญัติของความตกลงทริปส์ในส่วน ที่เกี่ยวกับการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์จะไม่มีผลกระทบกระเทือนต่อสิทธิตามเครื่องหมายการค้า นั้น หากปรากฏว่า (1) การขอจดทะเบียนหรือการจดทะเบียนเครื่องหมายการค้า หรือการใช้ เครื่องหมายการค้าโดยสุจริตนั้น ได้กระทำอยู่ก่อนที่พันธกรณีตามความตกลงทริปส์จะมีผลผูกพัน ตาม หลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในภาค 6 เรื่องบทเฉพาะกาล หรือ (2) การขอจดทะเบียนหรือการจดทะเบียน เครื่องหมายการค้า หรือการใช้เครื่องหมายการค้าโดยสุจริตนั้นได้กระทำอยู่ก่อนที่สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ จะได้รับความคุ้มครองในประเทศที่เป็นแหล่งกำเนิด¹⁶ ความตกลงทริปส์ข้อ 24.9 บัญญัติว่า ประเทศ สมาชิกขององค์การการค้าโลกไม่มีพันธกรณีที่จะต้องคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ซึ่งมีได้รับความ คุ้มครองในประเทศที่เป็นแหล่งกำเนิด หรือซึ่งความคุ้มครองในประเทศที่เป็นแหล่งกำเนิดได้ระงับไปแล้ว เช่น หากสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ใดได้กลายเป็นชื่อสามัญในประเทศที่เป็นแหล่งกำเนิด อันทำให้การ คุ้มครองในประเทศนั้นสิ้นสุดลง กรณีเช่นนี้ ประเทศอื่น ๆ ที่เป็นสมาชิกขององค์การการค้าโลกก็ไม่

¹⁵ วิมาน กฤตพลวิมาน, การคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์, (นนทบุรี: สุโขทัยธรรมาธิราช, 2547), 173-180.

¹⁶ TRIPs Agreement, Article 24.5.

จำต้องให้ความคุ้มครองแก่ สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นั้น หรือหากได้ให้ความคุ้มครองแก่สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นั้นแล้ว ก็อาจจะยับยั้งหรือยกเลิกการคุ้มครองนั้นเสียได้¹⁷

3.2 การคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของประเทศฝรั่งเศส¹⁸

ประเทศฝรั่งเศสเป็นประเทศแรก ๆ ที่ได้ให้ความสำคัญกับการคุ้มครองความมีชื่อเสียงของแหล่งกำเนิดสินค้าทั้งสินค้าที่เป็นเครื่องอุปโภคและบริโภคโดยประเทศฝรั่งเศสจะมีชื่อเสียงมากในด้านการให้ความคุ้มครองชื่อแหล่งกำเนิดสินค้าแบบเข้มข้น สินค้าต่างๆของประเทศฝรั่งเศสชื่อเสียง มักจะมีความสัมพันธ์กับแหล่งพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ ดังนั้นประเทศฝรั่งเศสจึงถือว่าเพื่อเป็นการปกป้องชื่อเสียงและแหล่งภูมิศาสตร์ไม่ให้ถูกบุคคลที่ไม่มีสิทธิในแหล่งภูมิศาสตร์นำไปใช้หรือเพื่อเป็นการคุ้มครองไม่ให้ผู้บริโภคสับสนหลงผิดแหล่งที่มาแท้จริงของสินค้าบริโภคและอุปโภคประเทศฝรั่งเศสจึงมีมาตรการกฎหมายในการให้ความคุ้มครองเกี่ยวกับสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ดังนี้

3.2.1 การให้ความคุ้มครองแก่เครื่องหมายแหล่งกำเนิด (Appellation of Origin)

ประเทศฝรั่งเศสได้ประกาศใช้กฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองเครื่องหมายแหล่งกำเนิดฉบับนี้ในวันที่ 6 พฤษภาคม ปี ค.ศ. 1919 โดยกฎหมายฉบับนี้มีรากฐานมาจากกฎหมายการค้าของประเทศฝรั่งเศส มีวัตถุประสงค์ให้ความคุ้มครองเครื่องหมายแหล่งกำเนิดและเป็นการระงับรวมทั้งปราบปรามการใช้เครื่องหมายแหล่งกำเนิดไม่ถูกต้อง กฎหมายฉบับนี้ให้ความคุ้มครองทั้งสินค้าเกษตร และอุตสาหกรรม¹⁹ กฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองเครื่องหมายแหล่งกำเนิดฉบับนี้เป็นการวางรากฐานการยอมรับความดั้งเดิมคุณภาพของสินค้า กฎหมายฉบับนี้มีบทบัญญัติที่เป็นการปราบปราม และระงับการใช้เครื่องหมายแหล่งกำเนิดที่ผิด หรือการปลอมแปลง มีการตั้งแผนกปราบปรามผู้ที่ใช้ชื่อสินค้าอันทำให้ผู้อื่นหลงผิด ในปี ค.ศ. 1907 โดยกฎหมายฉบับนี้มีขึ้นเพื่อความเป็นธรรมในทางการค้า และจะให้ความคุ้มครองในสินค้าเกษตรและรวมไปถึงสินค้าอุตสาหกรรมอันอาจหมายรวมถึงสินค้าหัตถกรรมด้วยแต่กฎหมายดังกล่าวมิได้กล่าวถึงความคุ้มครองเครื่องหมายแหล่งกำเนิดโดยตรงแต่เพียงแค่ว่าการกระทำผิดกฎหมายเท่านั้น²⁰ ต่อมาในปี ค.ศ. 1990 ประเทศฝรั่งเศสได้มีการออกกฎหมายพัฒนาการคุ้มครองของเครื่องหมายแหล่งกำเนิด ฉบับเดิมแต่เป็นการให้ความคุ้มครองแก่สินค้าเกษตรและอาหารเท่านั้น มิได้ให้ความคุ้มครองแก่สินค้าหัตถกรรมและสินค้าอุตสาหกรรมแต่อย่างใด โดยกฎหมายฉบับนี้

¹⁷ Ibid.

¹⁸ กรมทรัพย์สินทางปัญญา, สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ [Online], ม.ป.ป. แหล่งที่มา

http://www.ipthailand.go.th/index.php?option=com_content&view=article&id=523&Itemid=259.

¹⁹ ชนิตา ฌายีเนตร, กฎหมายสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์: ขอบเขตของประเทศไทย (วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, 2548), 26-27.

²⁰ เรื่องเดียวกัน, 28.

ได้ให้คำนิยามของคำว่าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์²¹ เป็นเครื่องหมายที่ใช้กับสินค้าที่มีแหล่งกำเนิดทางภูมิศาสตร์เฉพาะ และมีคุณสมบัติหรือชื่อเสียงที่ได้มาจากสถานที่ที่เป็นแหล่งกำเนิดนั้น โดยส่วนมากสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์จะประกอบไปด้วยชื่อของสถานที่ที่มีแหล่งกำเนิดของสินค้าผลิตภัณฑ์เกษตรกรรม ที่มีคุณสมบัติมาจากสถานที่ที่ทำการเพาะปลูก และได้รับอิทธิพลมาจากปัจจัยเฉพาะของท้องถิ่น เช่น สภาพอากาศ และดิน

เครื่องหมายคุ้มครองแหล่งกำเนิดคือสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ชนิดพิเศษที่ใช้กับผลิตภัณฑ์ที่มีคุณสมบัติเฉพาะซึ่งมีอยู่เฉพาะตัวและขาดเสียมิได้อันเนื่องมาจากสิ่งแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ที่ผลิตภัณฑ์นั้นได้รับการผลิตขึ้น เครื่องหมายคุ้มครองแหล่งกำเนิดหรือสิ่งบ่งชี้แหล่งกำเนิดตามกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาของฝรั่งเศส ต้องประกอบไปด้วยสิ่งดังต่อไปนี้

- ชื่อทางภูมิศาสตร์ของประเทศ ภูมิภาค หรือสถานที่ที่เป็นสิ่งระบุว่าเป็นผลิตภัณฑ์นั้นแหล่งกำเนิดมาจากสถานที่ดังกล่าว
- คุณภาพ คุณสมบัติ หรือลักษณะเฉพาะของสินค้าอันเนื่องมาจากสิ่งแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ รวมไปถึงปัจจัยทางธรรมชาติ และมนุษย์ด้วย
- การผลิตสินค้าทุกขั้นตอนจะต้องกระทำในแหล่งภูมิศาสตร์นั้นเท่านั้น

3.2.2 เงื่อนไขของการได้รับความคุ้มครอง

Appellation of Origin หรือเครื่องหมายแหล่งกำเนิด คือ การพิสูจน์ให้เห็นถึงลักษณะเด่นทางธรรมชาติ และปัจจัยของมนุษย์ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ทางภูมิศาสตร์นั้น ที่ซึ่งจะบรรยายคุณลักษณะพิเศษ ความมีลักษณะเฉพาะ และความมีชื่อเสียงของผลิตภัณฑ์นั้นโดยในการยื่นขอความคุ้มครองนั้น ผู้ยื่นคำขอจะต้องนำเสนอหลักฐานทั้งหมด ที่จะนำมาพิสูจน์ถึงความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน เช่น ผลประโยชน์ร่วมกัน การค้นหาเกี่ยวกับประวัติความเป็นมา การแสดง การตรวจสอบระดับท้องถิ่น หรือระดับประเทศ เป็นต้น ที่สำคัญสินค้านั้นการผลิตสินค้าทุกขั้นตอนจะต้องกระทำในแหล่งภูมิศาสตร์นั้นเท่านั้น

3.2.3 กฎเกณฑ์ว่าด้วยฉลากรับรองคุณภาพ²²

นอกจากนี้ประเทศฝรั่งเศสยังได้ขยายความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ด้วย โดยสินค้าที่ใช้ชื่อทางภูมิศาสตร์ใดภูมิศาสตร์หนึ่งอาจได้รับความคุ้มครองโดยกฎเกณฑ์ว่าด้วยฉลาก เพื่อเป็นการรับรองคุณภาพของสินค้าไม่ว่าจะเป็นการรับรองคุณภาพของสินค้าหรือใช้รับรองเรียกขานแหล่งกำเนิดของสินค้า แต่กฎเกณฑ์ว่าด้วยฉลากรับรองคุณภาพจะมีความสำคัญต่อสินค้าจำพวกไวน์เพราะเป็นการแสดงถึงคุณภาพของไวน์ว่าได้รับรองอยู่ในระดับใดรวมทั้งแสดงให้เห็นคุณภาพของตัวไวน์ด้วย

²¹ กรมทรัพย์สินทางปัญญา, สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์.

²² ชนิตา ฌายีเนตร, กฎหมายสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์: ขอบเขตของประเทศไทย, 32.

นอกจากประเทศฝรั่งเศส จะมีกฎหมายคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์โดยเฉพาะ ประเทศฝรั่งเศสเป็นภาคีสมาชิกในสหภาพยุโรป ซึ่งสหภาพยุโรปมีกฎเกณฑ์กลางในการให้ความคุ้มครองในสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ซึ่งใช้บังคับกับทุกประเทศในสหภาพยุโรป โดยปัจจุบันสภายุโรปได้ออกกฎระเบียบใหม่คือระเบียบเลขที่ 1151/2012 ในวันที่ 21 พฤศจิกายน 2012 โดยความคุ้มครองตามระเบียบนี้แบ่งความคุ้มครองได้สามประเภทคือ

1) Protected Designation of Origin (PDO) หรือสิ่งบ่งชี้แหล่งกำเนิด โดยในข้อบัญญัติยุโรป ระเบียบเลขที่ 1151/2012 ได้ให้ความหมายไว้ใน มาตรา 5 ดังนี้ สิ่งบ่งชี้แหล่งกำเนิดคือคำเรียกผลิตภัณฑ์ที่มีคุณสมบัติต่อไปนี้

(เอ) มีต้นกำเนิดจากสถานที่, ภูมิภาค หรือในกรณีพิเศษประเทศใดประเทศหนึ่งโดยเฉพาะ

(บี) มีคุณสมบัติหรือลักษณะเฉพาะอันเป็นผลโดยแท้และโดยเฉพาะมาจากสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ที่มีปัจจัยทางธรรมชาติหรือมนุษย์

(ซี) มีขั้นตอนการผลิตที่ดำเนินไปภายในพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ที่ระบุ

2) Protected Geographical Indication (PGI) หรือสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์โดยในข้อบัญญัติยุโรป ระเบียบเลขที่ 1151/2012 ได้ให้ความหมายไว้ใน มาตรา 5 ดังนี้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์คือคำเรียกผลิตภัณฑ์ที่มีคุณสมบัติต่อไปนี้

(เอ) มีต้นกำเนิดจากสถานที่, ภูมิภาคหรือประเทศใดประเทศหนึ่งโดยเฉพาะ

(บี) มีคุณสมบัติชื่อเสียงหรือลักษณะเฉพาะอันเนื่องมาจากถิ่นกำเนิดทางภูมิศาสตร์ของผลิตภัณฑ์ดังกล่าวโดยแท้ และ

(ซี) ที่มีขั้นตอนผลิตอย่างน้อยหนึ่งขั้นเกิดขึ้นในพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ที่ได้รับระบุไว้

3) TRADITIONAL SPECIALITIES GUARANTEED (TSG) หรือ ผลิตภัณฑ์พิเศษซึ่งรับรองการผลิตด้วยวิธีดั้งเดิมซึ่งในมาตรา 17²³ ของข้อบัญญัติยุโรป ระเบียบเลขที่ 1151/2012 ได้ให้ความหมายไว้คือ ระบบมาตรฐานสำหรับผลิตภัณฑ์พิเศษซึ่งรับรองการผลิตด้วยวิธีดั้งเดิมกำหนดขึ้นเพื่อคุ้มครองวิธีการผลิตและสูตรแบบดั้งเดิมด้วยการช่วยให้ผู้ผลิตผลิตภัณฑ์แบบดั้งเดิมในการทำการตลาดและสื่อคุณลักษณะที่เป็นตัวเพิ่มมูลค่าของสูตรและผลิตภัณฑ์แบบดั้งเดิมให้ผู้บริโภคทราบ แม้ในระเบียบนี้จะมี

²³ REGULATION (EU) No 1151/2012 OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL of 21 November 2012 Article 17 TRADITIONAL SPECIALITIES GUARANTEED Article 17 Objective A scheme for traditional specialties guaranteed is established to safeguard traditional methods of production and recipes by helping producers of traditional product in marketing and communicating the value-adding attributes of their traditional recipes and products to consumers. Article 18.

มาตรการคุ้มครองผลิตภัณฑ์ที่เป็นกรรมวิธีผลิตแบบดั้งเดิม หรือภูมิปัญญาที่ไม่อิงกับแหล่งภูมิศาสตร์แต่ระเบียบของสหภาพยุโรปฉบับนี้มุ่งคุ้มครองเพียงผลิตภัณฑ์ทางด้านอาหารและสินค้าเกษตรแปรรูป ดังที่กล่าวไว้ตามบทเฉพาะกาล ข้อที่ 15 ที่กล่าวว่า ขอบเขตของระเบียบนี้ควรจำกัดอยู่ที่ผลิตภัณฑ์การเกษตรสำหรับการบริโภคของมนุษย์ ตามรายการในภาคผนวก I ของสนธิสัญญานี้ ตลอดจนรายการผลิตภัณฑ์ที่อยู่นอกเหนือจากขอบเขตภาคผนวกดังกล่าวซึ่งเกี่ยวข้องอย่างใกล้ชิดกับการผลิตทางเกษตรกรรมหรือเศรษฐกิจชนบท ดังนั้นระเบียบสหภาพยุโรปฉบับนี้ไม่คุ้มครองสินค้าหัตถกรรมที่เป็นภูมิปัญญาชาวบ้านและไม่อิงกับแหล่งภูมิศาสตร์

การให้ความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของประเทศฝรั่งเศส เป็นการให้ความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้แหล่งกำเนิด แต่จะเน้นให้ความคุ้มครองในสินค้าเกษตรกรรม ส่วนความคุ้มครองในสินค้าหัตถกรรมคงเป็นความคุ้มครองแบบสิ่งบ่งชี้ภูมิศาสตร์ โดย พิสูจน์ให้เห็นถึงลักษณะเด่นทางธรรมชาติ และปัจจัยของมนุษย์ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ทางภูมิศาสตร์นั้น ที่ซึ่งจะบรรยายคุณลักษณะพิเศษ ความมีลักษณะเฉพาะ และความมีชื่อเสียงของผลิตภัณฑ์นั้น และจะต้องมีขั้นตอนหนึ่งขั้นตอนใดผลิตในแหล่งภูมิศาสตร์นั้น โดยไม่ได้ให้ความคุ้มครองในสินค้าหัตถกรรมที่เป็นภูมิปัญญาชาวบ้านที่ไม่ได้ขึ้นกับแหล่งพื้นที่ภูมิศาสตร์ โดยเฉพาะเจาะจง แต่อย่างไรก็ดี จนกระทั่งในวันที่ 17 มีนาคม ค.ศ. 2014²⁴ ประเทศฝรั่งเศสได้ประกาศใช้กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคฉบับใหม่ โดยเพิ่มเติมการคุ้มครองในสินค้าหัตถกรรมและสินค้าที่ไม่ใช่สินค้าเกษตรด้วยในรูปแบบที่คล้ายคลึงกับการให้ความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ แต่เดิมประเทศฝรั่งเศสได้มีการให้ความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ตามข้อบัญญัติยุโรปอยู่แล้วเช่นข้อบัญญัติยุโรป 1151/2012, 491/2009 และ 110/2008 ซึ่งข้อบัญญัติยุโรปเหล่านี้มุ่งแต่เพียงคุ้มครองสินค้าเกษตรและสินค้าอาหารเท่านั้น แต่รัฐสภาฝรั่งเศสได้เห็นความสำคัญในการให้ความคุ้มครองสินค้าหัตถกรรมในสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในรูปแบบที่คล้ายคลึงกับการให้ความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ด้านสินค้าอาหารและสินค้าเกษตรด้วย

โดย คำนิยามของสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์สำหรับสินค้าหัตถกรรมและสินค้าอุตสาหกรรมของประเทศฝรั่งเศสตามมาตรา Art. L. 721-2. กล่าวว่าให้ถือว่าผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมและหัตถกรรมได้รับการคุ้มครองเป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นอกเหนือจากสินค้าเกษตรและอาหารหากสินค้านั้นมีแหล่งกำเนิด

²⁴ The new French law on consumer affairs creates: geographical indications for manufactured products, new rights for local territories and new tasks for the French IP Office [Online], 29 April 2014. Available from <http://www.bdl-ip.com/en/actualites/flash-info/id-137-the-new-french-law-on-consumer-affairs-creates-geographical-indications-for-manufactured-products-new-rights-for-local-territories-and-new-tasks-for-the-french-ip-office>.

ในพื้นที่ ภูมิภาคหรือท้องถิ่นที่อยู่ในแหล่งภูมิศาสตร์นั้น ซึ่งทั้งคุณภาพที่ได้และชื่อเสียงที่มีมานานหรือคุณลักษณะอื่น ๆ เป็นผลเนื่องมาจากแหล่งกำเนิดพื้นที่ทางภูมิศาสตร์นั้น ๆ²⁵

ในมาตรา Art. L. 721-7²⁶ ได้กล่าวถึงเงื่อนไขในการให้ความคุ้มครองสินค้าหัตถกรรมอุตสาหกรรมคือจะต้องมีพิสูจน์ให้เห็นถึงลักษณะเด่นทางธรรมชาติ และปัจจัยของมนุษย์ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ทางภูมิศาสตร์นั้น ที่ซึ่งจะบรรยายคุณลักษณะพิเศษ ความมีลักษณะเฉพาะ และความเสี่ยงของผลิตภัณฑ์สินค้าหัตถกรรมและอุตสาหกรรมนั้นโดยในการยื่นขอความคุ้มครองนั้น ผู้ยื่นคำขอจะต้องนำเสนอหลักฐานทั้งหมด ที่จะนำมาพิสูจน์ถึงความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน เช่น ผลประโยชน์ร่วมกัน การค้นหาเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของสินค้าหัตถกรรมอุตสาหกรรมนั้น การแสดง การตรวจสอบระดับท้องถิ่นหรือระดับประเทศ ผู้ยื่นคำขอจะต้องแสดงให้เห็นว่าผลิตภัณฑ์นั้นมีความสัมพันธ์พิเศษเฉพาะกับสถานที่ทำการผลิต ซึ่งความสัมพันธ์นี้อาจเป็นเรื่องของวัตถุดิบ กระบวนการการผลิต ความเชี่ยวชาญเฉพาะทางของการผลิต เป็นต้น

ในมาตรา L. 721-6²⁷ ก็ได้กล่าวถึงการควบคุมตรวจสอบสินค้าหัตถกรรมและอุตสาหกรรมที่จะขอรับความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์อาทิเช่นจัดทำร่างพัฒนาสินค้าหัตถกรรมอุตสาหกรรมนั้นกับองค์กรพัฒนาสินค้าหัตถกรรมอุตสาหกรรม หรือควบคุมตรวจสอบมาตรฐานของสินค้าหัตถกรรมอุตสาหกรรม รวมทั้งส่งเสริมความรู้เรื่องสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ให้กับผู้ประกอบการสินค้าหัตถกรรมและอุตสาหกรรมในแหล่งพื้นที่ทางภูมิศาสตร์นั้น

ขั้นตอนในการขอสินค้าหัตถกรรมอุตสาหกรรมมาขอขึ้นทะเบียนความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นั้นมีขั้นตอนตามมาตรา L. 721-3.²⁸ ดังนี้ คำขอจดทะเบียนสิ่งที่เป็นต้นกำเนิดต้องยื่นต่อสถาบันทรัพย์สินทางปัญญาแห่งชาติ (IP Office) ที่ ซึ่งเป็นองค์กรบริหารมหาชน และเป็นหน่วยงานตามกฎหมายคณะกรรมการเหล่านี้ประกอบไปด้วยตัวแทนที่มีความเชี่ยวชาญ ตัวแทนจากภาครัฐ และตัวแทนที่ผ่านการทดสอบคุณสมบัติ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผู้บริโภค คณะกรรมการแต่ละกลุ่มจะมีอำนาจในการกระทำการต่อผลิตภัณฑ์ที่อยู่ภายในขอบอำนาจของตนจะมีการตรวจสอบเนื้อหา ของข้อกำหนดและข้อมูล ของผู้ประกอบการในสินค้านั้น เมื่ออนุมัติในการขึ้นทะเบียนเป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์แล้วก็จะ

²⁵ Ibid.

²⁶ The new French law on consumer affairs creates: geographical indications for manufactured products, new rights for local territories and new tasks for the French IPOffice[Online], 29 April 2014. Available from <http://www.bdl-ip.com/en/actualites/flash-info/id-137-the-new-french-law-on-consumer-affairs-creates-geographical-indications-for-manufactured-products-new-rights-for-local-territories-and-new-tasks-for-the-french-ip-office>.

²⁷ Ibid.

²⁸ Ibid.

การคอยติดตามตรวจสอบคุณภาพของสินค้าที่ขอขึ้นทะเบียนทางภูมิศาสตร์หากปรากฏว่ามีผู้ใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์โดยไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขที่ได้ขึ้นทะเบียนไว้กับสถาบันทรัพย์สินทางปัญญา ผู้อำนวยการสถาบันอาจมีคำสั่งให้ระงับการใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นั้นได้

จากการศึกษาจะเห็นได้ว่าเดิมประเทศฝรั่งเศสมีนโยบายในการให้ความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในรูปแบบ Appellation of Origin หรือสิ่งบ่งชี้แหล่งต้นกำเนิดโดยจะเน้นไปที่ผลิตภัณฑ์อาหารและผลิตภัณฑ์การเกษตรและแม้เดิมประเทศฝรั่งเศสได้มีการให้ความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ตามข้อบัญญัติยุโรปอยู่แล้วเช่นข้อบัญญัติยุโรป 1151/2012, 491/2009 และ 110/2008 แต่ข้อบัญญัติยุโรปเหล่านี้มักจะเป็นการคุ้มครองในสินค้าที่เป็นอาหารหรือสินค้าเกษตรแปรรูป จนกระทั่งต่อมาในวันที่ 17 มีนาคม ค.ศ. 2014 ประเทศฝรั่งเศสก็ได้ออกกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคฉบับใหม่ โดยในกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคฉบับนี้ได้เพิ่มเติมการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในสินค้าหัตถกรรมและสินค้าที่ไม่ใช่สินค้าเกษตรด้วย กฎหมายฉบับนี้จึงมีผลบังคับใช้ได้แค่ไม่นานแต่ก็ได้วางหลักวิธีการในการให้ความคุ้มครองแก่ สินค้าหัตถกรรมและอุตสาหกรรมเป็นระบบและมีการตรวจสอบควบคุม อย่างเคร่งครัดแต่กฎหมายฉบับนี้เป็นเพียงการคุ้มครองสินค้าหัตถกรรมที่จะต้องมีแหล่งกำเนิดในพื้นที่ ภูมิภาคหรือท้องถิ่นที่อยู่ในแหล่งภูมิศาสตร์นั้น ซึ่งทั้งคุณภาพที่ได้และชื่อเสียงที่มีมานานหรือคุณลักษณะอื่น ๆ เป็นผลเนื่องมาจากแหล่งกำเนิดพื้นที่ทางภูมิศาสตร์นั้น ๆ นอกจากนี้สินค้าหัตถกรรมที่จะได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคฉบับใหม่ มีเงื่อนไขในการให้ความคุ้มครองสินค้าหัตถกรรมอุตสาหกรรมคือจะต้องมีพิสูจน์ให้เห็นถึงลักษณะเด่นทางธรรมชาติ ปัจจัยของมนุษย์ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ทางภูมิศาสตร์นั้น ที่ซึ่งจะบรรยายคุณลักษณะพิเศษ ความมีลักษณะเฉพาะ ความมีชื่อเสียงของผลิตภัณฑ์สินค้าหัตถกรรมโดยในการยื่นขอความคุ้มครองนั้น กฎหมายได้บังคับให้ผู้ยื่นคำขอจะต้องนำเสนอหลักฐานทั้งหมด ที่จะนำมาพิสูจน์ถึงความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน เช่น ผลประโยชน์ร่วมกัน การค้นหาเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของสินค้าหัตถกรรมอุตสาหกรรมนั้น การแสดง การตรวจสอบระดับท้องถิ่นหรือระดับประเทศ โดยผู้ยื่นคำขอจะต้องแสดงให้เห็นว่าผลิตภัณฑ์นั้นมีความสัมพันธ์พิเศษเฉพาะกับสถานที่ที่ทำการผลิต ซึ่งความสัมพันธ์นี้อาจเป็นเรื่องของวัตถุดิบ กระบวนการการผลิต ความเชี่ยวชาญเฉพาะทางของการผลิต จากลักษณะให้การคุ้มครองตามกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคฉบับใหม่ที่ได้เพิ่มเติมเรื่องการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในสินค้าหัตถกรรมของประเทศฝรั่งเศส จะเห็นได้ว่าการคุ้มครองสินค้าหัตถกรรมของประเทศฝรั่งเศสในสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ยังคงให้ความคุ้มครองกับสินค้าหัตถกรรมที่มีความสัมพันธ์กับแหล่งภูมิศาสตร์เท่านั้น แต่สินค้าหัตถกรรมที่เป็นภูมิปัญญาชาวบ้านก็ไม่ได้อยู่ในข่ายความคุ้มครองตามกฎหมายฉบับนี้

3.3 การคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของประเทศไทย²⁹

ในอดีตประเทศไทยมีการเรียกชื่อสินค้าโดยใช้ชื่อแหล่งที่เป็นต้นกำเนิดของสินค้านั้น ๆ เพื่อแสดงถึงความโดดเด่นทางด้านคุณภาพและคุณลักษณะของสินค้านั้น ๆ หากแต่การริเริ่มความคุ้มครองในตัวสินค้าที่มีความแตกต่างทางด้านภูมิศาสตร์เพิ่งจะมีขึ้นเมื่อไม่นานที่ผ่านมา

ในเดือนธันวาคมของปี ค.ศ. 1999 รัฐสภาของประเทศไทยได้ออกกฎหมายเกี่ยวกับการจดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในประเทศไทยที่มีชื่อว่า Geographical Indications of Goods (Registration and Protection) Act 1999 ซึ่งมีวัตถุประสงค์สำคัญ 3 ประการได้แก่ประการแรกเพื่อส่งเสริมให้เกิดการคุ้มครองสิทธิในสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ให้แก่ผู้ผลิตและทำให้ผู้ผลิตมีความมั่งคั่งมากขึ้น ประการที่สองเพื่อคุ้มครองผู้บริโภคจากสินค้าหลอกกลางที่อาจทำให้เกิดความสับสนและประการที่สามเพื่อส่งเสริมสินค้าที่มีสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในตลาดสินค้าส่งออกของประเทศ³⁰ และต่อมาในปี 2002 ก็ได้ออกกฎ Geographical Indication of Goods (Regulation and Protection) Rules 2002 ซึ่งนำมาใช้ควบคู่กันและมีผลทำให้เกิดการจดทะเบียนสินค้าที่เกี่ยวข้องที่มีลักษณะโดดเด่นสามารถบ่งชี้ถึงลักษณะทางภูมิศาสตร์ของประเทศไทยได้และอาจนำมาซึ่งประโยชน์ในการค้าขายสินค้านั้น ๆ โดยสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เป็นตัวบ่งชี้ที่ใช้เพื่อแยกแยะผลผลิตทางการเกษตรธรรมชาติหรือสินค้าที่ผลิตจากท้องที่ใดท้องที่หนึ่งซึ่งเป็นสินค้าที่มีต้นกำเนิดในขอบเขตที่ชัดเจนของประเทศอินเดียนอกจากนี้ยังบ่งชี้ถึงคุณลักษณะพิเศษหรือชื่อเสียงที่สื่อถึงความโดดเด่นของสภาพท้องที่นั้น ๆ ไว้อย่างชัดเจนอีกด้วย ตัวอย่างเช่นข้าวบาสมาดิ (Basmati Rice) ชาดาร์จีลิง (Darjeeling Tea) ผ้าไหมสำหรับ (Kanchipuram Silk Saree) มะม่วงพันธุ์ Alphonso (Alphonso Mango) ส้มสายพันธุ์นาคปุระ (Nagpur Orange) รองเท้าหนังทามือ (Kolhapuri Chappal) และขนมทานเล่นที่ทาจากแป้ง (Bikaneri Bhujia)

ในปัจจุบันประเทศไทยมีสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ยื่นขอจดทะเบียนอยู่ 230 รายการ (นับตั้งแต่วันที่ 4 มกราคม พ.ศ. 2554) ซึ่งในจำนวนนี้เป็นรายการที่ได้รับอนุญาตให้ขึ้นทะเบียนเป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์แล้ว 146 รายการทั้งนี้ยังมีอีก 7 รายการที่ซ้ำกับสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ได้ขึ้นทะเบียนไปแล้วจึงได้รับการควมรวมเข้าไปเป็นรายการย่อยของสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ได้ขึ้นทะเบียนไปแล้ว ประโยชน์จากการจดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในประเทศไทยคือสินค้าที่จดทะเบียนขึ้นเป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของประเทศไทยจะได้รับการคุ้มครองทางกฎหมายและได้รับการป้องกันไม่ให้บุคคลอื่นซึ่งไม่ได้รับอนุญาตใช้ตราสินค้าของสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นั้น ๆ นอกจากนี้ยังมีส่วนช่วยในการ

²⁹ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ, การจดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของอินเดีย.สถาบันเอเชียแปซิฟิกศึกษา มหาวิทยาลัยกรุงเทพ [Online], ม.ป.ป. แหล่งที่มา <http://www.insaps.org/portaladmin/uploads/Download/1368066252.pdf>.

³⁰ Aiaca Website [online], n.d. Available from <http://www.aiacaonline.org/pfd/policy-briefs-geographical-indications-india-socio-economic-development-issues.pdf>.

ส่งเสริมการส่งออกของประเทศอินเดียซึ่งจะเป็นส่วนสำคัญในการขยายเศรษฐกิจของประเทศและยังทำให้สินค้าได้รับการคุ้มครองทางกฎหมายต่อประเทศสมาชิกขององค์การการค้าโลกทุกๆประเทศภายใต้ความตกลงว่าด้วยสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวกับการค้า (Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights: TRIPS) ขององค์การการค้าโลกที่ว่าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เป็นทรัพย์สินทางปัญญาประเภทหนึ่งที่ประเทศสมาชิกขององค์การการค้าโลกตกลงให้ความคุ้มครองร่วมกัน

3.3.1 ระบบการจดทะเบียนและหน่วยงานที่รับผิดชอบ

หน่วยงานที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการจดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในประเทศอินเดียคือ The Controller General of Patents, Designs and Trade Marks ซึ่งตั้งอยู่ที่เมืองเจนไน (Chennai) ประเทศอินเดียในประเทศอินเดียผู้ที่ได้รับอนุญาตให้ยื่นเรื่องเพื่อขอจดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์อาจเป็นกลุ่มบุคคลองค์กรหรือผู้ที่ได้รับอนุญาตตามกฎหมายก็ได้สำหรับสิทธิความเป็นเจ้าของและการใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์จะไม่จำกัดเฉพาะบุคคลหรือกลุ่มบุคคลใดแต่ผู้เป็นเจ้าของและมีสิทธิใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์คือประชากรที่เป็นผู้ผลิตหรือผู้ประกอบการที่มีหลักแหล่งอยู่ในแหล่งภูมิศาสตร์ดังกล่าวเท่านั้นส่งผลให้ผู้ผลิตหรือผู้ประกอบการรายอื่นที่ตั้งอยู่นอกแหล่งภูมิศาสตร์ไม่สามารถผลิตสินค้าประเภทเดียวกันภายใต้ชื่อแหล่งภูมิศาสตร์ตรงกันออกมาแข่งขันได้โดยการยื่นขอขึ้นทะเบียนนั้นมีหลักเกณฑ์และแบบฟอร์มที่กำหนดไว้ให้ปฏิบัติตามดังนี้ในการจดทะเบียนข้อมูลจะถูกแบ่งเป็น 2 ส่วน โดยส่วนแรกประกอบด้วยรายละเอียดของสินค้าที่จะนำมาจดทะเบียนและส่วนที่สองประกอบด้วยรายละเอียดของบุคคลผู้ที่ได้รับอนุญาตให้ใช้ตราของสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นั้น ๆ โดยกระบวนการจะเริ่มจากการกรอกแบบฟอร์มเพื่อขอจดทะเบียนจากนั้นจะถูกส่งเข้าสู่ระบบการตรวจสอบ (Examination) เมื่อมีการตรวจสอบแล้วผลที่ได้อาจเป็นการยอมรับหรือถูกคัดค้านได้หากคำขอถูกคัดค้านแล้วจะมีกระบวนการตรวจสอบอีกขั้นตอนหนึ่งเพื่อที่จะสรุปผลว่าจะยอมรับหรือปฏิเสธคานั้น ๆ เมื่อคำขอถูกปฏิเสธก็จะถูกนำไปรวบรวมไว้ที่ Intellectual Property Appellate Board (IPAB) แต่หากได้รับการยอมรับแล้วจะมีกระบวนการแจ้งให้ทราบโดยลงเรื่องไว้ใน GI Journal โดยคำขอที่ได้รับการยอมรับขั้นต้นนี้ยังอาจถูกคัดค้านได้อีกครั้งหนึ่งก่อนที่จะถูกส่งไปทำการจดทะเบียนและออกใบรับรองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นั้น ๆ

3.3.2 ขอบเขตสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ได้รับความคุ้มครอง

ขอบเขตของการให้ความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นั้นไม่ได้จำกัดแค่เฉพาะสินค้าเกษตรเท่านั้นแต่การยื่นขอรับการจดทะเบียนขึ้นเป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในประเทศอินเดียได้แบ่งผู้ผลิตออกเป็น 3 ประเภทดังนี้

- 1) ผู้ผลิตสินค้าทางการเกษตร (Agricultural Goods) รวมถึงการเป็นผู้ซื้อขาย (Trading and Dealing) สินค้าเกษตรด้วยตัวอย่างสินค้าเช่นชาดาร์จีลิง (Darjeeling Tea) เป็นต้น

2) ผู้ผลิตสินค้าที่ได้มาจากธรรมชาติ (Natural Goods) ซึ่งได้มาจากการขุดเจาะหรือแสวงหาและรวมถึงการเป็นผู้ซื้อขายสินค้าจากธรรมชาติด้วย

3) ผู้ผลิตสินค้าหัตถกรรมหรือสินค้าอุตสาหกรรม (Handicrafts or Industrial Goods) ที่รวมไปถึงการเป็นผู้ซื้อขายสินค้าด้วยตัวอย่างสินค้าเช่นผ้าคลุมไหล่ (Pashmina Shawls)

เงื่อนไขในการใช้ชื่อสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เป็นส่วนหนึ่งของชื่อสินค้าจะต้องมีลักษณะพิเศษอันสืบเนื่องมาจากสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์เท่านั้นเพราะได้มีการใช้ชื่อแหล่งผลิตเป็นหลักประกันคุณภาพและชื่อเสียงของสินค้า

ในส่วนของสินค้าที่ไม่สามารถนำมาขึ้นขอจดทะเบียนเพื่อขึ้นเป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของประเทศอินเดียจะมีลักษณะดังต่อไปนี้

1) เป็นสินค้าที่มีความล่อแหลมไปในทางหลอกลวงชวนเชื่อและสร้างความสับสนให้กับผู้บริโภค

2) เป็นสินค้าที่ผิดกฎหมายที่กำหนดขึ้นในช่วงเวลานั้น ๆ

3) เป็นสินค้าที่ประกอบด้วยสิ่งหยาบคายหรือลามกอนาจาร

4) เป็นสินค้าที่อาจส่งผลกระทบต่อศาสนาและชนชั้นในประเทศอินเดีย

5) เป็นสินค้าที่อาจส่งผลกระทบต่อความปลอดภัยต่าง ๆ ในศาล

6) เป็นสินค้าที่อาจมีชื่อเรียกสามัญที่ไม่ได้รับการคุ้มครองจากประเทศที่เป็นต้นกำเนิดแล้วหรือไม่ได้มีการใช้สินค้าชนิดนั้นแล้ว

7) เป็นสินค้าที่มีการปลอมแปลงแหล่งกำเนิดที่แท้จริง

สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่จดทะเบียนในประเทศอินเดียนั้นจะได้รับความคุ้มครองเป็นระยะเวลา 10 ปีหลังจากครบกำหนดแล้วนั้นจะสามารถยื่นขอต่ออายุได้อีกครั้งละ 10 ปีโดยสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ใด ๆ ที่ไม่มีการยื่นขอต่ออายุภายในระยะเวลาดังกล่าวจะถูกถอดถอนออกจากระบบไปโดยปริยาย

3.3.3 คำนิยามของสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในประเทศอินเดีย³¹

รัฐบัญญัติการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2542 (The Geographical Indications of Goods (Registration and Protection) Act, 1999) มาตรา 1(3)(e) อธิบายว่าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่

³¹ การให้ความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์อินเดีย [Online], ม.ป.ป. แหล่งที่มา http://www.research-system.siam.edu/images/independent/Problems_of_The_Protection_of_Geographical_Indications_A_Case_Study_of_Thai_Local_Food_Products/9.บทที่_3_การให้ความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของประเทศไทย.pdf.

เกี่ยวกับสินค้าหมายถึงสิ่งที่ใช้บ่งบอกตัวสินค้าว่าเป็นสินค้าทางการเกษตรสินค้าตามธรรมชาติหรือสินค้าที่ถูกผลิตขึ้นในแหล่งกำเนิดหรือถูกผลิตในอาณาเขตของประเทศหรือในแหล่งดินแดนหรือสถานที่ในอาณาเขตแห่งหนึ่งจนได้รับการยอมรับถึงควมมีคุณภาพควมมีชื่อเสียงหรือควมมีคุณลักษณะของสินค้าเฉพาะอย่างจนทำให้สินค้านั้นเป็นสินค้าประจำภูมิศาสตร์ดินแดนหรือท้องถิ่นนั้นที่ซึ่งกระบวนการในการผลิตหรือกระบวนการเตรียมการสินค้านั้นอยู่หรือเกิดขึ้นในอาณาเขตภูมิประเทศนั้นด้วย³²

ดังนั้นรัฐบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์มาตรา 1(3)(e) จึงบัญญัติให้ความคุ้มครองถึงสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่มีลักษณะเฉพาะตัวกล่าวคือเป็นสิ่งบ่งชี้ที่บ่งบอกถึงเขตทางภูมิศาสตร์พิเศษและเขตทางภูมิศาสตร์ดังกล่าวถูกใช้เกี่ยวข้องกับการผลิตสินค้าแม้เพียงการผลิตสินค้าแค่บางส่วนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ดังกล่าวนั้นย่อมได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายฉบับนี้ซึ่งสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เหล่านี้อาจเป็นสิ่งบ่งชี้ที่ใช้กับสินค้าหลากหลายประเภทเช่นสินค้าทางการเกษตรสินค้าตามธรรมชาติหรือบรรดาสินค้าที่ผลิตขึ้นในพื้นที่ใดของประเทศหนึ่งหรือรัฐใดรัฐหนึ่งหรือภูมิภาคใดภูมิภาคหนึ่งโดยสิ่งบ่งชี้ดังกล่าวย่อมสร้างความเชื่อถือทางด้านคุณภาพชื่อเสียงหรือคุณลักษณะพิเศษแก่สินค้าสืบเนื่องจากสินค้าเหล่านี้ได้ปลูกขึ้นในแหล่งกำเนิดทางภูมิศาสตร์หรือสินค้านั้นถูกผลิตขึ้น ณ สถานที่ใดสถานที่หนึ่งหรือสถานที่ดังกล่าวได้เกี่ยวข้องกับการบวนการผลิตสินค้าเช่นการเตรียมสินค้า เป็นต้น

หากพิจารณาจากรัฐบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์มาตรา 1(3)(e) ที่บัญญัติให้ความคุ้มครองถึงสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่มีลักษณะเฉพาะตัวกล่าวคือเป็นสิ่งบ่งชี้ที่บ่งบอกถึงเขตทางภูมิศาสตร์พิเศษและเขตทางภูมิศาสตร์ดังกล่าวถูกใช้เกี่ยวข้องกับการผลิตสินค้าแม้เพียงการผลิตสินค้าแค่บางส่วนย่อมเห็นได้ว่ากฎหมายสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของอินเดียก็มุ่งให้ความคุ้มครองสินค้าที่ติดกรรมสิทธิ์กับแหล่งภูมิศาสตร์แต่ไม่ให้ความคุ้มครองสินค้าที่ติดกรรมสิทธิ์ที่เกิดจากภูมิปัญญาชาวบ้าน

อย่างไรก็ตามอินเดียได้ให้การคุ้มครองสินค้าที่ติดกรรมสิทธิ์ในกฎหมายอื่นของประเทศอินเดียด้วย กล่าวคือในปี ค.ศ. 2006 ประเทศอินเดีย³³ ได้มีการบัญญัติกฎหมายเพื่อเพิ่มความคุ้มครองสินค้าที่ติดกรรมสิทธิ์ในชื่อรัฐบัญญัติคุ้มครองการออกแบบ ค.ศ. 2000 โดยมีเจตนารมณ์ของกฎหมายเพื่อเพิ่ม

³² “geographical indication”, in relation to goods, means an indication which identifies such goods as originating, or manufactured in the territory of a country, or a region or locality in that territory, where a given quality, reputation or other characteristic of such goods is essentially attributable to its geographical origin and in case where such goods are manufactured goods one of the activities of the goods concerned takes in such territory, region or locality, as the case may be, see also, the Geographical Indications of Goods (registration and protection) Act, 1999) Article 1 (3)(e).

³³ Deepak, J. S., “Protection of Traditional Handicrafts under Indian Intellectual Property Laws”, *Journal of Intellectual Property Rights*, 13(May 2008): 197-207.

บทลงโทษทั้งทางแพ่งและอาญาเพื่อเป็นการป้องกันการละเมิดสินค้าหัตถกรรมและเป็นการเพิ่มระดับความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในสินค้าหัตถกรรมของอินเดีย โดย การคุ้มครองนี้กฎหมายจะคุ้มครองทั้งสินค้าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ตามรัฐบัญญัติสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ และ สินค้าหัตถกรรมที่ใช้กรรมวิธีผลิตแบบดั้งเดิมหรือภูมิปัญญาชาวบ้าน ในมาตรา 2³⁴ ของรัฐบัญญัติคุ้มครองการออกแบบได้ให้ความหมายไว้ว่า สินค้าหัตถกรรมหมายถึงสินค้าที่ผลิตด้วยวัตถุดิบจากการสังเคราะห์หรือวัตถุดิบจากธรรมชาติรวมถึงการที่นำทั้งวัตถุดิบธรรมชาติและส่วนหนึ่งส่วนใดเป็นวัตถุดิบสังเคราะห์มาสร้างสรรค์เป็นผลงานด้วยมือทั้งหัตถกรรมและหัตถกรรมที่มีการผลิตด้วยภูมิปัญญาชาวบ้าน โดยขอบเขตของมาตรา 2 ในรัฐบัญญัติคุ้มครองการออกแบบจะแสดงให้เห็นถึงคำนิยามว่ามุ่งให้ความหมายในคำว่า สินค้าหัตถกรรมหมายความรวมถึงสินค้าหัตถกรรมที่ใช้กรรมวิธีผลิตแบบดั้งเดิมด้วย และในมาตรา 2(d)³⁵ ก็ให้นิยามความหมายคำว่า การออกแบบว่า

การออกแบบในพระราชบัญญัติหมายถึงการออกแบบคุณสมบัติของรูปร่าง, การตั้งค่า รูปแบบ การตกแต่งหรือองค์ประกอบของเส้นหรือ สีที่นำไปใช้กับงานศิลปะใด ๆ ไม่ว่าจะเป็นในสอง มิติหรือสาม มิติหรือทั้ง

รูปแบบโดยกระบวนการใด ๆ หรือหมายถึง ไม่ว่าจะเป็นเครื่องกลหรือสารเคมี แยกหรือรวมกัน ซึ่งขั้นตอนสุดท้ายและต้อง ดึงดูดความสนใจและมีการตัดสินใจ และสามารถเห็นได้ด้วยตาแต่ไม่รวมถึงงานศิลปะตามรัฐบัญญัติลิขสิทธิ์มาตรา 2(C)

อีกประการหนึ่งตามรัฐบัญญัติคุ้มครองการออกแบบ ในการผลิตงานหัตถกรรมที่เป็นกรรมวิธีแบบดั้งเดิม มีสิทธิได้รับความคุ้มครองตามรัฐบัญญัติคุ้มครองการออกแบบ แต่ผู้ผลิตสินค้าหัตถกรรมที่เป็นการใช้กรรมวิธีแบบดั้งเดิมหรือภูมิปัญญาชาวบ้านจะไม่ได้รับสิทธิได้รับความคุ้มครองภายใต้รัฐบัญญัติลิขสิทธิ์ตามนัยแห่งมาตรา 4³⁶ แห่งรัฐบัญญัติคุ้มครองการออกแบบห้ามการรับจดทะเบียน ของการออกแบบที่

(ก) ไม่ได้เป็นการออกแบบ ใหม่ หรือเป็นการออกแบบที่เป็น ต้นฉบับหรือ

(ข) การออกแบบซึ่งได้รับการเปิดเผยต่อสาธารณชนที่ใดก็ได้ใน อินเดียหรือ ใน ประเทศอื่น ๆ ด้วยสิ่งพิมพ์ ในรูปแบบที่จับต้องได้ หรือโดยการใช้งานหรือในการ อื่น ๆ ก่อนวันที่ยื่นจดทะเบียนหรือวันที่ใช้บังคับก่อนวันยื่นจดทะเบียน

³⁴ Enforcement of IP and Related Laws, Industrial Designs: The Designs Act, 2000

[Online], 25 May 2000. Available from http://www.wipo.int/wipolex/en/text.jsp?file_id=128103.

³⁵ Ibid.

³⁶ Ibid.

(ค) ไม่ได้มีนัยสำคัญ แตกต่างจากการออกแบบ ที่รู้จักกันหรือการรวมกัน ของการออกแบบ ที่รู้จักกัน หรือ

(ง) ประกอบด้วย หรือ มีอัญว หรือ ลามกอนาจาร

มาตรา 4 นี้จะมีข้อสังเกตอีกประการหนึ่งหากเอางาน³⁷ ที่เป็นหัตถกรรมที่ผลิตด้วยภูมิปัญญาชาวบ้านมาพัฒนาใหม่จะไม่ได้ได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญที่ว่าด้วยการคุ้มครองการออกแบบแต่การพัฒนาใหม่อาจจะได้รับความคุ้มครองเป็นผลิตภัณฑ์สินค้าหัตถกรรมประเภทใหม่

การศึกษา จะเห็นได้ว่าประเทศอินเดียมีการให้ความคุ้มครองในสินค้าหัตถกรรม สามารถได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญที่ว่าด้วยการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์แต่สินค้าหัตถกรรมนั้นจะต้องเป็นสินค้าธรรมชาติที่ถูกผลิตขึ้นในแหล่งกำเนิดหรือถูกผลิตในอาณาเขตของประเทศหรือในแหล่งดินแดนหรือสถานที่ในอาณาเขตแห่งหนึ่งจนได้รับการยอมรับถึงคุณภาพความมีชื่อเสียงหรือความมีคุณลักษณะของสินค้าเฉพาะอย่างจนทำให้สินค้านั้นเป็นสินค้าประจำภูมิศาสตร์ดินแดนหรือท้องถิ่นนั้นที่ซึ่งกระบวนการในการผลิตหรือกระบวนการเตรียมการสินค้านั้นอยู่หรือเกิดขึ้นในอาณาเขตภูมิประเทศนั้นด้วย เมื่อพิจารณาจากรัฐบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของประเทศอินเดีย สินค้าหัตถกรรมที่จะได้รับความคุ้มครองในฐานะสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์จะต้องเป็นสินค้าหัตถกรรมที่อิงกับแหล่งภูมิศาสตร์เท่านั้น แต่หากเป็นสินค้าหัตถกรรมที่ใช้กรรมวิธีผลิตแบบภูมิปัญญาชาวบ้านโดยไม่อิงแหล่งภูมิศาสตร์สามารถขอขึ้นทะเบียนเพื่อได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญที่ว่าด้วยการคุ้มครองการออกแบบได้ เพราะรัฐธรรมนูญที่ว่าด้วยการคุ้มครองการออกแบบของอินเดียได้วางหลักวิธีการในการให้ความคุ้มครองแก่สินค้าหัตถกรรมและสินค้าหัตถกรรมที่ผลิตด้วยกรรมวิธีแบบภูมิปัญญาชาวบ้านโดยไม่อิงแหล่งภูมิศาสตร์ไว้อย่างเป็นระบบและให้ความคุ้มครองทั้งการคุ้มครองทั้งสินค้าหัตถกรรมสิ่งบ่งชี้ภูมิศาสตร์ ตามรัฐธรรมนูญสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ และสินค้าหัตถกรรมที่ใช้กรรมวิธีผลิตแบบดั้งเดิมหรือภูมิปัญญาชาวบ้าน รวมทั้งแยกความแตกต่างระหว่างการขอรับความคุ้มครองภายใต้กฎหมายลิขสิทธิ์และความคุ้มครองภายใต้พระราชบัญญัติคุ้มครองการออกแบบอย่างชัดเจน

ดังนั้นประเทศไทยอาจพิจารณาถึงรูปแบบการให้ความคุ้มครองสินค้าหัตถกรรมที่เป็นภูมิปัญญาชาวบ้านไม่อิงแหล่งภูมิศาสตร์ ในรูปแบบเป็นกฎหมายเฉพาะแบบรัฐธรรมนูญที่ว่าด้วยการคุ้มครองการออกแบบของประเทศอินเดีย เพื่อเป็นแนวทางในการให้ความคุ้มครองสินค้าหัตถกรรมของไทยที่อาจเป็นสินค้าที่ไม่ได้เกี่ยวกับแหล่งภูมิศาสตร์แต่ด้วยกรรมวิธีการผลิตดั้งเดิมภูมิปัญญาชาวบ้านโดยไม่อิงแหล่งภูมิศาสตร์ คงพิจารณาเช่นเดียวกับรูปแบบการให้ความคุ้มครองโดยรัฐธรรมนูญที่ว่าด้วยการคุ้มครองการออกแบบของประเทศอินเดียเช่นเดียวกัน

³⁷ Ibid.

3.4 การคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของประเทศเวียดนาม³⁸

สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนามได้เข้าร่วมเป็นภาคีในอนุสัญญาหรือข้อตกลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นมากมาย³⁹ อาทิเช่นสมาชิกรายการทรัพย์สินทางปัญญาโลก (World Intellectual Property Organization: WIPO) เมื่อวันที่ 2 กรกฎาคม พ.ศ. 2519 อนุสัญญากรุงปารีสว่าด้วยการคุ้มครองทรัพย์สินอุตสาหกรรม (Paris Convention of the Protection of Industrial Property) ตราขึ้นเมื่อปี ค.ศ. 1883 โดยเข้าร่วมเป็นภาคีเมื่อวันที่ 8 มีนาคม พ.ศ. 2492 ข้อตกลงกรุงมาดริดว่าด้วยการจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าระหว่างประเทศ (Madrid Agreement concerning the International Registration of Marks) โดยเข้าร่วมเป็นสมาชิกข้อตกลงเมื่อวันที่ 8 มีนาคม พ.ศ. 2492

นอกจากนั้นเวียดนามยังได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกรายการการค้าโลก (World Trade Organization: WTO) เมื่อวันที่ 7 พฤศจิกายน พ.ศ. 2549 หลังจากมีความพยายามยาวนานถึง 11 ปี จากการได้เข้าเป็นสมาชิกขององค์การการค้าโลกดังกล่าวเป็นผลให้เวียดนามต้องผนวกเอาความตกลงว่าด้วยสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวกับการค้าหรือ The Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights หรือ TRIPs เอาไว้ด้วยในฐานะความตกลงข้างเคียงการพัฒนาสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ถือเป็นยุทธศาสตร์หลักของเวียดนามในการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีรวมถึงการพัฒนาประสิทธิภาพการแข่งขันในระดับประเทศและระดับภูมิภาคโดยสินค้าหลักที่เวียดนามมุ่งเน้นให้ได้รับการรับรองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์คือสินค้าเกษตรสินค้าหัตถกรรมรวมถึงสินค้าอุตสาหกรรมเช่นไม้น้ำตาลผลไม้ไวน์กาแฟชาบุหรี่ปั๊วเครื่องจักสานขนสัตว์ เป็นต้น

1) ระบบการให้ความคุ้มครอง

เวียดนามใช้ระบบกฎหมายเฉพาะ (Sui Generis) เช่นเดียวกับสหภาพยุโรปโดยมีกฎหมายให้ความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์และชื่อแหล่งกำเนิดทางภูมิศาสตร์ของสินค้า (Geographical Indications and Appellations of Origin) อย่างไรก็ตามการคุ้มครองมีให้เฉพาะผู้ยื่นขอคำร้องตามความสมัครใจ (No Ex Officio Protection) โดยให้ความคุ้มครองครอบคลุมถึงสินค้าจากธรรมชาติ สินค้าเกษตรสินค้าเหมืองแร่สินค้าอุตสาหกรรมสินค้าหัตถกรรมยกเว้นสินค้าภาคบริการ

³⁸ National Office of Intellectual Property of Vietnam, **Geographical Indications** [Online], n.d. Available from [http://www.noip.gov.vn/web/noip/home/en?proxyUrl=/noip/cms_en.nsf/\(agntDisplayContent\)?OpenAgent&UNID=49BC1C4511A1FFCA4725767F00377FAD](http://www.noip.gov.vn/web/noip/home/en?proxyUrl=/noip/cms_en.nsf/(agntDisplayContent)?OpenAgent&UNID=49BC1C4511A1FFCA4725767F00377FAD).

³⁹ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ, สถาบันเอเชียแปซิฟิกศึกษา มหาวิทยาลัยกรุงเทพ [Online], ม.ป.ป. แหล่งที่มา <http://www.insaps.org/portaladmin/uploads/Download/1368066271.pdf>.

2) กฎหมายคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของเวียดนาม⁴⁰

การคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในเวียดนามสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ระยะกล่าวคือ

ระยะที่ 1 ตั้งแต่วันที่ 1 กรกฎาคม พ.ศ. 2539 ถึงวันที่ 1 กรกฎาคม พ.ศ. 2549

ภายใต้ประมวลกฎหมายแพ่ง พ.ศ. 2538 (Civil Code 1995)

ระยะที่ 2 ตั้งแต่วันที่ 1 กรกฎาคม พ.ศ. 2549 ถึงปัจจุบันภายใต้กฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา พ.ศ. 2548 (Intellectual Property Law 2005)

ระยะที่ 1 ชื่อแหล่งกำเนิดทางภูมิศาสตร์ของสินค้าและการคุ้มครองชื่อแหล่งกำเนิดทางภูมิศาสตร์ของสินค้าได้รับการควบคุมครั้งแรกผ่านทางประมวลกฎหมายแพ่ง พ.ศ. 2538 โดยได้ให้รายละเอียดการคุ้มครองและคำจำกัดความไว้ภายใต้มาตรา 786 ว่า Appellation of Origin หมายถึงสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่สามารถระบุแหล่งกำเนิดทางภูมิศาสตร์ลักษณะเด่นทางธรรมชาติรวมถึงปัจจัยของมนุษย์ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ทางภูมิศาสตร์นั้นที่ซึ่งจะบรรยายคุณลักษณะพิเศษความมีลักษณะเฉพาะและความมีชื่อเสียงของผลิตภัณฑ์นั้นอย่างใดก็ตามสัญลักษณ์หรือสิ่งอื่นใดที่ไม่ใช่ชื่อทางภูมิศาสตร์ซึ่งใช้เพื่อบ่งบอกแหล่งภูมิศาสตร์อันเป็นแหล่งกำเนิดหรือแหล่งผลิตของสินค้าเช่นสัญลักษณ์ประจำอำเภอหรือจังหวัดไม่ถือรวมอยู่ในคำนิยามของ Appellation of origin⁴¹

ระยะที่ 2 การคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในเวียดนามได้เริ่มขึ้นอย่างเป็นทางการในวันที่ 1 กรกฎาคม พ.ศ. 2549 ภายใต้กฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา พ.ศ. 2548 โดยในส่วนของกฎข้อบังคับรวมถึงความคุ้มครองด้านสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ได้รับแนวทางจาก

(1) พระราชบัญญัติเลขที่ 103/2006/ND-CP ลงวันที่ 22 กันยายน พ.ศ. 2549 ซึ่งให้แนวทางการออกมาตรการกฎหมายต่าง ๆ ภายใต้กฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาว่าด้วยทรัพย์สินอุตสาหกรรม

(2) พระราชบัญญัติเลขที่ 105/2006/ND-CP ลงวันที่ 22 กันยายน พ.ศ. 2549 ซึ่งให้แนวทางการออกมาตรการกฎหมายต่าง ๆ ภายใต้กฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาว่าด้วยการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาและการจัดการสถานะของทรัพย์สินทางปัญญา

⁴⁰ กรมทรัพย์สินทางปัญญา กระทรวงพาณิชย์, สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เวียดนาม [Online], ม.ป.ป. แหล่งที่มา http://www.ipthailand.go.th/index.php?option=com_content&view=article&id=523&Itemid=259.

⁴¹ มาตรา 786 ว่า “The original name of goods is a country, or a locality’s geographical name that is used to indicate the origin of the goods from this country or locality provide that the goods have the characteristics or quality reflecting the specific geographical conditions of natural or human character or the combination of thereof”.

(3) พระราชบัญญัติเลขที่ 106/2006/ND-CP ลงวันที่ 22 กันยายน พ.ศ. 2549 ซึ่งให้แนวทางด้านมาตรการการลงโทษการละเมิดการบริหารจัดการในด้านทรัพย์สินทางอุตสาหกรรม

(4) ระเบียบเลขที่ 01/2007/TT-BKHCN ลงวันที่ 14 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2550 ของกระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีซึ่งเป็นระเบียบย่อยที่ให้แนวทางการออกมาตรการกฎหมายต่าง ๆ ภายใต้พระราชบัญญัติเลขที่ 103/2006/ND-CP ลงวันที่ 22 กันยายน พ.ศ. 2549

3) นิยามการให้ความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์

กฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาของเวียดนาม พ.ศ. 2548 ย่อหน้าที่ 22 มาตราที่ 4 ได้ให้คำจำกัดความสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไว้ว่าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์หมายความว่าข้อมูลในรูปแบบของงานสัญลักษณ์โลโก้หรือภาพที่แสดงถึงประเทศหรือท้องถิ่นเมื่อนามาใช้กับสินค้าเพื่อแสดงถึงแหล่งที่มาหรือแหล่งของสินค้านั้นโดยคุณภาพคุณลักษณะหรือชื่อเสียงของสินค้านั้นมีความสัมพันธ์อย่างสำคัญกับประเทศหรือท้องถิ่นนั้น⁴²

ภายใต้กฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาของเวียดนาม พ.ศ. 2548 มาตราที่ 79 ระบุไว้ว่าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์จะได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายของประเทศเวียดนามต่อเมื่อสินค้าชนิดนั้น ๆ เป็นสินค้าที่ผลิตหรือมีต้นกำเนิดมาจากพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ท้องถิ่นดินแดนหรือประเทศตามที่นิยามเอาไว้สินค้านั้น ๆ เป็นสินค้าที่มีชื่อเสียงคุณภาพรวมถึงคุณลักษณะพิเศษที่สามารถผลิตได้เฉพาะพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ท้องถิ่นดินแดนหรือประเทศที่นิยามไว้เท่านั้น

ในทางกลับกันกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา พ.ศ. 2548 มาตราที่ 80 ระบุไว้ว่าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์จะถูกละเว้นไม่ได้ความคุ้มครองตามกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา พ.ศ. 2548 ของประเทศเวียดนามต่อเมื่อสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่มีชื่อเป็นชื่อสามัญของสินค้าซึ่งไม่สามารถทำหน้าที่ระบุแหล่งกำเนิดของสินค้าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ไม่ได้รับความคุ้มครองในประเทศที่เป็นเจ้าของแหล่งภูมิศาสตร์นั้นและสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ไม่ได้มีการใช้อีกต่อไปในประเทศที่เป็นเจ้าของแหล่งภูมิศาสตร์นั้นชื่อของสินค้านั้น ๆ เป็นชื่อของสินค้าที่คล้ายหรือเหมือนกับชื่อของเครื่องหมายที่ได้รับการคุ้มครองแล้วซึ่งการกระทำดังกล่าวอาจก่อให้เกิดความสับสนเกี่ยวกับแหล่งกำเนิดของสินค้าได้ สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในลักษณะที่อาจก่อให้เกิดความสับสนหลงผิดเกี่ยวกับแหล่งกำเนิดของสินค้า

4) ผู้มีสิทธิขอขึ้นทะเบียน

ภายใต้กฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา พ.ศ. 2548 มาตราที่ 88 ระบุไว้ว่าผู้มีสิทธิขอขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ประกอบด้วยองค์กรหรือบุคคลทั่วไปซึ่งผลิตสินค้าที่ต้องการขอขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์และมีถิ่นที่อยู่ในแหล่งภูมิศาสตร์ของสินค้านั้นรวมถึงกลุ่มองค์กร (Collective

⁴² “A geographical indication means a sign which identifies a product as originating from a specific region, locality, territory or country”.

Organization) หรือตัวแทนในการยื่นขอจดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในกรณีที่ผู้ขอยื่นจดทะเบียนเป็นชาวต่างชาติอย่างไรก็ตามผู้ยื่นขอจดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์จะต้องไม่เป็นเจ้าของสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นั้น ๆ ทั้งนี้เนื่องจากภายใต้ย่อหน้าที่ 4 มาตราที่ 121 ระบุไว้ว่า “The owner of Vietnam’s geographical indications is the state” กล่าวคือรัฐจะเป็นผู้ให้สิทธิให้แก่ผู้ขอยื่นจดทะเบียนโดยผู้ยื่นขอจดทะเบียนย่อมมีสิทธิในการใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์กับสินค้าของตน

5) อายุความคุ้มครอง

สิทธิที่จะใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ยังคงมีต่อไปตราบเท่าที่สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ยังคงมีลักษณะตามที่กำหนดเอาไว้ตามคำนิยามและการใช้เป็นไปตามเงื่อนไขที่กำหนดเอาไว้ในกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาพ.ศ. 2548 กล่าวคือสินค้าที่ผลิตจะต้องมีคุณภาพดีและได้มาตรฐานอย่างไรก็ตามสิทธิที่จะใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไม่สามารถถ่ายโอนให้แก่บุคคลอื่นได้

6) หน่วยงานรับผิดชอบ

สำนักงานทรัพย์สินทางอุตสาหกรรม (The National Office of Industrial Property) ภายใต้การกำกับดูแลของกระทรวงวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อมและสำนักงานตัวแทนของ NOIP อย่างไรก็ตามประเทศเวียดนามให้การคุ้มครองสินค้าหัตถกรรมในกฎหมายอื่นเช่นกันเนื่องจากกฎหมายสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไม่ได้ให้ความหมายโดยตรงของสินค้าหัตถกรรมเอาไว้เพราะสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของเวียดนามเพียงแต่ให้ความหมายไว้ว่าถึงข้อมูลในรูปแบบของงาน สัญลักษณ์ โลโก้ หรือภาพที่แสดงถึงประเทศหรือท้องถิ่น เมื่อนำมาใช้กับสินค้าเพื่อแสดงถึงแหล่งที่มาหรือแหล่งของสินค้านั้น โดยคุณภาพ คุณลักษณะ หรือชื่อเสียงของสินค้านั้นมีความสัมพันธ์อย่างสำคัญกับประเทศหรือท้องถิ่นนั้น⁴³ แต่การคุ้มครองสินค้าหัตถกรรมกลับมีอยู่ในกฎหมายการออกแบบอุตสาหกรรม ซึ่งอยู่ในส่วนที่ 4 บทที่ 2 ของประมวลกฎหมายแพ่งเวียดนามซึ่งได้ประกาศใช้ในวันที่ 1 กรกฎาคม พ.ศ. 2539 เรื่องสิทธิในทรัพย์สินอุตสาหกรรมและต่อมาได้มีพระราชกฤษฎีกาแก้ไขเมื่อวันที่ 24 ตุลาคม พ.ศ. 2539 โดยแก้ไขเพิ่มเติมเป็นการคุ้มครองด้านทรัพย์สินอุตสาหกรรม และในวันที่ 22 กันยายน พ.ศ. 2549 ก็มีประกาศจากกระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของเวียดนาม ออกกฎกระทรวงที่เกี่ยวกับความหมายของการออกแบบทรัพย์สินอุตสาหกรรมภายใต้กฎหมายเวียดนาม สำหรับความหมายของคำว่าออกแบบทรัพย์สินอุตสาหกรรมในกฎหมายเวียดนามให้คำนิยามดังนี้ การออกแบบอุตสาหกรรม คือ การออกแบบลักษณะภายนอกของผลิตภัณฑ์ด้วยรูปแบบเส้นและสีหรือการรวมกันขององค์ประกอบที่มีลักษณะใหม่ในโลกและเป็นต้นฉบับสำหรับการประดิษฐ์ผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมและผลิตภัณฑ์หัตถกรรมและ

⁴³ Asean Intellectual Property Association, **Geographical indications shall be protected if the following conditions are met** [Online], n.d. Available from <http://www.aseanipa.org/index.php/members/viet-nam/185-ipguidesvietnam/507-ip-guides-forvietnam>.

การได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายของเวียดนามก็จะต้องเป็นการผลิตที่ใหม่และยังไม่แพร่หลายในโลก และอยู่ในรูปแบบการผลิตเพื่อผลิตภัณฑ์ทางอุตสาหกรรมหรือหัตถกรรมเท่านั้นและนอกจากนี้จะต้องมีความคิดสร้างสรรค์โดยต่างจากสิทธิบัตรการออกแบบผลิตภัณฑ์โดยผลิตภัณฑ์ทางอุตสาหกรรมและหัตถกรรมนั้นจะสามารถสร้างขึ้นได้อย่างง่ายดายโดยผู้ที่มีทักษะสามัญในศิลปะ

นอกจากนี้การออกแบบนั้น จะต้องเกี่ยวกับการที่จะนำผลิตภัณฑ์ที่ได้รับการออกแบบนั้นไปใช้สำหรับการผลิตโดยกรรมวิธีอุตสาหกรรมหรือหัตถกรรมเท่านั้นที่กฎหมายนี้คุ้มครอง แต่สำหรับการผลิตเพื่อการอย่างอื่นอาจได้รับความคุ้มครองในประเภทงานออกแบบศิลปกรรมตามกฎหมายลิขสิทธิ์ของเวียดนาม⁴⁴

ข้อยกเว้นของการได้รับความคุ้มครองในกฎหมายคุ้มครองการออกแบบทรัพย์สินอุตสาหกรรมเวียดนามมีดังนี้

- 1) ลักษณะการออกแบบที่ปรากฏว่าเป็นการออกแบบที่สามารถทำได้อย่างง่ายดายโดยบุคคลทักษะระดับเดียวกับผู้ออกแบบ
- 2) ลักษณะการออกแบบที่ปรากฏว่าเป็นงานออกแบบที่ถูกกำหนดโดยฟังก์ชันทางเทคนิค
- 3) ลักษณะที่เป็นการออกแบบเพื่ออุตสาหกรรมการก่อสร้างสถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวก
- 4) ลักษณะการออกแบบที่เป็นไปตามหลักสูตร
- 5) การออกแบบเพื่อคุณค่าทางศิลปะเท่านั้น

และการออกแบบที่จะได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายนี้ จะต้องไม่มีการเปิดเผยก่อนที่จะมาขอจดทะเบียนการออกแบบผลิตภัณฑ์สำหรับใช้ในอุตสาหกรรมและหัตถกรรมนี้จะไม่สามารถขอยื่นจดทะเบียนได้ โดยจะไม่มีข้อผ่อนผันใด ๆ ทั้งสิ้น และสิทธิที่กฎหมายให้จะแตกต่างจากของประเทศอินเดียคือ ประเทศอินเดียจะให้สิทธิในการออกแบบนั้นเป็นสิทธิของชุมชนแต่ของเวียดนามจะให้สิทธิส่วนตัวแต่หากมี ผู้ออกแบบหลายคนก็อาจเป็นเจ้าของการออกแบบร่วมกันได้

⁴⁴ Serving as a pattern for manufacture of industrial or handicraft products

To satisfy this requirement, the concerned design must be capable of being used for mass-production of products by industry and handicraft methods. In absence of this attribute, a work may be protected under copyright laws as an artistic work.

ระยะเวลาในการคุ้มครองการออกแบบนั้นตามกฎหมายของเวียดนาม⁴⁵ มีระยะเวลาในการคุ้มครองการออกแบบผลิตภัณฑ์สำหรับอุตสาหกรรมและหัตถกรรม 15 ปีนับแต่จดทะเบียนแต่จะมีค่าธรรมเนียมในการต่ออายุเมื่ออายุการคุ้มครองครบ 5 ปีหรือ 10 ปีหากไม่สามารถชำระค่าธรรมเนียมได้ทันจะต้องเสียค่าธรรมเนียมต่ออายุล่าช้าภายใน 6 เดือนนับตั้งแต่ครบ 5 ปีหรือ 10 ปี

การศึกษากฎหมายเวียดนาม ที่เป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไม่มีนิยามของคำว่าสินค้าคืออะไรแต่ให้นิยามกว้าง ๆ ว่า “สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์” หมายความว่า ข้อมูลในรูปแบบของงาน สัญลักษณ์ โลโก้ หรือภาพที่แสดงถึงประเทศหรือท้องถิ่น เมื่อนำมาใช้กับสินค้าเพื่อแสดงถึงแหล่งที่มาหรือแหล่งของสินค้านั้น โดยคุณภาพ คุณลักษณะ หรือชื่อเสียงของสินค้านั้นมีความสัมพันธ์อย่างสำคัญกับประเทศหรือท้องถิ่นนั้น รวมทั้งกฎหมายสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของเวียดนามเองก็ไม่ได้ให้ความคุ้มครองแยกประเภทระหว่างสินค้าเกษตรและสินค้าหัตถกรรม การที่กฎหมายสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของเวียดนามอาจสามารถตีความรวมถึงสินค้าหัตถกรรมได้ด้วยเพียงแต่สินค้าหัตถกรรมนั้นจะต้องมีความสัมพันธ์กับแหล่งภูมิศาสตร์ โดยสินค้าหัตถกรรมที่เกิดจากภูมิปัญญาชาวบ้านแต่ไม่ได้ขึ้นกับแหล่งพื้นที่ภูมิศาสตร์อาจไม่ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเวียดนามแต่อย่างใดเพราะกฎหมายสิ่งบ่งชี้ภูมิศาสตร์ของเวียดนามบัญญัติไว้ชัดเจนว่าชื่อเสียงของสินค้านั้นชื่อเสียงของสินค้านั้นจะต้องมีความสัมพันธ์อย่างสำคัญกับประเทศหรือท้องถิ่นนั้น และนอกจากนี้เวียดนามยังมีกฎหมายการออกแบบอุตสาหกรรมเป็นกฎหมายที่ให้ความคุ้มครองในการออกแบบอุตสาหกรรมที่เป็นการออกแบบลักษณะภายนอกของผลิตภัณฑ์ด้วยรูปแบบเส้นและสีหรือการรวมกันขององค์ประกอบที่มีลักษณะใหม่ในโลกและเป็นต้นฉบับสำหรับการผลิตผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมและผลิตภัณฑ์หัตถกรรมแต่ไม่ได้มุ่งคุ้มครองที่สินค้าหัตถกรรมโดยตรงจะมุ่งคุ้มครองเพียงการออกแบบที่ต้องเกี่ยวกับการที่จะนำผลิตภัณฑ์ที่ได้รับการออกแบบนั้นไปใช้สำหรับการผลิตผลิตภัณฑ์โดยกรรมวิธีอุตสาหกรรมหรือหัตถกรรมเท่านั้นที่กฎหมายนี้คุ้มครอง จะเห็นได้ว่าประเทศเวียดนามไม่ได้คุ้มครองสินค้าหัตถกรรมโดยตรงแต่มุ่งคุ้มครองเพียงการออกแบบเพื่อผลิตภัณฑ์เท่านั้นและไม่ได้กล่าวถึงการผลิตสินค้าหัตถกรรมด้วยกรรมวิธีดั้งเดิมแบบอินเดียด้วย เพราะการออกแบบผลิตภัณฑ์สำหรับอุตสาหกรรมหรือหัตถกรรมของเวียดนามนั้นจะต้องใหม่และใหม่ทั่วโลกด้วย ดังนั้นการให้ความคุ้มครองสินค้าหัตถกรรมของเวียดนามจึงไม่คุ้มครองสินค้าหัตถกรรมที่เป็นการผลิตด้วยภูมิปัญญาชาวบ้านไม่อิงกับแหล่งภูมิศาสตร์ ไม่สอดคล้องกับการให้ความคุ้มครองสินค้าหัตถกรรมที่เป็นการผลิตด้วยภูมิปัญญาชาวบ้านแต่ไม่อิงกับแหล่งภูมิศาสตร์ที่มีในประเทศไทยจึงไม่มีความเหมาะสมกับ

⁴⁵ Extending time-limits: The time periods reserved for amending or supplementing documents as requested by the National Office of Industrial Property, for refutation of opinions and for opposing an intention.

การนำมาพิจารณาเพื่อปรับใช้กับสินค้าหัตถกรรมที่เป็นการผลิตด้วยภูมิปัญญาชาวบ้านแต่ไม่อิงกับแหล่งภูมิศาสตร์ของประเทศไทย

3.5 ความแตกต่างระหว่างการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในสินค้าหัตถกรรมระหว่างประเทศฝรั่งเศส ประเทศอินเดีย และประเทศเวียดนาม

จะเห็นได้จากการศึกษาถึงการคุ้มครองสินค้าหัตถกรรมในสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของต่างประเทศ ของประเทศฝรั่งเศส ประเทศอินเดีย และ ประเทศเวียดนาม ทั้งสามประเทศที่กล่าวมามีสาระสำคัญดังนี้

3.5.1 ประเทศฝรั่งเศส เดิมเป็นการให้ความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้แหล่งกำเนิดที่จะต้องพิสูจน์ให้เห็นถึงลักษณะเด่นทางธรรมชาติและปัจจัยของมนุษย์ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ทางภูมิศาสตร์นั้นรวมทั้งทุกขั้นตอนจะต้องมีการผลิตในแหล่งภูมิศาสตร์นั้น ส่วนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นั้นประเทศฝรั่งเศสคงให้ความคุ้มครองแบบเป็นการพิสูจน์ให้เห็นลักษณะเด่นทางธรรมชาติและปัจจัยของมนุษย์ที่อาศัยอยู่ในแหล่งภูมิศาสตร์นั้นที่จะบรรยายชื่อเสียง ลักษณะพิเศษ และควมมีลักษณะเฉพาะของผลิตภัณฑ์นั้นรวมทั้งไม่จำกัดผลิตในพื้นที่แหล่งภูมิศาสตร์ทั้งหมด มีเพียงขั้นตอนหนึ่งขั้นตอนใดเกี่ยวกับแหล่งภูมิศาสตร์ก็เพียงพอแล้ว อย่างไรก็ตาม การคุ้มครองทั้งสิ่งบ่งชี้แหล่งกำเนิดและสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ประเทศฝรั่งเศสเน้นในการให้ความคุ้มครองกับสินค้าอาหารและสินค้าเกษตรแปรรูป แม้จะมีกฎหมายรับสินค้าที่เป็นฉลาก ก็จะเน้นแต่สินค้าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์หรือสิ่งบ่งชี้แหล่งกำเนิดที่เป็นจำพวกไวน์หรือสุราไม่ได้ให้ความคุ้มครองในสินค้าหัตถกรรม อนึ่งแม้ประเทศฝรั่งเศสเป็นสมาชิกสหภาพยุโรปอันจะต้องปฏิบัติตามข้อบัญญัติยุโรปที่ 1151/2012 ที่ต้องให้สมาชิกในสหภาพยุโรบนั้นคุ้มครองผลิตภัณฑ์พิเศษที่รับรองการผลิตด้วยกรรมวิธีแบบดั้งเดิมโดยไม่คำนึงถึงแหล่งภูมิศาสตร์ที่ผลิตก็ตามแต่ระเบียบนี้ไม่ได้ให้ความคุ้มครองรวมไปถึงสินค้าหัตถกรรมด้วยโดยคุ้มครองเพียงสินค้าอาหารและเกษตรแปรรูปแต่ไม่ได้คุ้มครองสินค้าหัตถกรรม จนกระทั่งในวันที่ 17 มีนาคม ค.ศ. 2014⁴⁶ ประเทศฝรั่งเศสได้ประกาศใช้กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคฉบับใหม่ โดยเพิ่มเติมการคุ้มครองในสินค้าหัตถกรรมและสินค้าที่ไม่ใช่สินค้าเกษตรด้วยในรูปแบบที่คล้ายคลึงกับการให้ความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ โดยตามกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคฉบับใหม่ได้เพิ่มเติมการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในสินค้าหัตถกรรมและสินค้าที่ไม่ใช่สินค้าเกษตรด้วย กฎหมายฉบับนี้จึงมีผลบังคับใช้ แต่เพียงได้วางหลักวิธีการในการให้ความคุ้มครองแก่สินค้า

⁴⁶ The new French law on consumer affairs creates: Geographical indications for manufactured products, new rights for local territories and new tasks for the French IP Office [Online], 29 April 2014. Available from <http://www.bdl-ip.com/en/actualites/flash-info/id-137-the-new-french-law-on-consumer-affairs-creates-geographical-indications-for-manufactured-products-new-rights-for-local-territories-and-new-tasks-for-the-french-ip-office>.

หัตถกรรมและอุตสาหกรรมเป็นระบบและมีการตรวจสอบ ควบคุม อย่างเคร่งครัดและกฎหมายฉบับนี้เป็นเพียงการคุ้มครองสินค้าหัตถกรรมที่จะต้องมีการกำหนดในพื้นที่ ภูมิภาคหรือท้องถิ่นที่อยู่ในแหล่งภูมิศาสตร์นั้น ซึ่งทั้งคุณภาพที่ได้และชื่อเสียงที่มีมานานหรือคุณลักษณะอื่น ๆ เป็นผลเนื่องมาจากแหล่งกำเนิดพื้นที่ทางภูมิศาสตร์นั้น ๆ แต่กฎหมายฉบับนี้ไม่ได้ให้ความคุ้มครองครอบคลุมไปถึงสินค้าหัตถกรรมที่เป็นภูมิปัญญาชาวบ้านที่เมืองแหล่งภูมิศาสตร์ ดังนั้นเห็นได้ว่าการคุ้มครองสินค้าหัตถกรรมของประเทศฝรั่งเศสในสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ยังคงให้ความคุ้มครองกับสินค้าหัตถกรรมที่มีความสัมพันธ์กับแหล่งภูมิศาสตร์เท่านั้น แต่สินค้าหัตถกรรมที่เป็นภูมิปัญญาชาวบ้านก็ไม่ได้อยู่ในข่ายความคุ้มครองตามกฎหมายฉบับนี้

3.5.2 ประเทศอินเดียมีการให้ความคุ้มครองสินค้าหัตถกรรมในสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์โดยจะต้องเป็นสินค้าธรรมชาติที่ปลูกผลิตขึ้นในแหล่งกำเนิดหรือถูกผลิตในอาณาเขตของประเทศหรือในแหล่งดินแดนหรือสถานที่ในอาณาเขตแห่งหนึ่งจนได้รับการยอมรับถึงคุณภาพความมีชื่อเสียงหรือความมีคุณลักษณะของสินค้าเฉพาะอย่างจนทำให้สินค้านั้นเป็นสินค้าประจำภูมิศาสตร์ดินแดนหรือท้องถิ่นนั้นที่ซึ่งกระบวนการในการผลิตหรือกระบวนการเตรียมการสินค้านั้นอยู่หรือเกิดขึ้นในอาณาเขตภูมิประเทศนั้นด้วย เมื่อพิจารณาจากรัฐบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของประเทศอินเดีย สินค้าหัตถกรรมที่จะได้รับความคุ้มครองในฐานะสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์จะต้องเป็นสินค้าหัตถกรรมที่อิงกับแหล่งภูมิศาสตร์เท่านั้น แต่หากเป็นสินค้าหัตถกรรมที่เป็นภูมิปัญญาชาวบ้านและไม่ได้อิงแหล่งภูมิศาสตร์ ก็จะได้รับคุ้มครองในรัฐบัญญัติด้วยคุ้มครองการออกแบบได้ โดยรัฐบัญญัติคุ้มครองการออกแบบได้วางหลักการให้ความคุ้มครอง สินค้าหัตถกรรมที่เป็นภูมิปัญญาชาวบ้านไม่อิงกับแหล่งภูมิศาสตร์ไว้อย่างเป็นระบบและให้ความคุ้มครองทั้งการคุ้มครองทั้งสินค้าหัตถกรรมสิ่งบ่งชี้ภูมิศาสตร์ ตามรัฐบัญญัติสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ และสินค้าหัตถกรรมที่ใช้กรรมวิธีผลิตแบบดั้งเดิมหรือภูมิปัญญาชาวบ้าน รวมทั้งแยกความแตกต่างระหว่างการขอรับความคุ้มครองภายใต้กฎหมายลิขสิทธิ์และความคุ้มครองภายใต้พระราชบัญญัติคุ้มครองการออกแบบอย่างชัดเจน จึงทำให้ประเทศอินเดียมีการให้ความคุ้มครองสินค้าหัตถกรรมทั้งในกฎหมายสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ หากสินค้าหัตถกรรมนั้นมีจุดเกาะเกี่ยวกับแหล่งภูมิศาสตร์ และในรัฐบัญญัติคุ้มครองการออกแบบในกรณีที่เป็นสินค้าหัตถกรรมที่เป็นภูมิปัญญาชาวบ้านโดยไม่อิงกับแหล่งภูมิศาสตร์

3.5.3 ประเทศเวียดนามไม่ได้ให้คำนิยามของคำว่าสินค้าในกฎหมายสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของเวียดนาม โดยไม่มีนิยามของคำว่าสินค้า แต่ให้นิยามกว้าง ๆ ว่า“สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์” หมายความว่าข้อมูลในรูปแบบของงาน สัญลักษณ์ โลโก้ หรือภาพที่แสดงถึงประเทศหรือท้องถิ่น เมื่อนำมาใช้กับสินค้าเพื่อแสดงถึงแหล่งที่มาหรือแหล่งของสินค้านั้น โดยคุณภาพ คุณลักษณะ หรือชื่อเสียงของสินค้านั้นมีความสัมพันธ์อย่างสำคัญกับประเทศหรือท้องถิ่นนั้น รวมทั้งกฎหมายสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของเวียดนามเองก็ไม่ได้ให้ความคุ้มครองแยกประเภทรหว่างสินค้าเกษตรและสินค้าหัตถกรรม กฎหมายสิ่งบ่งชี้ทาง

ภูมิศาสตร์ของเวียดนามอาจสามารถตีความรวมไปถึงสินค้าหัตถกรรมได้ด้วย เพียงแต่ว่าสินค้าหัตถกรรมนั้นจะต้องมีส่วนใดส่วนหนึ่งเกี่ยวกับแหล่งภูมิศาสตร์ นอกจากนี้ประเทศเวียดนามยังมีกฎหมายออกแบบอุตสาหกรรมโดยเป็นกฎหมายที่ให้ความคุ้มครองในการออกแบบทางอุตสาหกรรมและผลิตภัณฑ์ทางหัตถกรรม ไม่ได้มุ่งคุ้มครองสินค้าหัตถกรรมโดยตรง แต่มุ่งให้ความคุ้มครองเพียงการออกแบบผลิตภัณฑ์โดยวิธีอุตสาหกรรมหรือหัตถกรรมเท่านั้นที่กฎหมายนี้คุ้มครอง ดังนั้นประเทศเวียดนามมีการคุ้มครองสินค้าหัตถกรรมตามกฎหมายสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ แต่จะต้องเป็นสินค้าหัตถกรรมที่มีส่วนหนึ่งส่วนใดอิงกับแหล่งภูมิศาสตร์ แต่สินค้าหัตถกรรมที่ไม่อิงกับแหล่งภูมิศาสตร์กฎหมายของเวียดนามไม่ได้ให้ความคุ้มครอง แม้จะมีกฎหมายคุ้มครองการออกแบบอุตสาหกรรม แต่กฎหมายฉบับนี้ไม่ได้คุ้มครองสินค้าหัตถกรรมโดยตรงแต่มุ่งคุ้มครองเพียงการออกแบบเพื่อผลิตภัณฑ์เท่านั้น และไม่ได้กล่าวถึงการผลิตสินค้าหัตถกรรมด้วยกรรมวิธีดั้งเดิมแบบด้วย เพราะการออกแบบผลิตภัณฑ์สำหรับอุตสาหกรรมหรือหัตถกรรมของเวียดนามนั้นจะต้องใหม่และใหม่ทั่วโลกด้วย ดังนั้นการให้ความคุ้มครองสินค้าหัตถกรรมของเวียดนามจึงไม่คุ้มครองสินค้าหัตถกรรมที่เป็นการผลิตด้วยภูมิปัญญาชาวบ้านไม่อิงกับแหล่งภูมิศาสตร์

บทที่ 4

วิเคราะห์เปรียบเทียบความสอดคล้องและความแตกต่างในการคุ้มครองสินค้าหัตถกรรม ตามกฎหมายไทยและกฎหมายต่างประเทศ

การศึกษาในบทที่ 2 ที่เป็นการศึกษาเกี่ยวกับการคุ้มครองสินค้าหัตถกรรมในกฎหมายไทย และบทที่ 3 ที่เป็นการศึกษาการคุ้มครองสินค้าหัตถกรรมในกฎหมายของต่างประเทศที่ผ่านมาจะทำให้ทราบถึงการให้ความคุ้มครองสินค้าหัตถกรรมในสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของไทยและของต่างประเทศ คือ ประเทศฝรั่งเศส ประเทศอินเดียและประเทศเวียดนาม ว่ามีลักษณะในการให้ความคุ้มครองสินค้าหัตถกรรมในสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์อย่างไร โดยในบทนี้ผู้เขียนจะได้ทำการวิเคราะห์เปรียบเทียบว่า มีลักษณะสอดคล้องหรือแตกต่างอย่างไร โดยมีลักษณะที่พิจารณาได้ดังนี้

4.1 วิเคราะห์เปรียบเทียบการคุ้มครองสินค้าหัตถกรรมในสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของไทยกับประเทศฝรั่งเศส

สำหรับพระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546 ของประเทศไทยกับกฎหมายคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของประเทศฝรั่งเศสในสินค้าหัตถกรรม เปรียบเทียบได้ดังนี้

ประเทศฝรั่งเศสเดิมให้ความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในลักษณะเป็นเครื่องหมายคุ้มครองแหล่งกำเนิด (Appellation of Origin) โดยประเทศฝรั่งเศสได้ให้คำนิยามของคำว่าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ว่าเป็นเครื่องหมายที่ใช้กับสินค้าที่มีแหล่งกำเนิดทางภูมิศาสตร์เฉพาะ และมีคุณสมบัติหรือชื่อเสียงที่ได้มาจากสถานที่ที่เป็นแหล่งกำเนิดนั้น โดยส่วนมากสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์จะประกอบไปด้วยชื่อของสถานที่ที่มีแหล่งกำเนิดของสินค้าผลิตภัณฑ์เกษตรกรรม ที่มีคุณสมบัติมาจากสถานที่ทำการเพาะปลูก และได้รับอิทธิพลมาจากปัจจัยเฉพาะของท้องถิ่น เช่น สภาพอากาศ และดินในส่วน Appellation of Origin คือสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ชนิดพิเศษที่ใช้กับผลิตภัณฑ์ที่มีคุณสมบัติเฉพาะ ซึ่งอยู่เฉพาะตัวและขาดเสียมิได้อันเนื่องมาจากสิ่งแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ที่ผลิตภัณฑ์นั้นได้รับการผลิต ซึ่งสิ่งบ่งชี้แหล่งกำเนิดตามกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาของฝรั่งเศส ต้องประกอบไปด้วยสิ่งดังต่อไปนี้

- ชื่อทางภูมิศาสตร์ของประเทศ ภูมิภาค หรือสถานที่ที่เป็นสิ่งระบุว่าคุณสมบัติผลิตภัณฑ์นั้นมาจากสถานที่ดังกล่าว

- คุณภาพ คุณสมบัติ หรือลักษณะเฉพาะของสินค้าอันเนื่องมาจากสิ่งแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ รวมไปถึงปัจจัยทางธรรมชาติ และมนุษย์ด้วยแต่ส่วนมากสิ่งบ่งชี้แหล่งกำเนิดของประเทศฝรั่งเศสมุ่งให้ความคุ้มครองกับสินค้าการเกษตรเป็นหลัก ส่วนความคุ้มครองในสินค้าหัตถกรรมคงเป็นความคุ้มครองแบบเป็น การพิสูจน์ให้เห็นถึงลักษณะเด่นทางธรรมชาติ และปัจจัยของมนุษย์ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ทางภูมิศาสตร์นั้น ที่ซึ่งจะบรรยายคุณลักษณะพิเศษ ความมีลักษณะเฉพาะ และความมีชื่อเสียงของ

ผลิตภัณฑ์นั้น แต่ไม่รวมถึงสินค้าหัตถกรรมที่เป็นภูมิปัญญาชาวบ้านโดยไม่อิงแหล่งภูมิศาสตร์ด้วย ต่อมาในวันที่ 17 มีนาคม ค.ศ. 2014 ประเทศฝรั่งเศสได้ประกาศใช้กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคฉบับใหม่ โดยเพิ่มเติมการคุ้มครองในสินค้าหัตถกรรมและสินค้าที่ไม่ใช่สินค้าเกษตรด้วยในรูปแบบที่คล้ายคลึงกับการให้ความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เดิม สำหรับคำนิยามของสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์สำหรับสินค้าหัตถกรรมและสินค้าอุตสาหกรรมของประเทศฝรั่งเศสตามมาตรา L. 721-2.¹ กล่าวว่าให้ถือว่าผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมและหัตถกรรมได้รับการคุ้มครองเป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นอกเหนือจากสินค้าเกษตรและอาหารหากสินค้านั้นมีแหล่งกำเนิดในพื้นที่ ภูมิภาคหรือท้องถิ่นที่อยู่ในแหล่งภูมิศาสตร์นั้น ซึ่งทั้งคุณภาพที่ได้และชื่อเสียงที่มีมานานหรือคุณลักษณะอื่น ๆ เป็นผลเนื่องมาจากแหล่งกำเนิดพื้นที่ทางภูมิศาสตร์นั้น ๆ นอกจากนี้ในมาตรา Art. L. 721-7² ก็ได้กล่าวถึงเงื่อนไขในการให้ความคุ้มครองสินค้าหัตถกรรมอุตสาหกรรมคือต้องพิสูจน์ให้เห็นถึงลักษณะเด่นทางธรรมชาติ และปัจจัยของมนุษย์ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ทางภูมิศาสตร์นั้น ที่ซึ่งจะบรรยายคุณลักษณะพิเศษ ความมีลักษณะเฉพาะ และความมีชื่อเสียงของสินค้าหัตถกรรมและอุตสาหกรรมนั้นโดยในการยื่นขอความคุ้มครองนั้น ผู้ยื่นคำขอจะต้องนำเสนอหลักฐานทั้งหมด ที่จะนำมาพิสูจน์ถึงความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน เช่น ผลประโยชน์ร่วมกัน การค้นหาเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของสินค้าหัตถกรรมอุตสาหกรรมนั้น การแสดง การตรวจสอบระดับท้องถิ่นหรือระดับประเทศ ผู้ยื่นคำขอจะต้องแสดงให้เห็นว่าผลิตภัณฑ์นั้นมีความสัมพันธ์พิเศษเฉพาะกับสถานที่ทำการผลิต ซึ่งความสัมพันธ์นี้อาจเป็นเรื่องของวัตถุดิบ กระบวนการการผลิต ความเชี่ยวชาญเฉพาะทางของการผลิต เป็นต้น

สำหรับประเทศไทย มีการให้ความคุ้มครองสินค้าหัตถกรรมอยู่ในกฎหมายสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546 โดยไว้ในมาตรา 3 ว่า ในพระราชบัญญัตินี้ “สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์”³ หมายความว่า ชื่อ สัญลักษณ์ หรือสิ่งอื่นใดที่ใช้เรียกหรือใช้แทนแหล่ง

¹ The new French law on consumer affairs creates: Geographical indications for manufactured products, new rights for local territories and new tasks for the French IP Office [Online], 29 April 2014. Available from <http://www.bdl-ip.com/en/actualites/flash-info/id-137-the-new-french-law-on-consumer-affairs-creates-geographical-indications-for-manufactured-products-new-rights-for-local-territories-and-new-tasks-for-the-french-ip-office>.

Ibid.

² Ibid.

³ กรมทรัพย์สินทางปัญญา, พระราชบัญญัติ คุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546 [Online], 2553. แหล่งที่มา http://www.ipthailand.go.th/index.php?option=com_docman&task=cat_view&gid=233&Itemid=261

ภูมิศาสตร์ และที่สามารถบ่งบอกว่าสินค้าที่เกิดจากแหล่งภูมิศาสตร์นั้นเป็นสินค้าที่มีคุณภาพ ชื่อเสียง หรือคุณลักษณะเฉพาะของแหล่งภูมิศาสตร์ดังกล่าว

เมื่อพิจารณาจากมาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์องค์ประกอบของสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์มีดังนี้

- 1) ชื่อ สัญลักษณ์ หรือสิ่งอื่นใด ที่ใช้เรียกหรือแทนแหล่งภูมิศาสตร์
- 2) ชื่อ สัญลักษณ์ หรือสิ่งอื่นใด ที่ใช้เรียกหรือแทนแหล่งภูมิศาสตร์และสามารถบ่งบอกได้ว่าสินค้านั้นเป็นสินค้าที่เกิดจากแหล่งภูมิศาสตร์นั้น
- 3) สินค้านั้นจะต้องมีชื่อเสียง คุณภาพและคุณลักษณะเฉพาะ ของแหล่งภูมิศาสตร์

สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์จึงหมายถึง ชื่อหรือสัญลักษณ์ใด ๆ ที่ใช้เรียกหรือแทนสินค้านั้นเพื่อบ่งบอกว่า สินค้านั้นเป็นอย่างไร มีคุณสมบัติ หรือมีชื่อเสียงอย่างไร⁴ ในกฎหมายสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของไทยจะหมายความรวมถึงสินค้าทุกประเภททั้งสินค้าเกษตรและสินค้าหัตถกรรมเพียงแต่จะเป็นสินค้าที่ได้รับความคุ้มครองทางสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ได้นั้น สินค้าหัตถกรรมนั้นจะต้องอิงกับแหล่งภูมิศาสตร์ สินค้าหัตถกรรมนั้นอาจเป็นภูมิปัญญาชาวบ้านก็ได้ รวมกับสภาพภูมิประเทศ ภูมิอากาศ จึงทำให้เกิดผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพ จนเมื่อนึกถึงผลิตภัณฑ์นั้นก็ต้องนึกถึงแหล่งภูมิศาสตร์นั้นด้วย เช่น เมื่อผู้บริโภคนึกถึงผ้าไหม ที่ทอด้วยการทอชั้นสูงใช้เส้นไหมที่ทอจนกลดลายได้แน่นเรียบเก็บปมด้ายเรียบร้อยสวยงาม ลวดลายทั้งด้านนอกและด้านในคล้ายกัน สามารถใช้ได้ทั้งสองด้านเส้นพุ่งพิเศษอาจเป็นฝ้ายไหมหรือด้นเงินด้นทอง ผู้บริโภคก็จะนึกถึงผ้าไหมยกดอกของจังหวัดลำพูน เป็นต้น อย่างไรก็ตามกฎหมายคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของไทยเองก็ไม่ได้ให้ความคุ้มครองสินค้าหัตถกรรมที่เป็นภูมิปัญญาชาวบ้านที่ไม่อิงกับแหล่งภูมิศาสตร์ เช่น มีดอรัญญิก ที่จากภูมิปัญญาชาวบ้านแบบดั้งเดิมโดยไม่อิงแหล่งภูมิศาสตร์ ก็จะไม่ได้รับความคุ้มครองจากกฎหมายสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เพราะไม่ได้ รวมกับสภาพภูมิประเทศ ภูมิอากาศ จึงทำให้เกิดผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพ จนเมื่อนึกถึงผลิตภัณฑ์นั้นก็ต้องนึกถึงแหล่งภูมิศาสตร์นั้น

นอกจากนี้ ในมาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546 ได้ให้ความหมายของคำว่า สินค้า⁵ ดังนี้ “สินค้า” หมายความว่า สิ่งของที่สามารถซื้อขาย แลกเปลี่ยน หรือโอนกันได้ ไม่ว่าจะเกิดโดยธรรมชาติหรือเป็นผลผลิตทางการเกษตร รวมตลอดถึงผลิตภัณฑ์ทางหัตถกรรมและอุตสาหกรรม

ดังนั้นคำว่าสินค้าในพระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์หมายความว่า สิ่งของที่สามารถซื้อขาย แลกเปลี่ยน หรือโอนกันได้ ไม่ว่าจะเกิดโดยธรรมชาติหรือเป็นผลผลิตทางการเกษตร

⁴ ปัจฉิมา ธนสันติ, การคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์: ตำรากฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา, (กรุงเทพฯ: เนติบัณฑิตยสภาแห่งเนติบัณฑิตยสภา ในพระบรมราชูปถัมภ์, 2554).

⁵ กรมทรัพย์สินทางปัญญา, พระราชบัญญัติ คุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546.

รวมตลอดถึงผลิตภัณฑ์ทางหัตถกรรมและอุตสาหกรรม เมื่อพิจารณาจากความหมายของคำว่าสินค้า จะเห็นได้ว่าคำว่าสินค้าในพระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นั้นจะหมายความว่า เป็นสังหาริมทรัพย์มีความหมายรวมถึงสินค้าเกษตร สินค้าหัตถกรรม และสินค้าอุตสาหกรรมโดยคุณภาพ หรือชื่อเสียงของสินค้านั้น ๆ จะต้องมีความสัมพันธ์กับท้องถิ่นหรือพื้นที่ทางภูมิศาสตร์นั้น ๆ

จากการศึกษาจะเห็นได้ว่า ประเทศไทยและประเทศฝรั่งเศสมีการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ เป็นกฎหมายเฉพาะเหมือนกัน โดยประเทศไทยให้ความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เป็นไปในรูปกฎหมายเฉพาะคือ พระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546 และสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของประเทศไทย คุ้มครองทั้งสินค้าเกษตรและสินค้าหัตถกรรม ส่วนประเทศฝรั่งเศสให้ความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในรูปกฎหมายเฉพาะเช่นกันคือกฎหมายคุ้มครองสิ่งบ่งชี้แหล่งกำเนิดโดยเน้นให้ความคุ้มครองสินค้าเกษตร และแม้ประเทศฝรั่งเศสจะเป็นสมาชิกสหภาพยุโรปต้องปฏิบัติตามระเบียบข้อรัฐบัญญัติยุโรป 1151/2012, 491/2009 และ 110/2008 แต่ข้อรัฐบัญญัติยุโรปเหล่านี้มักจะเป็นการคุ้มครองในสินค้าที่เป็นอาหารหรือสินค้าเกษตรแปรรูป และในปี 2014 ประเทศฝรั่งเศสได้ประกาศใช้กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคฉบับใหม่ โดยเพิ่มเติมการคุ้มครองในสินค้าหัตถกรรมและสินค้าที่ไม่ใช่สินค้าเกษตรด้วยในรูปแบบที่คล้ายคลึงกับการให้ความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เดิม แต่มาตรการในการให้ความคุ้มครองในสินค้าหัตถกรรมของกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคฉบับใหม่ของประเทศฝรั่งเศสนั้นเป็นเพียงการคุ้มครองสินค้าหัตถกรรมที่จะต้องมีแหล่งกำเนิดในพื้นที่ ภูมิภาคหรือท้องถิ่นที่อยู่ในแหล่งภูมิศาสตร์นั้น ซึ่งทั้งคุณภาพที่ได้และชื่อเสียงที่มีมานานหรือแต่คุณลักษณะอื่น ๆ เป็นผลเนื่องมาจากแหล่งกำเนิดพื้นที่ทางภูมิศาสตร์นั้น ๆ แต่ไม่ได้ครอบคลุมถึงสินค้าหัตถกรรมที่เป็นภูมิปัญญาชาวบ้านที่ไม่อิงแหล่งภูมิศาสตร์

การคุ้มครองสินค้าหัตถกรรมในสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในประเทศไทยและประเทศฝรั่งเศสนั้นได้ให้ความคุ้มครองสินค้าหัตถกรรมในสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์แตกต่างกัน โดยการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในสินค้าหัตถกรรมของประเทศไทยนั้นได้ให้ความคุ้มครองในพระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546 โดยสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์จะต้องเป็นชื่อหรือสัญลักษณ์ใด ๆ ที่ใช้เรียกหรือแทนสินค้านั้นเพื่อบ่งบอกว่าสินค้านั้นเป็นอย่างไร มีคุณสมบัติ หรือมีชื่อเสียงอย่างไร ในกฎหมายสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของไทยจะหมายความว่ารวมถึงสินค้าทุกประเภททั้งสินค้าเกษตร และสินค้าหัตถกรรม เพียงแต่จะเป็นสินค้าที่ได้รับความคุ้มครองทางสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ได้นั้น สินค้าหัตถกรรมนั้นจะต้องอิงกับแหล่งภูมิศาสตร์ สินค้าหัตถกรรมนั้นอาจเป็นภูมิปัญญาชาวบ้านก็ได้ แต่จะต้องรวมกับสภาพภูมิประเทศ ภูมิอากาศ จึงทำให้เกิดผลผลิตที่มีคุณภาพ จนเมื่อนึกถึงผลิตภัณฑ์นั้นก็ต้อนึกถึงแหล่งภูมิศาสตร์นั้นด้วย ในส่วนการคุ้มครองสินค้าหัตถกรรมในกฎหมายสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของประเทศ

⁶ เรืองเดียวกัน.

ฝรั่งเศสเดิมไม่ได้ให้ความคุ้มครองในสินค้าหัตถกรรมแต่เน้นให้ความคุ้มครองสินค้าอาหารและสินค้าเกษตรแปรรูป แต่ต่อมาประเทศฝรั่งเศสได้ออกกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคฉบับแก้ไข ปี ค.ศ. 2014 ได้เพิ่มเติมการคุ้มครองในสินค้าหัตถกรรมและสินค้าที่ไม่ใช่สินค้าเกษตร โดยกำหนดว่าผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมและหัตถกรรมได้รับการคุ้มครองเป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นั้นจะต้องมีแหล่งกำเนิดในพื้นที่ภูมิภาคหรือท้องถิ่นที่อยู่ในแหล่งภูมิศาสตร์นั้น ซึ่งทั้งคุณภาพที่ได้และชื่อเสียงที่มีมานานหรือคุณลักษณะอื่น ๆ เป็นผลเนื่องมาจากแหล่งกำเนิดพื้นที่ทางภูมิศาสตร์นั้น ๆ และมีเงื่อนไขในการให้ความคุ้มครองสินค้าหัตถกรรมอุตสาหกรรมคือจะต้องมีพิสูจน์ให้เห็นถึงลักษณะเด่นทางธรรมชาติ และปัจจัยของมนุษย์ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ทางภูมิศาสตร์นั้น ที่ซึ่งจะบรรยายคุณลักษณะพิเศษ ความมีลักษณะเฉพาะ และความเสี่ยงของผลิตภัณฑ์สินค้าหัตถกรรมและอุตสาหกรรมนั้นโดยในการยื่นขอความคุ้มครองนั้น ผู้ยื่นคำขอจะต้องนำเสนอหลักฐานทั้งหมด ที่จะนำมาพิสูจน์ถึงความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน เช่น ผลประโยชน์ร่วมกัน การค้นหาเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของสินค้าหัตถกรรมอุตสาหกรรมนั้น การแสดง การตรวจสอบระดับท้องถิ่น หรือระดับประเทศ ผู้ยื่นคำขอจะต้องแสดงให้เห็นว่าผลิตภัณฑ์นั้นมีความสัมพันธ์พิเศษเฉพาะกับสถานที่ที่ทำการผลิต ซึ่งความสัมพันธ์นี้อาจเป็นเรื่องของวัตถุดิบ กระบวนการการผลิต ความเชี่ยวชาญเฉพาะทางของการผลิต แต่กฎหมายสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของฝรั่งเศสก็ไม่ได้กล่าวถึงการให้ความคุ้มครองสินค้าหัตถกรรมที่เป็นภูมิปัญญาชาวบ้านโดยไม่อิงแหล่งภูมิศาสตร์เช่นกัน

ดังนั้นเมื่อพิจารณาจากกฎหมายฝรั่งเศสจะเห็นได้ว่าให้ความคุ้มครองในสินค้าหัตถกรรมโดยเป็นกฎหมายอื่นแต่ให้ความคุ้มครองในรูปแบบที่คล้ายคลึงกับการให้ความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ และสินค้าหัตถกรรมที่คุ้มครองก็ต้องอิงแหล่งภูมิศาสตร์เช่นกัน

แม้ประเทศไทยจะให้ความคุ้มครองสินค้าหัตถกรรมในกฎหมายสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เป็นกฎหมายเฉพาะ แต่ประเทศฝรั่งเศสให้ความคุ้มครองสินค้าหัตถกรรมในกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคแต่ให้ความคุ้มครองในรูปแบบที่คล้ายคลึงกับการให้ความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ แต่ลักษณะในการให้ความคุ้มครองก็เหมือนกันคือ สินค้าหัตถกรรมนั้นจะต้องเป็นสินค้าที่มีส่วนหนึ่งส่วนใดอิงกับแหล่งภูมิศาสตร์มีความสัมพันธ์พิเศษเฉพาะกับสถานที่ที่ทำการผลิตหรือแหล่งภูมิศาสตร์ แต่ทั้งสองประเทศยังไม่มีการคุ้มครองสินค้าหัตถกรรมที่เป็นภูมิปัญญาชาวบ้านแต่ไม่อิงแหล่งภูมิศาสตร์เช่นเดียวกัน ดังนั้นกฎหมายคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของประเทศไทยและกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคแต่ให้ความคุ้มครองในรูปแบบที่คล้ายคลึงกับการให้ความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ของประเทศฝรั่งเศสจึงให้ความคุ้มครองสินค้าหัตถกรรมในสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในระดับเดียวกัน

4.2 วิเคราะห์เปรียบเทียบการคุ้มครองสินค้าหัตถกรรมในสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของไทยกับประเทศอินเดีย

รัฐสภาของประเทศอินเดียได้ออกกฎหมายเกี่ยวกับการจดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในประเทศอินเดียที่มีชื่อว่า Geographical Indications of Goods (Registration and Protection) Act, ในปี 1999 โดยสิ่งที่กฎหมายสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของอินเดียมุ่งให้ความคุ้มครองมีขอบเขตดังนี้ขอบเขตของการให้ความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นั้นไม่ได้จำกัดแค่เฉพาะสินค้าเกษตรเท่านั้นแต่การยื่นขอรับการจดทะเบียนขึ้นเป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในประเทศอินเดียได้แบ่งผู้ผลิตออกเป็น 3 ประเภท ดังนี้

- 1) ผู้ผลิตสินค้าทางการเกษตร (Agricultural Goods) รวมถึงการเป็นผู้ซื้อขาย (Trading and Dealing) สินค้าเกษตรด้วยตัวอย่างสินค้าเช่นชาดาร์จีลิง (Darjeeling Tea) เป็นต้น
- 2) ผู้ผลิตสินค้าที่ได้มาจากธรรมชาติ (Natural Goods) ซึ่งได้มาจากการขุดเจาะหรือแสวงหา และรวมถึงการเป็นผู้ซื้อขายสินค้าจากธรรมชาติด้วย
- 3) ผู้ผลิตสินค้าหัตถกรรมหรือสินค้าอุตสาหกรรม (Handicrafts or Industrial Goods) ที่รวมไปถึงการเป็นผู้ซื้อขายสินค้าด้วยตัวอย่างสินค้าเช่นผ้าคลุมไหล่ (Pashmina Shawls) เงื่อนไขในการใช้ชื่อสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เป็นส่วนหนึ่งของชื่อสินค้าจะต้องมีลักษณะพิเศษอันสืบเนื่องมาจากสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์เท่านั้นเพราะได้มีการใช้ชื่อแหล่งผลิตเป็นหลักประกันคุณภาพและชื่อเสียงของสินค้า

รัฐบัญญัติการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์พ.ศ. 2542 (The Geographical Indications of Goods (Registration and Protection) Act, 1999) มาตรา 1(3)(e) อธิบายว่าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับสินค้าหมายถึงสิ่งที่ใช้บ่งบอกตัวสินค้าว่าเป็นสินค้าทางการเกษตรสินค้าตามธรรมชาติหรือสินค้าที่ถูกผลิตขึ้นในแหล่งกำเนิดหรือถูกผลิตในอาณาเขตของประเทศหรือในแหล่งดินแดนหรือสถานที่ในอาณาเขตแห่งหนึ่งจนได้รับการยอมรับถึงควมมีคุณภาพควมมีชื่อเสียงหรือควมมีคุณลักษณะของสินค้าเฉพาะอย่างจนทำให้สินค้านั้นเป็นสินค้าประจำภูมิศาสตร์ดินแดนหรือท้องถิ่นนั้นที่ซึ่งกระบวนการในการผลิตหรือกระบวนการเตรียมการสินค้านั้นอยู่หรือเกิดขึ้นในอาณาเขตภูมิประเทศนั้นด้วย⁷

⁷ “geographical indication”, in relation to goods, means an indication which identifies such goods as originating, or manufactured in the territory of a country, or a region or locality in that territory, where a given quality, reputation or other characteristic of such goods is essentially attributable to its geographical origin and in case where such goods are manufactured goods one of the activities of the goods concerned takes in such territory, region or locality, as the case may be, see also, the Geographical Indications of Goods(registration and protection) Act,1999) Article 1 (3)(e).

ดังนั้นรัฐบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์มาตรา 1(3)(e) จึงบัญญัติให้ความคุ้มครองถึงสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่มีลักษณะเฉพาะตัวกล่าวคือเป็นสิ่งบ่งชี้ที่บ่งบอกถึงเขตทางภูมิศาสตร์พิเศษและเขตทางภูมิศาสตร์ดังกล่าวถูกใช้เกี่ยวข้องกับการผลิตสินค้าแม้เพียงการผลิตสินค้าแค่บางส่วนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ดังกล่าวนั้นย่อมได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายฉบับนี้ซึ่งสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เหล่านี้อาจเป็นสิ่งบ่งชี้ที่ใช้กับสินค้าหลากหลายประเภทเช่นสินค้าทางการเกษตรสินค้าตามธรรมชาติหรือบรรดาสินค้าที่ผลิตขึ้นในพื้นที่ใดของประเทศหนึ่งหรือรัฐใดรัฐหนึ่งหรือภูมิภาคใดภูมิภาคหนึ่งโดยสิ่งบ่งชี้ดังกล่าวย่อมสร้างความเชื่อถือทางด้านคุณภาพชื่อเสียงหรือคุณลักษณะพิเศษแก่สินค้าสืบเนื่องจากสินค้าเหล่านี้ได้ปลูกขึ้นในแหล่งกำเนิดทางภูมิศาสตร์หรือสินค้าดังกล่าวถูกผลิตขึ้น ณ สถานที่ใดสถานที่หนึ่งหรือสถานที่ดังกล่าวได้เกี่ยวข้องกับการบวนการผลิตสินค้าเช่นการเตรียมสินค้า เป็นต้น

กฎหมายคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของไทยได้ให้ความหมายของสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ไว้ในมาตรา 3 ว่า ในพระราชบัญญัตินี้ “สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์”⁸ หมายความว่า ชื่อ สัญลักษณ์ หรือสิ่งอื่นใดที่ใช้เรียกหรือใช้แทนแหล่งภูมิศาสตร์ และสามารถบ่งบอกว่าสินค้าที่เกิดจากแหล่งภูมิศาสตร์นั้นเป็นสินค้าที่มีคุณภาพ ชื่อเสียง หรือคุณลักษณะเฉพาะของแหล่งภูมิศาสตร์ดังกล่าว

กฎหมายสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของไทยยังได้ให้ความหมายของสินค้าสินค้า⁹ “สินค้า” หมายความว่า สิ่งของที่สามารถซื้อขาย แลกเปลี่ยน หรือโอนกันได้ ไม่ว่าจะเกิดโดยธรรมชาติหรือเป็นผลิตผลทางการเกษตร รวมตลอดถึงผลิตภัณฑ์ทางหัตถกรรมและอุตสาหกรรม จะเห็นได้ว่า ทั้งประเทศไทย และประเทศอินเดียมีการให้ความคุ้มครองสินค้าหัตถกรรมในกฎหมายสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เหมือนกัน แต่ทั้งสองประเทศจะให้ความคุ้มครองสินค้าหัตถกรรมในสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ สินค้าหัตถกรรมนั้นจะต้องเป็นสินค้าหัตถกรรมที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับผู้ผลิตหรือผู้ขาย หรืออิงกับแหล่งภูมิศาสตร์ โดยในกฎหมายสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของอินเดียให้กล่าวว่า สินค้าหัตถกรรมที่จะได้รับความคุ้มครองในกฎหมายสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นั้นจะต้องเป็นสิ่งบ่งชี้ที่บ่งบอกถึงเขตทางภูมิศาสตร์พิเศษและเขตทางภูมิศาสตร์ดังกล่าวถูกใช้เกี่ยวข้องกับการผลิตสินค้าแม้เพียงการผลิตสินค้าแค่บางส่วนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ดังกล่าวนั้นย่อมได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายอินเดีย ส่วนกฎหมายไทยในมาตรา ๓ พระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546 ในมาตรา 3 ได้กล่าวถึงสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ว่า ชื่อ สัญลักษณ์ หรือสิ่งอื่นใดที่ใช้เรียกหรือใช้แทนแหล่งภูมิศาสตร์ และสามารถบ่งบอกว่าสินค้าที่เกิดจากแหล่งภูมิศาสตร์นั้นเป็นสินค้าที่มีคุณภาพ ชื่อเสียง หรือคุณลักษณะเฉพาะของแหล่งภูมิศาสตร์ดังกล่าว

⁸ กรมทรัพย์สินทางปัญญา, พระราชบัญญัติ คุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546.

⁹ เรืองเดียวกัน.

จากการศึกษา ทั้งประเทศไทยและประเทศอินเดีย สินค้าหัตถกรรมสามารถได้รับความคุ้มครองในกฎหมายสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ได้ แต่จะต้องเป็นสินค้าหัตถกรรมที่มีส่วนหนึ่งส่วนใดในอิงกับแหล่งภูมิศาสตร์หรือเป็นสินค้าหัตถกรรมที่เป็นภูมิปัญญาชาวบ้านก็ได้แต่ยังต้องมีส่วนหนึ่งส่วนใดเกี่ยวข้องกับแหล่งภูมิศาสตร์

อย่างไรก็ตามอินเดียให้การคุ้มครองสินค้าหัตถกรรมในกฎหมายอื่นนอกจากจะให้ความคุ้มครองสินค้าหัตถกรรมในกฎหมายสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์แล้ว ในปี ค.ศ. 2006 ประเทศอินเดียได้มีการบัญญัติกฎหมายเพื่อเพิ่มความคุ้มครองสินค้าหัตถกรรมในชื่อรัฐบัญญัติคุ้มครองการออกแบบ ค.ศ. 2000 โดยมีเจตนารมณ์ของกฎหมายเพื่อเพิ่มบทลงโทษทั้งทางแพ่งและอาญาเพื่อเป็นการป้องกันการละเมิดสินค้าหัตถกรรมและเป็นการเพิ่มระดับความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในสินค้าหัตถกรรมของอินเดีย โดยการคุ้มครองนี้กฎหมายจะคุ้มครองทั้งสินค้าสิ่งบ่งชี้ภูมิศาสตร์ ตามรัฐบัญญัติสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ และสินค้าหัตถกรรมที่ใช้กรรมวิธีผลิตแบบดั้งเดิมหรือภูมิปัญญาชาวบ้าน ในมาตรา 2¹⁰ ของรัฐบัญญัติคุ้มครองการออกแบบได้ให้ความหมายไว้ว่า สินค้าหัตถกรรมหมายถึงสินค้าที่ผลิตด้วยวัตถุดิบจากการสังเคราะห์หรือวัตถุดิบจากธรรมชาติรวมถึงการที่นำทั้งวัตถุดิบธรรมชาติและส่วนหนึ่งส่วนใดเป็นวัตถุดิบสังเคราะห์มาสร้างสรรค์เป็นผลงานด้วยมือทั้งหัตถกรรมและหัตถกรรมที่มีการผลิตด้วยภูมิปัญญาชาวบ้าน โดยขอบเขตของมาตรา 2 ในรัฐบัญญัติคุ้มครองการออกแบบจะแสดงให้เห็นถึงคำนิยามว่ามุ่งให้ความหมายในคำว่า สินค้าหัตถกรรมคืออะไร และให้หมายความรวมถึงสินค้าหัตถกรรมที่ใช้กรรมวิธีผลิตแบบดั้งเดิมหรือเป็นภูมิปัญญาชาวบ้านโดยไม่อิงแหล่งภูมิศาสตร์ด้วย กฎหมายไทยนั้นยังไม่มีกรบัญญัติกฎหมายคุ้มครองสินค้าหัตถกรรมที่เป็นภูมิปัญญาชาวบ้านแต่ไม่ได้อิงแหล่งภูมิศาสตร์ดังนั้น ประเทศไทยอาจพิจารณาถึงรูปแบบการให้ความคุ้มครองสินค้าหัตถกรรมที่เป็นภูมิปัญญาชาวบ้านไม่อิงแหล่งภูมิศาสตร์ในรูปแบบเป็นกฎหมายเฉพาะแบบรัฐบัญญัติว่าด้วยการคุ้มครองการออกแบบของประเทศอินเดีย เพื่อเป็นแนวทางในการให้ความคุ้มครองสินค้าหัตถกรรมของไทยที่อาจเป็นสินค้าที่ไม่ได้เกี่ยวกับแหล่งภูมิศาสตร์แต่ผลิตด้วยกรรมวิธีการผลิตดั้งเดิมหรือแบบภูมิปัญญาชาวบ้านโดยไม่อิงแหล่งภูมิศาสตร์ คงพิจารณาเช่นเดียวกับ รูปแบบการให้ความคุ้มครองโดยรัฐบัญญัติว่าด้วยการคุ้มครองการออกแบบของประเทศอินเดียเช่นเดียวกัน

¹⁰ Enforcement of IP and Related Laws, Industrial Designs: The Designs Act, 2000

[Online], 25 May 2000. Available from http://www.wipo.int/wipolex/en/text.jsp?file_id=128103.

4.3 วิเคราะห์เปรียบเทียบการคุ้มครองสินค้าหัตถกรรมในสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของไทยกับประเทศเวียดนาม

กฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาของเวียดนาม พ.ศ. 2548 ย่อหน้าที่ 22 มาตราที่ 4 ได้ให้คำจำกัดความสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไว้ว่าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์หมายความว่าข้อมูลในรูปแบบของงานสัญลักษณ์ โลโก้หรือภาพที่แสดงถึงประเทศหรือท้องถิ่นเมื่อนำมาใช้กับสินค้าเพื่อแสดงถึงแหล่งที่มาหรือแหล่งของสินค้านั้นโดยคุณภาพคุณลักษณะหรือชื่อเสียงของสินค้านั้นมีความสัมพันธ์อย่างสำคัญกับประเทศหรือท้องถิ่นนั้นจากนิยามจะเห็นได้ว่า กฎหมายคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของเวียดนามนั้นไม่ได้ให้ความหมายโดยตรงของสินค้าหัตถกรรมเอาไว้เพราะสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของเวียดนามเพียงแต่ให้ความหมายไว้ว่าถึง¹¹ ข้อมูลในรูปแบบของงาน สัญลักษณ์ โลโก้ หรือภาพที่แสดงถึงประเทศหรือท้องถิ่นเมื่อนำมาใช้กับสินค้าเพื่อแสดงถึงแหล่งที่มาหรือแหล่งของสินค้านั้น โดยคุณภาพ คุณลักษณะหรือชื่อเสียงของสินค้านั้นมีความสัมพันธ์อย่างสำคัญกับประเทศหรือท้องถิ่นกฎหมายคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของไทยได้ให้ความหมายของคำว่าสินค้าไว้ดังนี้ พระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ยังได้ให้ความหมายไว้ในคำว่า สินค้า¹² “สินค้า” หมายความว่า สิ่งของที่สามารถซื้อขาย แลกเปลี่ยนหรือโอนกันได้ ไม่ว่าจะเกิดโดยธรรมชาติหรือเป็นผลผลิตทางการเกษตรรวมถึงผลิตภัณฑ์ทางหัตถกรรมและอุตสาหกรรมสินค้า จะเห็นได้ว่าคำว่าสินค้าในพระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ นั้นจะหมายความว่าสินค้าเกษตรสินค้าหัตถกรรมและสินค้าอุตสาหกรรม โดยกฎหมายไทยจะบัญญัติไว้ชัดกว่ากฎหมายเวียดนามที่บัญญัติไว้อย่างกว้าง ๆ

การคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของเวียดนามภายใต้กฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาของเวียดนาม พ.ศ. 2548 มาตราที่ 79 ระบุไว้ว่าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์จะได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายของประเทศเวียดนามต่อเมื่อสินค้าชนิดนั้นๆเป็นสินค้าที่ผลิตหรือมีต้นกำเนิดมาจากพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ท้องถิ่นดินแดนหรือประเทศตามที่นิยามเอาไว้สินค้าชนิดนั้นๆเป็นสินค้าที่มีชื่อเสียงคุณภาพรวมถึงคุณลักษณะพิเศษที่สามารถผลิตได้เฉพาะพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ท้องถิ่นดินแดนหรือประเทศที่นิยามไว้เท่านั้น

พระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของไทย ให้ความหมายของ คำว่า สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์หมายถึง ชื่อหรือสัญลักษณ์ใดๆที่ใช้เรียกหรือแทนสินค้านั้นเพื่อบ่งบอกว่า สินค้านั้นเป็น

¹¹ Asean Intellectual Property Association, **Geographical indications shall be protected if the following conditions are met** [Online], n.d. Available from <http://www.aseanipa.org/index.php/members/viet-nam/185-ipguidesvietnam/507-ip-guides-for-vietnam>.

¹² กรมทรัพย์สินทางปัญญา, **พระราชบัญญัติ คุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546**.

อย่างไร มีคุณสมบัติ หรือมีชื่อเสียง อย่างไร¹³ ซึ่ง อาจเป็นภูมิปัญญาของคนในท้องถิ่นนั้น รวมทั้งสภาพ ภูมิประเทศ ภูมิอากาศ จึงทำให้เกิดผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพ จนเมื่อนึกถึงผลิตภัณฑ์นั้นก็ต้องนึกถึงแหล่ง ภูมิศาสตร์นั้นด้วย

จากการศึกษาทั้งไทยและเวียดนามให้ความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์คล้ายกันสินค้าที่จะ ขอรับความคุ้มครองในฐานะเป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ได้จะต้องมีส่วนหนึ่งส่วนใดผลิตหรือมีจุดเกาะ เกี่ยวกับแหล่งภูมิศาสตร์นั้น และอาจเป็นภูมิปัญญาชาวบ้านได้แต่จะรวมกับสภาพภูมิประเทศเสมอ ทั้งสองประเทศยังไม่มี การคุ้มครองสินค้าที่เป็นภูมิปัญญาชาวบ้านแต่ไม่อิงกับแหล่งภูมิศาสตร์

นอกจากนี้เวียดนามยังให้การคุ้มครองสินค้าเหตุการณ์ในกฎหมายอื่นกล่าวคือกฎหมายสิ่งบ่งชี้ ทางภูมิศาสตร์ไม่ได้ให้ความหมายโดยตรงของสินค้าเหตุการณ์เอาไว้อย่างชัดเจน เพราะสิ่งบ่งชี้ทาง ภูมิศาสตร์ของเวียดนามเพียงแต่ให้ความหมายไว้ว่าถึง ข้อมูลในรูปแบบของงาน สัญลักษณ์ โลโก้ หรือ ภาพที่แสดงถึงประเทศหรือท้องถิ่น เมื่อนำมาใช้กับสินค้าเพื่อแสดงถึงแหล่งที่มาหรือแหล่งของสินค้านั้น โดยคุณภาพ คุณลักษณะ หรือชื่อเสียงของสินค้านั้นมีความสัมพันธ์อย่างสำคัญกับประเทศหรือท้องถิ่น นั้น แต่การคุ้มครองสินค้าเหตุการณ์กลับมีอยู่ในกฎหมายการออกแบบอุตสาหกรรม¹⁴ ซึ่งอยู่ในส่วนที่4 บทที่ 2 ของ ประมวลกฎหมายแพ่งเวียดนามซึ่งได้ประกาศใช้ในวันที่ 1 กรกฎาคม พ.ศ. 2539 เรื่องสิทธิ ในทรัพย์สินอุตสาหกรรมและต่อมาได้มีพระราชกฤษฎีกาแก้ไขเมื่อวันที่ 24 ตุลาคม พ.ศ. 2539 โดย แก้ไขเพิ่มเติมเป็นการคุ้มครองด้านทรัพย์สินอุตสาหกรรม และในวันที่ 22 กันยายน พ.ศ. 2549 ก็มี ประกาศจากกระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของเวียดนาม ออกกฎกระทรวงที่เกี่ยวกับความหมาย ของการออกแบบทรัพย์สินอุตสาหกรรมภายใต้กฎหมายเวียดนาม สำหรับความหมายของคำว่า การ ออกแบบทรัพย์สินอุตสาหกรรมในกฎหมายเวียดนามให้คำนิยามดังนี้ การออกแบบอุตสาหกรรม คือ การออกแบบลักษณะภายนอกของผลิตภัณฑ์ด้วยรูปแบบเส้นและสีหรือการรวมกันขององค์ประกอบที่มี ลักษณะใหม่ในโลกและเป็นต้นฉบับสำหรับการผลิตผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมและผลิตภัณฑ์เหตุการณ์ โดยการได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายของเวียดนามจะต้องเป็นการผลิตที่ใหม่และยังไม่แพร่หลาย ในโลกและอยู่ในรูปแบบการผลิตเพื่อผลิตภัณฑ์ทางอุตสาหกรรมหรือเหตุการณ์เท่านั้น

นอกจากนี้การออกแบบนั้น จะต้องเกี่ยวกับการที่จะนำผลิตภัณฑ์ที่ได้รับการออกแบบนั้นไปใช้ สำหรับการผลิตภัณฑ์โดยกรรมวิธีอุตสาหกรรมหรือเหตุการณ์เท่านั้นที่กฎหมายนี้คุ้มครอง แต่สำหรับ

¹³ ปัจฉิมา ธนสันติ.การคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์: ตำรากฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา.

¹⁴ Asean Intellectual Property Association, Geographical indications shall be protected if the following conditions are met.

การผลิตเพื่อการอย่างอื่นอาจได้รับความคุ้มครองในประเภทงานออกแบบศิลปกรรมตามกฎหมาย ลิขสิทธิ์ของเวียดนาม¹⁵

การออกแบบที่จะได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายของเวียดนามนี้ จะต้องไม่มีการเปิดเผย ก่อนที่จะมาจดทะเบียนการออกแบบผลิตภัณฑ์สำหรับใช้ในอุตสาหกรรมและหัตถกรรมนี้จะไม่ สามารถขอยื่นจดทะเบียนได้ โดยจะไม่มีข้อผ่อนผันใด ๆ ทั้งสิ้น และสิทธิที่กฎหมายให้จะแตกต่างจาก ของประเทศอินเดียคือ ประเทศอินเดียจะให้สิทธิในการออกแบบนั้นเป็นสิทธิของชุมชนแต่ของเวียดนาม จะให้เป็นสิทธิส่วนตัวแต่หากมี ผู้ออกแบบหลายคนก็อาจเป็นเจ้าของการออกแบบร่วมกันได้ระยะเวลา ในการคุ้มครองการออกแบบนั้นตามกฎหมายของเวียดนาม¹⁶ มีระยะเวลาในการคุ้มครองการออกแบบ ผลิตภัณฑ์สำหรับอุตสาหกรรมและหัตถกรรม 15 ปีนับแต่จดทะเบียนแต่จะมีค่าธรรมเนียมในการต่ออายุ เมื่ออายุการคุ้มครองครบ 5 ปีหรือ 10 ปีหากไม่สามารถชำระค่าธรรมเนียมได้ทันจะต้องเสีย ค่าธรรมเนียมต่ออายุล่าช้าภายใน 6 เดือนนับตั้งแต่ครบ 5 ปีหรือ 10 ปี

กฎหมายคุ้มครองการออกแบบผลิตภัณฑ์และอุตสาหกรรมของเวียดนามนั้นไม่ได้มุ่งคุ้มครอง สินค้าหัตถกรรมที่เป็นภูมิปัญญาชาวบ้านเพราะการผลิตสินค้าหัตถกรรมที่กฎหมายเวียดนามคุ้มครอง ต้องเป็นการผลิตที่ใหม่และยังไม่แพร่หลาย

สรุปจากการศึกษาจะเห็นได้ว่าประเทศฝรั่งเศส ประเทศเวียดนาม และประเทศไทยให้ความ คุ้มครองสินค้าหัตถกรรมในกฎหมายสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เหมือนกัน โดยประเทศฝรั่งเศสให้ความ คุ้มครองสินค้าหัตถกรรมในกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคฉบับใหม่ โดยเพิ่มเติมการคุ้มครองในสินค้า หัตถกรรมและสินค้าที่ไม่ใช่สินค้าเกษตรด้วยในรูปแบบที่คล้ายคลึงกับการให้ความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทาง ภูมิศาสตร์เดิม โดยมีใจความคุ้มครองสินค้าหัตถกรรมในกฎหมายสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เหมือนกับไทย คือจะต้องมีจุดเกาะเกี่ยวหรืออิงแหล่งภูมิศาสตร์เช่นเดียวกับกฎหมายคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ของไทย ส่วนประเทศเวียดนามนั้นแม้จะได้ให้ความหมายของสินค้าที่สามารถได้รับความคุ้มครองทาง กฎหมายสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์แต่ก็มีความหมายอย่างกว้างอาจหมายถึงสินค้าหัตถกรรมก็ได้ และต้องอิง กับแหล่งภูมิศาสตร์เหมือนกฎหมายคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของไทยและประเทศฝรั่งเศสเช่นกันจะ เห็นได้ว่าทั้งสามประเทศให้ความคุ้มครองสินค้าหัตถกรรมในกฎหมายสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เช่นเดียวกัน

¹⁵ Serving as a pattern for manufacture of industrial or handicraft products

To satisfy this requirement, the concerned design must be capable of being used for mass- production of products by industry and handicraft methods. In absence of this attribute, a work may be protected under copyright laws as an artistic work.

¹⁶ Extending time-limits: The time periods reserved for amending or supplementing documents as requested by the National Office of Industrial Property, for refutation of opinions and for opposing an intention.

แต่จะเป็นสินค้าหัตถกรรมที่มีจุดเกาะเกี่ยวกับแหล่งภูมิศาสตร์เท่านั้น สินค้าหัตถกรรมที่เป็นภูมิปัญญาชาวบ้านไม่อิงแหล่งภูมิศาสตร์จะไม่ได้ได้รับความคุ้มครอง

ดังนั้นทั้งประเทศไทย ประเทศฝรั่งเศส ประเทศเวียดนาม มีการให้ความคุ้มครองสินค้าหัตถกรรมในสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในระดับเดียวกันคือการให้ความคุ้มครองสินค้าหัตถกรรมที่มีจุดเกาะเกี่ยวกับแหล่งภูมิศาสตร์ แต่ไม่ได้ให้ความคุ้มครองในสินค้าหัตถกรรมที่เป็นภูมิปัญญาชาวบ้านแต่ไม่อิงกับแหล่งภูมิศาสตร์

ประเทศอินเดียนั้นมีการคุ้มครองสินค้าหัตถกรรมในกฎหมายสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เช่นเดียวกับไทย เวียดนาม และฝรั่งเศส คือเป็นสินค้าหัตถกรรมที่อิงกับแหล่งภูมิศาสตร์สินค้าหัตถกรรมดังกล่าวมีความหมายของคำว่าสินค้าในรัฐบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของอินเดีย กล่าวว่า จะต้องเป็นสินค้าธรรมชาติที่ถูกผลิตขึ้นในแหล่งกำเนิดหรือถูกผลิตในอาณาเขตของประเทศหรือในแหล่งดินแดนหรือสถานที่ในอาณาเขตแห่งหนึ่งจนได้รับการยอมรับถึงความมีคุณภาพความมีชื่อเสียงหรือความมีคุณลักษณะของสินค้าเฉพาะอย่างจนทำให้สินค้านั้นเป็นสินค้าประจำภูมิศาสตร์ดินแดนหรือท้องถิ่นนั้นที่ซึ่งกระบวนการในการผลิตหรือกระบวนการเตรียมการสินค้านั้นอยู่หรือเกิดขึ้นในอาณาเขตภูมิประเทศนั้นด้วย แต่ขณะเดียวกันอินเดียได้ออกกฎหมายชื่อว่า รัฐบัญญัติคุ้มครองการออกแบบ ค.ศ. 2000 โดยมีเจตนารมณ์ของกฎหมายเพื่อเพิ่มบทลงโทษทั้งทางแพ่งและอาญาเพื่อเป็นการป้องกันการละเมิดสินค้าหัตถกรรมและเป็นการเพิ่มระดับความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในสินค้าหัตถกรรมของอินเดีย โดยการคุ้มครองนี้กฎหมายจะคุ้มครองทั้งสินค้าสิ่งบ่งชี้ภูมิศาสตร์ ตามรัฐบัญญัติสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ และสินค้าหัตถกรรมที่ใช้กรรมวิธีผลิตแบบดั้งเดิมหรือภูมิปัญญาชาวบ้าน รัฐบัญญัติคุ้มครองการออกแบบ ค.ศ. 2000 นี้ได้วางหลักไว้ว่าหากสินค้าหัตถกรรมนั้นขึ้นกับแหล่งภูมิศาสตร์ จะต้องไปขอความคุ้มครองในกฎหมายสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ แต่หากเป็นสินค้าหัตถกรรมที่เกิดจากภูมิปัญญาชาวบ้านและไม่อิงแหล่งภูมิศาสตร์นั้นจะต้องไปขอรับความคุ้มครองในกฎหมายรัฐบัญญัติคุ้มครองการออกแบบตามมาตรา 2 แห่งรัฐบัญญัติคุ้มครองการออกแบบของอินเดียที่กล่าวไว้ว่าสินค้าหัตถกรรมหมายถึงสินค้าที่ผลิตด้วยวัตถุดิบจากการสังเคราะห์หรือวัตถุดิบจากธรรมชาติรวมถึงการที่นำทั้งวัตถุดิบธรรมชาติและส่วนหนึ่งส่วนใดเป็นวัตถุดิบสังเคราะห์มาสร้างสรรค์เป็นผลงานด้วยมือทั้งหัตถกรรมและหัตถกรรมที่มีการผลิตด้วยภูมิปัญญาชาวบ้าน จะเห็นได้ว่าประเทศอินเดียได้มีมาตรการในการคุ้มครองสินค้าหัตถกรรมที่เป็นภูมิปัญญาชาวบ้านแต่ไม่อิงกับแหล่งภูมิศาสตร์ไว้ด้วย ประเทศไทยจึงควรนำรูปแบบการให้ความคุ้มครองสินค้าหัตถกรรมที่เป็นภูมิปัญญาชาวบ้านไม่อิงแหล่งภูมิศาสตร์ แบบรัฐบัญญัติว่าด้วยการคุ้มครองการออกแบบของประเทศอินเดียมาทำการพิจารณาศึกษาเพื่อเป็นแนวทางในการให้ความคุ้มครองสินค้าหัตถกรรมของไทยที่ไม่อิงกับแหล่งภูมิศาสตร์ให้ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมาย โดยอาจใช้รูปแบบการให้ความคุ้มครองโดยรัฐบัญญัติว่าด้วยการคุ้มครองการออกแบบของประเทศอินเดียเช่นเดียวกัน

บทที่ 5

บทสรุป และข้อเสนอแนะ

5.1 บทสรุป

งานศิลปหัตถกรรมเป็นงานที่ต้องทำด้วยมือหรือเครื่องมือเล็กน้อย เป็นงานที่จัดทำขึ้นมาเพื่อตอบสนองประโยชน์ในการใช้สอย หรือใช้ตกแต่งเพื่อให้เกิดความสวยงาม และงานหัตถกรรมเองยังเป็นเครื่องแสดงอัตลักษณ์ของความเป็นไปของชนในชาติที่ได้สืบทอดภูมิปัญญากันมาช้านาน ทำให้เราทราบในรากเหง้าและความเป็นมาเป็นไปของบรรพบุรุษของเราได้ สำหรับงานศิลปหัตถกรรมของงานศิลปหัตถกรรมของประเทศไทยยังแสดงถึงเอกลักษณ์แห่งความเป็นไทย สะท้อนความเป็นไปและความเจริญรวมทั้งความเป็นอยู่ในสมัย ๆ นั้นของผู้คนในประเทศไทยแต่ละยุคแต่ละสมัยด้วย ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีการผลิตงานศิลปหัตถกรรมตั้งแต่ยุคก่อนประวัติศาสตร์เช่นงานศิลปหัตถกรรมหม้อ ไห ที่บ้านเชียง เป็นต้น

งานศิลปหัตถกรรมของประเทศไทยคือสิ่งที่เป็นภูมิปัญญาของชาวบ้านที่สร้างขึ้นเพื่อประโยชน์ในการใช้สอยในชีวิตประจำวัน เป็นงานที่เรียบง่ายแต่มีประโยชน์ในการใช้สอยที่เกี่ยวกับวิถีประจำวันของท้องถิ่นหรือวิถีของชาวบ้านในท้องถิ่นนั้น จนกลายเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนนั้นและมีจุดเกาะเกี่ยวกับแหล่งภูมิศาสตร์นั้นด้วย เช่น เครื่องปั้นดินเผาสุโขทัย ที่นำเอาดินที่มีคุณภาพในเชิงใหม่มาทดสอบคุณภาพ ด้านความเหนียว ความพรุน ความทนไฟ การหดตัวแล้วแล้วจึงได้เป็นเครื่องปั้นดินเผาคุณภาพดีกลายเป็นสินค้าหัตถกรรมที่ขึ้นชื่อของจังหวัดเชิงใหม่

นอกจากนี้ประเทศไทยยังมีศิลปหัตถกรรมประเภทหนึ่งที่เราเรียกว่างานหัตถกรรมที่เป็นภูมิปัญญาชาวบ้าน แต่ไม่ได้อิงกับแหล่งภูมิศาสตร์นี้ งานหัตถกรรมประเภทนี้มักเป็นภูมิปัญญาในการผลิตงานเพื่อใช้สอย และมีภูมิปัญญาเฉพาะตัวไม่เกี่ยวกับแหล่งภูมิศาสตร์ อาจถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่นในชุมชนหนึ่ง เมื่อคนในชุมชนหรือท้องถิ่นนั้น ๆ ได้ไปตั้งรกรากหรือขยายไปทำกินในท้องถิ่นอื่น ๆ เอกลักษณ์ในงานศิลปหัตถกรรมนั้นก็ติดตัวไปด้วยในรูปแบบของภูมิปัญญาท้องถิ่น เมื่อไปยังท้องถิ่นใด ๆ ก็ยังได้นำภูมิปัญญาชาวบ้านเหล่านี้ไปผลิต ไม่ว่าจะเพื่อใช้สอยเองหรือผลิตขายเป็นสินค้าก็ตามเมื่อมีการผลิตงานศิลปหัตถกรรมได้เป็นจำนวนมากนอกจากจะเกิดเป็นเอกลักษณ์เฉพาะแล้วงานศิลปหัตถกรรมนั้นก็อาจกลายเป็นสินค้า เช่นการตีหม้อของหมู่บ้านอรัญญิก ที่เดิมเป็นชาวเวียงจันทน์ ประเทศลาว อพยพมาในสมัยต้นรัตนโกสินทร์ได้นำเทคโนโลยีการทำเครื่องมือเครื่องใช้จากเหล็ก (มักเรียกรวม ๆ กันว่า ตีหม้อ) มาจากเวียงจันทน์ มาตีเป็นของใช้ของมีคมต้องใช้ความรู้ ทักษะ และความชำนาญเฉพาะตัว ตั้งแต่การเลือกวัสดุ เช่น เหล็ก ถ่านที่ใช้ในการเผาหม้อ การเผาเหล็กที่ได้อุณหภูมิพอเหมาะที่จะทำการตีขึ้นรูป (หลาบ) หรือ (ซ้ำ) หรือการใช้ค้อนตีเนื้อเหล็กที่เป็นรูปแล้วให้เรียบเป็นมันมีเนื้อแน่น (ไห) การแต่งให้ได้รูปเล่มที่สวยงาม การทำคมให้เหมาะสมกับชนิดการใช้งานของหม้อ และการชุบคมให้แข็งซึ่งเป็นสูตรลับและภูมิปัญญา

ที่สืบทอดและพัฒนาขึ้นมา ด้วยวิธีภูมิปัญญาที่สืบทอดกันมานับแต่โบราณนี้เองที่ทำให้มีดอร์ญภูมิ
ลักษณะเด่นเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว เป็นมรดกที่มีความเป็นเลิศ ในความทนทานใช้การได้นานนับเป็นปี ๆ
บางชนิดใช้งานได้ตลอดชีวิตของผู้ใช้ จนมีชื่อเสียง

แต่เป็นที่น่าเสียดายว่า แม้นสินค้าหัตถกรรมของไทยที่เป็นภูมิปัญญาชาวบ้านไม่อิงกับแหล่ง
ภูมิศาสตร์ของไทยจะมีชื่อเสียงมากเท่าไรก็ตาม แต่การให้ความคุ้มครองในทางด้านกฎหมายน้อยมาก
โดยขณะปัจจุบัน ยังไม่มีกฎหมายฉบับใด ให้ความคุ้มครองสินค้าหัตถกรรมที่เป็นภูมิปัญญาชาวบ้านไม่
อิงกับแหล่งภูมิศาสตร์โดยเฉพาะ อย่างไรก็ตามการให้ความคุ้มครองสินค้าหัตถกรรมของไทยกระจายอยู่
ในกฎหมายทรัพย์สินปัญญาดังต่อไปนี้

1) การให้ความคุ้มครองสินค้าหัตถกรรม ตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537

กฎหมายลิขสิทธิ์มิได้บัญญัติคุ้มครองสินค้าหัตถกรรมโดยตรง แต่เป็นการคุ้มครองการสร้างสรรค
ผลงานชิ้นนั้นโดยผู้สร้างสรรค์ต้องนำไปจดแจ้งลิขสิทธิ์ สิทธิที่ได้เป็นแต่ของผู้จดแจ้งเพียงผู้เดียวเท่านั้น
เมื่อผู้ใดทำการจดแจ้งสินค้าหัตถกรรมเช่นลวดลายในถ้วยเบญจรงค์เป็นลิขสิทธิ์ของตนอาจมีปัญหาเกี่ยวกับ
บุคคลอื่นที่ได้รับการถ่ายทอดภูมิปัญญาในการเขียนลายถ้วยเบญจรงค์ที่คล้ายกันได้ อาจจะมีปัญหาเรื่อง
ละเมิดลิขสิทธิ์กันได้ จะเห็นได้ว่าการคุ้มครองสินค้าหัตถกรรมที่เป็นงานอันเกิดจากภูมิปัญญาชาวบ้านไม่
อาจที่จะขอรับความคุ้มครองภายใต้กฎหมายลิขสิทธิ์เพราะผู้ที่ขอรับความคุ้มครองในฐานะงานอันมี
ลิขสิทธิ์นั้นเป็นการขอความคุ้มครองโดยปัจเจกบุคคล รวมทั้งกฎหมายลิขสิทธิ์มุ่งคุ้มครองการแสดงออกใน
ความคิดสร้างสรรค์ของผู้สร้างจึงไม่เหมาะสมที่จะนำมาคุ้มครองสินค้าหัตถกรรมอันเกิดจากภูมิปัญญา
ชาวบ้านซึ่งเป็นสิ่งที่บรรพชนได้สั่งสมจนเกิดเป็นองค์ความรู้อันเป็นสิ่งสาธารณะที่ชุมชนได้ใช้กันสืบมา
ดังนั้นพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์จึงยังไม่ได้ให้ความคุ้มครองสินค้าหัตถกรรมอย่างเต็มที่

2) การให้ความคุ้มครองสินค้าหัตถกรรม ตามพระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ.2522

สำหรับพระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ. 2522 ฉบับแก้ไข มิได้ให้ความคุ้มครองสินค้าหัตถกรรม
โดยตรงแต่ได้กล่าวถึงการออกแบบผลิตภัณฑ์ว่าแบบผลิตภัณฑ์ หมายความว่า รูปร่างของผลิตภัณฑ์
หรือองค์ประกอบของลวดลาย หรือสีของผลิตภัณฑ์ อันมีลักษณะพิเศษสำหรับผลิตภัณฑ์ซึ่งสามารถใช้
เป็นแบบสำหรับผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมรวมทั้งหัตถกรรมได้ อันเป็นเรื่องของสิทธิบัตรออกแบบผลิตภัณฑ์
ซึ่งอาจจะเป็นมาตรการในการให้ความคุ้มครองสินค้าหัตถกรรมได้ แต่มีข้อสังเกตว่าจะเป็นสิทธิบัตรการ
ออกแบบผลิตภัณฑ์ ซึ่งการออกแบบผลิตภัณฑ์จะต้องเป็นการออกแบบผลิตภัณฑ์ที่เป็นการออกแบบ
ผลิตภัณฑ์ใหม่ และจะต้องเป็นการออกแบบผลิตภัณฑ์เพื่ออุตสาหกรรม หรือ หัตถกรรม ซึ่ง
พระราชบัญญัตินี้แม้จะเอาไปประยุกต์ใช้กับสินค้าหัตถกรรมได้แต่บทบัญญัติของพระราชบัญญัติสิทธิบัตร
นั้นการประดิษฐ์ต้องใหม่และไม่มีการเผยแพร่หรือแพร่หลายหรือมีใช้ก่อนยื่นคำขอจดทะเบียนซึ่งไม่
สอดคล้องกับงานสินค้าหัตถกรรมที่เป็นภูมิปัญญาชาวบ้านซึ่งเป็นความรู้ที่มีมานานแล้วได้ถ่ายทอดจากรุ่น
สู่รุ่นจนเป็นองค์ความรู้และกลายสินค้าหัตถกรรมที่มาจากภูมิปัญญาของชาวบ้านจะไม่สามารถที่จะได้รับ

ความคุ้มครองได้เพราะไม่ใช่การออกแบบผลิตภัณฑ์ใหม่แต่เป็นสิ่งที่มียู่หรือแพร่หลายมานานแล้ว ดังนั้นสินค้าหัตถกรรมประเภทที่เป็นภูมิปัญญาชาวบ้านจึงไม่สามารถได้รับความคุ้มครองตามพระราชบัญญัติสิทธิบัตรได้

3) การให้ความคุ้มครองสินค้าหัตถกรรม ตามพระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า พ.ศ.2534

สำหรับพระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า พ.ศ. 2534 ไม่ได้มีบทบัญญัติคุ้มครองสินค้าหัตถกรรมโดยตรงแต่สินค้าหัตถกรรมสามารถได้รับความคุ้มครองในฐานะเป็นเครื่องหมายรับรองได้เครื่องหมายรับรองไว้ว่าเครื่องหมายที่เจ้าของเครื่องหมายรับรองใช้หรือจะใช้เป็นที่หมายหรือเกี่ยวข้องกับสินค้าหรือบริการของบุคคลอื่น เพื่อเป็นการรับรองเกี่ยวกับแหล่งกำเนิด ส่วนประกอบ วิธีการผลิต คุณภาพ หรือคุณลักษณะอื่นใดของสินค้านั้น หรือเพื่อรับรองเกี่ยวกับสภาพ คุณภาพ ชนิด หรือคุณลักษณะอื่นใดของบริการนั้น เมื่อพิจารณาแล้วจะเห็นได้ว่าเครื่องหมายรับรองนั้นมีไว้เพื่อเป็นมาตรับสินค้าหรือบริการมีการรับรองแหล่งกำเนิดของสินค้า วิธีการผลิตและคุณภาพ ซึ่งอาจนำมาใช้กับการคุ้มครองสินค้าหัตถกรรมได้โดยสามารถจะนำเครื่องหมายรับรองที่รับรองการผลิต คุณภาพ ไปรับรองคุณภาพ แหล่งกำเนิด คุณลักษณะของสินค้าหัตถกรรมได้ แต่ก็จะมีปัญหาว่าเครื่องหมายรับรองนั้นมีข้อจำกัดที่จะออกให้แก่บุคคลเพียงคนเดียวเท่านั้น และไม่สามารถออกเพื่อรับรองตนเองได้ดังนั้นเจ้าของสินค้าหัตถกรรมที่เป็นภูมิปัญญาชาวบ้านก็ไม่อาจที่จะขอเครื่องหมายรับรองเพื่อเป็นการรับรองเกี่ยวกับแหล่งกำเนิด ส่วนประกอบ วิธีการผลิต คุณภาพ หรือคุณลักษณะอื่นใดของสินค้าของตนได้ คงจะขอคุ้มครองเป็นเครื่องหมายการค้าซึ่งจะได้รับประโยชน์เพียง ทำให้ผู้บริโภคสามารถจดจำหรือเรียกขานสินค้าของเจ้าของเครื่องหมายการค้านั้นได้เท่านั้น ในกรณีจะถือว่าสินค้าหัตถกรรมสามารถได้รับการคุ้มครองโดยเป็นเครื่องหมายการค้าร่วมได้หรือไม่นั้น เครื่องหมายร่วมคือเครื่องหมายการค้าหรือเครื่องหมายบริการที่ใช้หรือจะใช้โดยบริษัทหรือรัฐวิสาหกิจในกลุ่มเดียวกันหรือโดยสมาชิกของสมาคม สหกรณ์ สหภาพ สมาพันธ์ กลุ่มบุคคลหรือองค์กรอื่นใดของรัฐหรือเอกชนแต่บทบัญญัติของเครื่องหมายร่วม

เมื่อพิจารณาจากตัวพระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า พ.ศ. 2534 แล้ว จะเห็นได้ว่าการคุ้มครองสินค้าหัตถกรรมจะสามารถได้รับการคุ้มครองในฐานะเครื่องหมายการค้าได้ แต่ก็มีข้อเสียคือกฎหมายเครื่องหมายการค้ากฎหมายเครื่องหมายการค้าจะบ่งบอกความแตกต่างระหว่างเจ้าของหรือผู้ผลิตสินค้าแต่ไม่ได้บ่งบอกถึงคุณลักษณะการรับรองเกี่ยวกับแหล่งกำเนิด ส่วนประกอบ วิธีการผลิต คุณภาพ หรือคุณลักษณะอื่นใดของสินค้าหัตถกรรมที่เป็นภูมิปัญญาชาวบ้านว่าแตกต่างกันอย่างไรกับสินค้าหัตถกรรมธรรมดา อีกทั้งบทบัญญัติในเรื่องเครื่องหมายรับรองก็อาจเข้ามาให้ความคุ้มครองได้เพียงแต่ เครื่องหมายรับรองของกฎหมายเครื่องหมายการค้าของไทยนั้นมีข้อจำกัดที่จะออกให้แก่บุคคลเพียงคนเดียวเท่านั้น และ ไม่สามารถออกเพื่อรับรองตนเองได้ ถึงแม้จะนำเรื่องเครื่องหมายร่วมมาใช้ก็ไม่สามารถนำมาใช้ได้นั้นไม่สามารถทำได้ เนื่องจากคำจำกัดความของเครื่องหมายร่วม ไม่ได้คลุมไปถึงเครื่องหมายรับรองดังนั้นจึงเห็นได้ว่าทฤษฎีกฎหมายเครื่องหมายการค้าของไทยนั้นไม่ครอบคลุมไปถึง

การคุ้มครองสินค้าหัตถกรรมที่เป็นภูมิปัญญาชาวบ้านได้ตั้งขึ้นสินค้าหัตถกรรมไทยที่เป็นภูมิปัญญาชาวบ้านนั้นจึงไม่เหมาะสมในการที่จะนำกฎหมายเครื่องหมายการค้าของไทยมาให้ความคุ้มครอง

4) การคุ้มครองสินค้าหัตถกรรมตามกฎหมายคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของไทย

สำหรับการคุ้มครองสินค้าหัตถกรรมในกฎหมายสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของ泰นั้นจะมีบัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546 โดยในพระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ได้ให้ความหมายไว้ในคำว่า สินค้าไว้ว่า “สินค้า¹” หมายความว่า สิ่งของที่สามารถซื้อขาย แลกเปลี่ยน หรือโอนกันได้ ไม่ว่าจะเกิดโดยธรรมชาติหรือเป็นผลผลิตทางการเกษตร รวมตลอดถึงผลิตภัณฑ์ทางหัตถกรรมและอุตสาหกรรม เมื่อพิจารณาจากความหมาย ของคำว่าสินค้า จะเห็นได้ว่า คำว่าสินค้าในพระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ นั้นจะหมายรวมไปทั้งสินค้าเกษตร สินค้าหัตถกรรม และสินค้าอุตสาหกรรม โดยกฎหมายคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของ泰นั้นเป็นการคุ้มครองในระดับเดียวกันทั้งหมด โดยพระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นั้นจึงคุ้มครองได้ทั้งสินค้าเกษตรและสินค้าหัตถกรรม เพียงแต่สินค้าหัตถกรรมที่จะขอรับความคุ้มครองได้จะต้องเป็นไปตามมาตรา 3 ของพระราชบัญญัตินี้คือจะต้องมีความเกี่ยวพันกับท้องถิ่น แหล่งภูมิศาสตร์ หรือสามารถบ่งบอกว่าสินค้าที่เกิดจากแหล่งภูมิศาสตร์นั้นเป็นสินค้าที่มีคุณภาพ ชื่อเสียง หรือคุณลักษณะเฉพาะของแหล่งภูมิศาสตร์ดังกล่าวและจะต้องอิงกับแหล่งภูมิศาสตร์ด้วย เช่น ผ้าไหมยกดอกลำพูน อันเป็นงานหัตถกรรมการทอผ้าไหมยกดอกลำพูนจะต้องมีการผลิตในพื้นที่จังหวัดลำพูน เท่านั้น หรืองานเครื่องปั้นดินเผาสุโขทัย เชียงใหม่ที่ต้องคัดเลือกดินในจังหวัดเชียงใหม่มาทดสอบคุณภาพ ด้านความเหนียว ความพรุน ความทนไฟ การหดตัว แต่หากเป็นสินค้าที่เป็นหัตถกรรมที่ใช้ภูมิปัญญาชาวบ้านแต่ไม่อิงกับแหล่งภูมิศาสตร์ เช่น มีดอรัญญิกเป็นสินค้าหัตถกรรมที่ใช้ภูมิปัญญาชาวบ้านที่สืบทอดต่อ ๆ กันมากรรมวิธีการตีที่เป็นภูมิปัญญาโบราณ เช่นเผาเหล็กที่ได้อุณหภูมิพอเหมาะที่จะทำการตีขึ้นรูป (เหลา) การใช้ค้อนตีเนื้อเหล็กที่เป็นรูปแล้วให้เรียบเป็นมันมีเนื้อแน่น หรือการตีเหล็กที่คนใช้พะเนินติจะต้องฟังสัญญาณจากคนจับเหล็กให้ตีเหล็กตามจังหวะ การแต่งให้ได้รูปเล่มที่สวยงาม การทำคมให้เหมาะสมกับชนิดการใช้งานของมีด และการชุบคมให้แข็งซึ่งเป็นสูตรลับ เป็นภูมิปัญญาชาวบ้านและไม่มีส่วนใดส่วนหนึ่งหรือมีขั้นตอนอิงกับแหล่งภูมิศาสตร์ก็ไม่สามารถได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ได้

5) การเปรียบเทียบความสอดคล้องและความแตกต่างในการคุ้มครองสินค้าหัตถกรรม

ตามกฎหมายไทยและกฎหมายต่างประเทศสำหรับการเปรียบเทียบความสอดคล้องและความแตกต่างในการให้ความคุ้มครองสินค้าหัตถกรรม ระหว่างกฎหมายไทยและกฎหมายต่างประเทศ ที่ได้ทำ

¹ กรมทรัพย์สินทางปัญญา, พระราชบัญญัติ คุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546 [Online], 2553. แหล่งที่มา http://www.ipthailand.go.th/index.php?option=com_docman&task=cat_view&gid=233&Itemid=261.

การวิเคราะห์เปรียบเทียบกับกฎหมายต่างประเทศ โดยได้ทำการวิเคราะห์ที่ความสอดคล้องและความแตกต่างกับสามประเทศดังนี้

5.1.1 การวิเคราะห์ความแตกต่างและความสอดคล้องในการคุ้มครองสินค้าหัตถกรรมตามกฎหมายไทยและกฎหมายประเทศฝรั่งเศส

จากการวิเคราะห์กฎหมายไทยและกฎหมายประเทศฝรั่งเศสในการให้ความคุ้มครองสินค้าหัตถกรรมพบว่า ประเทศไทยและประเทศฝรั่งเศสการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เป็นกฎหมายเฉพาะเหมือนกัน โดยประเทศไทยให้ความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เป็นไปในรูปแบบกฎหมายเฉพาะคือ พระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546 และสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของประเทศไทยคุ้มครองทั้งสินค้าเกษตรและสินค้าหัตถกรรม แต่ประเทศฝรั่งเศสให้ความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในรูปสิ่งบ่งชี้แหล่งกำเนิด โดยเน้นให้ความคุ้มครองสินค้าเกษตรในปี 2014 ประเทศฝรั่งเศสได้ประกาศใช้กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคฉบับใหม่ โดยเพิ่มเติมการคุ้มครองในสินค้าหัตถกรรมและสินค้าที่ไม่ใช่สินค้าเกษตรด้วยในรูปแบบที่คล้ายคลึงกับการให้ความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เดิม เพียงแต่มาตรการในการให้ความคุ้มครองสินค้าหัตถกรรมของฝรั่งเศสในกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคฉบับใหม่ของประเทศฝรั่งเศสนั้นเป็นเพียงการคุ้มครองสินค้าหัตถกรรมที่จะต้องมีแหล่งกำเนิดในพื้นที่ ภูมิภาคหรือท้องถิ่นที่อยู่ในแหล่งภูมิศาสตร์นั้น ซึ่งทั้งคุณภาพที่ได้และชื่อเสียงที่มีมานานหรือคุณลักษณะอื่น ๆ เป็นผลเนื่องมาจากแหล่งกำเนิดพื้นที่ทางภูมิศาสตร์นั้น ๆ แต่ไม่ได้ครอบคลุมถึงสินค้าหัตถกรรมที่เป็นภูมิปัญญาชาวบ้านที่ไม่อิงแหล่งภูมิศาสตร์

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าประเทศฝรั่งเศสไม่ได้ให้ความคุ้มครองสินค้าหัตถกรรมในกฎหมายสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ แต่ให้ความคุ้มครองในสินค้าหัตถกรรมในกฎหมายอื่น เพียงแต่ให้ความคุ้มครองในรูปแบบที่คล้ายคลึงกับการให้ความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ลักษณะในการให้ความคุ้มครองก็เหมือนกันกับกฎหมายสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของประเทศไทยคือ สินค้าหัตถกรรมนั้นจะต้องเป็นสินค้าที่มีส่วนหนึ่งส่วนใดอิงกับแหล่งภูมิศาสตร์มีความสัมพันธ์พิเศษเฉพาะกับสถานที่ที่ทำการผลิตหรือแหล่งภูมิศาสตร์ และทั้งประเทศไทยกับประเทศฝรั่งเศสยังไม่มีการคุ้มครองสินค้าหัตถกรรมที่เป็นภูมิปัญญาชาวบ้านแต่เมืองแหล่งภูมิศาสตร์เช่นเดียวกัน ดังนั้นกฎหมายคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของประเทศไทยและกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคแต่ให้ความคุ้มครองในรูปแบบที่คล้ายคลึงกับการให้ความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของประเทศฝรั่งเศสจึงให้ความคุ้มครองสินค้าหัตถกรรมในสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในระดับเดียวกัน

5.1.2 การวิเคราะห์ความแตกต่างและความสอดคล้องในการคุ้มครองสินค้าหัตถกรรมตามกฎหมายไทยและกฎหมายประเทศอินเดีย

สำหรับประเทศไทยและประเทศอินเดียมีการให้ความคุ้มครองสินค้าหัตถกรรมในกฎหมายสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เช่นเดียวกันแต่จะต้องเป็นสินค้าหัตถกรรมที่มีส่วนหนึ่งส่วนใดอิงกับแหล่งภูมิศาสตร์ หรือเป็นสินค้าหัตถกรรมที่เป็นภูมิปัญญาชาวบ้านก็ได้แต่ยังต้องมีส่วนหนึ่งส่วนใดเกี่ยวข้องกับแหล่งภูมิศาสตร์

แต่ประเทศไทยเองได้มีการให้ความคุ้มครองสินค้าหัตถกรรมที่เป็นภูมิปัญญาชาวบ้านแต่ไม่อิงแหล่งภูมิศาสตร์ใน โดยได้ตรากฎหมายชื่อรัฐบัญญัติคุ้มครองการออกแบบ ค.ศ. 2000 โดยมีเจตนารมณ์ของกฎหมายเพื่อเพิ่มบทลงโทษทั้งทางแพ่งและอาญาเพื่อเป็นการป้องกันการละเมิดสินค้าหัตถกรรมแลรวมทั้งเป็นการเพิ่มระดับความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในสินค้าหัตถกรรมของอินเดีย โดยการคุ้มครองนี้กฎหมายจะคุ้มครองทั้งสินค้าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ตามรัฐบัญญัติสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ และสินค้าหัตถกรรมที่ใช้กรรมวิธีผลิตแบบดั้งเดิมหรือภูมิปัญญาชาวบ้าน โดยในมาตรา 2 ของรัฐบัญญัติคุ้มครองการออกแบบได้ให้ความหมายไว้ว่า สินค้าหัตถกรรมหมายถึงสินค้าที่ผลิตด้วยวัตถุดิบจากการสังเคราะห์หรือวัตถุดิบจากธรรมชาติรวมถึงการที่นำทั้งวัตถุดิบธรรมชาติและส่วนหนึ่งส่วนใดเป็นวัตถุดิบสังเคราะห์มาสร้างสรรค์เป็นผลงานด้วยมือทั้งหัตถกรรมและหัตถกรรมที่มีการผลิตด้วยภูมิปัญญาชาวบ้าน โดยขอบเขตของมาตรา 2 ในรัฐบัญญัติคุ้มครองการออกแบบจะแสดงให้เห็นถึงค่านิยมว่ามุ่งให้ความหมายในคำว่า สินค้าหัตถกรรมคืออะไร และให้หมายความรวมถึงสินค้าหัตถกรรมที่ใช้กรรมวิธีผลิตแบบดั้งเดิมหรือเป็นภูมิปัญญาชาวบ้านโดยไม่อิงแหล่งภูมิศาสตร์ ซึ่งประเทศไทยยังไม่ได้มีการคุ้มครองคุ้มครองสินค้าหัตถกรรมที่เป็นภูมิปัญญาชาวบ้านแต่ไม่ได้อิงแหล่งภูมิศาสตร์ดังนั้นประเทศไทยอาจพิจารณาถึงรูปแบบการให้ความคุ้มครองสินค้าหัตถกรรมที่เป็นภูมิปัญญาชาวบ้านไม่อิงแหล่งภูมิศาสตร์ในรูปแบบเป็นกฎหมายเฉพาะแบบรัฐบัญญัติว่าด้วยการคุ้มครองการออกแบบของประเทศไทย เพื่อเป็นแนวทางในการให้ความคุ้มครองสินค้าหัตถกรรมของไทยที่อาจเป็นสินค้าที่ไม่ได้เกี่ยวกับแหล่งภูมิศาสตร์แต่ผลิตด้วยกรรมวิธีการผลิตดั้งเดิมหรือแบบภูมิปัญญาชาวบ้านโดยไม่อิงแหล่งภูมิศาสตร์ คงพิจารณาเช่นเดียวกับรูปแบบการให้ความคุ้มครองโดยรัฐบัญญัติว่าด้วยการคุ้มครองการออกแบบของประเทศไทยเช่นเดียวกัน

5.1.3 การวิเคราะห์ความแตกต่างและความสอดคล้องในการคุ้มครองสินค้าหัตถกรรมตามกฎหมายไทยและประเทศเวียดนาม

สำหรับประเทศไทยและประเทศเวียดนามมีการให้ความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์คล้ายกัน สินค้าที่จะขอรับความคุ้มครองในฐานะเป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ได้จะต้องมีส่วนหนึ่งส่วนใดผลิตหรือมีจุดเกาะเกี่ยวกับแหล่งภูมิศาสตร์นั้น และอาจเป็นภูมิปัญญาชาวบ้านได้แต่จะรวมกับสภาพภูมิประเทศเสมอ ทั้งสองประเทศยังไม่มีการคุ้มครองสินค้าที่เป็นภูมิปัญญาชาวบ้านแต่ไม่อิงกับแหล่งภูมิศาสตร์ แต่เวียดนามยังให้การคุ้มครองสินค้าหัตถกรรมในกฎหมายอื่นกล่าวคือกฎหมายสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไม่ได้ให้ความหมายโดยตรงของสินค้าหัตถกรรมเอาไว้อย่างชัดเจน เพราะสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของเวียดนามเพียงแต่ให้ความหมายไว้ว่าถึง ข้อมูลในรูปแบบของงาน สัญลักษณ์ โลโก้ หรือภาพที่แสดงถึงประเทศหรือท้องถิ่น เมื่อนำมาใช้กับสินค้าเพื่อแสดงถึงแหล่งที่มาหรือแหล่งของสินค้านั้น โดยคุณภาพ คุณลักษณะ หรือชื่อเสียงของสินค้านั้นมีความสัมพันธ์อย่างสำคัญกับประเทศหรือท้องถิ่นนั้น แต่การคุ้มครองสินค้าหัตถกรรมกลับมีอยู่ในกฎหมายการออกแบบอุตสาหกรรม ซึ่งอยู่ในส่วนที่ 4 บทที่ 2 ของ ประมวล

กฎหมายแพ่งเวียดนามซึ่งได้ประกาศใช้ในวันที่ 1 กรกฎาคม พ.ศ. 2539 เรื่องสิทธิในทรัพย์สิน อุตสาหกรรมและต่อมาได้มีพระราชกฤษฎีกาแก้ไขเมื่อวันที่ 24 ตุลาคม พ.ศ. 2539 โดยแก้ไขเพิ่มเติม เป็นการคุ้มครองด้านทรัพย์สินอุตสาหกรรม และในวันที่ 22 กันยายน พ.ศ. 2549 ก็มีประกาศ จากกระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของเวียดนาม ออกกฎกระทรวงที่เกี่ยวกับความหมายของ การออกแบบทรัพย์สินอุตสาหกรรมภายใต้กฎหมายเวียดนาม สำหรับความหมายของคำว่า การออกแบบ ทรัพย์สินอุตสาหกรรมในกฎหมายเวียดนามให้คำนิยามดังนี้ การออกแบบอุตสาหกรรม คือ การออกแบบ ลักษณะภายนอกของผลิตภัณฑ์ด้วยรูปแบบเส้นและสีหรือการรวมกันขององค์ประกอบที่มีลักษณะใหม่ใน โลกและเป็นต้นฉบับสำหรับการผลิตผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมและผลิตภัณฑ์หัตถกรรม โดยได้รับความ คุ้มครองตามกฎหมายของเวียดนามจะต้องเป็นการผลิตที่ใหม่และยังไม่แพร่หลายในโลกและอยู่ในรูปแบบ การผลิตเพื่อผลิตภัณฑ์ทางอุตสาหกรรมหรือหัตถกรรมเท่านั้น และการออกแบบนั้น จะต้องเกี่ยวกับการที่ จะนำผลิตภัณฑ์ที่ได้รับการออกแบบนั้นไปใช้สำหรับการผลิตผลิตภัณฑ์โดยกรรมวิธีอุตสาหกรรมหรือ หัตถกรรมเท่านั้น แต่สำหรับการผลิตเพื่อการอย่างอื่นอาจได้รับความคุ้มครองในประเภทงานออกแบบ ศิลปกรรมตามกฎหมายลิขสิทธิ์ของเวียดนาม

นอกจากนี้การออกแบบที่จะได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายออกแบบอุตสาหกรรมของ เวียดนามจะต้องไม่มีการเปิดเผยก่อนที่จะมาขอจดทะเบียนการออกแบบผลิตภัณฑ์สำหรับใช้ใน อุตสาหกรรมและหัตถกรรมนี้จะไม่สามารถขอยื่นจดทะเบียนได้ โดยจะไม่มีข้อผ่อนผันใด ๆ ทั้งสิ้น และ สิทธิที่กฎหมายให้จะแตกต่างจากของประเทศอินเดียคือ ประเทศอินเดียจะให้สิทธิในการออกแบบนั้นเป็น สิทธิของชุมชนแต่ของเวียดนามจะให้เป็นสิทธิส่วนตัวแต่หากมี ผู้ออกแบบหลายคนก็อาจเป็นเจ้าของการ ออกแบบร่วมกันได้ระยะเวลาในการคุ้มครองการออกแบบนั้นตามกฎหมายของเวียดนาม มีระยะเวลาใน การคุ้มครองการออกแบบผลิตภัณฑ์สำหรับอุตสาหกรรมและหัตถกรรม 15 ปีนับแต่จดทะเบียนแต่จะมี ค่าธรรมเนียมในการต่ออายุเมื่ออายุการคุ้มครองครบ 5 ปีหรือ 10 ปีหากไม่สามารถชำระค่าธรรมเนียมได้ ทันจะต้องเสียค่าธรรมเนียมต่ออายุล่าช้าภายใน 6 เดือนนับตั้งแต่ครบ 5 ปีหรือ 10 ปี กฎหมายคุ้มครอง การออกแบบผลิตภัณฑ์และอุตสาหกรรมของเวียดนามนั้นไม่ได้มุ่งคุ้มครองสินค้าหัตถกรรมที่เป็นภูมิ ปัญญาชาวบ้านเพราะการผลิตสินค้าหัตถกรรมที่กฎหมายเวียดนามคุ้มครองต้องเป็นการผลิตที่ใหม่และ ยังไม่แพร่หลาย

จากการศึกษาจะเห็นได้ว่าประเทศฝรั่งเศส ประเทศเวียดนาม และประเทศไทยให้ความคุ้มครอง สินค้าหัตถกรรมในกฎหมายสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เหมือนกัน โดยประเทศฝรั่งเศสให้ความคุ้มครองสินค้า หัตถกรรมในกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคฉบับใหม่ โดยเพิ่มเติมการคุ้มครองในสินค้าหัตถกรรมและสินค้าที่ ไม่ใช่สินค้าเกษตรด้วยในรูปแบบที่คล้ายคลึงกับการให้ความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เดิม แต่ให้ความ คุ้มครองสินค้าหัตถกรรมในกฎหมายสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เหมือนกับไทย คือจะต้องมีจุดเกาะเกี่ยวหรืออิง แหล่งภูมิศาสตร์เช่นเดียวกับกฎหมายคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของไทย ส่วนประเทศเวียดนาม

นั้นแม้จะได้ให้ความหมายของสินค้าที่สามารถได้รับความคุ้มครองทางกฎหมายสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์แต่ก็มีความหมายอย่างกว้างอาจหมายถึงสินค้าหัตถกรรมก็ได้ เพียงแต่จะต้องอิงกับแหล่งภูมิศาสตร์เหมือนกฎหมายคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของไทยและประเทศฝรั่งเศสเช่นกัน

จากการศึกษาจะเห็นได้ว่าทั้งสามประเทศให้ความคุ้มครองสินค้าหัตถกรรมในกฎหมายสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เช่นเดียวกัน แต่จะเป็นสินค้าหัตถกรรมที่มีจุดเกาะเกี่ยวกับแหล่งภูมิศาสตร์เท่านั้น สินค้าหัตถกรรมที่เป็นภูมิปัญญาชาวบ้านไม่อิงแหล่งภูมิศาสตร์จะไม่ได้รับความคุ้มครอง จึงกล่าวได้ว่าประเทศไทย ประเทศฝรั่งเศส ประเทศเวียดนาม มีการให้ความคุ้มครองสินค้าหัตถกรรมในสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในระดับเดียวกันคือการให้ความคุ้มครองสินค้าหัตถกรรมที่มีจุดเกาะเกี่ยวกับแหล่งภูมิศาสตร์ เท่านั้น แต่ไม่ได้ให้ความคุ้มครองในสินค้าหัตถกรรมที่เป็นภูมิปัญญาชาวบ้านแต่ไม่อิงกับแหล่งภูมิศาสตร์

สำหรับประเทศอินเดียนั้นก็มีการคุ้มครองสินค้าหัตถกรรมในกฎหมายสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เช่นเดียวกับเหมือนกับ ไทย เวียดนาม และฝรั่งเศส คือเป็นสินค้าหัตถกรรมที่อิงกับแหล่งภูมิศาสตร์สินค้าหัตถกรรม แต่ขณะเดียวกันอินเดียได้ออกกฎหมายชื่อว่า รัฐบัญญัติคุ้มครองการออกแบบ ค.ศ. 2000 โดยมีเจตนารมณ์ของกฎหมายเพื่อเพิ่มบทลงโทษทั้งทางแพ่งและอาญาเพื่อเป็นการป้องกันการละเมิดสินค้าหัตถกรรมและเป็นการเพิ่มระดับความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในสินค้าหัตถกรรมของอินเดีย โดยการคุ้มครองนี้กฎหมายจะคุ้มครองทั้งสินค้าสิ่งบ่งชี้ภูมิศาสตร์ ตามรัฐบัญญัติสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ และสินค้าหัตถกรรมที่ใช้กรรมวิธีผลิตแบบดั้งเดิมหรือภูมิปัญญาชาวบ้านด้วย โดยกฎหมายฉบับนี้ได้วางหลักไว้ว่าหากสินค้าหัตถกรรมนั้นขึ้นกับแหล่งภูมิศาสตร์ จะต้องไปขอความคุ้มครองในกฎหมายสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ แต่หากเป็นสินค้าหัตถกรรมที่เกิดจากภูมิปัญญาชาวบ้านและไม่อิงแหล่งภูมิศาสตร์นั้นจะต้องไปขอรับความคุ้มครองในกฎหมายรัฐบัญญัติคุ้มครองการออกแบบตามมาตรา 2 แห่งรัฐบัญญัติคุ้มครองการออกแบบของอินเดียที่กล่าวไว้ว่าสินค้าหัตถกรรมหมายถึงสินค้าที่ผลิตด้วยวัตถุดิบจากการสังเคราะห์หรือวัตถุดิบจากธรรมชาติรวมถึงการที่นำทั้งวัตถุดิบธรรมชาติและส่วนหนึ่งส่วนใดเป็นวัตถุดิบสังเคราะห์มาสร้างสรรค์เป็นผลงานด้วยมือทั้งหัตถกรรมและหัตถกรรมที่มีการผลิตด้วยภูมิปัญญาชาวบ้าน

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าประเทศอินเดียได้มีมาตรการในการคุ้มครองสินค้าหัตถกรรมที่เป็นภูมิปัญญาชาวบ้านแต่ไม่อิงกับแหล่งภูมิศาสตร์ไว้ด้วย ประเทศไทยจึงควรนำรูปแบบการให้ความคุ้มครองสินค้าหัตถกรรมที่เป็นภูมิปัญญาชาวบ้านไม่อิงแหล่งภูมิศาสตร์ แบบรัฐบัญญัติของอินเดียว่าด้วยการคุ้มครองการออกแบบของประเทศอินเดียมาทำการศึกษาเพื่อเป็นแนวทางในการให้ความคุ้มครองสินค้าหัตถกรรมของไทยที่ไม่อิงกับแหล่งภูมิศาสตร์ให้ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมาย โดยอาจใช้รูปแบบการเพิ่มการคุ้มครองสินค้าหัตถกรรมที่เป็นภูมิปัญญาชาวบ้านดั้งเดิมไม่อิงแหล่งภูมิศาสตร์ในกฎหมายคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ หรืออาจจะใช้รูปแบบการให้ความคุ้มครองโดยออกเป็นกฎหมายให้ความคุ้มครองสินค้าหัตถกรรมที่เป็นภูมิปัญญาชาวบ้านดั้งเดิมไม่อิงแหล่งภูมิศาสตร์แบบรัฐบัญญัติว่าด้วยการคุ้มครองการออกแบบของประเทศอินเดียนั้นก็ได้เช่นเดียวกัน

5.2 ข้อเสนอแนะ

จากสภาพปัญหาที่ยังไม่มีกฎหมายใดให้การคุ้มครองสินค้าหัตถกรรมที่เป็นภูมิปัญญาชาวบ้าน และใช้กรรมวิธีการผลิตแบบดั้งเดิมโดยไม่อิงแหล่งภูมิศาสตร์ ผู้เขียนขอเสนอ แนวทางแก้ไขทั้งในเชิงของกฎหมายและนโยบายดังนี้

1) เพื่อให้เกิดความชัดเจนในการให้ความคุ้มครองสินค้าหัตถกรรมที่เป็นภูมิปัญญาชาวบ้านและไม่อิงกับแหล่งภูมิศาสตร์ได้รับความคุ้มครองจึงควรเพิ่มบัญญัติกฎหมายคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ให้มีความคุ้มครองสินค้าหัตถกรรมที่เป็นภูมิปัญญาชาวบ้านและไม่อิงกับแหล่งภูมิศาสตร์โดยอาจวางหลักวิธีการในการให้ความคุ้มครองแก่ สินค้าหัตถกรรมและสินค้าหัตถกรรมที่ผลิตด้วยภูมิปัญญาชาวบ้านและไม่อิงแหล่งภูมิศาสตร์ไว้อย่างเป็นระบบและแยกความแตกต่างระหว่างการขอรับความคุ้มครองภายใต้กฎหมายสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์และกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาอื่น ๆ

2) อาจมีการบัญญัติกฎหมายเฉพาะเพื่อให้ความคุ้มครองสินค้าหัตถกรรมที่เป็นภูมิปัญญาชาวบ้านและไม่อิงกับแหล่งภูมิศาสตร์อย่างชัดเจน เช่น มีการระบุถึงความหมายของคำว่า สินค้าหัตถกรรมที่เป็นภูมิปัญญาชาวบ้านและไม่อิงกับแหล่งภูมิศาสตร์ หมายถึงสินค้าที่ผลิตด้วยวัตถุดิบจากการสังเคราะห์หรือวัตถุดิบจากธรรมชาติรวมถึงการที่นำทั้งวัตถุดิบธรรมชาติและส่วนหนึ่งส่วนใดเป็นวัตถุดิบสังเคราะห์มาสร้างสรรค์เป็นผลงานด้วยมือและมีการผลิตด้วยภูมิปัญญาชาวบ้านโดยไม่เจาะจงว่างานหัตถกรรมนั้นจะต้องมีจุดเชื่อมโยงกับแหล่งภูมิศาสตร์นั้น ๆ หรือไม่ และคำว่าภูมิปัญญาชาวบ้าน หมายถึงองค์ความรู้ในการทำงานหัตถกรรมที่สืบทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่นแต่องค์ความรู้นั้นอาจจะต้องมีอายุเกิน 30 ปี ขึ้นไป หรือกล่าวถึงในกรณีที่หากเป็นสินค้าหัตถกรรมที่อิงกับแหล่งภูมิศาสตร์ให้ขึ้นกับกฎหมายคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ และหากเป็นสินค้าหัตถกรรมที่ใช้ภูมิปัญญาชาวบ้านที่ไม่เกี่ยวกับแหล่งภูมิศาสตร์ก็สามารถขอขึ้นทะเบียนเพื่อได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายที่ให้ความคุ้มครองสินค้าหัตถกรรมที่เป็นภูมิปัญญาชาวบ้านและไม่อิงกับแหล่งภูมิศาสตร์ได้

3) เพื่อเป็นการปกป้องผลประโยชน์ของชุมชนในการจัดการให้ความคุ้มครองในสินค้าหัตถกรรมที่เป็นภูมิปัญญาชาวบ้านและไม่อิงแหล่งภูมิศาสตร์ ควรมีการร่วมมือระหว่างชุมชนผู้ผลิตสินค้าหัตถกรรมที่ใช้ภูมิปัญญาชาวบ้านที่ไม่อิงกับแหล่งภูมิศาสตร์และหน่วยงานราชการในการจัดทำระเบียบหรือร่างเสนอให้สินค้าหัตถกรรมที่เป็นภูมิปัญญาชาวบ้านที่ไม่อิงกับแหล่งภูมิศาสตร์ในการให้ความคุ้มครอง

4) เพื่อเป็นการคุ้มครองสินค้าหัตถกรรมที่เป็นภูมิปัญญาชาวบ้านที่ไม่อิงกับแหล่งภูมิศาสตร์ กรมทรัพย์สินทางปัญญาหรือผู้เกี่ยวข้องควรมีการรณรงค์เผยแพร่การให้ความคุ้มครองในสินค้าหัตถกรรมที่เป็นภูมิปัญญาชาวบ้านที่ไม่อิงกับแหล่งภูมิศาสตร์ อันเป็นการคุ้มครองผลประโยชน์ในสินค้าหัตถกรรมที่เป็นภูมิปัญญาชาวบ้านที่ไม่อิงกับแหล่งภูมิศาสตร์ อันจะทำให้เป็นการสร้างรายได้ให้แก่ประเทศชาติ

บรรณานุกรม

- กระทรวงวัฒนธรรม. (2556). *ขึ้นทะเบียนมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม*. สืบค้นจาก http://www.m-culture.go.th/detail_page.php?sub_id=3930.
- กานดา กาญจนกร, ทศนีย์ ยะจา และยงยุทธ กมลาศ. (ม.ป.ป.). *ตลาดเชียงใหม่*. สืบค้นจาก <http://www.thaiipmart.com/productdetail.php?pdid=2384&offertype=sell>.
- การให้ความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์อินเดีย. (ม.ป.ป.). สืบค้นจาก http://www.research-system.siam.edu/images/independent/Problems_of_The_Protection_of_Geographical_Indications_A_Case_Study_of_Thai_Local_Food_Products/9.บทที่_3_การให้ความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของประเทศอินเดีย.pdf.
- กรมทรัพย์สินทางปัญญา. (2537). *พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537*. สืบค้นจาก http://www.ipthailand.go.th/index.php?option=com_docman&task=cat_view&gid=213&Itemid=272.
- กรมทรัพย์สินทางปัญญา. (2545). *การแจ้งข้อมูลและขอรับบริการข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย*. สืบค้นจาก http://www.ipthailand.go.th/index.php?option=com_docman&task=doc_download&gid=57&Itemid=169.
- กรมทรัพย์สินทางปัญญา. (2550 ก). *ทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ผำไหมยกดอกลำพูน สข. 50100020*. สืบค้นจาก http://ipthailand.go.th/index.php?option=com_docman&task=doc_download&gid=343&Itemid=261.
- กรมทรัพย์สินทางปัญญา. (2550 ข). *ทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ตลาดเชียงใหม่ สข. 50100030*. สืบค้นจาก http://ipthailand.go.th/index.php?option=com_docman&task=doc_download&gid=2937&Itemid=261.
- กรมทรัพย์สินทางปัญญา. (2552). *เบื้องต้นกับทรัพย์สินทางปัญญา*. สืบค้นจาก <http://www.ipthailand.org/>.
- กรมทรัพย์สินทางปัญญา. (2556). *ภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย*. สืบค้นจาก http://www.ipthailand.go.th/index.php?option=com_content&view=article&id=31&Itemid=318.
- กรมทรัพย์สินทางปัญญา. (ม.ป.ป.). *กฎหมายสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์-ประเทศฝรั่งเศส*. สืบค้นจาก http://www.ipthailand.go.th/ipthailand/index.php?option=com_docman&task=cat_view&gid=684&Itemid=600.

กรมทรัพย์สินทางปัญญา กระทรวงพาณิชย์ (ม.ป.ป.). *สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เวียดนาม*. สืบค้นจาก [http://www.ipthailand.go.th/index.php?option=com_content&view=article&id=523 &Itemid=259](http://www.ipthailand.go.th/index.php?option=com_content&view=article&id=523&Itemid=259).

กรมส่งเสริมวัฒนธรรม. (2553). *พระราชบัญญัติวัฒนธรรมแห่งชาติ พ.ศ. 2553*. สืบค้นจาก http://www.culture.go.th/subculture9/images/stories/files/rule/culture_2553.pdf.

กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม. (2542). *สถิติส่งออกสินค้าหัตถกรรมไทย*. สืบค้นจาก http://www.thaisme.com/export_thai.htm.

เครือข่ายกฎหมายมหาชนไทย. (2537). *พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537*. สืบค้นจาก http://www.pub-law.net/library/act_copyright.html.

จักรกฤษณ์ ควรพจน์ และบัณฑิต เศรษฐศิริโรตม์. (2556). *สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ทรัพย์สินทางปัญญา และสิทธิชุมชน*. กรุงเทพฯ: นิติธรรม.

จักรกฤษณ์ ควรพจน์. (2548). *กฎหมายระหว่างประเทศว่าด้วย ลิขสิทธิ์ สิทธิบัตร และเครื่องหมายการค้า*. กรุงเทพฯ: นิติธรรม.

ชนิดา ฌายีเนตร. (2548). *กฎหมายสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์: ขอบเขตของประเทศไทย*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.

ตะวัน เดชภักดิ์มณฑล. (2551). *การให้ความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์: ศึกษาเปรียบเทียบมาตรการตามกฎหมายไทยกับสหภาพยุโรป*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.

เที่ยวทั่วไทย. (ม.ป.ป.). *หมู่บ้านทำมิดอร์ญิก: จังหวัดพระนครศรีอยุธยา*. สืบค้นจาก <http://www.teawtourthai.com/ayutthaya/?id=3272>.

ปัจฉิมา ธนสันติ. (2554). *บทความเรื่องการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์: ตำรากฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา*. กรุงเทพฯ: เนติบัณฑิตยสภาแห่งเนติบัณฑิตยสภา ในพระบรมราชูปถัมภ์.

ปภาศรี บัวสวรรค์. (2550). *สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (Geographical Indication) แนวทางการคุ้มครองตามกฎหมายยุโรป – อาเซียน และไทย*. สืบค้นจาก <http://www.l3nr.org/posts/65164>.

เผยแพร่ พรบ. คุ้มครองภูมิปัญญาไทย ป้องกันต่างชาติฉวยโอกาส. (2551, 2 เมษายน). *ผู้จัดการออนไลน์*. สืบค้นจาก http://www.safetybio.agri.kps.ku.ac.th/index.php?option=com_content&task=view&id=2016&Itemid=42.

พิมพ์ชนก วอนขอพร. (2556). *เสริมแกร่งผู้ส่งออกไทยโดยไม่พึ่งGSPจัดโดยกรมการค้าต่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์*. สืบค้นจาก <http://www.thaibiz.net/upload/pdf/business/มาตรการที่ไม่ใช่ภาษีของสหภาพยุโรปกับการค้าระหว่างประเทศ.pdf>.

- มหาวิทยาลัยกรุงเทพ. (ม.ป.ป.). การจดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของอินเดีย.สถาบันเอเชีย
แปซิฟิกศึกษามหาวิทยาลัยกรุงเทพ. สืบค้นจาก [http://www.insaps.org/portaladmin
/uploads/Download/1368066252.pdf](http://www.insaps.org/portaladmin/uploads/Download/1368066252.pdf).
- มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา. (2554). วิวัฒนาการของผลิตภัณฑ์พื้นบ้าน. สืบค้นจาก
http://skruart.skru.ac.th/2011/editor_files/downloads/ebook/PFPast2.pdf.
- ระบบสารสนเทศศูนย์อนุรักษ์ผ้าไหม. (2556). ผ้าไหมยกดอกลำพูน. สืบค้นจาก
http://www.qsds.go.th/silkcotton/k_20.php.
- ร้านเทียนบองมาเซ่. (2555). ผ้าไหมยกดอกลำพูน ดินทอง. สืบค้นจาก
<http://www.panoramio.com/photo/76768867>.
- วิมาน กฤตพลวิมาน. (2547). การคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์. นนทบุรี: สุโขทัยธรรมาธิราช.
เว็บไซต์หัตถกรรมไทย ภูมิปัญญาไทย สู่สายตาชาวโลก. (ม.ป.ป.). หัตถกรรมไทย. สืบค้นจาก
[http://thailandhandmadebuu.wordpress.com/category/ความหมายของ
หัตถกรรม/](http://thailandhandmadebuu.wordpress.com/category/ความหมายของ
หัตถกรรม/).
- ศูนย์ทนายความทั่วไทย. (2553). พระราชบัญญัติ คุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546.
สืบค้นจาก <http://www.kodmhai.com/m4/m4-2/New/N1.html>.
- สถาบันอยุธยาศึกษา. (2548). บันทึกคำบอกเล่าของผู้รู้ในท้องถิ่นจังหวัดพระนครศรีอยุธยาเรื่องมีด
อรัญญิก. สืบค้นจาก <http://www.ayutthayastudies.aru.ac.th/content/view/219/57/>.
- สมาคมทรัพย์สินทางปัญญาแห่งประเทศไทย. (2522). พระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ. 2522. สืบค้นจาก
http://www.ipat.or.th/index.php?view=category&id=27%3At4&option=com_content&Itemid=12.
- สมาคมทรัพย์สินทางปัญญาแห่งประเทศไทย. (2534). พระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า พ.ศ.
2534. สืบค้นจาก [http://www.ipat.or.th/index.php?option=com_content
&view=category&id=15:t1&Itemid=12&layout=default](http://www.ipat.or.th/index.php?option=com_content
&view=category&id=15:t1&Itemid=12&layout=default).
- สมาคมสินทรัพย์ทางปัญญาแห่งประเทศไทย. (2557). การออกแบบผลิตภัณฑ์ที่ขอรับสิทธิบัตรได้.
สืบค้นจาก [http://www.ipat.or.th/index.php?option=com_content
&view=article&id=275:25-06-53&catid=46:aut2&Itemid=14](http://www.ipat.or.th/index.php?option=com_content
&view=article&id=275:25-06-53&catid=46:aut2&Itemid=14).
- สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน โดยพระราชประสงค์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว. (2556).
การผลิตผลิตภัณฑ์หัตถกรรมในประเทศไทย. สืบค้นจาก [http://guru.sanook.com/
สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน_เล่มที่_21/](http://guru.sanook.com/สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน_เล่มที่_21/).

สำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจจากฐานชีวภาพ. (2556). *หลักเกณฑ์และวิธีการขึ้นทะเบียนและส่งเสริมการใช้ประโยชน์ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านทรัพยากรชีวภาพ*. สืบค้นจาก

<http://www.bedo.or.th/upload/doc/290911หลักเกณฑ์26%20กย.pdf>.

อุษา เอื้อจิตราเจริญ, ณัฏฐา พลผละวัฒน์, มยุรี สวนประเสริฐ, และวรพร แสนจันดี. (2549). *คิลาดล*.

สืบค้นจาก <http://www.thaigoodview.com/library/studentshow/2549/m6-1/no16-25-26-42/kong-dee-kong-thai/sec76.htm>.

Aiaca Website. (n.d.). Retrieved from <http://www.aiacaonline.org/pfd/policy-briefs-geographical-indications-india-socio-economic-development-issues.pdf>.

Asean Intellectual Property Association. (n.d.). *Geographical indications shall be protected if the following conditions are met*. Retrieved from <http://www.aseanipa.org/index.php/members/viet-nam/185-ipguidesvietnam/507-ip-guides-forvietnam>.

Cabinet Beau de Lomenie. (2014). *The new French law on consumer affairs creates: geographical indications for manufactured products, new rights for local territories and new tasks for the French IP Office*. Retrieved from <http://www.bdl-ip.com/en/actualites/flash-info/id-137-the-new-french-law-on-consumer-affairs-creates-geographical-indications-for-manufactured-products-new-rights-for-local-territories-and-new-tasks-for-the-french-ip-office>.

Deepak, J. S. (2008). *Protection of Traditional Handicrafts under Indian Intellectual Property Laws*, 197-207.

Dominiqu, F. (1998). *The Protection of Appellation of origin and Indication of source in France: Symposium on Appellation of origin and Indication of source*. Bordeaux: France.

Knaak, R. (1996). The Protection of Geographical Indications According to the TRIPs Agreement. In Beier and Schriker (Eds.), *From GATT to TRIPs – The Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights* IICStudiesVol, 18 (p. 137). VHC: Weinheim.

Mani, S. (2013). *PIL wants additional statutory protection for GI-tagged handicrafts*. Retrieved from <http://timesofindia.indiatimes.com/city/chennai/PIL-wants-additional-statutory-protection-for-GI-tagged-handicrafts/articleshow/28144287.cms>.

Parliament of India. (1999). *Geographical Indications of Goods (Registration and Protection) Act, 1999*. Retrieved from http://www.wipo.int/wipolex/en/text.jsp?file_id=128105.

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-นามสกุล

นายภูชิษฐ์ สุวรรรัตน์

อีเมล

joni_law@hotmail.com

ประวัติการศึกษา

นิติศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยกรุงเทพ พ.ศ. 2547

ประกาศนียบัตรหลักสูตรวิชาว่าความรุ่นที่ 24 สำนักฝึกอบรมวิชา

ว่าความแห่งสภานายความ พ.ศ. 2548

ประสบการณ์การทำงาน

ทนายความวิชาชีพ พ.ศ. 2548 ถึงปัจจุบัน

ที่ปรึกษากฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาและธุรกิจ

บริษัทชินชวาเทรดดิ้งประเทศไทย จำกัด

มหาวิทยาลัยกรุงเทพ

ข้อตกลงว่าด้วยการอนุญาตให้ใช้สิทธิในวิทยานิพนธ์/สารนิพนธ์

วันที่ 30 เดือน มกราคม พ.ศ. 2558

ข้าพเจ้า (นาย/นาง/นางสาว) อธิษฐ์ สว่างอยู่ อยู่บ้านเลขที่ 139
ซอย 1 ถนนสุขุมวิท ถนน สุขุมวิท ตำบล/แขวง บางนา
อำเภอ/เขต บางนา จังหวัด กรุงเทพมหานคร รหัสไปรษณีย์ 10120
เป็นนักศึกษาของมหาวิทยาลัยกรุงเทพ รหัสประจำตัว 7550400076
ระดับปริญญา ☐ ตรี ☒ โท ☐ เอก
หลักสูตร นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา - คณะ นิติศาสตร์
ซึ่งต่อไปนี้จะเรียกว่า “ผู้อนุญาตให้ใช้สิทธิ” ฝ่ายหนึ่ง และ

มหาวิทยาลัยกรุงเทพ ตั้งอยู่เลขที่ 119 ถนนพระราม 4 แขวงพระโขนง เขตคลองเตย
กรุงเทพมหานคร 10110 ซึ่งต่อไปนี้จะเรียกว่า “ผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิ” อีกฝ่ายหนึ่ง

ผู้อนุญาตให้ใช้สิทธิ และ ผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิ ตกลงทำสัญญากันโดยมีข้อความดังต่อไปนี้

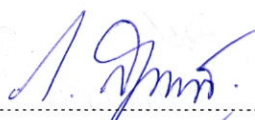
ข้อ 1. ผู้อนุญาตให้ใช้สิทธิขอรับรองว่าเป็นผู้สร้างสรรค์และเป็นผู้มีสิทธิแต่เพียงผู้เดียวในงานสารนิพนธ์/
วิทยานิพนธ์หัวข้อ การคุ้มครองสิทธิในข้อมูลทางพันธุกรรม : ศึกษาวิจัย
เพื่อพัฒนาระบบไทย และกฎหมายต่างประเทศ

ซึ่งถือเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร นิติศาสตรมหาบัณฑิต ของมหาวิทยาลัยกรุงเทพ
(ต่อไปนี้จะเรียกว่า “สารนิพนธ์/วิทยานิพนธ์”)

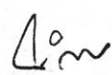
ข้อ 2. ผู้อนุญาตให้ใช้สิทธิตกลงยินยอมให้ผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิโดยปราศจากค่าตอบแทนและไม่มี
กำหนดระยะเวลาในการนำสารนิพนธ์/วิทยานิพนธ์ ซึ่งรวมถึงแต่ไม่จำกัดเพียงการทำซ้ำ ดัดแปลง เผยแพร่
ต่อสาธารณชน ให้เข้าต้นฉบับหรือสำเนาอื่น ให้ประโยชน์อันเกิดจากลิขสิทธิ์แก่ผู้อื่น อนุญาตให้ผู้อื่นใช้
สิทธิโดยจะกำหนดเงื่อนไขอย่างหนึ่งอย่างใดด้วยหรือไม่ก็ได้ ไม่ว่าทั้งหมดหรือเพียงบางส่วน หรือการ
กระทำอื่นใดในลักษณะทำนองเดียวกัน

ข้อ 3. หากกรณีมีข้อขัดแย้งในปัญหาสิทธิในสารนิพนธ์/วิทยานิพนธ์ระหว่างผู้อนุญาตให้ใช้สิทธิกับ
บุคคลภายนอกก็ดี หรือระหว่างผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิกับบุคคลภายนอกก็ดี หรือมีเหตุขัดข้องอื่นๆ
เกี่ยวกับลิขสิทธิ์ อันเป็นเหตุให้ผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิไม่สามารถนำงานนั้นออกทำซ้ำ เผยแพร่ หรือโฆษณา
ได้ ผู้อนุญาตให้ใช้สิทธิยินยอมรับผิดชอบและชดเชยค่าเสียหายแก่ผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิในความเสียหาย
ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นแก่ผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิทั้งสิ้น

สัญญาทำขึ้นสองฉบับ มีข้อความเป็นอย่างเดียวกัน คู่สัญญาได้อ่านและเข้าใจข้อความในสัญญานี้โดย
ละเอียดแล้ว จึงได้ลงลายมือชื่อไว้เป็นสำคัญต่อหน้าพยาน และเก็บรักษาไว้ฝ่ายละฉบับ

ลงชื่อ..........ผู้อนุญาตให้ใช้สิทธิ
(กุศล คุรุรักษ์)

ลงชื่อ..........ผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิ
(ดร.ชนันนา รอดสุทธิ)
ผู้อำนวยการสำนักหอสมุดและศูนย์การเรียนรู้

ลงชื่อ..........พยาน
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศิวพร หวังพัฒน์วงศ์)
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

ลงชื่อ..........พยาน
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อรรยา สิงห์สงบ)
ผู้อำนวยการหลักสูตร/ ผู้รับผิดชอบหลักสูตร